

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ORTAÇAĞ TARİHİ
ANABİLİM DALI

TARİH SAHNESİNE ÇIKIŞINDAN HİPPO REGİUS KENTİ'NİN ELE
GEÇİRİLMESİNE KADAR VANDALLAR (435)

Yüksek Lisans Tezi

Seda AKSOY

ANKARA 2021

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ORTAÇAĞ TARİHİ
ANABİLİM DALI

TARİH SAHNESİNE ÇIKIŞINDAN HİPPO REGİUS KENTİ'NİN ELE
GEÇİRİLMESİNE KADAR VANDALLAR (435)

Yüksek Lisans Tezi

Seda AKSOY

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Mert KOZAN

ANKARA 2021

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ORTAÇAĞ TARİHİ
ANABİLİM DALI

TARİH SAHNESİNE ÇIKIŞINDAN HİPPO REGİUS KENTİ’NİN ELE
GEÇİRİLMESİNE KADAR VANDALLAR (435)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı İmzası

1-

2-

3-

4-

5-

Tez Savunması Tarihi

23.12.2021

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Dr. Öğr. Üyesi Mert KOZAN danışmanlığında hazırladığım “TARİH SAHNESİNE ÇIKIŞINDAN HİPPO REGİUS KENTİ’NİN ELE GEÇİRİLMESİNE KADAR VANDALLAR (435)- ANKARA 2021” adlı yüksek lisans tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih: 23.12.2021

Seda AKSOY

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
ÖNSÖZ	iii
KISALTMALAR.....	v
KAYNAKLAR.....	vi
GİRİŞ	25
I.BÖLÜM: VANDALLAR.....	29
1.2. Vandalların Ana Yurdu ve Kökeni	29
1.3. Arkeolojik Çalışmalarda Vandallar	39
1.4.Vandalİsmi ve Etimolojisi: Hasting ve Silingi	50
II. BÖLÜM: VANDAL GÖÇLERİ.....	65
2.1. Germen Göç Hareketi ve Vandallar’a Etkisi	65
2.2. Vandal-Alan İttifakı (405-406)	75
2.2. Ren Nehri Geçiş (406)	79
2.3. Vandalların Galya’daki Faaliyetleri (407-408).....	89
2. 4. İspanya’ya Geçiş (409)	101
III. BÖLÜM: VANDALLARIN KUZEY AFRIKA’DA YERLEŞMELERİ.....	113
3. 1. Geç Antikçağ Dönemi’nde Kuzey Afrika ‘nın Genel Durumu	113
3. 2. Kuzey Afrika’ya Geçiş Hazırlıkları (429)	122
3.3.Kuzey Afrika’ya Geçiş (429).....	136
3. 4. Birinci Hippo Regius Kuşatması (430).....	139
3.5. İkinci Hippo Regius Kuşatması (435)	148
IV. BÖLÜM GEİSERİCH VE FAALİYETLERİ.....	153
4. 1. Geiserich’in Hayatı (428-477)	153
4. 2. Geiserich’in Askeri ve Siyasi Faaliyetleri	157
4. 3. Geiserich’in Dini ve Ekonomik Faaliyetleri	165
4. 3. 1. Geiserich’in Dini Yaptırımları	165
4. 3. 2. Geiserich’in Ekonomik Faaliyetleri	173
SONUÇ	185
BİBLİOGRAFYA.....	189
Kaynak Eserler:.....	189
Tetkik Eserler:.....	193
EKLER:	209
EK 1:	209
EK2:	210
ÖZET	218

ABSTRACT.....	219
---------------	-----

ÖNSÖZ

Tarih Sahnesine Çıkışından Hippo Regius Kenti'nin Ele Geçirilmesine Kadar Vandallar (435)adlı tez Geç Antik Çağ ve Orta Çağ dönemine uzanan ve Roma İmparatorluğu için büyük bir tehdit haline gelen Vandalların tarihsel yolculuğunu aydınlatmak adına hazırlanmıştır. Bu tezin seçmemizdeki temel amaç, Geç Antik Çağ dünyasında Roma İmparatorluğu ile siyasi, sosyal ve kültürel ilişkiler içinde bulunmuş Germen kavimlerinin tarihini incelemektir. Özellikle ülkemizde Germen topluluklarının tarihine dair bilimsel araştırmaların oldukça sınırlı olmasından dolayı çalışmamızın bu alana bir katkı sağlamasını temenni ediyoruz.

Çalışmamız önsöz, kaynaklar, giriş kısmı hariç dört bölümden oluşmaktadır. Çalışmamızın ilk aşamasını Vandalların hangi tarihte ortaya çıktığı ve kökenlerinin nereden geldiği sorunsalı oluşturmaktadır. Ancak Geç Antik Çağ dünyasının siyasi zemini düşünüldüğünde, tarihsel bağların zayıf ihtimaller ile ortaya çıkması, bu sorunun cevaplanmasını neredeyse imkânsız kılmaktadır. Bu nedenle devamlı bir hareket halinde olan Vandalların köken problemi, izledikleri coğrafi yol güzergâhlar doğrultusunda değerlendirmeye alınmıştır. İmparatorluk için oldukça beklenmedik bir rakip olan Vandalların kötü şöhretinin, tarihsel kaynaklarda yarattığı belirsizlik çalışmamızın en zor kısmını oluşturmaktadır. Dolayısıyla, Yunan ve Roma geleneğinde yazılan tarihsel çalışmaların tasnifini ve tenkidini bilimsel bir görüş süzgecinden geçirdik. Kullandığımız bu yöntem doğrultusunda kronolojik olarak birinci el kaynaklar, mektuplar, tetkik eserlerin yanı sıra İngilizce ve Almanca kaynaklardan faydalanıldı. Ayrıca şahıs isimleri, coğrafi yer isimleri ve askeri kavramların tarihsel bir karışıklık yaratmaması adına Latince orijinal haliyle kullanılması hedeflenmiştir.

Tezimizin ilk bölümü, Vandalların ana yurdu ve kökenleri, arkeolojik çalışmalarda ortaya çıkan bulguların değerlendirilmesi, Vandal isminin etimolojik kökeni ve tarihsel bağlarının açıklanması üzerine ele alınmıştır. İkinci bölümde, Germen göç hareketi içerisinde yerleşim sürecini tamamlayan Vandal göç hareketini, Büyük Ren Geçişini, Galya'da ve İspanya'da yapılan faaliyetleri hakkında bilgi verilmiştir. Tezimizin üçüncü bölümünde Afrika'ya geçiş hazırlıkları ve geçiş rotası, I.ve II. Hippo Regius Kuşatması'nda yaşanan gelişmeleri ve Vandal yerleşim sürecini ele aldık. Tezimizin son bölümünde ise Vandal tarihinde önemli bir yere sahip olan Geiserich'in Afrika Proconsularis'te gerçekleştirdiği siyasi, ekonomik ve dinsel faaliyetlerine değinildi.

Bu tezi seçmemde en büyük rolü üstlenen, benim bu alana büyük bir tutku ile bağlanmamı sağlayan, beni her zaman dinleyen, akademik bilgisi ve tecrübesiyle her zaman yanımda olan danışmanım Dr.Öğr. Üyesi Mert Kozan'a geniş zamanlı bir teşekkürü borç bilirim. Ayrıca Avrupa Tarihi çalışmalarında biz öğrencilerini yüreklendiren ve tarih bilimini farklı yanlarıyla görmemizi sağlayan Prof.Dr. Hatice Oruç hocama teşekkürlerimi sunuyorum. Bu süreçte benimle birlikte en büyük zorluğu beraber yaşayan, sorunlarımı çözmeme yardımcı olan ve beni bualanda cesaretlendiren sevgili eşim Onur Aksoy'a ve eğitim hayatımı bir ışık gibi aydınlatan sevgili annem Naile Yendekoğlu'na ve aileme sonsuz teşekkür ederim.

KISALTMALAR

AJP	: The American Journal of Philology
ArAn	: Archivum Anatolicum
Bkz./ bkz.	:Bakınız
c.	:Cilt
CAMWS	:The Classical Association of the Middle West and South
chr.	:Kronik/Kronikler
cev.	:Çeviren
ed.	:Editör
fr.	:Fragmentler
JLA	:Journal of Late Antiquity
JRS	:The Journal of Roman Studies
mad.	:madde
Nea Hist.	:Zosimus Nea History
s.	:sayfa
Sa.	:Sayı
SOMA	:Symposium on Mediterranean Archaeology
Trns.	:Translated
Vol.	:Cilt
y.y.	:Yüzyıl

KAYNAKLAR

Genellikle Yunan ve Roma geleneğinde yazılmış tarihi kaynaklarda Vandallar'a dair bilgilerimiz oldukça kısıtlıdır. İlk yerleşimlerinden bu yana Vandal ismi tarihi kaynaklarda geniş bir bilgi ağı şeklinde bulunmaz. IV. yüzyıla değin özellikle göçebe kavimlerin Ren Nehri geçişine kadar Vandal tarihini detaylandıran bilgiler ne yazık ki mevcut değildir. Bu nedenle Vandallar, Roma'nın görüş alanına girdikten sonra tarihi kayıtlarda karşımıza çıkmaktadır. Vandal ismi ve ilk dönem yerleşimleri hakkındaki bilgilerimiz Cassius Dio ve Plinius'un eserlerinde yer almaktadır. Bu nedenle Vandal yerleşiminin ilk tarihlendirmesini bu kayıtlara göre ilişkilendirdik. Vandalların Roma İmparatorluğu için bir tehdit unsuru olarak algılanması şüphesiz tarih yazım geleneğini etkilemiştir. Bu kaynaklar belirli bir Roma tarihi geleneğine göre yazıldığı için Vandalların ana yurtlarına, kökenlerine, yaşam biçimleri ve inanışlarına değinmemişlerdir. Aksine Vandal ismi daima savaşla ve yıkımla anılmış bu nedenle tarihsel gerçeklikleri göz ardı eden bir tarih aktarımı ortaya çıkmıştır. Bu nedenle Vandal yerleşimini yalnızca müelliflerin anlatımıyla değil, arkeolojik kaynaklar doğrultusunda da açıklamak gerekmektedir. Vandal tarihi sadece Ortaçağ tarih geleneği ile değil günümüze kadar gelen farklı bir tartışmanın içerisine sürüklenmiştir. XVIII. yüzyılda ortaya çıkan Pan-Germenist akımı ile Vandalların Alman kimliği ile tanımlanması söz konusudur. Bu tezin çalışma aşamasında tüm bu tutumlar bilimsel bir etik süzgecinden geçirilerek kullanılmıştır. Dolayısıyla kaynakları değerlendirirken, çok özel ayrıntılara dikkat edilmiş ve tarih metodolojisine uygun bir şekilde yazılması amaçlanmıştır.

Gaius Plinius Secundus “Naturalis Historia”: (MS 23 Ö.79)

Gaius Plinius Caecilius Secundus Kuzey İtalya’da zengin bir ailede dünyaya gelmiştir. Plinius’un eseriyle birlikte Trajan dönemindeki Roma yaşantısı hakkındaki bilgiler canlılığını korumuştur. Plinius M.Ö 23 yılında Como’da doğmuştur. Yirmi üç yaşına geldiğinde Roma’da resmi görevine başlamıştır. Süvari tabur komutanı I.Pomponius Secundus’un yönetimi altında Almanya’da görevine başlamıştır. Yedi veya sekiz yıl sonra Roma’ya dönerek burada hukuk alanında çalışmaya başlamıştır. İmparator Nero döneminde emekli olsa da daha sonra İspanya’ da kamusal yaşamda Procurator¹olarak görevine devam etti. İmparator Vespasianus iktidarı kazanana dek burada görevini sürdürdükten sonra Roma’ya dönmüştür. İmparatorun yakın çevresiyle Germenya’da tanıştıktan sonra siyasi çevresi genişlemiştir. Plinius ayrıca, farklı bir faaliyet alanına katılarak, savaş gemisi komisyonu ile ilgilenmeye başladı.²

Doğa Tarihi astronomi, meteoroloji, coğrafya, mineraloji, zooloji ve botanik vb. gibi bilim dalları hakkında bilgi veren geniş bir ansiklopedi niteliğindedir. Bu eserde insan faaliyetleri hariç doğa tarihi hakkında bilgiler mevcuttur.³ Pliny dördüncü kitabında Almanya hakkında verdiği bilgilerde “Vandili” ismini kullanır. Almanya’nın nehri olan Scaldis denizine kadar olan bölgede çeşitli halkların/kavimlerin yaşadığını bildirmektedir. Buradaki sınırlar doğrultusunda farklı bölgelerdeki kavimlerin belirtilmesi oldukça zordur dolayısıyla Plinius Almanya’da yaşayan beş ırktan söz etmektedir; İlk olarak “Vandili” kavmini Burgondların bir parçası olarak görmektedir.

¹Antik Roma’da maliye memuru.

² Pliny, *Natural History, Praefatio, Libri, I, II*, English Translated: H. Rackham, Harvad University Press, London, 1967, s.7

³ Pliny, *Natural History, Praefatio*, s.9.

İkinci grubun içerisinde Varini ve Gutonesleri dâhil etmektedir. Üçüncü ırkı ise Cimbriler ve Tötonlar, Cauci olarak adlandırır.⁴ Yazara göre “Vandili” veya “Vindililer’i” büyük bir ihtimalle “Hermiones” ler veya diğer adıyla İrmiones kavimlerine ait olduğu düşünülmektedir.⁵ Bu konu hakkında önemli bir kaynak olan Tacitus’un eserinde yakın bir görüş benzerliği bulunmaktadır. Tacitus “Germania” adlı eserinde Germen geleneklerinden ve ilahilerinden bahsetmektedir. Bu ilahilerde topraktan doğan Tanrı Tuisto’yu övdüklerini anlatır. Tanrı Tuisto’nun oğlu Mannus’un ataları ve onun üç oğlunu ise liderleri olarak kabul ederler. Denize yakın olan İngaevones kavmi içerisindeki Herminones kavmi ve geriye kalan İstaovones kavmi isimlerini bu üç oğuldan almıştır.⁶ Tacitus’a göre Germen bölgesinde yaşayan üç ulus veya kavimler İstaevones ve onun iç kısmındaki Herminonesler, doğu ve Güney Almanya’daki bölgelerdir.⁷

Plinius’a göre, İstaevones kavmi Ren’deki Cimbri’lere ait coğrafi sınır içerisinde yer alıyordu. Ayrıca üçüncü bir grup olan Hermiones’ler Süevi’lerin iç kesimindeki dördüncü kısmını da oluşturuyordu. Bu grup ise Hermunduri, Chatti ve Cherusci’lerdir. Vandili’ler kuzey Almanya kıyılarından gelen ve sonradan Reisingebirge⁸ üstündeki kuzeyde Marcomanni bölgesine yerleştiler.⁹ Görüldüğü üzere Vandal isminin ve coğrafi sınırlarına detaylı olarak ilk kez I. yüzyılda Plinius’un eserinde rastlanmaktadır. Plinius

⁴Pliny, *The Natural History*, Trns. John Bostock, H.T Riley, London, Henry G.Bohn, 1855,York Street, s.345-346

⁵Hermiones veya Hermones: Bu kavim Elbe havzasına yerleşen ve MS I. yüzyılda Bavyera, Swabia ve Bohemya’ya doğru genişleyen erken Germen kavimlerinin büyük bir grubuna verilen isimdir.

⁶ Cornelius Tacitus, *Germania Halklarının Kökeni ve Yerleşim Yeri*, Çev. Mine Hatapkapulu, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2006, s.25.

⁷ Pliny, *The Natural History*, s.345.

⁸*Polonya

⁹ Pliny, *The Natural History*, s.346.

Vandalların Germanler ve Baltık kıyılarının güneyinde yaşayan, tıpkı Doğu Alman kabileleri Gotlar, Gepidler, Heruli ve Burgondlar gibi İskandinavya'dan geldiğini söylemektedir.¹⁰ Plinius'un bu eseri, tezimizin birinci bölümünde Vandalların anayurdu ve kökeni hakkındaki başlığın altında değerlendirilecektir.

Cornelius Tacitus “Germania”: (MS 56 Ö.120)

Çalışmamız açısından önemli bir kaynak olan Tacitus, hukuk ve siyaset eğitimi almıştır. Aldığı bu eğitim nedeniyle sessiz anlamına gelen ismine karşılık iyi bir retorik ustası olduğu da bilinmektedir. İmparator Vespasianus'un desteği ile siyasal hayata dâhil olan Tacitus'un ünlü komutan Agricola'nın kızı Iulia'yla İ.S. 77 yılında evlenmesiyle siyasi kariyeri de başlamıştır.¹¹

Geç dönem Roma entelektüellerine baktığımızda retorik'in siyasal yaşamda var olmak için etkili bir yöntem olarak kullanıldığı görülmektedir. Tacitus'un diyaloglarına bakıldığında onun erken dönem Augustus retorik modernistlerinden olduğu görülmektedir. Tacitus'un uzun soluklu ve etkileyici konuşmaları halk tarafından beğenilmektedir.¹² Tacitus'un İ.S. 77 yılında evliliğinden sonra siyasi kariyerine odaklanmıştır. İ.S. 81-82 yıllarında İmparator Titus zamanında “quaestor” olarak görev aldı. Bu görevinin ardından İ.S. 88 yılında “praetor” unvanını almıştır. Bu tarihlerden itibaren İ.S. 89'dan 93 yılına kadar olan sürede lejyon komutanlığı yapmıştır.¹³ İmparator Nerva döneminde vekil konsülü olan Tacitus bu dönemden itibaren eserlerini yazmak için harekete geçer. Tacitus'un üç önemli eseri politik

¹⁰ Roman Zaroff, “The Vandals and Sarmatians in a New Perspective”, *Collegium Medivale*, Sa:30, 2017,s.236-237.

¹¹ Tacitus, *Germania*, s.7

¹² Elizabeth Rawson, *Intellectual Life in the Late Roman Republic*, Duckworth, London 1985,s.154.

¹³ Tacitus, *Germania*, s.8.

geçmişinden ayrı bir dönemde yazılmıştır. Bunlardan üç önemli eseri olan “De vita et moribus Iulii Agricolae”, “De Origine et situ Germanorum” ve “Dialogus de oratoribus” ‘u kaleme almıştır.¹⁴ 1451 yılında Papa V. Nicholas tarafından Yunan ve Latin eserlerini bulmak adına Kuzey Avrupa’ya yollanan Ascoli tarafından Tacitus’un kayıp eserleri bulundu. Bu araştırmaya bazı akademisyenler şüphe ile yaklaşıp da 1455’de Roma’ya getirilen yazmaların orijinali sadece Hersfeld’de bulunur.¹⁵ Tezimiz için önem arz eden “Germania” adlı eser Roma İmparatorluğu’nun sınırları dışında yaşayan Germen toplulukları hakkında bilgi veren önemli bir kaynaktır. Tacitus, bu eserinde Germen kavimlerinin kökenleri ve yaşam tarzı hakkında oldukça ilginç bilgiler vermektedir. “Germania” Roma sınırları dışında yaşayan Germen kavimlerinin tarihi öğrenmek adına oldukça kıymetli bir eserdir. Konumuz gereği Vandalların ismi Germen kavimleri arasında geçmektedir.

Tacitus eserine öncelikle Germania bölgesinin tanıtılmasıyla başlar. Burada bölgeyi oluşturan Gallia, Raetia ve Pannonia halklarından oluşan bir grubu Ren ve Tuna nehirleri ile sınırlı olan Sarmat ve Dacia halkına dâhil eder. Ren nehri, Raetia Alplerinin sınırında doğan bu halkları coğrafi konumuna göre sınıflandırmaktadır.¹⁶ Tacitus Germenlerin soy bakımından kimseyle karışmadığını özellikle vurgulanmaktadır. Bu nedenle Germen halkları kendi içerisinde farklı etkileşim ve akrabalık ilişkileri ile bir konfederasyonu oluşturur. Vandallar ismi Tacitus’un Germenlerin kadim inançlarından bahsettiği kısımda geçmektedir. Buna göre Tanrı Tuisto’nun oğlu Mannus’u soylarının atası olarak gören bu halk, Mannus’un üç oğlunu da liderleri kabul etmektedirler. Denize yakın olan Ingaevones halkı, iç kısımdaki Herminones kavmi ve bunların

¹⁴ Tacitus, *Germania*, s.8-9

¹⁵ Cornelius Tacitus, *Dialogus, Agricola, Germania*, Ed, William Heineman, The Macmillan, New York 1914, s.3-4.

¹⁶ Tacitus, *Germania*, s.25.

dışında yaşayan Marsi, Gambrivi, Suevi, Vandalii gibi birçok farklı halkın oluştuğunu kaydetmektedir.¹⁷ Tacitus'un *Germania* adlı eseri tezimizin birinci bölümünde kullanılacaktır.

Cassius Dio Cocceianus “Historiae Romanae”: (MS 164 Ö.229)

Ünlü hatip Dio Chrysostom'un yakın bir akrabası veya torunu olduğu varsayılan Cassius Dio, Bithynia'da doğmuştur. Babası Cassius Apronianus, Kilikya ve Dalmaçya valisi olarak hizmet etmiştir. Dio'nun hayatıyla ilgili bilinen birkaç ayrıntı doğrultusunda doğum tarihinin MS155-164 yılları olduğu varsayılır.¹⁸ Dio'nun ismine dair birtakım değişiklikler yer almaktadır. Örneğin kendisinin el yazmalarında Cassius adı kullanılmamış ve III. yüzyıldan VII. yüzyıla kadar olan belgeler doğrultusunda Dio'nun adı Claudius Cassius Dio olarak geçmektedir.¹⁹ Dio'nun hayatı hakkındaki bilgileri seksen kitaptan oluşan Roma Tarihi adlı eserinden öğrenmekteyiz. Cassius Dio, Marcus Aurelius (161-180) imparatorluğu döneminde yetişmiş ve oğlu Commodus döneminde eserini tamamlamıştır.²⁰

Tezimiz için önemli bir kaynak olan “Roma Tarihi” adlı eserinde Vandallar adına ilk kez rastlanmaktadır. Vandalların ismini ve yerleşim bölgesine dair ilk tarihsel bilgiyi Dio ve Plinius'un eserlerinden öğrenmekteyiz. Dio, Vandallar hakkındaki bilgiyi yetmiş birinci kitabında vermektedir. Cassius Dio MS180 yıllarında İmparator Commodus'un faaliyetlerinden bahsederken ilk olarak Markomanlar üzerine çıktığı seferden bahsetmektedir. Bu bölümde Commodus'un Markomanlar karşısında kolay bir

¹⁷ Tacitus, *Germania*, s.27.

¹⁸ Cassius Dio, *Roman History*, Ed, Earnets Cary, The Loeb Classical Library, William Heinemann London 1938,s.7.

¹⁹ Hülya Boyana-Ahmet Türkan, “Cassius Dio Cocceianus'un Hayatı ve Tarihçiliği” *TAD*, c.38,S.65, 2019,s.3.

²⁰ Boyana-Türkan, “Cassius Dio Cocceianus”,s.4.

zafer elde ettiğini ifade etmektedir. Ayrıca Commodus'un bu bölgede yaşayan Buri, Iayzages ve Vandili gibi kavimler üzerine gerçekleştirdiği politikadan da söz eder.²¹ Böylelikle İmparatorluk sınırları içerisinde ilk kez Vandal ismine Dio'nun eserinde rastlamaktayız.

Ammianus Marcellinus “Res Geste” (MS 330)

Ammianus'un hayatı hakkındaki bilgilerimizi müellifin yazdıklarından elde etmekteyiz. Yunanlı bir aileden gelen Marcellinus 330 yılında Suriye Antakya'da dünyaya geldi. Marcellinus'un kendi yaşadığı şehirde çok erken yaşlardan itibaren eğitim aldığı tahmin edilmektedir. Antakya o dönemde Roma İmparatorluğu'nun önemli kozmopolit bir şehridir. Aynı zamanda şehir sadece Yunanlı vatandaşlarla değil Yahudiler, Suriyeliler gibi karışık bir nüfustan oluşmaktadır.²² Ammianus IV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren II. Constantius, Julianus, Jovianus, Valentianus ve Valens gibi hükümdarların saltanat dönemine tanıklık etmiştir. Bu nedenle çoğu imparatorların unutulmaz zaferlerini ve yenilgilerini kaleme almıştır. 378 yılında İmparator Valens'in Gotlarla yaptığı Hadrianapolis Savaşı'nda hayatını kaybetmesini doğrudan Ammianus'un yazdıklarından elde ederiz.²³ Genç tarihçi erken yaşlarında imparatorun koruma muhafızı olarak seçildi ve 353 yılında imparatorun emriyle Doğu sınırı komutanı Uricinus ile birlikte Mezopotamya Nisibis'de görev yapmıştır. Burada Uricinus ile birlikte hükümdara ihanet edenlerin davasını yürüttü. Böylece Ammianus kariyerini erken dönemlerden itibaren oluşturmaya başladı.²⁴ Ammianus'un büyük

²¹ Cassius Dio, *Roman History IX*, Ed. T.E Page, The Loeb Classical Library, William Heinemann, London 1957, s.73-75.

²² Ammianus Marcellinus, *History*, c.I, English Translated, John C. Rolfe, William Heinemann Ltd, Harvard University Press, 1935, s.9.

²³ Marcellinus, *History*, s.10.

²⁴ Marcellinus, *History*, s.10.

eserlerinden ilki tarihçi Tacitus'u takip ettiği “Res Gestae A Fine Corneli Taciti” başlıklı çalışmasıdır. Ammianus'un eseri İmparator Nerva (96) döneminden Valens'in (378) ölümüne kadar olan süreyi kapsamaktadır ve 31 kitaba ayrılmıştır. Yalnızca 13.kitap günümüze ulaşmamıştır. Geriye kalan 18 kitap 353 yılından yirmi beş yıllık bir dönem ele alır. Bu dönem Hadrianapolis Savaşı'ndan II. Constantinus'un yirmi yedi yıllık saltanatını içerir. Ammianus'un eserine çalışmamızın ikinci bölümünde değineceğiz.²⁵

Paulus Orosius “Historiarum Adversum Paganos Libri VII” (MS 380 ö.418)

Paulus Orosius 380 ve 390 yılında Portekiz Bracara'da doğmuştur. Aynı zamanda kendi dönemin ünlü bir çağdaşı olarak bilinir.²⁶ Papaz Orosius 414 yılında Hippo kentine giderek burada Aziz Augustine 'nin öğrencisi oldu.²⁷ Orosius'un Hispania'daki erken yaşamı hakkında kesin bir bilgi yer almamaktadır. Kendi yazılarından anlaşıldığı üzere papazlık eğitimi boyunca birçok öğretiden ve eğitimden faydalanmıştır. Orosius'un çalışmalarından anlaşılabileceği üzere Hristiyan ve Pagan kültürleri hakkında kendisi bir uzmandır. Roma klasik yazarları ve retorik okullarında eğitim gören Vergil, Horace ve Cicero gibi yazarlardan haberdardı.²⁸ Daha önceden söylediğimiz gibi Orosius otuz yaşına geldiği kendi ülkesinden ayrılarak Hippo'ya gelir ve burada Aziz Augustine ile yaşamaya başlar. Orosius'un Vandal ve Alanların istilaları nedeniyle ülkesini terk etmek zorunda kaldığı söylenmektedir. Ancak başka bir ihtimal olarak o dönemde büyük bir akım olan Priscillianist ve Origenists'lere karşı mücadele

²⁵ Marcellinus, *History*, s.15-16.

²⁶ Paulus Orosius, *The Fathers of the Church The Seven Books of History Against The Pagans*, Trans. Roy J. Deferrari, The Catholic University of America Press, Washington 1981, s.15.

²⁷ Harrison C. Coffin, “Vergil and Orosius”, *The Classical Journal*, Sayı:21, c.4, 1936, s.235.

²⁸ Orosius, *Hist*, s.15.

etmek için gelmiş olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.²⁹ Orosius'un bu çalışması ilk defa bir Hristiyan gözetimi altında ve Hristiyan bakış açısı ile yazılan bir eseri temsil etmektedir. Bu nedenle bu eser yerel görüşlerden uzak, tarihsel gerçeklik niteliğinde yazılmıştır.³⁰ Orosius'un eseri bir dünya tarihi niteliğinde olup sadece dini konular üzerinde değil insanlık tarihi boyunca yaşayan gelişmeleri, kıtlığı, salgınları savaşları anlatmaktadır. Tezimiz için önem arz eden sekizinci kitapta Vandal ismine rastlamaktayız. Bu bölümde Orosius imparatorluğa karşı sayıca fazla ve güçlenen uluslardan bahseder. Galya ve İspanya'da Vandal, Alan ve Süevler'in baskınlarından söz etmektedir.³¹ Orosius'un eseri Vandalların göç sürecinde başvuracağımız bir eserdir.

Hydatii Limici “Chronica Subdita” Hydatius (MS 400)

Hydatius 400 yılı civarında İspanya'nın Gallaeci eyaletinin güney sınırlarındaki Limia bölgesinde doğdu. Hydatius'un bu bölgeye “Lemica ciutas” olarak çağrıştırması bu şehrin ismi hakkında birkaç ayrıntı verir. Aynı zamanda kendi ismine “Hydatius Limicus” adını vermesi yine onun doğduğu şehre ve kökenlerine bağlı olduğunun bir göstergesidir. Hydatius ve ailesi, İspanya'da orta sınıf Hristiyan bir aileden gelmektedir.³² Kaynakların doğruluğu göz önüne alındığında Hydatius'un ismi ile ilgili karışıklığı aydınlatmak gerekmektedir. Yazarın büyük bir aristokrat sınıfında olmayışı veya ailesinin kendisine ait bir mülkiyeti olmadığı düşünüldüğünde anti-

²⁹ Orosius, *Hist*, s.16.

³⁰ Coffin, “Virgil and Orosius”, s.235.

³¹ Orosius, *Hist*, s.352.

³² R.W.Burgess, *The Chronicle of Hydatius and the Consularia Constantinopolitana: Two Contemporary Accounts of the Final Years of the Roman Empire*, Oxford University Press, Oxford 1993,s.3.

Priscillianist³³ karşıtı olan IV. yüzyılda yaşamış Lusitania piskoposu Hydatius ile karıştırılmamalıdır. Eğer bu iki isim arasında bir akrabalık söz konusuysa Hydatius Priscillanizm’den ve geçmişinden hiçbir şekilde bahsetmemiştir.³⁴

406-407 yılında Kutsal topraklara ziyarete giden genç Hydatius burada Kudüs Piskoposu II. John, Eulogius Caesarea, İskenderiye Papazı Theophyllus’u, Beytüllahim piskoposu Jerome’yi görmüştür. Hydatius’un bu kutsal babalarla tanışması özellikle Jerome’nin etkisiyle daha sonraki hayatına büyük katkı sağlayacaktır. Bu noktada her iki ebeveynini kaybeden Hydatius kendini “pupillus” yani yetim olarak tanımlar.³⁵ Hydatius Kudüs’ten döndüğü sıralarda Gallaeci Vandal, Süev ve Alanlar tarafından işgal edilmiştir. Bu nedenle eserinde Vandallar ve Süevler hakkında bilgiler mevcuttur.³⁶ 428 yılında Aquae Flaviae’in piskoposu seçilen Hydatius, bu görevinden üç yıl sonra Süevlere karşı savaşmak için Aetius’a yardımcı olmak adına Galya’da bir heyete seçilmiştir. 445 yılında Hydatius, Thoribius tarafından tekrar seçildi. Hydatius Vandal, Alan ve Süevler’in imparatorluk topraklarını ele geçirmesinin ayrıntılarını vermektedir. Hydatius’un eseri tezimizin ikinci bölümünde sık sık kullanılacaktır.

Victor Vitensis “Historia Persecutions”(MS 430)

Kuzey Afrikalı piskopos Victor’un eseri Vandal tarihini detaylandıran belki de tek eserdir. Eser her ne kadar Vandal tarihini anlatma amacıyla kaleme alınmış olsa

³³ *Priscillianizm: 370 yılında İspanya’da ve güney Fransa’da Avila Piskoposu Priscillian tarafından başlatılan ve sürgüne gönderilen harekettir. Bu hareketin savunucusu Priscillian muhalefeti sonucunda altı öğrencisiyle birlikte 385 yılında Trier’de idam edildi. Bu hareketin savunucuları kadar ona karşı çıkanlar da vardır. Bkz: Patrick Gray, “Priscillianism”, *The Encyclopedia of Christian Civilization*, Ed. George Thomas Kurian, Blackwell Publishing Ltd 2011.

³⁴ Hydatius, *Chr.*, s.3

³⁵ Hydatius, *Chr.*, s.4.

³⁶ Hydatius, *Chr.*, s.4.

daesinde Afrika'ya gelen Vandalların gerçekleştirdiği baskınlar ve zulümlerden bahsetmektedir. Victor, Afrika'da Vandal yönetimi altındaki zulümleri ve buradaki Hristiyanların acılarını detaylandırır. Bu eser 477'de Vandalların gelişi ve Geiserich'in ölümüne kadar olan sürede burada yaşanılanları anlatır.³⁷ Eser Vandalların baskı ve zulm n  korkutucu bir terimle açıklar. 406 yılında Vandallar, Ren Nehri'ni geerekg ney batı boyunca Galya ve İspanya'ya yöneldiler. Kısa bir süre sonra Geiserich önderliğinde 428-477'de Roma Afrikası'na Cebelitarık Boğazı'ndan geçtiler.³⁸ Victor Afrika'nın Vandallar gelmeden önce zengin ve bereketli topraklar olduğunu belirtmektedir. Ayrıca İmparatorluğun kendi tahıl ihtiyaını karşılaması açısında büyük bir ekonomik güce sahiptir. Vandalların Roma İmparatorluğu'nun önemli bir bölgesini ele geçirmesi geç antik ağ yazarlarının dikkatini çeker. "Victor of Vita" adlı bu çalışmanın arka planında Afrika'da yaşanan Vandal işgali ve onların uyguladıkları zulüm esas temelidir.

Victor'un erken dönem anlatısında Vandalların faaliyetlerinden sonra Geiserich'in Kartaca'yı işgal etmesi ve burada uyguladığı sosyal ve ekonomik uygulamalarından söz eder. Victor'un bu eseri hangi tarihte yazdığına dair kesin bir tarih vermek zor olsa da onun anlatısından yola çıkılarak Vandalların Afrika'da yerleştikten altmış bir yıl sonra 488-489 yılları arasında yazıldığı düşünülmektedir.³⁹ Victor'un çevrilen eseri bir giriş bölümü ve üç kitaptan oluşmaktadır. İlk kitapta kısmında Vandalların kralı Geiserich ve Huneric döneminde Afrika'nın durumu

³⁷ Victor of Vita, *The Oxford Dictionary of Late Antiquity*, Ed. Oliver Nicholson, Oxford University Press, 2018, s.1560.

³⁸ Victor of Vita, *History of the Vandal Persecution*, Trans. John Moorhead, Liverpool University Press, Liverpool 2006, s.9.

³⁹ Vita, *Hist*, s.16.

anlatılmaktadır.⁴⁰ Kitabın ilk bölümüne bakıldığında ise Geiserich'in yaklaşık 80.000 kişi ile birlikte Afrika'ya geçişini anlatır. İkinci bölümünde Geiserich'in ölümünün ardından oğlu Huneric'in yerine geçmesiyle beraber onun döneminden bahseder. Victor Huneric'in ilk dönemlerinde ılımlı bir tutum sergilediğini ve dinlerine karşı saygı duyduğunu dile getirir. Huneric'in bu dönemde dini toplantılar yaptığını ve ölen kral Geiserich'in bir din adamı olduğunu göstermek için manevi meclisler oluşturduğunu söylemektedir.⁴¹ Üçüncü kitap ise Katolikler adını verdiği bölümde Huneric'e karşı yapılan mücadeleyi anlatmaktadır.

Zosimus “Nea Historia”(MS 460 Ö.520)

IX. yüzyılda Photius tarafından keşfedilen Zosimus hakkındaki bilgilerimiz oldukça sınırlıdır. Photius, Zosimus'un doğum tarihi ve doğduğu yer hakkında bilgi vermemektedir.⁴² Zosimus'un “Nea Historia” adlı eseri genel olarak Roma İmparatorluğu'nun ilk dört yüzyılını kapsamaktadır. İlk kitapta Yunan tarihinden İmparator Traianus'un dönemine kadar olan gelişmeleri anlatmaktadır. II. ve VI. kitap IV. yüzyıl ve V. yüzyıl'da yaşanan gelişmeleri anlatmaktadır. Son kitap ise Attalus'un 410 yılında tahtan inmesine kadar olan zamanı ele almaktadır.⁴³ Zosimus'un birinci kitabında Vandallar ismine rastlamaktayız. Zosimus, İmparator Probus'un barbar kavimleri ile yaptığı ikinci savaşında mücadele ettiği Vandallar ve Burgonyalılar'dan söz eder. Probus bu savaşı generallerinin yardımı ve Germen kavimlerine karşı yapmış olduğu askeri manevralar sayesinde kazanmıştır.⁴⁴ Zosimus 406 yılında Vandallar ile

⁴⁰ Vita, *Hist*, s.2.

⁴¹ Vita, *Hist*, s.24.

⁴² Zosimus, *New History*, Trans. Ronald T. Ridley, Australian Association for Byzantine Studies, 2006, s.9.

⁴³ Zosimus, *New History*, s.15.

⁴⁴ Zosimus, *New History*, s.39.

birlikte Süevler ve Alanlar'ın Alpleri geçerek ötesindeki vilayetleri yağmaladıklarını anlatır. Zosimus'un eserini tezimizin ikinci bölümünde kullanılacaktır.

Cassiodorus “Variae”(MS490 ö.585)

Tezimiz için önemli bir kaynak olan Cassiodorus'un *Variae* adlı eseri, yaklaşık 12 kitaptan, 468 mektuptan oluşan İtalya'daki Got tarihi ve yönetimini anlatan oldukça kapsamlı bir eserdir. Cassiodorus'un eseri Roma İmparatorluğu'nun IV. Yüzyılda büyük bir sorunu haline gelen barbar göçlerinin yanı sıra aslında yazarın otuz yılı aşkın süren faaliyetlerini anlatmaktadır. *Variae*, içerdiği geniş kapsam bakımından kamu ofislerine atanma, vergi toplama ve devlet mülkiyeti yönetimi, ceza davaları ve hukuki anlaşmazlıklar, şehir olanaklarının korunması, Amal hükümdarlarının doğu imparatorlarına karşı yazıştığı diplomatik mektupları gibi çok geniş siyasi ve kültürel alanlara değinmiştir.⁴⁵

Cassiodorus'un doğum ve ölüm tarihine ilişkin kesin bir bilgi yoktur. Onun hakkındaki bilgilerimiz yazdığı eser haricinde oldukça sınırlıdır. V.yüzyılın ortalarında Cassiodorus ailesinin bir süre önce Calabria'da büyük mülk sahibi olduğu görülmektedir.⁴⁶ Ailesinin aslen Suriye kökenli olmasına rağmen V.yüzyılın ortalarında ailenin güney İtalya'da yerleştiğini görüyoruz. Bu dönemde Sicilya çevresinde büyük mülk sahipleri hızla önemli bir statüye sahip oluyordu. Bu hızlı etkinin oluşmasında ise hükümet tarafından verilen görev süresince Ravenna siyaseti katılımına bağlıydı.⁴⁷ Dolayısıyla görüldüğü üzere Cassiodorus ailesi politik ve siyasi yaşamda gözden

⁴⁵ Cassiodorus, *Variae*, Trans, S.J.B Barnish, Liverpool University Press, Liverpool 1992, s.15.; MShane Bjornlie, *Politics and Tradition Between Rome, Ravenna and Constantinople A Study of Cassiodorus and the Variae*, 527-554, Cambridge University Press, New York 2013, s.3.

⁴⁶ Shane Bjornlie, “The Letter Collection of Cassiodorus,” *Late Antique Letter Collections*, Ed, Cristina Sogno, Bradley K.Storin, Edward J. Watts, University of California Press, California 2017, s.434.

⁴⁷ Cassiodorus, *Variae*, s.37.

kaçırılmayacak derecede etkin bir rol üstleniyordu. Cassiodorus'un büyükbabası Odoacer ve Theoderic'in gölgesinde olan başkomutan Aetius'un büyük destekçisiydi.⁴⁸ Cassiodorus ailesinin toprak ve at zenginliği zamanla hükümet yetkililerinin dikkatini çekti ve Cassiodorus'un büyükbabasının Sicilya ve güney İtalya'nın Vandallara karşı savunulmasında bu kaynaklarını kullandığı bilinmektedir.⁴⁹

Cassiodorus'un *Varie* adlı eserinde Vandallar ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Daha önce değindiğimiz gibi büyükbabası Vandallara karşı hükümete asker göndermiştir. *Variae*'de V.yüzyılda Batı İmparatorluğu önemli topraklarını ve bölgelerini kaybettiğinde 455'de Afrika'nın Vandallar tarafından ele geçirilmesinden bahsedilmektedir. Roma ordusu daha fazla barbar bileşiminden meydana gelmeye başladı. İtalya'nın önde gelen senatörleri ve onların genç ortakları devleti fiilen yönetmeye başladı.⁵⁰ Cassiodorus Vandallar'dan ilk olarak Theoderic'in kız kardeşi Amalafrida'nın Vandal Kralı Hilderic tarafından öldürülmesinden bahseder. Ayrıca bu dönemde Gotlarla Vandallar arasındaki mücadeleye dikkat çeker. Cassiodorus yine Ostrogot kralı Athalaric'in sağlığının zayıfladığı ve kralın bu durumundan dolayı kendi hayatından endişe eden Amalasuentha İtalya'nın güvenliği için Justinianus ile müzakerelerde bulunmaya başlamıştır. Cassiodorus bu fragmentte bir dönem Vandallara ait olan Sicilya sınırlarındaki Lilybaeum'dan bahseder.⁵¹ Cassiodorus'un XII. kitabı genel olarak resmi açıklamalar dizisi ile başlar. Vandal krallarının ismini sıralayan Cassiodorus, buradan anlaşılacağı üzere V. kitapta Vandalların kralı Transimundus ve

⁴⁸ Cassiodorus, *Variae*, s.37.

⁴⁹ Bjornlie, "The Letter Collection of Cassiodorus", s.434.

⁵⁰ Cassiodorus, *Variae*, s.11.

⁵¹ Hopkin, *The Letters of Cassiodorus*, s.43.

III. kitapta Clovis ve Gundobad'ın adını zikretmektedir.⁵² Cassiodorus'un eseri tezimizin ikinci bölümünde kullanılacaktır.

Procopius of Caesarea “De Bello Vandalica”(MS 500)

Procopius Caesarea kentinde doğmuştur. Doğum tarihine dair kesin bir tarih belirlenmese de İ.S 500 yılı olarak tahmin edilmektedir. Procopius 527 yılında Belisarius'un özel yazmanı ve hukuk danışmanı olmuştur. Görevi neticesinde Belisarius'la birlikte İran, Afrika ve İtalya'daki savaşlara katılmıştır. Procopius katıldığı bu savaşlar neticesinde Vandalları ve Gotlar'ı yakından tanıma fırsatı elde etti.⁵³ Bu tarihlerden itibaren Procopius İmparator Justinianus'un hizmetine girmiştir. İmparator ile yakın ilişki kuran Procopius'a bu dönemde “illustres” unvanı verilmiştir. Procopius'un yüksek kademelere hızla yükselmesi neticesinde 562 yılında şehir yöneticisi olarak “Praefectur” unvanını kazandı.⁵⁴ Procopius'un İmparator Justinianus ile aynı dönemde veya ondan önce hayatını kaybettiği bilinmektedir. Procopius, klasik Yunan ve Bizans edebiyatı arasında bir geçiş döneminde yer alır ve kendisi Bizans tarihçileri içerisinde oldukça önemli bir yer tutar.⁵⁵

Procopius'un eserinde Vandal tarihine kısa aralıklara değinilmiştir. İlk olarak Belisarius'un Vandallara karşı Libya'da Gelimer'i iki kez yenilgiye uğratmasından bahsetmektedir. Belisarius'un Vandallar ile savaşının 548 yılına dek sürdüğünü anlatan Procopius Libya bölümünde Vandalların sayısı hakkında genel bir bilgi verir. Vandalların sayısının kadınlar, çocuklar ve esirler haricinde yaklaşık seksenbin

⁵² James O'Donnel, *Cassiodorus*, University of California Press, 1979, s.41.

⁵³ Prokopius, *Bizans'ın Gizli Tarihi*, çev. Orhan Duru, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2001,s.10.

⁵⁴ Prokopius, *Bizans'ın Gizli Tarihi*, s.10.

⁵⁵ Procopius, *The Secret History of the Court of Justinian*, Project Gutenberg, 2014,s.6.

civarındaolduğunu ifade etmektedir.⁵⁶ Procopius'un Savaşlar Tarihi VII. kitabında Vandallar hakkındaki bilgiler mevcuttur. Procopius bu eserinde Maeotis gölünün dışında yaşayan Gotlar'ı tanımlarken ardından Vandallar ve Vizigotların coğrafi konumu hakkında bilgi verir.⁵⁷ Tezimiz için "De Bello Vandalica" adlı III. ve IV. kitap bölümleri Vandal savaşları hakkında önemli bilgiler vermektedir. Procopius Vandal Savaşlarında 395-423 yılı başlarında İmparator Honorius'un topraklarına saldıran barbar istilalarını anlatmaktadır. Bu kavimleri tanımlarken erken çağlardan beri yaşayan Gotlar, Vandallar, Vizigotlar ve Gepidler olarak adlandırır. Öyle ki bu kavimlerin antik dönemler de "Sauromatae ve Melanchlaeni" olarak isimlendirildiği hakkında bilgi vermektedir.⁵⁸ Procopius'un Vandal Savaşları eseri tezimizin hemen hemen her bölümünde kullanılacaktır.

Gregorius"Historia Francorum" (MS538 ö.594)

Tours piskoposu Gregorius tarafından yazılan "Frankların Tarihi" adlı bu çalışma Franklar hakkında yazılmış önemli bir kaynaktır. Bu bağlamda eser Roma İmparatorluğu'nun yok oluşunu ve yeni bir Frank İmparatorluğunun doğuşunu anlatmaktadır. Gregorius hayatının çoğunu Galya ve Loire'de geçirmiştir. Loire, Frank kolonizasyonun güney sınırında yer alır ve bu nedenle Gregorius barbarların sınırında yaşamıştır. Auvergne'deki Clermont'ta verimli bir dağ vadisinin geliştiği bir şehirde

⁵⁶ Prokopius, *Bizans'ın Gizli Tarihi*, s.113.

⁵⁷ Procopius, *History of the Wars, VII-VIII*, English Translated, H.B Dewing, Harvard University Press,1928, s.89.

⁵⁸ Procopius, *History of the Wars, III-IV*, English Translated, H.B Dewing, William Heinemann, London 1914,s.11.

büyümüştür. Roma yönetiminin çöküşünü takip eden yıllarda Clermont bu durumdan etkilendi.⁵⁹

573 yılından sonra Gregorius aşağı Lorie vadisinde Tours'da yaşamaya başladı. Gregory'nin verdiği bilgiye göre ailesi imtiyazlı bir sınıfa aittir. Gregorius'un amcası Gallus, Auvergne Piskoposu muhtemelen rahipler sınıfında dini eğitimini almıştır. Yine onun büyük amcası Nicetius ise Lyon Piskoposu ve büyük büyükbabası Gregorius ise Langres Piskoposudur.⁶⁰ Tezimiz için yardımcı bir kaynak olan *The History of the Franks* Gregory'nin temel eseridir. Bu eser üç bölümden oluşur. I-IV. kitaplardan oluşan birinci bölüm yaratılış ile başlar ve Hristiyanlığın Galya'ya gelişi ile detaylandırılır. Daha sonra ise Frankların tarih sahnesine çıkışı ve dönüşümleri, Clovis idaresinde Galya'nın fethi, Sigibert 'in (575) ölümüne kadar Frank krallarının tarihini anlatır.⁶¹ Bu tarihte Gregorius iki yıl kadar Tours'un piskoposudur. Kitabın ikinci bölümü V-VI Chilperic'in (584) ölümüne kadar olan süreyi içerir. Üçüncü kısım ise VII-X 591 yılından Gregory'nin 594 yılında ölmesine kadar geçen son bölümü içerir.⁶²

Gregorius ikinci kitabın başında Vandalların Galya'da Gunderic önderliğinde kendi şehirlerine gitmek için ayrıldıklarından bahsetmektedir. Yine Gregorius bu pasajın ardından Süevler ve Alanların onları takip ederek Gallaeci'de doğru ilerlediklerini söyler. Aynı zamanda bu iki kavimlerin birbiri ile komşu olduğu ve bir süre sonra aralarında bir savaşın gerçekleştiğinden bahsetmektedir. Bu savaşın ardından Gunderic'in öldüğünü ve yerine Thrasamund'un geldiğini ifade

⁵⁹ Gregory Bishop of Tours, *History Of The Franks*, Trans. Ernest Brehaut, Columbia University Press, 1916,s.9.

⁶⁰ Gregory, *History of the Franks*, s.11.

⁶¹ Gregory, *History of the Franks*, s.16.

⁶² Gregory, *History of the Franks*, s.22.

etmektedir.⁶³ Gregorius'nin ikinci kitabında Vandalların İspanya'ya geçiş süreci hakkında oldukça önemli bilgiler yer almaktadır. Bu dönemde Thrasamund'un İspanya'da Hristiyanlara karşı yaptığı tutumlarından söz eder ve Vandalların dini inançları konusunda genel bir bilgi vermektedir. Tezimiz için Gregory'nin ikinci kitabı yararlı bilgiler sağlamaktadır. Bu sürede Vandalların diğer kavimlerle belirli bir ittifak içerisinde İspanya'ya ve Afrika'ya geçiş faaliyetleri hakkındaki bilgilerimizi kuvvetlendirmektedir. Bu eseri tezimizin ikinci bölümünde özellikle Vandalların İspanya'ya ve Afrika'ya geçişinde kullanacağız.

Isidorus Hispalensis“Historia de Regibus Gothorum Wandalorum et Suevorum” (MS 560 ö.?)

Got, Vandal ve Süev tarihi hakkında bilgilerin yer aldığı bu eser tezimiz için oldukça önemli bir kaynaktır. Kartacalı Severianus'un oğlu olan İsidorus yaklaşık 560 yılında doğmuştur. İsidorus, Seville piskoposu ağabeyi Leander'in 4 Nisan 636'da ölmesi üzerine onun mesleğini temsil etmeye devam etmiştir. İsidorus 619 yılında Seville Sinodunu ve oldukça önemli olan IV. Toledo Konsili'ni (633) temsil etti.⁶⁴ İsidorus'un ansiklopedik çalışması on iki kitaptan oluşan“Etymologies” veya “Origines”eseri Ortaçağ Tarihi için başvuru kaynağı niteliğindedir. İsidorus'un iki temel eseri bulunmaktadır. Bunlardan ilki “Chronica Malora” bu eser 612 yılından dünya kroniklerini içeren bir özelliğe sahipken ”Historia Gothorum Wandalorum Suevorum” adlı çalışması MS256 yılında Vizigotların tarihinin başlangıcını kronolojik olarak ortaya çıkarmaktadır. Aynı zamanda İspanya'da büyük bir tehdit olan Vandal ve Süevler'den bahsetmektedir.⁶⁵İsidorus'un özellikle tarihi olayları kronolojik bir şekilde sıralaması

⁶³ Gregory, *History of the Franks*, s.24.

⁶⁴ İsidorus of Seville's, *History of the Goths, Vandals, and Suevi*, Trans. Guido Donini-Gordon B. Ford, Jr, Leiden E.J. Brill,1970, s.7.

⁶⁵ İsidorus, *History of the Goths, Vandals and Suevi*, s.7-8.

Vandal tarihini takip etmemiz açısından büyük kolaylık sağlamıştır. Etymologies adlı eseri özellikle Ortaçağ'ın karanlık algısından ayrı izole edilmiş bir eser olarak sayılabilir. İsidorus'un tarih yazımında onu farklı kılan bir diğer neden ise, Hristiyan tarih yazımının sert çizgisini, İskenderiye Okulu ve Atina ekolünden aldığı eğitim ile bir nevi yok eder. Dolayısıyla olayları tarihyöntem bilimine uygun olarak kaleme almıştır.⁶⁶

İsidorus eserinin ilk bölümünde Gotların tarihine yer verirken ikinci kısımda Vandalların tarihini anlatmaya başlar. 406 yılından iki yıl önce Roma'nın Alan, Süev ve Vandal kavimlerinin işgal edilmesini anlatır. Bu topluluklara karşı Stilicho tarafından bir geri müdahale başlatıldığını belirtir. Ardından bu üç ulusun Ren, Galya ve Pireneler'e doğru ilerlediğini söylemektedir. İsidorus yine 408 yılında Vandal, Alan ve Süev gruplarının İspanya'yı ele geçirmesinden bahsetmektedir.⁶⁷ İspanya'nın ele geçirilmesini tasvir ettiği bölümde özellikle büyük bir işgalin gerçekleştiğini, şehirlerin yandığını, kanlı baskınlar sonucu çoğu mülklerin yağmalandığı ve açlığın şiddetli bir biçimde ortaya çıktığını ifade etmektedir. İspanya'nın ele geçirilmesinden sonra Gunderic önderliğinde Vandalların on sekiz yıl burada hüküm sürdüğünü ifade eder.⁶⁸ Bu eseri tezimizin hemen hemen her bölümünde kullanacağız.

Jordanes “Getica” (VI. yüzyıl)

Got tarihçi Jordanes'in hayatıyla ilgili bilgilerimiz oldukça sınırlıdır. Jordanes'in isminin yazılışı konusunda çok çeşitli tartışmalar bulunmaktadır. Bunlardan ilki Jacob Grimm ve Dietrich gibi isimler, eserlerinin ilk basımında görünen Jornandes ismini kullandı. Jordanes ismi ilk olarak anonim antik yazar Guidonos'un “Ravennatis

⁶⁶ Sandro D'Onofrio, “İsidorus of Seville”, *Encyclopedia of Medieval Philosophy*, Ed, Henrik Lagerlund, Springer, Netherlands 2011, s.574.

⁶⁷ İsidorus, *History of the Goths, Vandals and Suevi*, s.33

⁶⁸ İsidorus, *History of the Goths, Vandals and Suevi*, s.34.

Anonymi Cosmographia”⁶⁹ adlı eserinde zikredilmiştir.⁷⁰ Jordanes’in kendisi ve ailesi Got asıllı bir soyludur.

Jordanes’in iki önemli eseri bulunmaktadır. Bunlardan ilki, dünya tarihinin kısa bir özeti olan “De suma temporum velorigine actibisque gentis Romaorum” bir diğeri ise Cassiodorus’un on iki ciltlik geniş çalışması olan Got tarihinin daha kısaltılmış halini yazdığı “De origine actibisque Getarum” adlı çalışmasıdır.⁷¹ “Getica” antik eserler arasında Got tarihi açısından Romaorum’dan daha dikkat çekici detaylar veren ve geniş kapsamla yazılmış bir eserdir.⁷² Got tarihi ve Roma tarihi açısından önemli bir veri kaynağı olan Getica tezimizin Vandalların Ren Nehri’ni geçmesi ve burada diğer kavimlerle yaptığı ittifaklar bakımından büyük önem arz etmektedir. Jordanes, eserinde Vandallar hakkında verdiği bilgilerde, Roma sınırında Alanlar ile birlikte yaşadıklarını daha sonra Pannonia sınırına yerleştiklerinden söz etmektedir. Ardından Gotların gelişine kadar geçen sürede güvende olmadıklarını ve bu tarihten itibaren Galya’ya geçtiklerini ifade eder. Getica adlı eseri tezimizin ilk bölümünde ve ikinci bölümünde kullanacağız.

GİRİŞ

⁶⁹ Joseph Schnetz, “Itineraria Romana Vol.2” *Ravennatis Anonymi Cosmographia et Guidonis Geographia*, Stuttgartiae in Aedibus B.G. Teubneri, 1990, s.I.10-13; s.11 ; “*Scythia reperitur, quam insulam plerique philosophi.. historiographi conlaudant; quam et Iordanus, sapientissimus cosmographus, Scanzan appellat ex qua insula...*”

⁷⁰ Jordanes, *The Gothic of History*, English Translated, Charles Christopher Mierow, Princeton University, London 1915, s.2.

⁷¹ Jordanes, *The Gothic of History*, s.10.

⁷² Brian Swain, *Empire of Hope and Tragedy: Jordanes and the Invention of Roman-Gothic History*, The Ohio State University, 2014, s.81.

Ortaçağ tarihinde önemli bir hareket unsuru olarak bilinen Kavimler Göçü ile birlikte batıya yapılan Germen istilaları Roma dünyasının sınırlarındaki güç dengesini değiştirmiştir. Germen hareketliliği, Batı kanadının kendi içerisinde yaşadığı siyasi bunalım sürecinin hızlanmasında etkili bir faktör olacaktır. Aynı zamanda birçok kavim ve göçebe gruplar çok kısa bir süre içerisinde İmparatorluk topraklarına hızla giriş yapacaktır. Bu grupların içerisinde yer alan Vandallar neredeyse bir yüzyıl boyunca Roma İmparatorluğu ile mücadele edecektir.

Bilinen adıyla Vandallar veya Vandalii'ler, ilk olarak ana yurtları olan İskandinavya yarımadasından göç ederek Almanya'nın kuzeyinde Baltık kıyıları civarında Vistül ve Oder arasındaki bölgeye gelmişlerdir.⁷³ Baltık kıyıları boyunca yerleşen Vandalların bir süre Polonya'nın güney kesiminde Przeworsk⁷⁴ kültürü ile ilişkisinin olduğu arkeolojik buluntularla desteklenmiştir.⁷⁵ Polonya'da ortaya çıkan bu kültürün etkisi Vistül ve Oder bölgesinden Orta Tuna'nın güney kesimlerine kadar geniş bir bölgeye uzanmaktadır. Vandal göçleri, bu güzergâhtan sonra doğuya doğru bir hareketlilik sonucunda günümüz Macaristan topraklarına ulaşmıştır. Bu bölge

⁷³ Dio, *Roman History IX*, ,s.73-75; Pliny, *The Natural History*, ,s.345-346; Tacitus, *Germania Halklarının Kökeni ve Yerleşim Yeri*, ,s.25.; Zaroff, "The Vandals and Sarmatians in a New Perspective",s.236.; Jes Martens, "The Vandals:Myths and Facts About a Germanic Tribe of the First of the 1st Millennium" Ed.S. Shennan, *Archaeological Approaches to Cultural Identity*, Unwin Hyman, London 1989,s.59.

⁷⁴ *Aynı zamanda Demir Çağı olarak da bilinen Przeworsk kültürü MÖ II. yüzyıl ve MS V. yüzyıla değin devam eden Ukrayna'nın batısında ve Polonya'nın güneyinde ortaya çıkmıştır. Yaklaşık kırk site alanında ortaya çıkan kazı çalışmasında iddia edilen düşünceye göre bu bölge hem Slav hem de Elbe-Germen kavmi olan Vandallar ve Burgondlar'ın topraklarıdır. Bkz: J.P. Mallory-D.Q. Adams, *Encyclopedia of Indo-European Culture*, Routledge, 1997,s.470.

⁷⁵ İrena Cvijanovic, "The Typology of Early Medieval Settlements in Bohemia, Poland and Russia" *The World of the Slavs*, Ed.Srdan Rudić, The Institute of History, Belgrade 2013,s.306.

Markomannlar'ın kuzeyinde bulunduğu için “*Vandalici Montes*” olarak bilinmektedir.⁷⁶ Bilinen ilk tarihiyle MS 170-171 yılı dolaylarında Pannonia⁷⁷ bölgesine gelen Vandalların Tuna, Dacia, Pannonia ve güney İtalya'ya kadar sürecek uzun bir toprak arayış süreci de böylelikle başlamış olacaktır.⁷⁸ Roma İmparatorluğu ve Vandalların ilk teması II. yüzyılın sonlarına doğru gerçekleşmiştir. İskandinavya'dan ayrılan Vandal grupları Hastingler ve Silingler olmak üzere iki ana gruba ayrılırlar. Silingler Oder ve Vistül arasındaki bölgede yaşamaya devam ettiler. Hastingler ise, güneye daha sonra Roma-Tuna sınırının Tizsa Vadisi'ne yerleştiler ve bugünkü Çek Cumhuriyeti sınırlarına geldiler.⁷⁹ Hastingler'in Raus ve Reptus adındaki şefleri Roma İmparatorluğu topraklarına kendilerine bir yurt edinmek amacıyla gelmiştir. Böylelikle İmparatorluk sınırlarında önce Markomann Savaşları'nda görev alarak bir federati statüsü kazanarak ilk yerleşimlerini elde etmişlerdir.⁸⁰

IV. yüzyılda ortaya çıkan Hun hareketiyle birlikte Vandallar artık tarih sahnesine çıkmıştır. 406 yılında beraberindeki Alan ve Süev grupları ile birlikte ortak bir göç hareketi başlatan Vandallar, 407 yılında Galya'yı, 410 yılında ise İspanya'yı istila etmişlerdir⁸¹. İspanya Baetica'da bir süre yerleşim sağlasalar da 429 yılında Asding

⁷⁶ William Smith, *Dictionary of Greek and Roman Geography*, “Vandali” ve *Vandalici Montes*” Vol. II, John Murray, London 1872,s.1256-1257.

⁷⁷ Günümüz Macaristan sınırları.

⁷⁸ Cassius Dio, *Hist*,s.73-75; Mathew Bunson,”Vandals” *Encyclopedia of the Roman Empire*, Facts on File Inc, New York, 2002,s.588.

⁷⁹ J.H.W.G Liebeschuetz, "Gens into regnum: the Vandals." *Regna et Gentes. The Relationship between Late Antique and Early Medieval Peoples and Kingdoms in the Transformation of the Roman World*, Ed. Hans Werner Goetz, Jörg Jarnut, Walter Pohl, Sören Kaschke, Brill Leiden, Boston 2003,s.61.

⁸⁰ Scriptores, *Historiae Agustae*, Trans. David Magie, The Loeb Classical Library, Harvard University Press,1991,s.175.

⁸¹ İsidorus, *History of the Goths, Vandals and Suevi*, s.33.

lideri Geiserich eşliğinde Kuzey Afrika'ya geçtiler.⁸² Kuzey Afrika topraklarına gelen Vandallar ilk olarak Hippo Regius şehrinin alınması amacıyla bir kuşatma başlatmışlardır.⁸³ Hippo Regius kuşatması 430 ve 435 yılı dolaylarında iki seferde gerçekleşmiştir. Bu kuşatmanın zorluğu neticesinde Roma İmparatorluğu ile anlaşma yapan Vandallar Kuzey Afrika 'da toprak kazandılar. Bilinenin aksine Vandal kralı Geiserich, Hippo Regius'u yıkımla değil, 435 yılına tarihlendirilen bir anlaşma ile elde etmiştir.⁸⁴ Hippo Regius'un alınması Vandal tarihinin Kuzey Afrika'da başlayan yönetimin ilk aşamasını oluşturur. Hippo Regius'un Vandal yönetimine geçmesiyle birlikte Kuzey Afrika'da yeni bir oluşum başlayacaktır. Vandal kralı Geiserich, Hippo Regius'u yönetiminin merkezi haline getirecektir. Kartaca'nın alınmasına kadar Hippo kentinde yaşanan gelişmeler Roma yaşam kültürünü korumaya devam etmiştir. Vandallar'a ithaf edilen barbarlık, Kuzey Afrika kentlerinde başka bir medeniyete dönüşmüştür. Tezimizde bu döneme kadar olan süreye ilişkin tüm kronolojik olaylar detaylandırılarak anlatılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın şekillenmesi için yararlandığımız klasik kaynaklarda çoğu zaman tarihsel ve kurgusal hatalar yer alsa da Vandallar hakkındaki en ufak bilgiler çalışmamızın haritasını oluşturacaktır.

⁸² Richard W. Burges, *The Chronicle of Hydatius and the Consularia Constantinopolitana: Two Contemporary Accounts of the Final Years of the Roman Empire*, Oxford University Press, Oxford 1993,s.3.

⁸³ Sancti Augustini Vita, *Scripta A Possidio Episcopo*, Ed. Herbert T.Weiskotten, Princeton University Press, 1919,s.149.

⁸⁴ Holmes V. M. Dennis, "Another Note on the Vandal Occupation of Hippo Regius", *The Journal of Roman Studies*, Sa:15,1925,s.264.

I.BÖLÜM: VANDALLAR

1.2. Vandalların Ana Yurdu ve Kökeni

Tarihi kaynaklarda Vandal ismine ilk kez Plinius'un "Naturalis Historia" adlı eserinde rastlanmaktadır. Plinius eserinin dördüncü bölümünde Almanya hakkında verdiği bilgilerde Vandili isminikullanmaktadır.⁸⁵ Vandalların ana yurdu ve kökeni hakkındaki bilgilere ulaşmak adına ilk dönem kaynaklarından yola çıkarak bir yol haritası oluşturmaya çalışacağız. Vandili ismine Plinius'tan sonra Cassius Dio'nun eserinde rastlanmaktadır. MS 180 dolaylarında İmparator Commodus, Marcomanni halkının sürekli olarak topraklarını tahrip etmesi üzerine onlarla büyük bir mücadele girişmiştir. Commodus, bu bölgede yaşayan kavimlerle yıllık tevdilerini vermeleri üzerine bir anlaşma sağlamıştır. Commodus bu anlaşma üzerine Quadiler'den yaklaşık on üç bin ve Marcomanni'lerden de az sayıda asker temin etmiştir. Bununla birlikte belirli zaman aralıklarında bir Roma yüzbaşısı huzurunda toplanmalarını emretmiştir. Ayrıca Iazyges, Buri'ler ve Vandili'lere karşı savaşmamaları gerektiğini söylemiştir.⁸⁶ Vandal ismine yaklaşık MS 180 dolaylarında rastlanmaktadır. Ancak bu tarihte herhangi bir etkileşim veya mücadele içerisine girmemişlerdir.

Plinius Germenlerin yaşadığı bölge hakkında İngaevones⁸⁷ kavimlerinden bahseder. Bu bilginin ardından İngaevoneslerin ülkelerinde "Sevo" olarak adlandırılan büyük bir dağ, Eiphaean sıradağlarından ve Cimbri'lerin yaşadığı körfeze kadar uzanan bir dağ isminden bahsetmektedir.⁸⁸ Burada öncelikle çözümlenmesi gereken ilk adım İngaevones kavimlerinin yaşadığı coğrafi bölgeyi belirlemek olacaktır.

⁸⁵ Pliny, *The Natural History*, s.345-346.

⁸⁶ Cassius Dio, *Roman History*, s.73-75

⁸⁷ Tacitus, *Germania*, s.25.

⁸⁸ Pliny, *The Natural History*, s.343.

İngaevones ismi, tarihi kayıtlarda Plinius ve Tacitus'un eserlerinde geçmektedir. Son dönemlerde "İngaevones" olarak çevrilen kelimenin etimolojik kökenine bakıldığında "Yngvi'nin oğlu" anlamındaki bir formun dönüşümü olduğu bilgisi yaygındır. Yngvi'nin etimolojik kökeni aslında bir İskandinav mitolojisinden gelmektedir. "Yngvi freyer" ismi İskandinav tanrısı Odin'in oğlu olarak bilinmektedir.⁸⁹ "*Freyer, Njord'un oğludur ve kendisi babasından daha adil, güçlü ve kibirlidir. Frey, havayı ve toprağı yönetir, onun elinde refah, barış ve sevinç yatar. Njord gibi Frey'de Vanir Tanrısı, Mevsim Tanrısı ve zenginliği temsil eder. Kuzey ülkeleri boyunca Frey'e genel olarak tapılırdı. Hatta öyle ki birçok kutsal alanın isimleri ona adanmıştır. İsveçliler Frey kültüne özel bir saygı gösterir ve Norveç kraliyet evi Ynglings ailesinin Uppsala'daki Yngvi-Frey'den (Yngvi, Yngvifreyr, ayrıca Ing veya Ingunar) soyundan geldiğine inanılmaktadır*".⁹⁰ Yngvi veya freyer sagaları İskandinav mitolojisinden Fryer'in isminin formları olarak düşünülebilir. Bu nedenle günümüze kadar İngaevones ismi olarak adlandırılan bu kavimlerin etimolojik olarak "İvingar veya İngîngar" gibi eski antik isimlerden birleşmiş bir yazım ile kaynaklara geçmiş olabilir.⁹¹ Dolayısıyla Plinius'un ve Tacitus'un eserinde karşımıza çıkan bu isim aslında kuzey mitolojilerinde Odin, Mannus veya Tvisco ile tanımlanmaktadır.⁹²

İngaevones halklarının yaşadığı bölge, Plinius'un eserinde bahsettiği üzere Sevo dağlarının bulunduğu yer olarak gösterilebilir. Plinius, Germanlerin yaşadığı toprakların büyüklüğü hakkında kesinleşmemiş ifadeler kullanmakla beraber Codanian körfezini

⁸⁹ Jacob Grimm, *Deutsche Mythologie*, Trans, Grimm's Teutonic Mythology, James Steven Stallbrass, George Bell and Sons, London, 1882, s.212.

⁹⁰ Peter Andreas Munch, *Norse Mythology Legends of Gods and Heroes*, The American-Scandinavian Foundation, New York, 1926, s.15-16.

⁹¹ Grimm, *Deutsche Mythologie*, s.346.

⁹² Grimm, *Deutsche Mythologie*, s.348, Pliny, *The Natural History*, s.343, Tacitus, *Germania* 25.

alan bu coğrafyanın adalar ile çevrili olduğunu ifade etmektedir. Bu bölgenin en bilinen yarımadası ise İskandinavya'dır. Plinius'un Codanus körfezi olarak bahsettiği yer muhtemelen Danimarka ve İsveç arasındaki Baltık Denizi'ndeki Bothania Körfezi'dir. Ancak Plinius'un İskandinavya betimlemesi yine kendisinden önce yaşamış Pomponius Mela'nın eserinden benzerlikler taşımaktadır.⁹³ İskandinavya'da Hilleviones halklarının yaşadığını söyleyen Plinius, bu insanların yaklaşık olarak 500 köyde oluşan topraklarını ayrı bir dünya olarak gördüklerini ifade eder.⁹⁴

Germenlerin ana yurdu hakkında yapılan tartışmaların dayanak noktası İskandinavya efsanesidir. Bugüne kadar Roma dünyası için gizemini koruyan Germenlere dair yapılan her atıf ne yazık ki tarihsel gerçekliklerle örtüşmemektedir. Antik inanışlara göre Kuzey, iklimi ve coğrafi koşulları gereği soğuk bir bölgedir. Dolayısıyla bu bölgede yaşayan insanların güçlü ve sağlıklı oldukları düşünülmektedir. Kuzey'de veya İskandinavya'da yaşayan insanların sağlıklı bir hayat sürmesi nedeniyle soyları daima kalabalıktır. Nüfusun hızla artmasına bağlı gelişen göç olaylarının İskandinav kökenli olması yetersiz bir varsayımı oluşturur. Germenlerin yaşam biçimlerine özgü soy geleneklerinin tam olarak burada devreye girdiğini görmekteyiz. Roma İmparatorluğu boyunca soyluluğun siyasi bir güç yaratması neticesinde ortaya çıkan düşünce, tarih yazımına etki etmiştir. Erken Ortaçağ metinlerinde, soyluluk aidiyet duygusunu kuvvetlendiriyordu. Dolayısıyla kraliyet hanedanlarının ve asil soyluların kökeni İskandinavya ve Britanya Adaları'na dayandırılmaktadır.⁹⁵

⁹³Almanya'nın karşısında Codanus Körfezi olarak bilinen bu bölgede Tötonların elinde bulundurduğu Scadinavia adası bulunmaktadır. Bkz: Pomponius Mela's, *Description of the World*, Ed. F. E. Romer, The University of Michigan University Press, 1998, s.117.

⁹⁴ Pliny, *The Natural History*, 343.

⁹⁵ Herwig Wolfram, *Germenler Kökenleri ve Roma Dünyasıyla İlişkileri*, çev. Tuğba İsmailoğlu Kaçır, Kronik Kitap, İstanbul 2020, s.25-26.

Vandalların İskandinavya'dan geldiği varsayımı belirsiz bir ifadeyi çağrıştırabilir. Germen kavimlerinin kaynaklarda İskandinav kökenli olduğu birçok kez vurgulanmıştır. Ancak Avrupa tarihinde özellikle de Ortaçağ boyunca köken olarak İskandinavya'ya sayısız atıf yapılırken bu yer hakkındaki bilgiler kaynaklarda bulunmaz. Bu yazım geleneğinde o dönem için İskandinavya Roma dünya görüşünde çok uzak bir yer olarak ele alınmıştır.⁹⁶ Klasik kaynaklarda ilk olarak Tacitus'un çalışmalarında Roma İmparatorluğu'nun kuzey komşuları olarak tanımlanan Germenlerin İskandinav kökenli oldukları hakkındaki bilgiler sonraki yüzyıllarda Longobardların hikâyesine kadar dayanmaktadır. Dolayısıyla Tacitus tarafından tanımlanan birtakım olgusal ve etnografik ayrıntılar beş veya altı yüz sonra Longobard geleneğinde karşımıza çıkmaktadır.⁹⁷

Tarihsel kaynaklardan yola çıkarak Vandalların kuzey halklarıyla ilişkilendirildiği ve Germen kavimleri içerisinde yer almasıyla ilgili bilgiler Jordanes'de karşımıza çıkar. Jordanes *Getica* eserinde İskandinavya ve Scandza adasından bahsetmektedir. Coğrafya bölümünde “*Atalarımız Orosius'un anlattığı gibi tüm dünya çemberinin üç tarafı okyanus kuşağı ile çevrili olduğu kanısındaydı. Bu üç bölüme Asya, Avrupa ve Afrika adını verdiler. Gotlar'ın çok uzun zaman önce liderleri Berig'in anavatanı Scandza Adası'ndan çıktıklarını söyler.*”Scandza Adası bugün İskandinav ve Danimarka topraklarını kapsamaktadır.⁹⁸ Jordanes'in ve Keşiş Paul'un eserlerinde Vandalların Scandza adasında yaşadığı ve burada önce Winniler ile bir savaş içerisinde olduklarını ifade ederler. Ancak Vandalların İskandinavya'dan tam anlamıyla hangi sebepler neticesinde göç ettiği hakkında kesin bir bilgi yoktur. Her ne kadar Got asıllı

⁹⁶ Lotte Hedeager, “Scandinavia”, *The New Cambridge Medieval History*, c.I, (500-700), Ed.Paul Fouracre, Cambridge University Press, UK,2005,s.499.

⁹⁷ Hedeager,”Scandinavia”,s.500

⁹⁸ Jordanes, *Getica*, s.55.

olan Jordanes Vandallar için olumsuz terimler kullansa da müellif, İmparator I.Constantinus (306-337) ve Licinius (307-323) dönemini anlatırken Vandalların yaşadığı toprakları, Gotların gelişiyle terk ettiğini yazmaktadır.⁹⁹Bazı yazarlara göre bu bölgede Vistül nehri boyunca Hirri, Sciri, Venedi ve Sarmat gibi kavimler yaşamıştır. Yine bu toprakların Cylipenus körfezine kadar genişlediğini ifade ederler. Parisot, Vandalları Venedi, Venediae veya Vinidililer'i, Slav asıllı Baltık kıyılarında yaşayan bir kavim olarak görmektedir. Onun görüşüne göre bu grup V. Yüzyılda "Pomeranya" bölgesinde Baltık kıyılarının güneyinde Almanya ve Polonya arasındaki yerleşim yerinden Gotlar tarafından çıkarıldı.¹⁰⁰

Jordanes IV. yüzyıl dolaylarında Gotlar ile düşmana karşı ortak bir hareket içerisinde olduğunu ve Vandalların Pannonia bölgesinden ayrıldıklarını yazmaktadır. Yine Jordanes, Gotların kralı Hermanaric'in tahta geçmesinden bahseder. "*Hermanaric kendi döneminde kuzeydeki birçok insan gibi otoritesini kuvvetlendirdi. Hermanaric'in bu dönemde birçok kavime karşı güç kazandığını bilmekteyiz. Bu kavimlerin içerisinde özellikle önemli sayılan Heruli'ler vardır. Gotlar, Alaric liderliğinde Heruli kabilesine karşı zafer kazanmışlardır.*"¹⁰¹ Jordanes bu fragmentinde Gotların üstünlük kurduğu bölgeyi daha önce Ablabius'dan aldığı bilgiler ile tarif etmektedir. Anlatılan kavimler içerisinde Heruli, Venethi, Ant'lar ve Slav menşeli uluslar yer alır. Jordanes bu kavimlerin Hermanaric'in bilgeliği sayesinde Germen okyanusunun yani Kuzey Denizi'nin Aesti olarak adlandırdığı bölgelerde tüm İskit ve Germen halklarını tek başına yönettiğini vurgular.¹⁰² Bu ifadeler neticesinde hem Plinius hem de Jordanes Vandalları Germenler ve Baltık kıyılarının güneyinde yaşayan tıpkı diğer Doğu Alman

⁹⁹ Jordanes, *Getica*, s.84.

¹⁰⁰ Pliny, *The Natural History*, s.344.

¹⁰¹ Jordanes, *Getica*, s.84.

¹⁰² Jordanes, *Getica*, s.85.

kabileleri Gotlar, Gepidler, Heruli ve Burgondlar gibi İskandinavya'dan geldiğini düşündürmektedir.¹⁰³

Vandalların ana yurdu ve kökenine dair birkaç ayrıntıyıProcopius'un Vandal savaşlarını anlatan eserinden elde edebiliriz. Procopius, imparatorluğun batı kısmını elinde tutan Honorius (395-423)'un topraklarını ele geçiren barbarlar hakkında bilgi verir. Procopius, burada yaşayan kavimlerin çoğunu Got halkı olarak değerlendirirken erken dönemlerden itibaren burada yaşayan gruplardan bahseder. Bu grupların en önemlisi sayılan Gotlar, Vandallar, Vizigotlar ve Gepidlerdir.¹⁰⁴ Eskiçağ'da onların ismi "Sauromatae(Sarmatlar)" ve "Melanchlaeni"¹⁰⁵olarak adlandırılmıştır. Aynı zamanda bu kavimlere "Getic" Getik adını verenler de olmuştur.¹⁰⁶ Sarmatlar ve Getik halkların geniş bir coğrafya üzerinde yaşadıklarını belirtmek gerekmektedir. Öyle ki Sarmat ismi Helenlerin İskitler olarak bilinenhalkı içinde özellikle Avrupa'nın ve Asya'nın kuzeyinde yaşayan geniş topraklara yayılmış halklar için kullanılmıştır.¹⁰⁷ Eskiçağ tarih yazımında ortaya çıkan bu geleneğin sonraki yüzyıllarda devam etmesi bu bölgede yaşayan halkları tanımlamak için yeterli değildir. Bu nedenle Procopius'un Getik halkları olarak nitelendirdiği anlatımı benimsemek doğru değildir.

¹⁰³ Zaroff, "The Vandals and Sarmatians in a New Perspective", s.236.

¹⁰⁴ Procopius, *Hist*, s.8-9.

¹⁰⁵Melanchlaeni; Procopius tarafından kara-pelerinli anlamına gelen bu terim aslında İskit kökenli Neuri kavminin içerisinde yer alır. Heredot'un ve Pilinius'un eserlerinde adı geçen bu kavim, Hypanis ırmağı boyunca uzanır. Öyle ki İskitler Darius'a karşı zafer kazanmak için bu bölgedeki kabilelerin şeflerinden yardım istemişlerdir. Bu gruplar içerisinde Tauri, Geloni, Budini, Melanchlaeni ve Sauromatae kavimleri yer alır. Bkz: Pietru U.Dini, *Foundations of Baltic Languages*, Vilnius University, 2014, s.62.

¹⁰⁶ Procopius, *Hist*, s.11.

¹⁰⁷ Strabon, *Antik Anadolu Coğrafyası*, Geographika: XII, XIII, XIV, çev. Adnan Pekman, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2000, s.37-108.

Bu kavimlerin farklı isimlerle anılmasından dolayı Procopius dışgörünüşleri hakkında bir betimleme yapmaktadır. İsimleriyle birbirinden ayrılan Germanlerin görünüşleri ise aynıdır. Açık tenli, kumral saçlı ve uzun boylulardır. Ayrıca aynı yasalara ve dine inanırlardı. Bu kavimlerin dini inancı olarak Arianizmi ve ortak bir Got diline sahip olduğunu söyleyen Procopius, German kavimlerinin kökeninin hepsinin tek bir kabilede geldiğini ifade eder.¹⁰⁸ Ancak, Vandalları tek bir etnik unsur içinde tanımlamak oldukça zor bir değerlendirmedir. Doğu German ve German olmayan halkların veya kabilelerin birliğini ayırştırmak o dönem için neredeyse imkânsız bir tespittir. Ancak Vandalların Kuzey Afrikada'ki yerleşimine kadar çok sayıda etnik gruplar Gotlar, Burgondlar ve Rugiler gibi bir konfederasyon içinde olduğunu söyleyebiliriz.

Vandalların ana yurtları hakkındaki bilgiler birçok klasik kaynaktan ortaya çıkan Scandza adası efsanesine dayanmaktadır.¹⁰⁹ İskandinav ve German efsanelerinde, German halklarının önceki sakinlerinin yerini aldığı ve onları yaşadığı yerden sürdükleri anlatılır. Bu efsane muhtemelen Got tarih yazımı geleneğinden etkilenmiştir. Dolayısıyla arkeolojik ve etimolojik kanıtlarla desteklenmeye çalışılmıştır. V. yüzyılda Jordanes bu sözlü geleneğin bir parçası olarak Vandalların ilk yerleşim bölgeleri hakkında bize küçük bir ayrıntı sunar. Vandallar ve Gotları ebedi düşmanlar olarak tanıtan Jordanes, Gotların İskandinavya'dan German bölgesine ilk geldiği dönemde Vandalları bastırdıklarını ve III. yüzyılda Karadeniz'in kuzeyine yerleştiklerini ifade eder.¹¹⁰ Bu nedenle Vandalların İskandinavya'dan göç etmesi teorisi muhtemelen gözükmemektedir.

¹⁰⁸ Procopius, *Hist*, s.11.

¹⁰⁹ Walter Pohl, "The Vandals: Fragments of Narrative", Ed. A.H.Merrils, *Vandals, Romans and Berbers*, Asgate Publishing Limited, New York 2004, s.31

¹¹⁰ Simon Macdowall, *The Vandals*, Pen&Sword Military, South Yorkshire 2016, s.11.

Vandalların, İskandinavya'dan göç ettiğine dair tarihsel kayıtların eksikliği ile ortaya çıkan boşluğu mitolojik efsaneler doldurmaktadır. Bu nedenle Vandalların etnik meselesine ve kabile yaşamına örnek olacak bir kronik ile bu efsaneyi açıklayabiliriz. Longobard tarihinin önemli kaynaklarından biri olan Paulus Diaconus'un yazdığı "Historia Langobardorum"¹¹¹ eserinde Longobardlar ve Vandallar arasındaki bir savaşın efsanesi anlatılmaktadır. Keşiş Paul eserinde ilk olarak kuzey bölgesini tanıtmaya başlar. Paulus'a göre soğuk bir iklime sahip kuzey bölgesinin insanları sağlıklı ve oldukça güçlüdür. Öte yandan güneşe yakın olan güney ülkelerinde hastalıkların fazla olması insan ırkının azalmasına sebebiyet verir. Bu nedenle kuzeyde çok sayıda halkın ortaya çıkması buna bağlıdır.¹¹² Bölgenin tamamı "Tanais" (Don) ismini almaktadır. Roma İmparatorluğu bu bölgeleri ele geçirdiğinde Ren Nehri'nin ötesinde Yukarı ve Aşağı Almanya olarak ikiye ayırmıştır. Germenya bu yönüyle güneydeki insanlar için sayısız köle ve tahıl ihtiyacını karşılamaktadır. Keşiş Paul, İmparatorluğun bu topraklardan esir ticareti yaptığını ifade eder. Köle ihtiyacının bu bölgelerden karşılanması üzerine kitlesel bir göç hareketi kendiliğinden ortaya çıkar. Dolayısıyla Asya ve Avrupa'dan birçok ulus göç etmiştir. İliya ve Galya'daki şehirlerin bu nedenle tahribata uğradığı bir gerçektir. İşte Paul buradaki kavimleri isimlendirir; başta Gotlar ve Vandallar, Rugiler, Heruliler vardır.¹¹³ Keşiş Paul'a göre Vinniler aslında Langobardların kökeni Germen halklarından oluşur ve İskandinavya adı verilen bir adadan gelmişler veya diğer sebeplerle göç etmişlerdir.

Eski Germen topluluklarının gelenek, görenek ve inanış biçimlerine baktığımızda karşımıza toplumsal bir bellek çıkar. Bu toplumsal hafızanın nesilden

¹¹¹ Paul the Deacon, *History of The Lombards*, Trns. William Dudley Foulke, Penn University of Pennsylvania Press, Philadelphia 2003, s.1-2.

¹¹² Deacon, *History of The Lombards*, s.1.

¹¹³ Deacon, *History of The Lombards*, s.2.

nesile ezgi, destan veya mitolojik anlatım ile aktarılması sonucunda onların göç hikâyelerine, eski hukuk ve geleneklerine dair bilgilerimizin oluşması için bir dayanak sağlar. Eski bir Lombard geleneğini anlatan ve “Origo Gentis Langobardorum” adlı eserde geçen hikâyebahsettiğimiz toplumsal belleğin bir yansımasıdır.¹¹⁴ Bu efsanede her ne kadar Longobardların kuruluşu ile ilgili bir efsane söz konusu olsa da Vandallara ait tarihsel varoluşun da başlangıcı sayılır. Bu efsaneye göre: “Scandza veya Scandan adı verilen bir adada birçok halk yaşardı. Burada yaşayan halkların içinde Winniler adında küçük bir grup vardır. Bu insanlarla beraber yaşayan Gambara adında bir kadın ve iki oğlu Ybor ve Agio Winniler’e liderlik ediyorlardı. Daha sonra Vandalların liderleri yani Ambri ve Assi ordularıyla beraber hareket edip Winniler’e şunu söyledi.” Bize ya haraç ödeyin yada kendinizi savaşa hazır edin ve bizimle savaşın.” Ybor ve Agio anneleri Gambara ile birlikte onlara “ Vandallar’a haraç ödemekten ziyade savaşa hazır olmamız bizim için daha iyidir” diye cevap verdiler. Bunun üzerine Vandal şefleri Ambri ve Assi Wotan’dan (Savaşçıların Tanrısı Odin) Winniler’e karşı zafer kazanmak için yardım istediler. Ve böylece Wotan “Sabah güneş doğarken ilk kimi görürsem zaferi de onlara vereceğim dedi. O sırada Gambara iki oğluyla beraber Wotan’ın karısı Frija’ya başvurarak Winniler’e zafer dilediler. Frija Winniler’e sabah güneş doğarken (savaş meydanında) eşleri ile birlikte gelmesini söyledi. Eşlerinin uzun saçları bir sakal gibi yüzlerini örtüyordu. Böylece tam güneş doğarken Frija Wotan’ın yattığı yatağı ve kocasının yüzünü doğuya çevirdi. Tanrı gözlerini açınca Winniler’i ve saçları sakal gibi yüzünü örten eşlerini gördü: “Kim bu uzun sakallılar? Diye sordu.Frija Wotan’a “Madem onlara bir ad verdiniz zafer de ihsan edin” dedi. Tanrı

¹¹⁴ Karol Modzelewski, *Barbarların Avrupası*, çev. Nedim Demirtaş, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2010,s.45.

*Wotan onlara savaş alanında zaferini bağışladı ve böylece o günden beri Winniler Longobardlar olarak anılmaktadır.*¹¹⁵

Yukarıda anlatılan efsaneye göre Vandalların ilk dönemlerine dair küçük ayrıntılar ortaya çıkmaktadır. Hikâyenin eksenini doğrultusunda Scandza adasında yaşayan kabileler arasında yaşanan güç ayrılıkları söz konusudur. Dolayısıyla Vandalların bu savaş sonucunda İskandinavya'dan göç ettiği ihtimali düşünülebilir. Yine bu efsaneden bir başka çıkarım ise Vandal gibi güçlü bir kabileye karşı zafer kazanmak isteyen Winniler'in tanrılardan yardım istemesi üzerine Wotan'ın karısı Fria ile ortak hareket etmeleridir. Mitoloji içinde barındırdığı destan veya efsanelerin yanı sıra ortak bir kültürel hafızanın izlerini taşımaktadır. Her ne kadar Winniler zaman içerisinde Longobardlara dönüşse de bu efsanenin itici gücü Vandallar olmuştur. Yine de MS I. yüzyılda Süev olarak kabul edilen Elbgermen Lombardları¹¹⁶ 'nın kimliklerinde belirgin bir rol oynayan Vandal-Lombard çatışması tarihsel bir bilgi olarak ele alınmamalıdır. Germen halklarının göç etme nedenleri veya birbirleri arasındaki mücadele mitolojik unsurlar ile desteklenmiştir. Bu hikâyeler tarihsel bilginin doğruluğu üzerine oldukça tartışmalıdır. Yine de tarihsel bir olayın açıklanmasına yardımcı olmaktadır.¹¹⁷

¹¹⁵ Deacon, *History of The Lombards*, s.11-17; Macdowall, *The Vandals*, s.12; Modzelewski, *Barbarların Avrupası*, s.45; Thomas F.X Noble, *From Roman Provinces to Medieval Kingdoms*, Routledge, New York 2006, s.58-59.

¹¹⁶ Elbe Germen Lombardları, Elbe ırmağının kuzeyinde yaşayan Germen halklarıdır. IV. yüzyılın başlarında güneye doğru ilerleyen Lombardlar, buradaki diğer halkları Tuna'ya doğru hareket etmeye zorlamıştır. Bkz: Malcom Todd, "The Germanic People" *The Cambridge Ancient History*, Ed.A. Cameron & P.Garnsey, Cambridge University Press, s.461-486.

¹¹⁷ Wolfram, *Germenler*, s.69.

1.3. Arkeolojik Çalışmalarda Vandallar

Erken dönem Germen yerleşimi ve Vandallar hakkındaki bilgilerin klasik kaynaklar dışında en büyük tamamlayıcısı arkeolojik bulgulardır. Tarihsel kayıtlarda karşımıza çıkan Vandallar ile arkeolojik kazılarda ortaya çıkan Vandallar arasında farklılıklar mevcuttur. Bulgular tek bir kimlik tanımının aksine birçok farklı kültürlerin etkileşimi ve birleşiminden ortaya çıkan bir değerlendirme yapmaktadır. Vandal tarihinin ilk yerleşimi Güney Polonya'nın orta bölgesinde keşfedilmiştir. Klasik kaynaklardan elde edilen bilgilere göre Vandalların İskandinavya'dan göç ederek Almanya'nın doğu bölgesinde konumlandığı bilinmektedir. Bu bilgilerin yanı sıra II. Dünya Savaşı öncesinde arkeologlar klasik dönem yazarlarının görüşlerini bilimsel bulgular doğrultusunda yeniden yorumlamaya çalışmıştır. Bu bulguları güçlü bir şekilde destekleyen ilk bilgi doğrultusunda bir araştırma yöntemi belirlenmiştir. Jordanes 'in eserinde Vandalların Baltık Denizi'nin bir bölgesinde Vistül ve Oder arasında yani güneydoğu tarafında yer aldığı bilgisi, arkeolojik araştırmaların kazı çalışmalarına yön vermiştir.¹¹⁸ Bu bilgiyi Alman bilim insanlarının çoğu kabul ederek arkeolojik çalışmaları başlattı. 1895 yılında Gustaf Kossinna, Nerman ve Hüllegibi bilim insanlarının araştırmaları sonucunda arkeolojik bulgulara dayanılarak Vandallar Przeworsk kültürü ile ilişkilendirildi.¹¹⁹

Przeworsk kültürü, erken Roma öncesi döneminde Latenyen¹²⁰ kültür bölgesi ile bağlantı kurulan ve bu kültürün çeşitli etkilerinin Polonya bölgesinde ortaya çıkması ile

¹¹⁸ Jordanes, *Getica*, s.85.

¹¹⁹ Jes Martens, "The Vandals: Myths and Facts About a Germanic Tribe of the First Half of the 1st Millennium", s.59.

¹²⁰ Latenyen kültürü adını İsviçre'deki Neuchatel Gölü'ndeki bir bölgeden alan MÖ 500 'de Orta Avrupa bölgesinde Demir Çağı kültürü ile ilişkilendirilmektedir. Bu kültürün öne çıkan özelliği sanat tarzının ön planda olması ile alakalıdır. Latenyen kültürü, Kelt kültürünün son dönemlerine denk gelmektedir. Bkz:

tanımlanmaktadır. Przeworsk kültürü Pomeranya kültürü ve burada birbiriyle bağlantısı bulunan antik toplulukların oluşturduğu bir yerleşimdir. Przeworsk kültürü arkeolojik bir terim olarak “Latenyen” kültür modellerinin yerel nüfus tarafından benimsenmesi ve uyarlamasının bir sonucu olarak gelişmiştir.¹²¹ Przeworsk kültürü MÖ III. yüzyılda Polonya bölgesinde Bastarnae ve Scirae grupları ile Moldova’nın yukarısında Poieniști-Lukasevka kültüründeki insanların gelip yerleşmesiyle oluşur. Son yıllarda arkeologlar erken Przeworsk kültürünü, kuzey ve kuzey doğu sınırı boyunca dağılan ve güney aralığı boyunca Jastorf kültürüyle ilişkilendirilen arkeolojik materyaller ve çömlekler ile tanımlamaktadır.

Jastorf kültürü, erken Przeworsk kültürünün ortaya çıkmasından önceki dönem ve daha sonraki dönemlerde beraber yan yana oluşur. Przeworsk kültürünün temelinde Keltlerin büyük bir etkisi vardır. Kelt ve Germen ismi, genellikle Roma İmparatorluğu döneminde batı ve Orta Avrupa boyunca yaşayan toplumları adlandırmak için kullanılmıştır. Bu terimler büyük olasılıkla Roma düşünce sisteminin dünyaya bakış şekli ve etrafındaki insanları nasıl gördüğü ile ilişkilidir. Keltler daha çok, Alplerin kuzey ve batısında, Fransa ve Britanya adalarında yaşayan Demir Çağı Avrupa halkı ile ilişkilendirildi. Bu toplumlar zamanla Roma İmparatorluğu’nun bir parçası olmaya ve

Mallory-Adams, *Encyclopedia of Indo-European Culture*, s.344; Arkeolojik kazılarda ortaya çıkan Latenyen kültürü, Güney Polonya’nın modern bölgesinde yaşayan toplulukların yabancı menşeli olduğu kanıtlanmıştır. Yeni yerleşimcilerin gelişi ile beraber değişen kültürel yapılar bir dizi değişikliği beraberinden getirmiştir. Bkz: Przemysław Dulęba, “On the Origins of La Tène Culture in Silesia”, *Die frühe Eisenzeit in Mitteleuropa Early Iron Age in Central Europe*, Internationale Tagung vom 20-22.Juli 2017 in Nürnberg, s.369-380.

¹²¹ Jacek Andrezejowski, “The Przeworsk Culture (for the Foreigners)” *Worlds Apart? Contacts Across the Baltic Sea in the Iron Age*, Ed. Ulla Lund Hansen, Anna Bitner-Wroblewska, Kobenhavn-Warszawa 2010, s.1-2.

Roma kültürünü benimsemeye başlamışlardı.¹²²Keltlerin, MÖ III. yüzyıl boyunca kendi topraklarından İrlanda'ya ve Türkiye'nin orta ovalarına, Belçika kadar kuzeye ve güneyde İspanya'ya kadar uzanmışlardır. Dolayısıyla Keltlerin geniş coğrafyalarda büyük etkisi olmaya başladı. Örneğin, tarım tekniklerinin icat edilmesi, Avrupa ormanlarında yerleşimlerin başlaması ve el sanatlarında sıra dışı bir gelişme gösterdiler. Bu nedenle metal işleri, anıtsal taş oymalar, cam eşyalar ve mücevherler Avrupa'nın çeşitli bölgelerinde ortaya çıkmış ve hayatta kalmıştır.¹²³

Przeworsk kültürünün oluşmasında işte bu Kelt etkisi oldukça ön plana çıkmaktadır. Yerel kabilelerin demiri kullanması ve onu işleme teknikleri Kelt kültürünün etkisiyle ortaya çıkmıştır. Bataklıklarda kolayca bulunabilen madenler ilkel fırınlarda eritilerek el sanatlarına dönüşmüştür. Fırın ve demir cürufunun yani kömür kalıntılarının dönemine ait tüm bulgular Przeworsk kültüründe ortaya çıkmıştır. Geç Roma öncesi ve Roma döneminde bazı bölgeler özellikle Varşova'nın batısında Bloine Ovası ve Polonya'nın güney orta kesimindeki Świątokrzyskie dağlarında demir üretimi gelişmeye başladı. Varşova'nın batı kesiminde en büyük demir eritme yerleşimlerinin her birinde muhtelif miktarda fırınlar ortaya çıkmıştır.¹²⁴Przeworsk kültürü aslında Roma kültürünün benimsenmesi sonucunda ortaya çıkan kendine özgü yeni bir kültürün oluşmasına sebep olmuştur. Przeworsk kültür yerleşimi Aşağı Silezya'dan, kuzey Wielkopolska kültürünün kaybolmasına dek barbar halklar arasında demir açısından zengin bir medeniyet olmaya devam etmiştir. M.Ö I. yüzyılın başlarında Roma ile başlayan ticaret ve kültür alışverişi ile yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönem Kujawy ve batı Podlasie'den Lublin bölgesine kadar geniş bir bölgeye yayılmaktadır.¹²⁵Przeworsk

¹²² Theron Douglas Price, *Europe Before Rome*, Oxford University Press, New York 2013,s.292.

¹²³ Price, *Europe Before Rome*, s.292.

¹²⁴ Andrezejowski, "The Przeworsk Culture",s.2.

¹²⁵ Andrezejowski, "The Przeworsk Culture",s.11

kültür bölgesi,Roma dönemi boyunca yerleşim yapılarında önemli değişimlere tanıklık etmiştir. Örneğin; hem yerleşim yapılanmaları hem de mezarlıkların güney bölgesinde özellikle Silezya ve Aşağı Polonya’da kümelenmiştir.¹²⁶Germenlerin kuzeydoğusunda, Vistül ve Rusya’nın batı ovalarında yaşayan halklar hakkında klasik kaynaklarda çok az bilgiler bulunmaktadır. Plinius, Tacitus ve Ptolemius,“Venedi” olarak adlandırdığı insanları genellikle Slavların atası olarak, hatta Slavların atası olarak görmektedirler.¹²⁷ Ancak “Venedi” ismi Slav kökenine ait bir grubun ismidir.¹²⁸ Daha sonra ise bu ismin Germenler tarafından Slav anlamında kullanıldığı tahmin edilmektedir. Antik Venedililerin kim olduğu tam olarak belli değildir. Onlar hakkındaki tahminler Hint-Avrupa halkı olabileceği ve daha sonra Doğu Avrupa’nın büyük Alman gruplarına tıpkı Vandallar ve Gotlar gibi karıştığı veya Slavlar ile ortaya çıktıkları tahmin edilmektedir.¹²⁹ Slavlar, Slovakya ve Moravinya¹³⁰, bölgesine yerleşmelerine kadar kadar tarih sahnesinde görünmezler. Aslında Slavların tarihsel varlıkları hakkında son dönemlerde arkeolojik kazılar doğrultusunda yeni bilgiler ortaya çıkmaktadır.

¹²⁶ Aşağı Polonya veya Küçük Polonya olarak adlandırılan bölge günümüz Polonya’nın güneydoğusunda bulunmaktadır. ;Jaroslav Jiřík, Joan Pinar Gil, “Late Przeworsk and Post-Przeworsk, Elbian and Danubian, Vandals, Suebi and the Dissemination of Central European Elements of Material Culture in The Western Provinces” Przeworsk Culture Transformation Processes and External Contacts, *Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego*, Łódź 2019,s.408-409.

¹²⁷ Pliny, *The Natural History*, s.345-346.

¹²⁸ Venethi veya Venedi olarak adlandırılan bu grubun tarih yazımında birçok hata sonucu farklı bir gruplandırmaya maruz kalındığı görülmektedir. Antik yazarların Ptolemy, Pilinius, Tacitus gibi isimlerin Germen kategorisini kullanmasının ardından Slav tarihçisi Şafârik gibi isimler bu yazım hatasına düşmüşlerdir. Arkeolojik araştırmalarda ortaya çıkan Venethi isminin Slav menşeli olduğu bilinmektedir. Bkz: Florin Curta, *The Making of the Slavs, History and Archaeology of the Lower Danube Region c.500-700*, Cambridge University of Press, UK 2004,s.12-13.

¹²⁹ Malcom Todd, *The Early Germans*, Blackwell Publishing, UK 2004,s.24.

¹³⁰ Çek Cumhuriyeti’nin doğusunda bulunan eyalete verilen isimdir.

Görüldüğü üzere, Przeworsk kültürü Polonya’da ve Doğu Slovakya’da ortaya çıkmıştır. Bu kültür Germen, Vandal ve Slav gruplarını içerisine alarak bölgede gelişmeye devam etmiştir. Presov’daki (Slovakya) Kösice’nin doğusunda erken Slav yerleşimleri kazılarak bu sitelerdeki çoğu bulgunun Przeworsk kültürüne ait olduğu ortaya çıkmıştır.¹³¹

Ortaçağın başında iki Slav grubu Polonya’ya yerleşmiştir. Bu gruplar göç sırasında Sukow-Dziedzice¹³² ve Prag-Korchak¹³³ olmak üzere iki bölgeye yayılmışlardır. İlk bölgede Przeworsk kültürünün yerli nüfusu yaşadı. İlk grup ise, Polonya’da Pomeranya’daki araziye yeniden fethederek başka bir bölgede de kuruldu.¹³⁴ Przeworsk kültürü genellikle Vistül ve Oder’in yukarı kısmı ve Orta Tuna’nın güneyine doğru uzanan geniş bir bölgeyi kapsamaktadır. Bu yerleşim türü genellikle Vandallar ile birkaç doğu halkına yayılmıştır. Materyal kanıtların çoğunda geniş mezarlık dizisi bulunmaktadır. Bu kalıntılarda ortaya çıkan eşyalar genellikle gömülüdür ve ölümler genellikle batıdakilerden daha zengin mezarlara gömülmüştür. Ancak bu nesneler mezara gönderilmeden önce bükülmüş veya kırılmıştır. Savaş mezarlarının ağırlıkta olduğu bu yerleşim tipinde mezarların içinde yüksek sayıda at koşumtakımı bulunmaktadır. Çömlek kapları geniş bir aralığa sahiptir ve bunların içinde çeşitli şekillerde buluntular elde edilmiştir.¹³⁵ Vandalları Doğu Pomeranya kültürü ile ilişkilendirdiğimizde bu kültürel grubun Batı Germen halkının bir sentezi veya Bronz çağıının sonunda İskandinavya’dan yeni gelenlerin oluşturduğu bir kültür olarak

¹³¹ İrena Cvijanovic, “The Typology of Early Medieval Settlements in Bohemia, Poland, and Russia”, *The World of The Slavs*, Ed. Srđan Rudić, The Institute of History, Belgrade 2013, s.306.

¹³² Polonya’nın kuzey batısı ve Almanya’nın güneydoğusunda Vistül ve Elbe havzasını kapsayan geniş bölgeye verilen isimdir.

¹³³ Ukrayna’nın kuzeybatısı ve Belarus’un güneyinde kalan bölgede oluşan kültür topluluğudur.

¹³⁴ Cvijanovic “The Typology of Early Medieval Settlements in Bohemia, Poland, and Russia”, s.308.

¹³⁵ Todd, *The Early Germans*, s.25.

değerlendirebiliriz. Vandalların İskandinav kökenli olup olmadıklarına dair çalışmalarda farklı görüşler ortaya çıkmaktadır. Bronz Çağı'nın sonlarına doğru Vandallar İskandinavya'dan gelip Polonya'nın güney bölgesine doğru geniş bir yayılma göstermişlerdir. Bu yol haritasının yanı sıra onların Kuzey Jutland bölgesinin sakinleri ile aynı genetik köklere sahip olduklarını ve erken dönemlerde “Vendila” ismi ile adlandırıldığı bilinmektedir. Martens'e göre “Özellikle bu bölgede “Vendsyssel”¹³⁶ ismi ile çağrıştırılan Vandallar aslında Doğu Germen grubunun dışında İskandinav Kuzey Germen kabilelerinden gelmektedir.¹³⁷ Bütün bu teorilerin temel kaynağı filolojik kökenler ve erken dönem arkeolojik çalışmalara dayandırılmaktadır. Bu iki görüşü temel alan Kossina ve Baron Bolko von Richthofen, Vandalları bu bölgede yaşayan Vendsyssel halkı ile ilişkilendirmektedir. Vendsyssel kültürünün erken dönem Roma öncesinde ortaya çıkan çömleklerinde benzer özellikler bulunduğu ileri sürülür. Vandalların Kuzey Jutland adası sakinleri ile etkileşiminin ilk noktası Danimarka materyallerin belirli bir tarihi arka plan içerisinde ortaya çıkmasıdır. Bu teorinin öne sürülmesinde Roma öncesi Polonya ve geç Roma sonrası Demir Çağı arasındaki dönemde Vandal kültürünün kökeninin Kuzey Kattegat bölgesinde aranması çerçevesinde sürdürülmüştür. Ancak Vandal göç teorisi tam anlamıyla bir destek kazanamamıştır”.¹³⁸

Vandalları arkeolojik olarak bir bölge veya bir ulusla tam olarak bağdaştırmak oldukça zordur. Aslında tarih sahnesinde görünen Vandalları arkeolojik kayıtlar doğrultusunda ayırt etmek neredeyse imkânsızdır. Bu durumun birkaç sebebi bulunmaktadır. Öncelikle İskandinavya göçü ile başlayan tarihsel yolculuklarından

¹³⁶ Danimarka ve Jutland'ın kuzeyinde yer alan bölgeye verilen isimdir. Ayrıca bu isim Germen gruplarından sayılan Vandalların isminden geldiği düşünülmektedir.

¹³⁷ Martens, “The Vandals”, s.59.

¹³⁸ Martens, “The Vandals”, s.60.

İspanya ve Afrika'ya geçiş dönemine kadar Vandalları takip etmek oldukça zor bir tespittir. Bir diğ er sebep ise, arkeolojik kazılarda ortaya çıkan Przeworsk kültüründe yaşıyanyerleşimcilerin pagan olduğu Vandalların ise erken dönemlerden itibaren Hristiyanlığı benimsediğini görmekteyiz. Yine Avrupa'dan Afrika'ya geçiş sürecinde Vandallar erken dönem tarihlerinde dış baskılar ve içeriden sosyal istikrarsızlıklar gereği tam anlamıyla bir bütünlük g steremezken Afrika'da merkezi bir krallık kurmuşlardır.¹³⁹

Kimlik olarak Vandalları tanımlamak oldukça zordur. Doğu ve Batı Germanlerini bir kabile birliği şeklinde ayrıştırmak da doğru bir yöntem olmaz. Ancak onların g  ve yerleşim alışkanlıkları hakkında genel bir değerlendirme yapılabilir. Kuzey Afrika'daki yerleşimine kadar Vandalları tek bir formda veya etnik bir grubun içinde değerlendirmemeliyiz. Vandalları Gotlar, Burgondlar ve Rugiler olarak bir konfederasyon içinde sayabiliriz. German kabileleri daha ziyade bir konfederasyon ya da çeşitli küçük kabileler, klanlar, aileler ve savaşa teşvik edici küçük grupların ve dalgalanan ittifakları ile bir bütündür.¹⁴⁰ Bu nedenle Vandalların arkeolojik yerleşimleri içerisinde dikkate değer bir unsur olan German yerleşim şeklini anlayabilirsek Vandal yerleşim sahasına nasıl bir etkisi olduğunu çözebiliriz.

Arkeologların eski kültür adını verdikleri çalışmalar aşamasında German yerleşimini tanımlamak için seramik türleri, yerleşim formları, madeni eşyalar ve evlerin modellerinden faydalanılır. Bu bulgular normalde farklı bölgelerdeki yerleşim alanını işgal eden kabileleri ve halkları da içermektedir. German arkeolojisi dört ana yerleşim grubunu içermektedir. Bunlardan ilki Güney İşkandinavya ve kuzey kıyılarında bir grup, Ren ve Saale nehri arasında bir Batı grubu, Wesser'den Main'e ve Elbe

¹³⁹ Martens, "The Vandals", s.63.

¹⁴⁰ Zaroff, "The Vandals and Sarmatians in a New Perspective", s.236.

havzasını kaplayan ve doğuya uzanan ikinci bir Elbe grubu, son olarak da Oder ve Vistül arasındaki bir doğu grubudur.¹⁴¹ Bu gruplar sadece kabile konfederasyonu değildir. Muhtemelen aralarındaki ilişki ortak bir ekonomik ve kültürel değerleri bir arada paylaşma bilincini oluşturmuştur. Bir Germen sınıflandırması yapacak olursak Kuzey Denizi grubu Chauci, Friisi, Elbe'nin kuzeyinde birkaç küçük kabileler ve Saksonlar olarak ayırt edebiliriz. Batı grubu ise, Chatti, Cherusci, Bructeri, Tencteri Elbe havzasındaki kabileler ise, Semnones, Longobardlar (Lombardlar), Hermunduri ve Markomanlar yerleşmeden önce Bohemyadır. Son olarak Doğu tarafında Burgondlar, Rugiler, Vandallar ve Gotlar bulunmaktadır.¹⁴²

Arkeolojik bulgular Germen coğrafyası hakkında tek bir bilgi sunmaz. Aynı zamanda burada yaşayan insanların hakkındaki materyal bilgiyi ortaya çıkarır. Bu noktada arkeoloji antik yazarların yazmadığı ama Germen halkları ve Keltler hakkında bilgileri gün yüzüne çıkartır. Bu tür ilişkiler ve yakınlaşmalar ticaret alanında olduğu kadar orta ve kuzey Avrupa'da geniş kültürel yakınlıklar kadar değildir. Bu kanıtlara ise günlük hayatta kullanılan madeni eşyalar, broş, süs iğneleri, makas ve çömleklerde rastlanmaktadır.

Erken dönem Germen tarihine baktığımızda M.Ö 2 bin yılında Germen halkları Güney İskandinavya'da Danimarka'da ve Elbe ile Oder arasındaki bitişik topraklarda yaşamaktaydı. Bu toprakların doğusunda Oder'in ötesinde günümüzde Litvanyalılar tarafından temsil edilen Balt ve Letik halklar vardı. Elbe'nin batısında Ren Nehri'ne kadar olan topraklar Keltler tarafından ele geçirildi. M.Ö 1000 yılını sonlarına doğru geniş çaplı bir yayılma söz konusudur. Bury'e göre "*Oder ve Elbe arasındaki*

¹⁴¹ Malcom Todd, *Everday Life of The Barbarians Goths, Franks and Vandals*, Fletcher & Son Ltd, Norwich 1972, s.9.

¹⁴² Pliny, *The Natural History*, s.346-347; Todd, *Everday Life of The Barbarians Goths, Franks and Vandals*, s.9.

*Germanler, Keltleri yerinden oynatarak batıya doğru sürüklemiştir. Keltler ve Germanler arasındaki sınır batıya doğru ilerleyerek, M.Ö 200 civarında Ren'den Main'e doğru itilmişti. Bu dönem boyunca Germanler Elbe'ye baskı yapıyorlardı. Yakın bir süre içerisinde ise (M.Ö 100) Almanya'nın güneyi işgal edilmişti ve Galya'ya doğru yönelmeye başlamışlardır".*¹⁴³ Diğer hareket rotası ise İskandinavya'dan Baltık kıyılarına Oder ve Vistül'ün ilerisine yapılan göç hareketidir. İskandinavya'dan gelenler Batı Germanlerden ve coğrafi konumlarından ayırt edilebilecek bir grup olarak Doğu Germanleri dediğimiz yeni bir halkı oluşturdu.¹⁴⁴

Germanler,erken dönemlerde doğudaki halklarla etkileşim içerisindeydi. Slavlar doğu Polonya'dan önce batıya doğru yayılmaya başlamıştı.Zaman içerisinde Gotlarla ve doğudaki Germanler ile temasa geçtikleri Dinyeper nehrine kadar gelmişlerdi. Günümüz Slav bölgelerindeki kalıcı yerleşimlerine dek maddi kültürleri hakkında pek bir şey bilinmemektedir. Güneydoğu'dan bozkır göçebelerinin bir kolu Sarmatlar gelmiştir. Bu gruplar Pontus bölgesine (Doğu Karadeniz) M.Ö 200 yılı civarında geldiler. Yerleşim alanlarını Dinyeper'in batısında ve Romanya içlerine ve Polonya'ya kadar ilerlemişlerdir. M.S III. yüzyılda bu bölge çeşitli halklardan oluşan insanların bir araya geldiği sıra dışı bir yer haline gelmeye başladı. Bu çeşitliliği Yunanlar, Dakyalılar, Sarmatlar Slav ve Gotlar oluşturuyordu. Germanlerin kuzeydoğusunda Doğu Prusya, Polonya ve Rusya yer alır. Bu bölge Roma İmparatorluğu ve Germanler ile etkileşim halindeydi. Aynı bir grup olarak Baltık kıyılarında yaşayanlar da Doğudaki Germanler ile etkileşim yaşamalarına rağmen, kültürel olarak onlardan bağımsızdır.¹⁴⁵ Erken dönem German tarihinde bu süreçte anlamamız gereken en önemli nokta Batı ve Doğu Germanleri gibi bir ayrımın söz konusu olmasıdır. Aslında bakıldığında Batı Germanler

¹⁴³ John Bagnell Bury, *The Invasion of Europe by the Barbarians*, Northvegrs Texts, 2003,s.5

¹⁴⁴ Bury, *The Invasion of Europe by the Barbarians*, s.5

¹⁴⁵ Todd, *Everday Life of the Barbarians*, s.10.

coğrafi olarak yerleşmiş durumdayken Doğu Germenler sürekli göç etmekteydi. Bu durumun arkasında yatan sebeplerden ilki coğrafi yaşam koşullarıdır. Eski Germen toplulukların ekonomik geçim kaynağı çobanlık ve avcılıktır.¹⁴⁶ Öyle ki Julius Ceasar döneminden çok öncesahip oldukları tarım bölgeleri sınırlıydı. Orta Avrupa, Orta Çağ'a kadar geniş ormanlık alanlar ve bataklıklar ile kaplıydı. Bu nedenle odunun bol olduğu bölgeler Germenlerin yerleşmesi için kolaylık sağlamıştır.¹⁴⁷ Bu tür bir yerleşmenin ilk kuralı barışçıl bir yaşamı amaçlayan tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktır. Dolayısıyla Germen yerleşiminde temel ihtiyaçlarını karşılamak için hareket etmek itici bir güçtür. Ancak bu durumun olumsuz bir yanı bulunmaktaydı. Aynı bölgede yerleşim sayısının fazlalaşmasıyla birtakım sorunlar çıkmaya başlamıştır. Germenlerin ormanlarla sınırlı mera arazileri yetersiz olmaya başladığında gıda sorunu baskısı da büyümeye başladı. Bu nedenle bu sorun için üç çözüm vardı: “*Aynı bölge içerisinde geniş ölçekte nüfusu destekleyecek bir tarım alanı sağlama, ormanları temizleyerek otlak alanlarını genişletmek veya göç ederek nüfuzun fazlalığını azaltabilirlerdi.*”¹⁴⁸ Bu şartların sonucunda bir kısmı göç edecek veya yeni yerleşim bölgeleri arayacaktır. Böylelikle hem yurt arayışı hem de besin sorunu başka bir bölgeye hâkim olmak ile başlayacaktır. Bu süreç Orta Avrupa tamamen Germen yerleşimine kadar devam etmiştir. Bölgede Germen sayısı fazlalaşmaya başlayınca Keltler, doğu, batı ve güneye yönelmişlerdir. Germenlerin geniş ölçüde yayılmasını Roma İmparatorluğu engellemeye çalışmıştır. Bu engelin en büyük kanıtı arkeolojik kalıntılardır. Öyle ki geleneksel mezar adetlerinin çoğunun kaybolduğu ve asimile olduğu ortaya çıkmıştır.

¹⁴⁶ Bury, Germenlerin geçim kaynağını genellikle çobanlık ve avcılık olarak belirtirken, Tacitus'un Germania adlı eserinde tam tersi bir ifade görmekteyiz. Tacitus'a göre “*Germenler savaşmadığı zaman avcılıkla uğraşmazlar. Germenler savaşta olmadıkları bu dönemde genellikle vakitlerini dinlenerek geçirirler.*” Bkz: Bury, *The Invasion of Europe by the Barbarians*, s.13; Tacitus, *Germania*, s.45.

¹⁴⁷ Bury, *The Invasion of Europe by the Barbarians*, s.7.

¹⁴⁸ Bury, *The Invasion of Europe by the Barbarians*, s.7.

Bu nesneler Galya ve Ren'de çok az sayı bulunmuştur.¹⁴⁹Böylece Germanler sınır bölgesinde kendilerini muhafaza etmişlerdir.¹⁵⁰ Doğu kanadında yer alan German grupları için bu süreç aynı işlememiştir. Bunun nedenlerinden biri Batı Germanler gibi tarıma dayalı bir yaşam tercih etmemişlerdir. Roma tarafından büyük bir engel ile karşılaşmamışlardır. Aynı zamanda etrafındaki komşular ile birlikte hareket özgürlükleri devam etmiştir. Göçmen hayatı, bu gruplar için bir yaşam biçimi haline gelmiştir.¹⁵¹

Doğu German grupları içerisinde yer alan Vandallar bu noktadan itibaren karşımıza çıkmaktadır. İskandinavya'dan başlayarak kendilerine yurt edinme amacı bu yerleşim kültürünün etkisi ile tetiklenmiştir. II. yüzyıldan sonra bu yerleşim kültür mirası Tizsa Vadisi'nde ortaya çıkar.¹⁵² Böylelikle Vandalların tarihsel hikâyesi daha net olmaya başlar.Vandallar özellikle II. yüzyıldan itibaren Hastingsler ve Silingiler olmak üzere ikiye ayrılır. Silingiler Oder ve Vistül arasındaki bölgede yaşamaya devam etse de, Hastingsler, güneye daha sonra Roma-Tuna sınırındaki Tizsa Vadisi'ne yerleşeceklerdir.

¹⁴⁹Patrick Périn, Michel Kazanski, "Identity and Ethnicity During the Era of Migrationsand Barbarian Kingdoms in the Light of Archaeology in Gaul" Ed. Ralph W.Mathisen-Danuta Shanzer, *Romans, Barbarians and The Transformation of the World*, Ashgate, USA 2001,s.325-327.

¹⁵⁰ Bury, *The Invasion of Europe by the Barbarians*, s.8.

¹⁵¹ Bury, *The Invasion of Europe by the Barbarians*, s.8.

¹⁵² Tizsa Vadisi Orta Avrupa'da Romanya'dan Macaristan'a kadar uzanan bölgedir. Dolayısıyla Tizsapolgar kültürü MÖ 4400-3700 yıllarında Doğu Slovakya ve Macaristan'ın doğusunda Bakır Çağı kültürü ile ilişkilendirilmiştir. Bölgedeki yerleşim genellikle düz ovalarda ortaya çıkmıştır. Tizsapolgar kültüründeki ev tipleri tam olarak bilinmemesine rağmen yerleşimler hakkında küçük ipuçları bulunmuştur. Evlerin kerpiç duvarlarla çevrili olduğu tahmin edilmektedir. Tarımsal faaliyetlerin yanı sıra evcil hayvan kalıntıları ortaya çıkmıştır. Bkz: Mallory-Adams, "Tizsapolgar Culture",Encyclopedia of Indo-European Culture, s.588-599.

1.4Vandalİsmi ve Etimolojisi: Hasting ve Silingi

Vandallar, İskandinavya'dan göç ettikten sonra Almanya'nın kuzeyindeki Baltık kıyılarına yerleşmişlerdir. Vandal tarihinin erken dönemlerine dair bilgilerimiz çok kısıtlıdır. II. yüzyıl bu nedenle Vandal yerleşiminin yavaş yavaş şekillenmeye başladığı bir dönüm noktası olabilir. Hasting ve Silingi'lerin yolculuklarına geçmeden önce Vandal ismi hakkında bir değerlendirme yapmamız gerekir. Bunun nedeni ise Vandal isminin çok farklı formlara dönüşmesi ve kavram karmaşası yaratabileceği ihtimalidir. Tarihte ilk kez Vandal ismine Germen grupları içerisinde rastlamaktayız. Vandal ismi ilk olarak Cassius Dio'un eserinde Commodus'un askeri faaliyetleri içerisinde bahsedilmektedir. MS 180 yıllarında imparator Commodus'un Markomanlar üzerine bir sefere çıkmıştır. Bu bölümde Dio, Commodus'un onları çok kolay yendiğini ifade etmektedir.¹⁵³ Ayrıca Commodus'un bu bölgede yaşayan Buri, Iazyges ve "Vandili" gibi kavimler üzerine gerçekleştirdiği politikadan da söz eder.¹⁵⁴ Plinius ve Tacitus'un Almanya'da yaşayan halkları anlatırken kullandığı isimler "Vandili" veya "Vindili" olarak geçmektedir.¹⁵⁵ Vandal ismi aynı zamanda yazım aşamasında bazı değişikliklere uğrar. Örneğin Almanca'da "Wandeln" kelimesi İngilizce'ye "v" olarak dönüşmüştür. Bu nedenle "wanderer" kelimesi gezgin anlamında Vandallar için kullanılabilir.¹⁵⁶ Gerçekten de Vandalların tarihsel yolculuğuna bakıldığında

¹⁵³ Bu ifadeye benzer şekilde Scriptores "Historia Augustae" adlı eserde de rastlamaktayız. Marcus Antoninus'un döneminde vilayetlere karşı dikkatle hareket ettiğini ve Germenlere karşı başarılı bir kampanya yürüttüğünü Markomann Savaşı sonrasında Sarmat, Vandal ve Qudai'leri ezerek Pannonia'yı esaretten kurtardığını anlatır. Bkz: Scriptores *Historiae Augustae*, s.175.

¹⁵⁴ Dio, *Roman History IX*, s.73-75.

¹⁵⁵ Pliny, *The Natural History*, s.345-346; Tacitus, *Germania*, s.26. ;Jordanes, *Getica*, s.84; Ludwig Schmidt, *Geschichte der Wandalen*, Verlag C.H.Beck, München 1942, s.1-2.

¹⁵⁶ Mcdowall, *The Vandals*, s.9.

İskandinavya'dan Orta Avrupa'ya daha sonra Tuna'ya geçmeden Ren'i aşmaları, ardından İspanya ve Kuzey Afrika'da son bulması onları birer gezgin olarak nitelendirmemize sebebiyet verir. Bu nedenle Vandallar yurt arayışı içerisinde “gezgin” rolünü üstlenmiştir.¹⁵⁷ Aynı zamanda “Vandili” olarak bilinen Vandallar, Kuzey Almanya'nın Baltık kıyılarına yerleştiler. II. yüzyılın yarısında bu bölgeden doğuya göç etmeye başladılar. Nihayetinde bugünkü modern Macaristan'a yerleştiler. Bu bölge Markomanların kuzey tarafında bulunduğu için “*Vandalici Montes*” olarak anılmaya başlandı.¹⁵⁸ Yine erken dönem Roma tarihçileri Doğu Germenya için “Vandalii” ismini kullanırken, daha sonraki dönemlerde “Vandalii” ismi tıpkı Gutones kelimesinin Got haline dönüşmesi gibi son şeklini almıştır.¹⁵⁹ Vandallar buradan Tuna, Daçya, Pannonia ve güney İtalya'ya kadar bir keşif seferi başlatmışlardır.¹⁶⁰ Erken dönem kaynaklarında Germen grupları adı altında ismi geçen Vandallar hakkında bu tarihlerde oldukça yetersiz bir bilgi akışı vardır. II. yüzyıldan itibaren Vandalların keşif hareketleri ve Tuna *limes*¹⁶¹ 'i sınırına yaklaşmaları Roma tarihçilerinin dikkatini çekmiştir. Kendi

¹⁵⁷ Mcdowall, *The Vandals*, s.9

¹⁵⁸ Latince Vandal Dağları anlamına gelmektedir. Bkz. William Smith, *Dictionary of Greek and Roman Geography*, s.1256-1257

¹⁵⁹ Pohl, “The Vandals: Fragments of Narrative”, s.32.

¹⁶⁰ Matthew Bunson, “Vandals” *Encyclopedia of The Roman Empire*, Facts on File Inc, New York, 2002, s.588.

¹⁶¹ Latince bir terim olan *limites* sınır anlamına gelmektedir. Ancak bu terimin çeşitli sınırları içeren anlamı örneğin yollar, nehirlerle işaretlenmiş özel veya kamu mülkiyetini içeren bir dizi sınırlar içinde kullanılmıştır. *Terminus* yani sınır taşı anlamına gelen bu sınırlandırma biçimi aynı zamanda kutsal alanlarının belirlenmesi içinde geçerliydi. Dolayısıyla *limes*'i fiziksel bir sınırdan öte çok çeşitli işlevsel özelliği olan bir kavram olarak düşünmeliyiz. *Limus* kelimesi bu nedenle bir tarlayı, ormanı veya düşman saflarını geçen bir yol anlamını içermektedir. *Limites* kavramı ilk olarak MS 9'da Teutoborg Ormanı Savaşı'ndan sonra Domitianus'un askeri kampanyasında düşman sınırlarını kesen bir yapı olarak

kabilelerine bağılı alt grubu bulunan Vandallar Hastingler ve Silingiler olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Silingiler eski adıyla Sudetenland olarak bilinen günümüzde Çek Cumhuriyeti'nde bulunan Vandal dağları olarak bilinen yerde yaşamaktadırlar. İkinci grup olan Hastinglerise Macaristan ve Romanya'nın sınırına yakın Dacia bölgesinde yaşamaktadırlar.¹⁶² Vandal krallığının oluşumunda ikinci grup olan Hastingler etkili olmuşlardır. Vandallar hakkındaki en erken kayıt MS 171 yılına aittir. MS171 yılında Hasting Vandalları, Roma eyaleti olan Dacia bölgesine hareket etmişlerdir. Hastinglerin iki kralı Raus ve Reptus Roma İmparatorluğu topraklarına kendilerine bir yurt aramak için gelmişlerdir. Bu nedenle Hastingler imparatorluk topraklarına barışçıl hedefler doğrultusunda hareket etmişlerdir.¹⁶³ Bu dönemde Roma İmparatorluğu sınırlarında oldukça zor mücadeleler yaşanmaktadır. İmparator Marcus Aurelius, yönetiminin ilk döneminde Juthungların İtalya istilasının yanı sıra Vandallar ve Iazyglerin Pannonia saldırılarına karşı mücadele vermektedir.¹⁶⁴ İmparatorluk beş yıldır Markomann ve Quadi'lere karşı Orta Tuna bölgesinde mücadele veriyordu.¹⁶⁵ MS170 yılından sonra bu savaşlar nehrin aşağısına doğru yayılmaya başladı.¹⁶⁶ II. yüzyılın sonlarında Roma'nın kuzey sınırları Germen kabileleri tarafından büyük baskı altındaydı. Gotlar ve diğer Germen halkları güneydoğuya doğru hareket etmeye başlamıştı. Bu hareket iki şekilde

kullanılmıştır. Bkz: Martin Kemkes, "The Limes", *The Oxford Handbook of the Archaeology of Roman Germany*, Ed.Simon James-Stefan Krmnicek, Oxford University Press, 2020,s.305-306.

¹⁶² J.H.W.G Liebeschuetz, *Gens into regnum*, s.61.

¹⁶³ Andy Merrills-Richard Miles, *The Vandals*, Wiley-Blackwell, UK 2010,s.27.

¹⁶⁴ Oktay Akşit, *Roma İmparatorluk Tarihi*, c.II, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1970,s.168.

¹⁶⁵ Geoff W.Adams, *Marcus Aurelius in the Historia Augusta and Beyond*, Lexington Books, UK 2013,s.182.

¹⁶⁶ Merrills-Miles, *The Vandals*, s.27.

büyümeye başladı. Rusya'nın güneyinde Gotlar, Gepidler ve Karpatlar'da Hasting Vandalları Roma eyaleti olan Dacia'ya hareket ettiler.¹⁶⁷

Hastinglerin Tizsa Vadisi'ne yönelmesindeki temel unsur bölgenin coğrafi olarak elverişli bir konuma sahip olmasıdır. Orta Tuna bölgesinde Vandallara yapılan atıflarda aslında birçok farklı grup da ortaya çıkar. Vandalların varlığı, Dacia ve Noricum baskınları ve onların Markomanlar ile anlaşmazlıkları sonucunda Macar ovasının kuzey bölgelerinde yoğunlaştığını ve burada yerleştiğini göstermektedir. Arkeolojik araştırmalar Vandalların yerleşimi hakkındaki kısıtlayıcı bilgileri aydınlatmak adına iyi bir yol göstericidir. Ayrıntılı saha araştırmaları ve parçalı kazılarda elde edilen bilgiler sonucunda Yukarı Tizsa Vadisinin sulak alanları Roma dönemi boyunca yaşayan nüfusunun Vandallarla bağlantısı olabileceği ve bu bölgeye yerleştiğini ortaya çıkmıştır. Bu bölge oldukça sulak ve verimli aynı zamanda doğudaki Transilvanya yaylaları, kuzeydeki Karpat menzili ve güneydeki Macar ovaları arasındaki ana erişim yollarının kesişmesi nedeniyle önemli bir bölgedir. Bu nedenle II. ve III. yüzyıllarda Vandalları Yukarı Tizsa vadisinin kırsal bölgelerinde arayabiliriz.¹⁶⁸

Karpat Havzası'nda ve Yukarı Tizsa Vadisi'ndeki kültürel ve etnik gruplar hakkındaki tartışmalar uzun süredir devam etmektedir. Arkeolojik ve yazılı kaynaklara göre Markomann Savaşı sırasında veya sonradan Sarmatlar ve Vandallar bu bölgeye yerleşmiştir. Bu nedenle Tizsa bölgesi II. yüzyılın yarısında büyük bir değişime uğramıştır. Markomann Savaşı'nın başlangıcında İlliryum sınırlarından Galya'ya kadar tüm kavimlerin Roma'ya karşı savaş açtığı bilinmektedir. Bu kavimler içerisinde

¹⁶⁷ Peter Wilcox- Rafael Trevino, *Barbarians Against Rome*, Osprey History, United Kingdom 2002,s.39.

¹⁶⁸ Merrills- Miles, *The Vandals*, s.31.

Markomannlar, Varistae, Hermunduri ve Quadiler, Süevler, Sarmatlar, Ossi, Bessi, Alanlar ve son olarak Costobociler vardır.¹⁶⁹

Bu savaşta Vandallar İmparatorluk tarafında savaşmışlardır. MS 171ve MS 172 yıllarında Dacia Valisi, Hasting Vandalları ile bir ittifak anlaşmasında bulunmuştur. Bu ittifak anlaşması doğrultusunda Hasting şefleri Raus ve Reptus liderliğindeki Vandallar Dacia bölgesine gelmişlerdir. İmparatorluk ile anlaşma sağlayan Hastinglerin tek amacı gelir ve toprak elde etmektir. Ancak başarısız olduklarında tüm halkını çocuklarını ve eşlerini Roma valisi Clemens'in koruması altındabırakmışlardır. Böylece Hastinglerin amaçlarından biri Costoboci¹⁷⁰ topraklarını temizleyene kadar Vandal halkını, Clemens savunmasında kalarak güvenli bir alana yönlendirmeye çalışmışlardır.¹⁷¹Doğu Germen koluna aitHastingler arazi ve toprak alma karşılığında muhtemelen aşağı Tuna bölgesinde bir yerde Costobocileri yenerek buradaki halkı Yunanistan boyunca Karpatlar'ın kuzeydoğu ucuna doğru sürmüşlerdir. Ancak bundan sonra Vandalların tekrar bu bölgeye saldırdığı görülür. Bu kez ise Romalılar, Vandallar ile akraba bir kabile Lacringiler ile ittifak kurmuşlardır.¹⁷²

Hasting Vandallarının tam olarak kim oldukları hakkında bir bilgi yoktur. Roma müttefiki olarak Markomann Savaşları'nda etkin bir rol almışlardır. Ancak Roma'nın

¹⁶⁹ Eszter Istvanovits-Valeria Kulscsar," Sarmatians or Germans: Influence or Ethnic Presence? Old Problem-New Hypotheses, s.146;Artur Błażejowski, Barbarians and the Black Sea in The Roman Period: a Brief History, *Papers of the American Research Center in Sofia*, Ed.Eric C. De Sena, c.1,Sofia 2014,s.35.

¹⁷⁰ Costobociler; Dinyester Nehri ve Karpat Dağları arasında yaşayan antik bir kavimdir. Roma İmparatorluğu'nun Dacia bölgesini fethetmesiyle birlikte ilk etkileşim kurduğu kavim Costobocilerdir.

¹⁷¹ Cassius Dio, *Roman History*, s.15. ; Roger Batty, *Rome and Nomads the Pontic-Danubian Realm in Antiquity*, Oxford University Press, 2007, s.375.

¹⁷² Istvanovits-Kulscsar," Sarmatians or Germans", s.146.

Costobociler'i bölgeden sürmek adına Vandalların bir kolu veya aynı kabileden olduğu düşünülen Lacringiler'den yardım alması bize şu soruyu yöneltmektedir. Hasting Vandalları başka kolları ile birlikte bu havzaya gelmiş olabilir miydi? Burada karşımıza Hastinglerin etnik köken meselesini ortaya çıkarır. Germen toplumları içerisindeki etnik köken ve gens birliği sorunu uzun zamandır tartışılmaktadır. Gens birliğinin bu dönem Germen kavimleri için ne ifade ettiğini belirlemek oldukça zordur. Ancak bir soy birliğinden ayrı olarak Vandallar ortak bir kültürel bağ ilişkisi ile Vandal regnum¹⁷³unu oluşturmaya çalışmışlardır.¹⁷⁴

Başta ViyanaEkolü olmak üzere birçok tarihçi Roma kimliği altında Germen etnik köken meselesini araştırmaya devam etmektedir. Bu noktada Vandalları ele aldığımızda bazı problemler ortaya çıkar. Vandal krallarının Hasting'lerin soyundan geldiğine dair kesin bir kanıt yoktur.¹⁷⁵ Ancak yine de Vandal krallığının kurulmasında bu grubun etkin olduğunu görmekteyiz.

Kimi yazarlar Vandalların göç etme nedenlerini onların geleneksel pagan inançlarından yola çıkarak aydınlatmaya çalışsa da kimi yazarlar göç sebeplerinin arkasına kıtlık sonucunda ortaya çıkan toprak ihtiyacını konumlandırır. Procopius'a göre Vandallar öncelikle kıtlık nedeniyle asıl yurtlarını terk etiler ve sonunda Afrika'nın kuzeyine ulaştılar.¹⁷⁶ Her ne kadar Procopius coğrafi etkenleri ana amaç olarak ele alsada Vandalların bir kısmının göç etmediği bilinmektedir. Bu bilgi göç eden Vandalların yani Hastingler kolunda gerçekleşip gerçekleşmediği hakkında kesin bir kanıt

¹⁷³ Krallık..

¹⁷⁴ Liebeschuetz, *The Vandals*, s.61.

¹⁷⁵ Robert Kasperski, *Ethnicity, "Ethnogenesis, and the Vandals: Some Remarks on a Theory of Emergence of the Barbarian Gens"*, *Acta Poloniae Historica* 112, 2015,s.227.

¹⁷⁶ Karperski, *Ethnicity, Ethnogenesis, and the Vandals*, s.227; Procopius, *History*, s.22-23.

oluşturmaz. Ancak yine de ihtimaller doğrultusunda göç hareketinin nedenleri ve sonuçları üzerinde durmak gerekir.

Kuzey Afrika'ki yerleşimlerine kadar Vandallar ve onların kolları hakkında farklı iddialar ortaya konmuştur. İlk olarak Hasting krallarının orduları ve barbar halklarının bütünlüğü üç gruba bağlanmaktadır. Bunlardan ilki, Süevler, Vandallar, Silingiler veya varlıkları hakkında gizemini koruyan Lacringilerdir.¹⁷⁷ Markomann Savaşları'nda Roma müttefiki olarak savaşan Hastingler'in bir kolu olup olmadığı tartışılan Lacringiler konusu belirsiz bir konu olarak kalmıştır.¹⁷⁸ MS 171-172 tarihlerinde Tuna sınırına yerleşen Hastingler, bölgeye geldiklerinde Roma İmparatorluğu ile bir müttefiklik (foederati) içerisindeydi. Tizsa Vadisi, yeni gelen Vandal grubunun yerleşim alanı olmuştur. Hastingler bu bölgede yaşayan daha çok Lipita arkeolojik kültürü ile tanımlandırılan Dacia'daki Costobocileri yerlerinden çıkarmışlardır.¹⁷⁹ Costobociler Markomann Savaşları'nda aktif bir katılım sağlamış ve Vandallar'a yenildikten sonra diğerleri ile beraber Yunanistan'a baskın yapmışlardır. Onlar Aşağı Tuna'yı geçerek toplu olarak Moesia'ya (Sırbistan, Bulgaristan ve Romanya'nın güneyi) Trakya ve Makedonya'ya gelmişler ve Achaia'ya (Batı Yunanistan) ulaşmışlardır.¹⁸⁰ Costoboci zaferinden sonra Vandallar, Lacringiler ile yaptıkları mücadeleyi kaybetmişlerdir.¹⁸¹ Hasting Vandalları böylece Costoboci sınırlarında kalıcı olarak yerleşmeye başlamıştır. Dolayısıyla Dacia bölgesi Vandal

¹⁷⁷ Karperski, Ethnicity, Ethnogenesis, and the Vandals, s.228.

¹⁷⁸ Merrills -Miles, *The Vandals*, s.86.

¹⁷⁹ Artur Blazjewski, "The beginnings of the Vandals settlement in the Danube Area", *Studia Academica Şumenensia*, The University Of Shumen Press, Ed, Stoyan Vitlyanov - Ivo Topalilov, c.1, 2014,s.52.

¹⁸⁰ Blazjewski, "The beginnings of the Vandals settlement", s.52.

¹⁸¹ Lacringi'ler veya Dacia'nın yerlisi oldukları düşünülen Dacringi olarak adlandırıldığı ve kaynaklarda iki farklı versiyon ile anlatılan bu kavmin Vandalların bir başka grubu olduğu veya yerli Dacia halkı olduğu düşünülmektedir.

yerleşiminin kalıcılığının sağlandığı ilk yer olmuştur. Vandallar bu bölgede Roma'nın koruması altında yaşamaya başlamışlardır.

MS 270-71 yılında Vandalların Roma ile müttefikliğini devam ettirmişlerdir. Ancak bu tarihlerde iki tarafın arasında yapılan anlaşmalar dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki Tuna'ya hareket eden Vandallar özellikle Kuzey Pannonia'ya yerleştiler. Burada Vandalların ilk olarak savaşmak için gelmediklerini ancak imparatorluk ile yapılan ittifak sonucu bir uzlaşma sağlayamadıkları görülür. Her ne koşulda olursa olsun bölgede yerleşimi sağlamak adına mücadele etmeye karar vermişlerdir. İmparator Aurelian'ın İtalya üzerine yaptığı sefer esnasında Hasting Vandalları Aquincum¹⁸² yakınlarına doğru ilerlemeye başlamıştır. İmparator büyük bir manevra yaparak Aquincum'a yönelmiştir. Bu sırada Vandallar kırsal bölgelere doğru ilerleyerek güçlü bir direnişle karşılaşmışlardır. İmparator Vandalların savaşa hazırlıklı olmamasını fırsat bilerek onları yiyecek kıtlığı ile engellemeye çalışmıştır. Bölgedeki tüm çiftlik hayvanlarını ve gıda kaynaklarının müstahkem şehirlere çekilmesi emrini vermiştir. Uzun süre açlığa dayanamayan Vandallar, Aurelianus'a karşı mağlup olmuşlardır.¹⁸³ İmparatorluk ile yapılan bu ilk mücadele sonucunda 2.000 süvari karşılığında Vandallar uzlaşma sağladılar.¹⁸⁴ Ayrıca Roma ticaret yollarını gözlemlemek için izin aldılar. Bunun karşılığında Romalılar, Vandallara serbestlik tanıyarak Tuna sınırlarında yiyecek elde etmelerine olanak tanımıştır. Bu anlaşmaya uymayan ve zaman zaman yağma için

¹⁸² Budapeşte.

¹⁸³ Alaric Watson, *Aurelian and the Third Century*, Routledge, London 1999,s.49.

¹⁸⁴ Vandal-Roma İmparatorluğu arasındaki bu anlaşma metinlerinin orijinali Dexippus'un eserinde geçmektedir. Dexippus, verilen süvarilerin bir kısmının Roma'ya asker olarak alındığını bir kısmının ise gönüllü olarak orduya katıldığını belirtmektedir. Bkz: David Potter, Dexippus, *Gothic Anthropology, Empire in Crisis: Gothic Invasions and Roman Historiography, Beiträge einer internationalen Tagung zu den Wiener Dexipp-Fragmenten (Dexippus Vindobonensis)* Ed. Fritz Mitthof, Gunther Martin, Jana Grusková, Holzhausen Der Verlag, Wien 2017,s.364.

geri dönen Vandal grupları ise mağlup edildi.¹⁸⁵Savaşın ardından Vandalların İmparator Aurelianus’a ganimetlerini teslim ederek Roma ordusuna 2.000 süvari sözü verdikleri bilinmektedir. Bu Roma-Vandal ittifakının başlamasından önce yaşanan ilk mücadeledir.¹⁸⁶ 271-72 yılında Roma İmparatorluğu Dacia bölgesini savunmakta birtakım güçlükler yaşamıştır. Özellikle Got saldırıları ve onlar ile birlikte hareket eden diğer kavimlerin yarattığı bir kriz söz konusudur. Bu nedenle İmparatorluk önceki eyaletleri tahliye etme kararı almıştır. Uygulanan yeni politika doğrultusunda Dacia eyaleti kaybedilmiştir. Pannonia ve Dacia bölgesinde yaşayan insanlar bölgedeki savaşlardan oldukça etkilenmiştir. Bu durumda Doğu Germen grupları birbirleri ile irtibatla kalarak bu eyaletleri ele geçirmeye başladılar. Dacia’nın ele geçirilmesi ile birlikte Maros nehri boyunca stratejik olarak önemli bir yolun bir bölümü Gotlar tarafından ele geçirildi. Bu güzzerhanın en önemli özelliği ovada yaşayan halkların Pannonia yürüyüş rotasında olmasıydı. Bu yolun dağlar ve Tuna üzerindeki Pannonia limes’leri arasındaki bölümü Gotlara karşı savunulması için kullanıldı. Szilagyssomyó hazinesindeki ağır altın madalyonlar Roma İmparatorları tarafından barbar krallarına bağışlandı. Bu ödeneklerden birisi de Vandal-Gepid birliğine Gotlara karşı savaşılması için verilmiştir.¹⁸⁷

Vandal-Gepid ittifakı ile Gotlar ve Taifler arasındaki mücadeleimparatorlukcuria’sında görevli olan Claudius Mamertinus tarafından

¹⁸⁵ Watson, Aurelian and the Third Century, s.50; Roma ile anlaşma sağlayan Vandal gruplarının liderlerinin iradesi dışında hareket ederek Tuna’daki yağma hareketine başlaması sonucunda bir kısmı imparatorluk tarafından yok edilmiştir.

¹⁸⁶ Oktay Akşit, Roma İmparatorluk Tarihi, ,s.168.

¹⁸⁷ Mihaly Nagy, “The Hastingian Vandals in the Carpathian Basin”, *Specimina Nova*, c.9, Evkönyve, 1993,s.158.

bahsedilmiştir.¹⁸⁸ I. Constantinus döneminde(MS322) Germen grupları Kral Rausimodus'un liderliğinde aniden Aquincum güneyindeki sınır bölümüne yakın bir yerde Pannonia'yı işgal ettiler.¹⁸⁹ Tarihçi Zosimus bu işgalcileri Sarmatlar olarak tanımlar. Sarmatlar o dönem için çeşitli halkların yaşadığı coğrafi bir terimi karşılamaktadır. Ayrıca Rausimodus'un isminin ise Germen ismi olduğu düşünülmektedir. Buradan yola çıkılarak bazı çağdaş kaynaklar Raus isminin Hasting Vandalları'nın ilk kralı olabileceği varsayımını savunmaktadır.¹⁹⁰ 291 yılı Gepid ve Vandal müttefikliğine karşı Taifali ve Tervengi arasındaki büyük mücadeleyi destekleyen bir tarihtir. Öyleki bu mücadelenin ardında Vandal ve Gepidler büyük bir yenilgiye uğramışlardır. Bu şiddetli savaşın sonucunda Vandallar topraklarını terk etmişlerdir.¹⁹¹ Bundan tam on yıl sonra Gotlar tekrar Sarmat bölgesini ele geçirmeye çalıştılar. 20 Nisan 332'de Tuna ve Maros nehirleri arasındaki Sarmatların bölgesinde Gotların yenilmesinin ardından Got lideri Ariaricus'un oğlunu Roma'ya rehine olarak vermesi ile sonuçlanır. İki yıl sonra Sarmatlar arasında yaşanan iç savaş neticesinde Roma bu duruma müdahale etmese de burada göçmen grupların bir kısmını Roma eyaleti yakınlarındaki bölgeye taşımıştır. İşte burada Argaragantes olarak bilinen yer Vandalian Victovalli koruması altındaydı.¹⁹² Gotlar, Sarmatlar arasındaki bu çatışmadan

¹⁸⁸ Claudius Mamertinus: Bazı görüşlere göre Claudius Mamertinus soyundan geldiği düşünülmektedir. Mamertinus'un ataları hakkında kesin bir bilgi yoktur. İsim ilk olarak Pön Savaşı'nda ve hatip ailesinin bir zamanlar askerlik hizmetinde bulunduğunu ve Sicilya'da bir bağlantıları olduğu dile getirilmektedir. Bkz: C.E.V Nixon- Barbara Saylor Rodgers, *in Praise of Later Roman Emperors the Panegyrici Latini*, University of California Press, California 1994,s.388-389.

¹⁸⁹ Zosimus *New History*, s.33-34.

¹⁹⁰ Nagy, "The Hastingian Vandals",s.159.

¹⁹¹ Mert Kozan,"Ostrogotlar ve Büyük Theodericus Dönemi", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara 2014,s.94.

¹⁹² Nagy, "The Hastingian Vandals",s.159

faydalanarak Maros Vadisi¹⁹³'ndeki bölgeyi kontrol altına almaya çalıştılar. 332 yılında Ariaricus'un ölmesi üzerine onun halefi Geberich, Tizsa, Körös ve Maros nehirleri yanında kalan Hasting Vandalları üzerine saldırdı. Gotlar ve Vandallar arasında yapılan bu savaş 335 yılına kadar süre gelmiştir. Jordanes'in bu savaş ile ilgili verdiği bilgi çok az olsa da iki Germen grubu arasında bu tarihlerde bir savaşın yaşandığı ihtimalleri oldukça fazladır.¹⁹⁴Hastinglerin kralı Visimar'ın Gotlarla yaşadığı bu savaşa muhakkak değinmek gerekmektedir. Gepidlerin yaşadığı topraklara yakın olan Hasting Vandalları ile Marisia nehri kıyısında yaşayan Got kralı Geberich arasında büyük bir savaş gerçekleşmiştir. Bu savaşın detayları hakkında bilgiler eksik kalırken, iki taraf arasında süren mücadelenin sonunda Vandal lideri Visimar yenilgiye uğramıştır. Geberich bu yenilginin ardından savaşçı olmayan bir grubu kendi himayesinde toplamıştır. Hasting Vandallarının bir kısmı ise bu savaştan sonra ülkesini terk etmişlerdir.¹⁹⁵

Hastingler ve Silingi Vandalları'nın varlığı II. yüzyılda belirgin olmaya başlar. Tarihsel varlıklarının bu zaman diliminde Vandallar küçük kümeler veya klanlar halinde yaşamaktaydı. Gruplar kendi aralarında birbirinden bağımsız ve düzensiz bir haldeydi. Dolayısıyla Ren ve Tuna'nın ötesinde ortak bir Vandal duygusu ile hareket edilmemiştir.Hastingler Tuna Nehri'nin sınırında Tizsa Vadisi'nde komşuları ile savaşan Sarmatlar ile iş birliği içindeyken, Silingiler Ren'e karşı baskın yapmaktaydılar.270'lerde İmparator Probus, Ren-Tuna sınırlarını Silingi Vandallarına ve Burgonlara karşı savunmaya çalışıyordu.¹⁹⁶ “*Probus bu iki düşmana karşı*

¹⁹³ Romanya ve Macaristan'ı içine alan bölgeye verilen isimdir.

¹⁹⁴ Jordanes, *Getica*, s.96.

¹⁹⁵Schmidt, *Geschichte der Wandalen*, s.11-12; Patrick J. Geary, *Readings in Medieval History*, Fifth Edition, University of Toronto Press, 2016,s.175; Nagy, “The Hastingian Vandals in the Carpathian Basin”,s.159.

¹⁹⁶ Mcdowal, *The Vandals*, s.14.

generallerinden yardım alarak savaştı. Burgonlar ve Vandal sayısının fazla olması nedeniyle Probus onların bir kısmını parçalayıp tek başına mücadele etmeye başladı. İmparatorun bu stratejisi şansından yana oldu ve ordular nehrin karşısına uzanırken Romalılar diğer taraftan karşı atakta bulunmaya başladılar. Ordular birbirlerine nişan aldıklarında bazı Germen kavimleri öldürüldü ve kalanlar Roma tarafından esir edildi. Ayrıca savaşta esir alınanların yanı sıra ganimetlerini ve mahkûmlarını vermek koşuluyla barışçıl davrandılar. Ancak her şeyini teslim etmedikleri için İmparator sert bir karşılık verdi. Bunun üzerine birçoğu öldürüldü ve liderleri Igillus ve diğer esir alınanlar Britanya'ya gönderildi. Daha sonraki isyanlarda İmparator için çok yararlı olduklarını kanıtladılar.”¹⁹⁷

Hasting ve Silingi Vandalları hakkındaki bilgilerimiz III. yüzyılda oldukça azdır. Bu tarihlerden itibaren kaynaklarda bu iki kabilenin faaliyetleri hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamıyoruz. Bunun nedenini birkaç ihtimal doğrultusunda açıklayabiliriz. Bunlardan ilki Vandal kimliğini tek bir grup içerisinde belirtmenin çok zor oluşudur. I. yüzyıldan itibaren çeşitli kaynaklarda isim ve etnik kimlikle anılan Vandallar kimi zaman “Vandilii” daha sonraları “Vandali” olarak Burgondlar ve Rugiler içerisinde gösterilirken, kimi kaynaklarda örneğin Ptolemius’un eserinde farklı bir isimle Lugiler ile birlikte anılmışlardır.¹⁹⁸ Ptolemius burada “Silingiae” ismini verdikten sonra onları Semnoneslerin altında yaşadıklarını ve orada yerleştiklerini söylemektedir. Daha sonra ise Burgondlar’ın altında yaşayan Lugilerden Asciburguis¹⁹⁹ dağlarına kadar uzanan ve

¹⁹⁷ Zosimus, *New History*, c.I, s.21; Mcdowall, *The Vandals*, s.15.

¹⁹⁸ Pohl, *The Vandals*, s.32, Claudius Ptolemy, *The Geography*, Trans. Edward Luther Stevenson, Dover Publications, Inc, New York, 1932, II, X, s.64.

¹⁹⁹ Asciburgius Dağları bugün tam olarak lokasyonu belirlenmesede Ptolemius’un eserinde geçmektedir. Ptolemius bu dağların hakkında yeterince bilgi vermemiştir. Muhtemelen bugün Karkonozse olarak

bu bölgede yer alan birSilingilerden söz etmektedir.²⁰⁰ Ptolemius Silingileri, Lugiler grubuna dâhiletmez ve bu kabilenin III. yüzyılda kaybolduğunu söylemiştir. Hasting grubunun III. ve IV. yüzyılda Vandalların zamanında var olduğu kabul edilebilir. ²⁰¹ Silingi Vandalları hakkında son bilgi Hydatius'un eserinde ortaya çıkmaktadır. Hydatius 411 yılında Alanlar ve Silingi Vandallarının Lusitania ve Kartaca'yı paylaştıklarını ifade eder.²⁰²

Hasting ve Silingi Vandalları hakkında Roma kaynaklarındaki bilgimiz oldukça kısıtlıdır. Hastinglerin II. yüzyılın ortasında Pannonia bölgesine gelişi ve buradaki faaliyetleri hakkında bilgiler mevcut olsa da Silingiler hakkında kaynaklarda bir sessizliğin hâkim olduğunu görmekteyiz. III. yüzyıldan itibaren Silingi savaşçıları Roma'ya karşı Gotlar ve Burgonlar ile birlikte mücadele vermişlerdir. Her iki grup Balkan Yarımadası'na baskınlar düzenlemeye devam etmişlerdir.²⁰³ Roma topraklarına gelen Hastingler ve Silingi Vandallarının sayısını tahmin etmek neredeyse imkânsızdır. Kaynaklardan elde edilen bilgiler doğrultusunda toplamda 50.000 kişiye yakın ordusu olduğu tahmin edilen Vandalların İmparator Aurelianus'a yenilgileri karşılığında 2.000 süvari asker verdiği bilinmektedir. Bunun yanı sıra Roma topraklarında daha aktif olan Hastinglerin çoğu mızrak ve kılıç kullanan süvari birliklerini oluşturuyordu. Bu tarihten

bilinen Polonya'nın güneybatısındaki sıradağları kastetmektedir. Bkz: Charles Anthon, *A System Ancient and Medieval Geography*, Harper and Brothers, New York,1855,s.218.

²⁰⁰ Ptolemy, *Geography*, s.64.

²⁰¹ Pohl, *The Vandals*, s.34.

²⁰² Hydatius, *Chr.*,s.84.

²⁰³ Carl Waldman-Catherine Mason, *Encyclopedia of European Peoples*, "Vandals" Facts on File, Inc. New York 2006,s.823.

sonraki dönemlerde Hastingler'in savaş sanatına dair elde edilen bilgiler bu doğruluğu kanıtlar niteliktedir.²⁰⁴

İmparatorluğun sınırdaki yaşadığı güç kaybı nedeniyle Vandallar ve Hastingler diğer barbar gruplarına karşı mücadele vermek için imparatorluğun müttefiki oldular. Bu nedenle saldırgan Roma politikasının bir nevi kurbanları olarak Roma ordusu için insan ihtiyacını karşıladılar.²⁰⁵ Az sayıdaki birçok göçebe kavimlerin sınır bölgesinde değişen bir hareketlenme içinde olmasına rağmen Vandallar bu siyasi ortamda farklı bir amaca yönelmişlerdir. Gotlar'ın III. yüzyılda siyasi varlıkları hızla büyürken, Sarmatlar imparatorluğun koruması altında kendilerine uygun bir yer bulmuşlardır. Vandallar ise imparatorluk için henüz tehlikeli bir düşman olarak görülmemektedir. Ancak V. yüzyılın ilk yıllarından itibaren hareketlenmeye başlayan Vandallar, Tuna sınırının dışında tarihi bir dönüşüm yaşayacaklardır.²⁰⁶

Hasting Vandallarının uzun yıllar boyunca Tizsa Vadisi'nde yaşamasının ardından aileleri ile birlikte 405 yılında Ren Nehri'nde büyük bir silahlı kuvvetle Galya'ya ve İspanya doğru hareket edeceklerdir. Silingi Vandalları ise, 418'de Got kralı Wallia tarafından beklenmedik bir saldırısı sonucunda Silezya topraklarına çekileceklerdir. Bu isimlerin eş uyumluluğuna bakıldığında Silezya'nın içerisinde Silingi adı fark edilebilir. Bu nedenle Silingi isminin kalıcı yerleşim yeri Silezya'dan geldiği düşünülmektedir.²⁰⁷ Bölgede yapılan arkeolojik kazılarda Silingilerin mezarlarının oldukça gösterişli olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun arkasında yatan sebep ise bölgenin zengin olmasının yanı sıra Roma İmparatorluğu'nda gelişen zengin ticaret

²⁰⁴ İlkka Syv  ne, *Military History of Late Rome 284-361*, Pen 8 Sword Military, UK 2015, s.77-78.

²⁰⁵ Merrills- Miles, *The Vandals*, s.33.

²⁰⁶ Merrills- Miles, *The Vandals*, s.33.

²⁰⁷ Albert Scholz "Silesia", *The German Quarterly*, Wiley, c.31, Sayı:3, 1958, s.189-190.

ile bağlanmasıdır.²⁰⁸Silingilerin Probus tarafından mağlup edilmesinin ardından onların Burgondların yakınında bir yerde yani Yukarı Main bölgesinde kalıcı olarak yerleştiler²⁰⁹ ve buradan Galya seferine katıldı.²¹⁰Silingiler muhtemelen 405 seferinin en büyük ikinci bileşenini oluşturmuştur. İspanya'ya hareket edene kadar Vandalların ikinci kolundan tarihi kaynaklarda hiç bahsedilmez. Bu oldukça ilgi çekici bir detaydır. Procopius ve Jordanes'in Vandal tarihinden bahsedip, Silingler hakkında bilgi vermemesi ne yazık ki tarihsel gerçekliğe uymamaktadır. Vandallar tarihsel varoluşlarından bu yana Hasting ve Silingler olmak üzere iki ayrı kolda hareket etmişlerdir. Vandal yerleşiminin oluşmasında şüphesiz bu iki ana grup etkili olmuştur. Ancak Hastingler ve Silingler arasında yapısal bir bağlılık bulunmamaktadır.406 yılındaki büyük geçiş esnasında bu iki grup arasındaki bağlantının hangi derecede olduğu bilinmemektedir.

²⁰⁸ Walter Goffart, *Barbarian Tides The Migration Age and the Later Roman Empire*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2016,s.85.

²⁰⁹ Waldman-Mason, *Encyclopedia of European Peoples*, s.823.

²¹⁰ Goffart, *Barbarian Tides*, s.86.

II. BÖLÜM: VANDAL GÖÇLERİ

2.1. Germen Göç Hareketi ve Vandallar’a Etkisi

Germenler eski tarihlerden beri isimlerini taşıdıkları topraklara yerleşmeye başladıkları zaman MÖ 90 yılında Posidonius tarafından “Germen” olarak adlandırılmıştır.²¹¹ Germen grupları batıda Keltler ile karışarak Cimbri ve Tötonlar gibi kabileler oluştururken, doğuda Slavlar ile karışarak farklı etnolojik ulusları meydana getirmişlerdir.²¹² Dolayısıyla genel olarak Germen adı verilen halkların kökeni Danimarka Yarımadası ile İskandinav Yarımadasının güneyini kapsayan sürecinin içinde bulunduğu (MÖ 3000-2500) bir dönemden gelmektedirler.²¹³

Germen halkları ile Roma İmparatorluğu arasındaki temas, imparatorluğun III. yüzyılda yaşadığı krizden çok önceye dayanır. Latince “Germani” teriminin ilk bilinen kullanımı, Ren’in ötesinde ele geçirilen isyancı kölelere atıfta bulunarak M.Ö I. yüzyıla değin uzanır. Ancak Germen dünyası ile tanışma çok uzun zaman önce gerçekleşmiştir.²¹⁴ Julius Ceasar’ın Galya’yı fethetmesinden çok önce, Romalılar Germenleri ve Keltleri barbar olarak tanımlamıştır. Yüzyıllar boyunca Ren-Tuna sınırında sayısız çarpışmalar yaşanırken bu iki zıt kutupların birbirine fayda sağladığı kesindir. Germenler Roma’nında devlet yönetiminden, tarım tekniklerinden ve kültürel hayatından etkilenmiştir. Romalılar ise toprakları yerleşime açmak ve dengede tutmak için Germen göçlerinden faydalandı. Dolayısıyla Roma İmparatorluğu ve Germenler

²¹¹ Norman Davies, *Avrupa Tarihi*, çev. Burcu Çığman, Elif Topçugil, Kudret Emiroğlu, Suat Kaya, İmge Kitabevi, İstanbul 2011, s.246.

²¹² Todd, *Everday Life of the Barbarians*, s.4

²¹³ Umberto Eco, *Ortaçağ Tarihi Barbarlar, Hristiyanlar, Müslümanlar*, c.I, çev. Leyla Tonguç Basmacı, Alfa Tarih, İstanbul, 2014, s.65.

²¹⁴ Clifford R. Backman, *The Worlds of the Medieval Europe*, Oxford University Press, New York 2003, s.54.

arasında karşılıklı bir etkileşim yaşanmıştır.²¹⁵Böylece Roma yönetimi topraklarında yaşayan ve farklı kültüre ait topluluklar, uyumlu bir sürece dâhiledilmiştir. Germenyerleşimciler ise bu etkileşimle beraber Roma ordusunda hizmet etmeye ve “federati” yani müttefik olarak görev yapmaya başlamışlardır. IV. yüzyıla gelindiğinde Romalılaştırılmış Germenler Batı Avrupa’daki güçlü ordunun büyük bir kısmını oluşturdular.²¹⁶

Vandalların göç yolculuğunun tam olarak anlaşılması için bazı kavramları aydınlatmak gerekmektedir. Bunlardan ilki Vandalların İskandinavya’dan göç etmesiyle ilgili edindiğimiz kaynağın ve bilginin doğruluğu meselesidir. Örneğin Vandallar ve Longobardlar üzerine yoğunlaşan yazarlar genellikle coğrafi köken tanımlamasında aynı uzak mesafe formülünü kullanmaktadır. Bu uzaklaştırma tanımı aidiyet hikâyeleri ile oluşturulur. İmparatorluğun kuzeydoğusunda bulunan halklar için bir zamanlar orada yaşamış İskitler tanımlaması Heredotos’tan bu yana gelen tarih yazımı geleneğinin devamı niteliğindedir.²¹⁷Göç eden halklar, geç antik çağın olayları ve buna sebep olan nedenler ile hiçbir zaman değerlendirilmemiştir. Bu nedenle Germen göçleri ve Vandalları etkileyen bu hareket üzerinde durmamız gerekmektedir. Goffart, Vandalların II. yüzyıldan beri Tuna Vadisi’ne yayıldığını ve 400’lerin başında Galya’yı işgal ettiklerini dolayısıyla aslında bu bölgeye yakın olduklarını düşünmektedir. Göçmenlerin uzak bölgelerden gelmesi bir nevi gizemli bir hikâyenin geçmişine dayanıyordu. Uzak bölgelerden gelen göçmenler uzun mesafeler katettikten sonra yerleşmeye başlıyor. Goffart’ a göre geç antik çağlardaki barbarlar bu nedenle birer göçmen değildir.²¹⁸

²¹⁵Backman, *The Worlds of the Medieval Europe*, s.54.

²¹⁶ Backman, *The Worlds of the Medieval Europe*, s.54.

²¹⁷ Goffart, *Barbarian Tides*, s.18.

²¹⁸ Goffart, *Barbarian Tides*, s.21. Yazar burada Vandalların doğal bir sebepten sürekli hareket etmediklerini aksine kalıcı bir yerleşim sağlamak adına bir yer değişiminde bulunduklarını ifade eder.

Germen göçlerinin esas problemi ekonomik şartların oldukça zor olmasıdır. Sınırdaki yaşayan Germen grupları genellikle gıda sorunuyla karşılaşılıyordu. Barbar ekonomisinin oldukça gelişmemiş olduğu düşünöldüğünde yiyecek temin etmek başlıca bir sorun haline geliyordu.²¹⁹ Bu nedenlerin yanı sıra kimi zaman nüfus artışı veya zengin eyaletlerin olanakları barbar toplumları için cazip haline geldi. Ayrıca iklim şartlarının zor olmasıyla göç dalgalanmaları artmaya başladı. Soğuk hava dalgasının tetiklenmesiyle beraber Sibirya'dan İskandinavya'ya kadar uzanan bölgelerde tarım ve hayvancılık faaliyetleri neredeyse durma noktasına geldi. Böylece Germen grupları birbirlerini hareketlendirerek Güney ve Batı'ya doğru ilerlemeye başlamışlardır.²²⁰

Roma İmparatorluğu sınırının dışında yaşamını sürdüren toplulukların çoğu devamlı bir hareket halindedir. Küçük ve büyük kabileler veya kabile federasyonları daha verimli topraklarda yeni yerler bulmak için sürekli bir arayış içerisinde girmiştir. Yine göçün sebepleri arasında nüfus artışının yanı sıra iç mücadeleler de önemli bir etkeni.²²¹ Dolayısıyla tüm bu sebeplerdoğrultusunda yeni bir göç dalgası meydana gelmiştir. Göçhareketinin oluşumundaki farklı etkenler zamanla değişime uğruyordu. Örneğin bu etkenler tarım arazisine uygun bir yerleşim bölgesi bulmak, müttefiklik ile elde edilen bir toprak veya diğer konfederasyonlar arasında yeni bir gücün ortaya çıkmasıyla şekilleniliyordu. Bunun sonucunda Barbar Dünyası olarak adlandırılan bölgedeki ilk çiftçiler Tuna, Ren, Elbe ve Vistül gibi Orta Avrupa'nın verimli nehir

²¹⁹ Wofram, *Germenler*, s.31.

²²⁰ Jacques Le Goff, *Ortaçağ Batı Uygarlığı*, çev. Hanife Güven-Uğur Güven, Doğu Batı, Ankara 2015,s.28-29.

²²¹ Davies, *Avrupa Tarihi*, s.244; Wofram, *Germen göç etkisindeki en büyük sebebin bu iç mücadeleler olduğunu ifade eder. Germen kültüründe kadın, erkek ve çocuk olmak üzere her bireyin bir maddi değeri vardı. Diyet veya Wergeld, fiziksel bir zarar karşılığında ödeniliyordu. Dolayısıyla kabileler içerisindeki mücadelede zarar gören, bireyin kendisi veya ailesi olabiliyordu. Roma sınırlarına kaçan Germen grupları işte bu sebeple yer değiştirebiliyordu. Bkz. Wofram, *Germenler*, s.31.*

havzalarına yerleşmeye başladı. Bu bölgeye gelen yerleşimciler zaman içerisinde tarım ve hayvancılık faaliyetlerini sürdürmeye devam ettiler. Özellikle İskandinavya ve Britanya'dan göç edenler avcılık ve toplayıcılık kültürünü iklim değişikliği nedeniyle kuzeybatı Avrupa bölgesinde devam ettirdi.²²²

IV. yüzyıl Roma dünyasında sarsıcı bir etki yaratan bu göçte, gezinen halklar ifadesinin içerisinde Vandalları'da sayabiliriz. Vandallar'da tıpkı diğer Germanler gibi Roma dünyasında “barbar olarak” tanımlanmaktadır. Barbar ifadesi Roma İmparatorluğu için hem kültürel hem de coğrafi bir sınırın görünmez çizgisini oluşturmaktadır. Barbar kelimesi, Roma'nın dünya görüşünün dışında yer alan halklara verdiği bir isimdir. Sınırların ötesinde yaşayan, Ren nehrinin doğusu, Alpler'in kuzeyi ve Tuna nehrinin arkasında yaşayan, Akdeniz bölgesinin dışında yer alan bölgelere “barbaricum” ismi verilmiştir. Etimolojik olarak Yunanca “barbaros” kavramı anlaşılmayan bir dilin “bar-bar-bar” şeklinde taklit edilmesinden sonra ortaya çıkmıştır.²²³ Yunan kültüründe yabancı bir dili konuşan halklar bu şekilde anılmıştır.²²⁴ Bu terimin daha sonra Roma dünyasında coğrafi ve kültürel bir ayrımın simgesi olarak doğması sonucu “barbar ifadesi” sınırların ötesinde yaşayan insanlar anlamına gelmekteydi. Roma İmparatorluğu etnik ve coğrafi nedenlerden dolayı barbarları kendi içerisinde sınıflandırmışlardır. Kuzeyde, Roma'nın gözünde kırsal topluluklar ile yaşayan ve kent yaşamından habersiz kahraman ama vahşi Keltler ve Germanler vardır.²²⁵ Güneyinde

²²² Peter Bogucki, *The Barbarians Lost Civilizations*, Reaktion Books, UK, 2017, s.33-34.

²²³ Modzelewski, *Barbarların Avrupası*, s.13.

²²⁴ W.R.Jones, “The Image of the Barbarian in Medieval Europe”, *Comparative Studies in Society and History*, c.13, Sa.4, 1971, s.377-378.

²²⁵ Germanler ve Keltler için kullanılan bu terim önce Grek daha sonra Latin yazarlar tarafından kullanılmıştır. Barbar terimi, Akdeniz kıyı kentlerinin kuzeyinde yaşayan yabancılar için kullanılmaktadır. Barbar teriminin ilk olarak Keltler'i işaret etmesinden sonra sınırdaki German formuna dönüşmüş olduğu görünür. İlk dönem kayıtlarında medeniyetsiz olarak görünen barbarlar V. yüzyılda

ise kurnaz ve güvenilirmez olan Afrikalılar veya Etiyopyalılar, kuzeydoğuda ise atın üstünde yaşayan göçebe halklar İskitler vardı. Doğuya bakıldığında zalim ve despotik Persler yaşamaktaydı.²²⁶ Bütün bu tanımlama aslında Roma'nın bakış açısını yansıtır. Oysa barbarlar IV. yüzyıla değin Roma sınırı içerisinde var olmaya devam etmişlerdir.

Germen göçleri Roma tarihinden ayrı bir olay olarak değerlendirilemez. Tüm bu süreç aslında üç aşamada gerçekleşmeye başlamıştır. İlki Balkanlar'da giderek güçlenen Gotlar, ikincisi Roma'ya karşı sürekli saldıran Hunlar ve son olarak kuzeyde güçlenen Germenler'dir.²²⁷ Bu üç grubun hareketlenmesiyle oluşan, Göçler Çağı farklı isimlendirmeler ve kavramlar ile açıklanmıştır. İngilizce "Migration Age" Almanca "Völkerwanderung" veya Latince "migratio gentium" kullanımı göç eden insanları ifade etmektedir.²²⁸ Kavimler Göçü olarak adlandırılan bu genel görüş aslında birden fazla anlamı içinde barındırır. Göç Çağı veya "Völkerwanderung"²²⁹ örneğin insan hareketinin belli olaylar çerçevesinde süresiz sosyolojik, antropolojik, tarihsel

miles (asker) olarak adlandırılmaktadır. Bkz: Thomas S.Burns, *Rome and Barbarians, 100 B.C.-A.D 400*, The Johns Hopkins University Press, USA 2003,s.24-25.

²²⁶ Guy Halsall, *The Barbarian Invasions*, The New Cambridge Medieval History, Ed. Paul Fouracre, Cambridge University Press, UK 2008,s. 38.

²²⁷ Chris Wickham, *Medieval History*, Yale University Press, New Haven London 2016,s.69.

²²⁸ Goffart, *Barbarian Tides*, s.13.

²²⁹Völkerwanderung terimi; ilk kez XVI. yüzyılda Avusturyalı Hümanist Wolfgang Laz tarafından Alman ideoloji çerçevesinde kullanılmaya başlandı. "Kültürel topluluk biyolojik topluluğa eşittir" ideolojisini savunmuştur. Ancak bu kullanım zamanla, Alman soyunun ortak bir bağlamda oluşturulması için siyasi bir tartışma haline gelmiştir. Oysa Laz bu tanımla gens'lerin kökenini tanımlamak istemiştir. Bu nedenle terim tek başına bir yerden bir yere göç faaliyetini tanımlamaz. Aksine birbirini etkileyen bir dalga akımı gibi ortaya çıkan bir hareketlilik kavramıdır. Völkerwanderung, V. yüzyılda Roma dünyasının çöküşünü hızlandıran bir göç hikâyesi üzerine kurgulansa da buradaki göç birden farklı unsuru içinde barındırır. Bkz: Patrick Geary, "Völkerwanderung as Cross-Cultural Interaction", *Europa im Geflecht der Welt Mittelalterliche Migrationen in globalen Bezügen*, Akademie Verlag, 2012,s.45-55.

süreçlerini içeren büyük bir toplumsal harekettir. Dolayısıyla göçler, kendi içerisinde farklı özelliklere sahiptir.²³⁰ Bu göçler, Asya ve Germen olarak ikiye ayrılır. Asya göçleri Avrasya'yı ve Hunları ele alır. Germen genişlemesi ise Asya versiyonuna göre çok daha geniş çapta ilerlemiştir. Bu genişleme küçük ve büyük grupların IV. yüzyıla kadar geçmişlerini hatta ondan daha önce arkeolojik olarak kanıtlanan toplulukların tarihini kapsamaktadır. Dolayısıyla Germen göçleri belirli bir tarihte veya kesin bir zaman dilimi içerisinde ortaya çıkmamıştır. Sınırların ele geçirilmesinde ve burada güvenli alan oluşturulana dek birtakım mücadeleler sonunda süresiz bir şekilde ilerlemiştir.

Roma İmparatorluğu'nda ilk büyük etkiyi Hunlar ve Gotlar yaratmıştır.²³¹ 275 yılında Roma ordusu resmi olarak Dacia bölgesini terk etmiştir. Bunun en büyük nedeni Gepid ve Got saldırıdır. Ren Nehri yukarısında başlayan savaş Tuna'daki Kara Ormanlar bölgesi değin devam etti. Dacia bölgesi, Alemanniler'in işgaliyle beraber Roma tarafından tahliye edildi. IV. yüzyılda Roma birlikleri bu Germen kabilelerini kolay kolay yenemeyeceğini anlamıştır. Bu yüzyılda Roma ordusunun gücü zayıflamaya başlamıştır. Bu nedenle Germen yerleşimindeki bölgeleri savunmak için yeni koalisyonlar kurulması için harekete geçilmiştir.²³² Kuzeyde Saksonlar, onların güneyinde Burgondlar, Main'in kuzeyinde Franklar ve onların güneyinde Alemanniler bulunmaktaydı. Roma ordusunun geniş düzeni Franklar, Alemanniler, Gotlar, Vandallar, Heruli, Quadiler, Markomannlar, Sarmatlar ve Alanlardan oluşuyordu. IV. yüzyılda Roma İmparatorluğu sınırın dışında yaşayan gruplarla sayısız anlaşma yoluna

²³⁰ Goffart, *Barbarian Tides*, s.14.

²³¹ Todd, *Everday Life of the Barbarians*, s.12.

²³² Wilcox-Trevino, *Barbarians Aganist Rome*, s.40.

gitmiştir. Bu uzlaşmanın içerisinde “foederati” sistemi mevcuttur.²³³ Germenler çoğu birimlerini özellikle bazı önemli liderlerini İmparatorluk ordusunda yüksek mevkilere atamak için de bu yolu seçmiştir. Sınırların etrafındaki terk edilmiş bölgelere eski savaş mahkûmlarıyerleştirilirdi. Bunun yanı sıra askeri bir yapılanma içerisinde Germen kabilelerini kendi şefleri altında “federates” fedarasyon olarak askerlik hizmeti karşısında anlaşma ile yerleşmelerine izin verildi.²³⁴

Germen göç hareketinbaşlamasına bozkır steplerinden gelen Hunlar neden olur. Hunlar öncelikle 350 yıllarında Hazar Denizi ve Aral Gölü arasındaki Alanlar’ın ülkesini ele geçirdiler.²³⁵ 359 yılında Hunlar’ın bir kolu Derbent ve Daryal geçitleri üzerinden İran’a bir sefer düzenleyerekAnadolu’nun zenginliklerini tanıdılar. Daha sonra 374 yılında İdil nehri kıyılarında görünerek Batı’ya doğru akınlara başladılar.²³⁶ Tuna ırmağı boyunca ilerleyen Germen topraklarını ve Karadeniz arasındaki bütün bölgeyi işgal ettiler.²³⁷ Daha sonra Rusya’nın güneyine yayıldılar ve burası İsveç

²³³ Latince “foedera veya foedus”olan bu terim Roma ile müttefiklik yapan Germen birlikleri için kullanılmıştır. Ancak IV. yüzyıl foederati sistemi askerlik hizmeti karşılığında alınan bu hizmetin tanımlanması oldukça zordur. Roma ile yapılan bu müttefiklik hizmetinde değişken bileşimler rol oynamıştır. 332 yılında Roma ile anlaşma sağlayan Gotlar önce “deditio”(savaşçı) daha sonra foedus olarak hizmet etmişlerdir. Bu sistemde Gotlar belirli bir seviyede askeri hizmetlerini gerçekleştiriyordu. Yine ticari faaliyetleri için belirlenen bazı sınırlar vardı. Bu müttefikliğin zaman içerisinde değişen bir ilişki ağı içerisinde olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla sınırdaki hareketliliği sağlamak çok zordu. Bkz. Peter J. Heather, “Foedera and Foederati of the Fourth Century”, *From Roman Provinces to Medieval Kingdoms*, Ed. Thomas F.X.Noble, Routledge, New York 2006,s.242-257.

²³⁴ Wilcox-Trevino, *Barbarians Against Rome*, s.40.

²³⁵ Ammianus Marcellinus, *Roman History* (Books27-31), Trans. John C. Rolfe, Loeb Classical Library, Harvard University Press,1939,s.10-13;387.

²³⁶ Ali Ahmetbeyoğlu, *Grek Seyyahı Priskos (V. Asır)’a Göre Avrupa Hunları*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1990,s.9.

²³⁷ Marcellinus, *Roman History*, s. 13-16;389.

Getleri'nin bir kolu olan Gotların sahasıydı.²³⁸ 370'lere gelindiğinde Roma İmparatorluğu Ermanarich önderliğindeki Got tehlikesi ile karşı karşıya kaldı. Gotlar Baltık ve Don nehirlerini geçerek Bosporus krallığı üzerine yürüdü.²³⁹ Doğuya doğru ilerleyen Gotlar burada yerli halkların yaşam kültürünü benimsedi. Gotların yanı sıra batıya doğru hareket eden Hun tehlikesi Alanları yenerek ilerlemeye başladı.²⁴⁰ Hunların kendi küçük atlı zırhları ve süvarileri kullanmasıyla yeni bir güç teşkil ediyordu. Önlerinde duran Gotlar, bazıları Sarmatlar tarafından silahlanacak çok sayıda hafif silahlı okçu ve süvari içeren bir orduya sahipti. Ostrogot orduları güneybatı yönüne doğru ilerlediler. Gepidler Macar ovalarında Hun vasileri oldu ve Vizigotlar, Ostrogotlar, Hasting Vandalları Roma İmparatorluğu içinde sığınma talep ettiler. İmparator Valens tarafından Tuna sınırlarına yerleştirildiler.²⁴¹ Hun baskısı nedeniyle 376 yılında topraklarından sürülen Gotlar'ın büyük bir kısmı İmparator Valens'in rızasıyla Trakya bölgesine yerleşmişlerdir. Gotlar, İmparatora barışçıl bir yaşam süreceklerine dair söz vermişler ancak bölgedeki yerel güçlerin özellikle Lupicinius ve Maximus gibi valilerin gelen yerleşimcilere kötü muamele göstermesi ve diğer sebeplerden büyük bir isyan başlatmışlardır.²⁴² İmparatorluk sınırında gördükleri bu muameleden sonra müttefik olarak benimsedikleri şeflerle birlikte Hadrinapolis şehrini kuşatmışlardır.²⁴³ İki taraf arasında 9 Ağustos 378'de yapılan savaşta Roma birlikleri tarihte görülmemiş bir yenilgiye uğradılar. Böylelikle Roma'nın asla yenilmeyeceği

²³⁸ Colin Mcevedy, *Ortaçağ Tarih Atlası*, çev. Ayşen Anadol, Sabancı Üniversitesi Yayınları, 2004,s.8

²³⁹ Marcellinus, *Hist.*, s.19-23;393

²⁴⁰ Eco, *Ortaçağ*, s.74-75.

²⁴¹ Wilcox-Trevino, *Barbarians Against Rome*, s.40.

²⁴² Spencer C. Tucker, *Battles That Changed History an Encyclopedia of World Conflict*, ABC-CLIO, USA 2011,s.83.

²⁴³ Marcellinus, *Hist.*, 6,1-3;421.

fikri zayıflamış oldu.²⁴⁴ Bu savaştan itibaren İmparatorluk sınırları tarihi bir değişmeye şahit olacaktır. Bütün bir Germen saldırısıyla içeriden bir dağılma söz konusu olacaktır. Dacia, Tuna ve Karpatlar'da yeni güç dengeleri ortaya çıkar. Dacia eyaleti, önce Roma egemenliğinden Tötonlara daha sonra ise Hunlar'ın eline geçecektir. Vizigotlar ve Ostrogotlar kendi içerisinde dağılıp Roma'ya yönelmemişlerdir. Hunlar'ın önünden kaçan diğer gruplar Tuna'dan geçerek Trakya'daki karışıklığın sebebi olmuşlardır. Bu sırada İmparatorluk bünyesinde değişimler de meydana geliyordu. Valens'in ardından Gratianus tarafından yönetime Theodosius'un gelmesiyle barbar gruplarına karşı farklı bir politika izlenmiştir. ²⁴⁵Theodosius hem Got tehlikesine karşı hemde Trakya'da tehlike arz eden barbar topluluklarını yatıştırmayı başarmıştır.²⁴⁶

IV. yüzyılın son çeyreğinde Orta Tuna bölgesi tehlikeli bir şekilde yeni güçlerin ortaya çıktığı bir yer olmaya başladı. 376 yılında Trakya'daki Gotların yerleşmesiyle beraber yeni bir dönüm noktası oluşuyordu. ²⁴⁷Göçlerin başlaması ile sınırlarda diplomatik ve sosyal ilişki açısından çeşitli değişiklikler meydana geliyordu. Bu süreç içerisinde özellikle Ren sınırındaki Franklar ve Ren-Tuna hattındaki Alamanniler üzerine incelemeler yapıldığında III. yüzyılın ortasından itibaren Aşağı Tuna'da yer alan Gotlar'a karşı bir riayet edildiği söz konusu olabilir. Bunun nedeni ise Roma imparatorluğu'nun kuzey sınırlarında uzun süreli temas eden Tervingi ve Geruthungi çarpışmasından hariç III. yüzyıla değin siyasi güç dengesini değiştirecek bir olay söz konusu değildir. ²⁴⁸Ancak Gotlar ile birlikte Karpat Havzası'nda siyasi dengeler değişmeye başlamıştır. 378 yılından itibaren Balkanlar'da yarı özerk bir askeri güç

²⁴⁴ Mert Kozan, Ostrogotlar ve Büyük Theodericus Dönemi, s.133.

²⁴⁵ Zosimus, *New History*, s.4-23;81

²⁴⁶ Bury, *Invansion of Europe by the Barbarians*, s.32.

²⁴⁷ Merrills-Miles, *The Vandals*, s.33.

²⁴⁸ Mirrells- Miles, *The Vandals*, s.33.

olmaya başladı. 396 yılında Altinum piskoposu Jerome'nin mektubunda Pannonia'yı Gotlar, Sarmatlar, Quadi ve Alanlar, Hun, Vandal ve Markomannlar gibi çeşitli grupların ele geçirdiğini ifade etmektedir.²⁴⁹ Dolayısıyla Vandalların burada destekleyici bir görevi olduğu düşünülmektedir.²⁵⁰ 376 tarihinin sonunda Roma'nın Orta Avrupa sınırı Karpatların batısındaki Orta Tuna havzasının ötesinde oluşturulmuş düzen aynı derece bir çöküş yaşadı. Bu sınırın çökmesinde belirgin rol oynayan küçük gruplar yer alsada dört ana grup göz önündedir. Radagasius önderliğinde büyük bir Got grubu 405-406 yılında İtalya'dan Alplere geçti. Bunları 406 yılının sonunda Ren'den Galya'ya geçen İspanyadaki yıkımın parçası olan Vandal, Alan ve Süev kuvvetleri izledi.²⁵¹

Daha sonraki yıllarda Dacia eyaletindeki Castra Martis kalesini ele geçiren karışık bir Hun ve Sciri birlikleri Doğu Roma'nın Balkan eyaletlerine ilerledi. Sonunda Burgonyalılar, Batı komşuları olan Alemannileri yenilgiye uğratıp, Ren Nehri üzerindeki Speyer ve Worms geçtiler.²⁵² IV. yüzyılda sınırdaki Burgonya ve Vandalların ilerleyişi Orta Tuna bölgesindeki Alanları tamamlamış oldu. Roma'nın çöküşü bir dizi sıra olay ile beraber başladı. 376 yılında Tuna'yı geçen Tervingi ve Greuthungiler²⁵³ Roma Devleti ile altı yıl süren bir barış sağladılar. Bu tarihten sonra 378 yılında İmparator Valens'in ve ordusunun üçte ikisi yok edildi. Bazı grupların

²⁴⁹ F. A. Wright, *Select letters of St. Jerome*, Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1975, s.301.

²⁵⁰ Mirrells- Miles, *The Vandals*, s.33.

²⁵¹ Peter Heather, *Empires and Barbarians The Fall of Rome and Birth of Europe*, s.197.

²⁵² Almanya'nın güneybatı bölgesini kapsamaktadır.

²⁵³ Tervingi ve Greuthungiler Hun akınları öncesi Aşağı Tuna bölgesinde Greuthungiler ise kuzeyde yaşayan Got kavimlerine verilen isimdir. Tarihsel kaynaklarda VI. yüzyıla kadar Gotlar'ın iki ayrı koluna verilen bu adlandırmaya göre Tervingler'i Vizigotlarla Greuthungiler'i ise Ostrogotlarla ilişkilendirilmiştir. Tervingi ismi Orman Gotları, Greuthungiler ise Steplerin Efendisi anlamına gelmektedir. Bkz: Kozan, Ostrogotlar ve Büyük Theodericus Dönemi, s.60-61.

Alaric'in önderliğinde yeniden toplandığını görmekteyiz. Bu kuvvet öncelikle Balkan üzerine ardından İtalya'ya iki kez sefer düzenledi. Alaric bu hareketiyle beraber 418 yılında Akitanya'ya giderek Galya'ya hareket etti.²⁵⁴Bu tarihten sonra yaklaşık 405 yılı dolaylarında Radagaisus'un İtalya'ya hareket etmesi üzerine ikinci bir grup olan Vandallar, Alanlar ve Süevler'in büyük kısmı Alpler boyunca güney yönünde ilerlediler.²⁵⁵

2.2. Vandal-Alan İttifakı (405-406)

Roma'nın Avrupa sınırlarının ötesinde büyük Völkerwanderung'un başlangıcı olarak bilinen göç hareketinde Vandal etkisi önemsiz sayılamaz. Bu harekete her grup dâhil olmasa bile Gotlar, Vandallar ve Burgondlar'ın yanı sıra her yaştan ve ırktan gruplar katılmıştır. Tüm bu saydığımız gruplar Roma'nın Avrupa'daki gücünü zayıflatmaya başladılar.²⁵⁶Bu Germen hareketi içerisinde Vandallar'da yer almaktadır. Büyük ve farklı barbar grupları Radagaisus'la beraber aynı bölgeden Yukarı Tuna boyunca hareket ettikten sonra Alpleri geçerek güneye ilerlediler. Bu grubun çoğunu Vandallar, Alanlar ve Süevler oluşturuyordu. Vandallar iki ayrı grupta Hastingler ve Silingiler olmak üzere 401-2'de Roma eyaleti Raetia'da Karpatların batısında ortaya çıktı.²⁵⁷

Vandalların faaliyetlerine 406 yılında Zosimus'un eserinde rastlamaktayız. İmparator Arcadius döneminde Süev, Alan ve Vandallar grupları birleşerek Alpler'i geçti ve bölgenin ilerisindeki vilayetleri yağmaladı. Bu üçlü grubun yaptığı saldırılar

²⁵⁴ Heather, *Empires and Barbarians*, s.197.

²⁵⁵ Heather, *Empires and Barbarians*,s.223;Thomas Brown, "The Transformation of the Roman Mediterranean 400-900", *The Oxford History Medieval Europe*, Ed. George Holmes, Oxford University Press,1988,s.3-4.

²⁵⁶ Heather, *Empires and Barbarians*, s.198.

²⁵⁷ Heather, *Empires and Barbarians*, s.223.

oldukça şiddetliydi ki Britanya'daki ordulara karşı bile oldukça güçlü bir konum elde etmeye başladılar. İmparatorluk topraklarına akın eden barbar istilaları giderek büyümeye başlamıştır. Alpler'i geçerek İtalya'ya ve iki üç yıl içerisinde Galya'ya kadar gelen barbar istilaları sonucunda İmparatorluğun Britanya'da bulunan lejyonları İmparator Honorius'a karşı bir 406'da bir yönetici seçtiler. Bunlardan ilki soylu asker Marcus idi. Ancak seçimle başa getirilen bu asker bir ayaklanma sonucunda kısa sürede hayatını kaybetti. Böylece onun yerine seçilen yerli bir asker Gratianus başa geldi. Ancak Gratianus'un yönetimi dört ay kadar sürdü.²⁵⁸ Britanya'daki bu askeri ayaklanma sonucunda rütbeli bir asker olan Constantinus Agustus ilan edildi. Constantine burada çeşitli hazırlıklar yapmaya başladı. Bunlardan ilki barbar grupların Galya'ya serbest geçişlerini önlemek için burada garnizonlar kurdu. Ayrıca İmparator Julianus döneminden beri ihmal edilen Ren sınırları tamamen güvenli hale getirildi.²⁵⁹

406 yılında Vandallar, Alanlar ile birlikte göç hareketine katılmışlardır. Germen göçleri bu noktada müttefiklik ve ortak hareket etme konusunda farklı bir süreci oluşturur. Vandalların müttefikleri sayılan Alanlar Marcellinus'un eserinde antik Massagetae'ler olarak geçer. Marcellinus, Alanlar'ın isimlerini dağlardan aldıklarını ve geniş İskit çöllerinde yaşadıklarını söylemektedir. *“Alanlar bölgesinde yaşayan komşularına karşı sayısız zaferler kazandıktan sonra Persler gibi onlarda kendi isimlerini taşıyan bir ulusa dâhil oldular.”*²⁶⁰ Alanlar Völkerwanderung'u ve erken dönem Ortaçağ'da önemli bir hareketin içerisinde yer aldıkları için geç antik çağı anlamamızda önemli bir ayrıntı sunar. Germen göçlerinin aksine Alanlar Batı'da önemli

²⁵⁸ John Lingard, A History of England from the First Invasion by the Romans, W.Galigani, Paris 1826,s.66-67.

²⁵⁹ Zosimus, *New History*, s.VI, II. ;128.

²⁶⁰ Ammianus Marcellinus, *The Later Roman Empire*, Trans. Walter Hamilton, Penguin Books, England 1986, s.2.12; 413.

yerleşimler yapan ve Germen olmayan nadir gruplardandır. Batı’da Alanlar ve Vandalların beraber anıldığı ilk bilgi Seneca’nın Thyestes adlı oyununda geçmektedir. Seneca burada bir ulağa şu soruyu sorar: “*Bu hangi bölge? Argos mu? Sparta mı? Corinth mi? Vahşi Alanlar ve Vandallar’a kaçma fırsatı veren Tuna mı?*”²⁶¹ Alanlar Tacitus tarafından göz ardı edilse de çağdaşları tarafından bilinmektedir. Alanlar Tiberius ve Vespasianus döneminde Roma’nın doğu politikasına yardım eden Part krallığına baskın düzenledi ²⁶² ve Hadrian döneminde Armenia ve Kappadokia bölgelerine yayıldı.²⁶³

Hun hareketinden etkilenen ilk grup Alanlar’dır. Çünkü Hunlar Alan topraklarını ki burası genelde Greuthungi veya Don Alanlar’ı olarak adlandırılır. Hunlar buradaki çoğu kişiyi öldürür ve hayatta kalanlar ile bir saldırmazlık anlaşması yapmıştır.²⁶⁴ Bu baskı sonucunda etkilenen Alanlar ve bu iki grup zaman zaman birbirleri ile mücadele etmişlerdir. Bazı Alan grupları ve çeşitli Hun grupları Ostrogot topraklarına karşı hareket etti.²⁶⁵ 376 yılında çoğunlukla Vizigotlar başta olmak üzere sayısız bozkır göçebeleri imparatorluk bölgesine girmeye çalışıyorlardı. Romalı yetkililer bazı gruplara izin verirken bazı halklara izin vermemiştir. İmparatorluk topraklarına izinsiz giren göçmenlerin çoğuna karşı Romalı yetkililer kötü davranmıştır.²⁶⁶ Dolayısıyla bazı barbar grupları Alanlar, Gotlar, Hunlar, Trakya’daki imparatorluk bölgesini yağmalamak için güçlerini birleştirdiler. Diğer bir Alan grubu ise Dacia Ripensis’te,

²⁶¹ Seneca, *Thyestes, Phaedra The Trojan Women Oedipus with Octavia*, Trans. B.P Waling, Penguin Books, 1966, s. 642;73.

²⁶² Zosimus, *New History*, s.2.20;155

²⁶³ Bernard S. Bachrach, *A History of the Alans in the West*, University of Minnesota, United States of America 1973, s.8

²⁶⁴ Marcellinus, *Hist.*, s 3.1, ;415.

²⁶⁵ Pascualle Villari, *The Barbarian Invasion of Italy*, Trans. Linda Villari, T.Fisher Unwin, 1913, s.47.

²⁶⁶ Bachrach, *A History of the Alans in the West*, s.26.

Doğu'ya giden İmparator Gratianus'a saldırdı. Bir başka Alan grubu ise Fritigern liderliğindeki Gotlara ve Alatheus ve Saprax liderliğindeki ikinci bir Got grubuna katılarak birleştiler.²⁶⁷ Bu gruplar 378 yılında İmparator Valens ve ordusunu yenilgiye uğrattı. Savaşın en önemli olayı Alan ve Got süvarilerinin Roma kanadını yakalamasıyla gerçekleşti. Hadrianapolis savaşından sonra İmparator Valens hayatını kaybetti ve Doğu Roma ordusu bozguna uğradı. Alanların çoğu zafer sonucunda birleşti. Öyle ki bu grup Hunlar ile birlikte Kostantinopolis'i ele geçirmeye çalışsa da başarısız olmuşlardır.²⁶⁸ Alanlar kimi zaman Hunlar ile birlikte kimi zaman Vandal ve Süev gibi gruplar içerisinde değişken bir müttefiklik anlayışı geliştirmiştir.

Alanlar ve Vandalların yolu Hun hareketinden sonra kesişmiştir. Alanlar'ın bir kısmı 370'lerde Hun gücünden kaçarak batıya doğru kaydılar. Pannonia'da yerleşen Vandallar ile ortak hareket etmeye başladılar. Çok uzun bir zaman dilimi içerisinde olmasa bile Vandal ve Alanlar yaklaşık 390 yılında bulundukları bölgeden yeterli olanak sağlayamadıkları için ayrılmışlardır. Bu hareketin en önemli nedenlerinden biri ise Gotlar ve Hunlar gibi çeşitli gruplar ile yapılan mücadelelerdir. Bu nedenle doğu hareketi baskılandığı için Pannonia'da yaşayanların batıya taşınması için bir amaç oluşturmuştur.²⁶⁹

Batıya karşı yapılan bu göç Batı Roma komutanı Stilicho'nun dikkatinden kaçmamıştır. Stilicho aynı zamanda Vandal kökenli bir askerdir.²⁷⁰ Bu nedenle ona İtalya komutasında Alanlar hizmet etmekteydi. Pannonia'dan kaçan Alanlar ve Vandalları Noricum ve Raetia'ya Roma müttefikleri olarak davet etmekten tereddüt etmemiştir. Ancak gelenler ile makbul bir anlaşma ve düzenlenme sağlanmadığı için

²⁶⁷ Halsall, *Barbarian Migrations*, s.174.

²⁶⁸ Bachrach, *A History of the Alans in the West*, s.27.

²⁶⁹ Bachrach, *A History of the Alans in the West*, s.51.

²⁷⁰ Ian Hughes, *Stilicho The Vandal Who Saved Rome*, Pen&Sword Military, 2010, s.30.

401 kışında savunmayı hedefledikleri vilayetleri yağmalamaya başladılar.²⁷¹ Bu durum neticesinde Stilicho Alplere doğru hareket etti ve yağmaları sonlandırdı. Yenilgiye uğrayan Alanlar ve Vandallar görünüşe göre kuzeye doğru hareket ettiler ve Almanya'nın doğusu Ren sınırının dışına doğru uzandılar.²⁷² Ren sınırı geçişi oldukça önemli bir tarihsel sürecin ilk izlerini taşımaktadır. Vandal, Alan ve Süev gruplarının beraberinde kendi halklarını getirerek Roma sınırlarına dayanması Vandal tarihi açısından yeni bir dönemin ilk aşamasıdır.

2.2. Ren Nehri Geçişi (406)

Vandallar önce Marcus Aurelius döneminde ve daha sonra Constantinus döneminde Pannonia'da hizmet etmeye devam etmişlerdir. Bu bölgede yaklaşık yetmiş sene kaldıktan sonra Alaric'e yardım etmek için Ren nehrini Alanlar ve Süevler ile birlikte geçtiler.²⁷³ Geleneksel olarak kabul edilen tarih 31 Aralık 406'da Ren sınırları geçildi. Bu istilaların tümü halkların hareketi olan Völkerwanderung'un bir parçası olarak görülüyordu.²⁷⁴ Ren sınırının aşılmasından önce Roma İmparatorluğu'nda bu krizin yankıları çok önceden kendini göstermeye başlamıştır. İlki, Roma İmparatorluğunun dışında olan ve yetkililerin kontrol etme yeterliliğinin ötesinde gelişen olaylara bağlanmaktadır. Peter Heather, ilk olarak Tervingi ve Greuthungiler'in Karpatlar'ın doğusundaki aşağı Tuna bölgesini geçerek Roma sınırlarına girmiş olması ile başlatır. Bu kriz 405 yılında özellikle orta Tuna bölgesini çok fazla etkiledi.²⁷⁵ Radagisus'un Balkanlar'dan geçmeden Alpler üzerinden İtalya'ya girmesinin sebebi Tuna krizinin ortaya çıkmasıdır. Yine Vandallar'da benzer şekilde 401 ve 402 yılında Raetia bölgesinin karşında ve Ren'i geçmeden önce Karpatlar'ın batısına

²⁷¹ Bachrach, *A History of the Alans in the West*, s.51.

²⁷² Bachrach, *A History of the Alans in the West*, s.52.

²⁷³ İsidorus, *History of the Goths, Vandals and Suevi*, s.33; Villari, *The Barbarian Invasions of Italy*, s.96.

²⁷⁴ Heather, *Empires and Barbarians The Fall of Rome and Birth of Europe* s.224.

²⁷⁵ İsidorus, *Hist*, s.4.

yerleşmişlerdi.²⁷⁶ Aynı yıllarda iki büyük hareket daha meydana geldi. Main'den Ren kıyılarına yerleşen Burgondlar, Tuna'nın güneyinde Hunlar'ın Dacia'ya gelmesi böylelikle 405- 408 yılları Karpat Dağları'nın batısında kurulan barbar grupları arasında bir sarsılma meydana gelmiştir.²⁷⁷

Ren çöküşünün başka bir sebebi de Roma dünyası içerisinde dışarıdan gelenlere yani sınırın ötesinde yaşayanlar için bir politika oluşturulmasıdır. Goffart' a göre bu politikanın amacı sınırların dışında kalan barbarları Doğu Roma sınırlarına ilerletmek için teşvik etmektir. Dolayısıyla V. yüzyılın başlarındaki barbarlar imparatorluk topraklarını istila etmediler fakat içeri girmelerine izin verildi.²⁷⁸ Ancak Heather, bu önermenin inandırıcı olmadığını düşünmektedir. Roma imparatorluğu göçmenlere yönelik tutumlarını 376'da başka bir tarafa koymuştur. Aksine Roma bazı yeni durumlara ayak uydurarak onlarla anlaşma sağlamaktaydı. Roma, 382 yılından itibaren Gotlara bağlılık ve süreklilik açısından izin vermiştir. Ayrıca İmparatorluk, onları küçük ve askeri açıdan önemsiz görmedi.²⁷⁹

Vandallar ve küçük takipçileri V. yüzyılda Galya sınırlarını büyük bir Got ordusuna liderlik eden Radagaisus'un eşliğinde 405 yılında Tuna üzerinden Raetia'ya oradan da İtalya'ya kadar ilerler.²⁸⁰ Radagaisus'un başlattığı bu hareket başarısız olsa da Hristiyan anlatıcılar tarafından dehşet içinde anılmıştır.²⁸¹ Radagaisus 406 yılında

²⁷⁶ Peter Heather, "Why Did the Barbarian Cross the Rhine?" *JLA*, c.2, Sa.1, 2009,s.8.

²⁷⁷ Peter Heather, "Why Did the Barbarian Cross the Rhine?" s.8.

²⁷⁸ Heather, "Why Did the Barbarian Cross the Rhine?" s.10.

²⁷⁹ Heather, "Why Did the Barbarian Cross the Rhine?" s.11.

²⁸⁰ Zosimus, *Nea Hist.*, s.5.26;113; Halsall, *Barbarian Migrations*, s.206.

²⁸¹ "Eski ve şimdiki düşmanların arasında en vahşi olan Radagaisus İtalya'ya ani bir saldırı gerçekleştirdi. Halkı arasında iki yüz bin Got olduğu söyleniyor. Bu adamın akılsız bir takipçisi vardır. Boyun eğmez cesaretinin yanı sıra tanrılarına tüm Roma ırkının kanını sunmaya yemin etmiş bir

Floransa'yı²⁸² ele geçirmesine rağmen burada görev yapan Stilicho ve askerleri tarafından geri çekilmeye zorlandı. Mücadele sonunda Radagaisus geri çekilerek Fiesole²⁸³ tepesinde teslim oldu ve Stilicho tarafından idam edildi. Geride kalan birliklerinin çoğu Roma müttefiki olarak devam etti. Diğer gruplar ise başka zenginlikler aramak için dağıldı.²⁸⁴

V.yüzyılda Radagasius'un haricinde İlliryum'da Alaric tarafından başlatılan hareket sınırlardaki mücadelenin giderek artmasına neden olur. Çünkü Alaric V.yüzyılın başından beri Stilicho ile bir güç mücadelesi içerisindeydi. Bu durum Radagasius'un hareketi sırasında durgun bir hal alırken sonraki yıllarda tekrar başlamıştır. Alaric 407'de İtalya üzerine yürüdü.²⁸⁵ Radagasius ve Alaric'in art arda yaptığı tehditler neticesinde Stilicho'yu çoğu sınırdan çekmeye zorladılar. Özellikle bu iki asker Stilicho ve ordularını kuzey İtalya'da tutmak için Frank ve Alamanni birliklerini zorlamışlardır.²⁸⁶ Kuzey'de bu askeri mıntıka da gerçekleşen değişim ile birlikte Radagasius İtalya'da savaşırken bile diğer gruplar sınır bölgesi içinde hareket etmeye başladılar. Bu değişiklikler dönemin çağdaşları tarafından fark edilmemiştir. Kuzey İtalya'nın barbar güçleri tarafından ele geçirilme tehlikesinin arkasında Vandallar gibi diğer Germen grupları Ren sınırında giderek daha da ön plana çıktı.²⁸⁷

pagan ve İskit'tir. Bu adam Roma'yı tehdit ettiğinde şehirdeki tüm paganlar onun yardımına koştu."Orosius, *The Fathers of the Church*, s.350-351.

²⁸² Zosimus, *Nea Hist*, s.5.27;215.

²⁸³ İtalya.

²⁸⁴ Mirrells- Miles, *The Vandals*, s.34;Michael Kulikowski, *Rome's Gothic Wars*, Cambridge University Press, UK 2007,s.171.

²⁸⁵ Jordanes, *Getica*, s.94.

²⁸⁶ Zosimus, *New History*, 5.26, s.113.

²⁸⁷ Mirrells-Miles, *The Vandals*, s.34-35.

Radagaisius ve Alaric'in başlattığı bu hareket sonrasında Ren sınırlarına ilk gelen Alanlar olmuştur.²⁸⁸ Alanlar'a iki kral Goar ve Respendial liderlik etmiştir. Ancak Goar kendi takipçileri ile beraber Alanlar'dan ayrılarak Roma'nın askeri hizmetine girmiştir.²⁸⁹ Vandalların bir kolu olan Godegesiel²⁹⁰ önderliğindeki Hastingler ise Frank ordularının Roma sınırını koruması üzerine uzak bir mesafede kalmışlardır. Franklar ve Vandallar arasında yaşanan bu mücadelede Godegesiel katledildi.²⁹¹ Hasting Vandalları ise Respendial'ın yardım etmemesi üzerine yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmışlardır. Ancak bu savaşta Alanlar etkin bir rol üstelenerek Frankları yenilgiye uğrattı ve Ren'i geçmeyi başardılar.

Franklar ile yapılan bu savaşta Vandal, Alan ve Süev toplulukları erkek, kadın ve çocuklardan oluşan sayısı tam olarak bilinmeyen on binlerce kişiden oluşuyordu. Hasting Vandalları'nın Ren kıyılarını geçmeden önce Franklara karşı yaklaşık 20.000 savaşçı kaybettiği söylenmektedir.²⁹² Vandal-Alan ve Burgond koalisyonunun yaklaşık yetmiş ve seksen bin rakamı olduğu tahmin edilmektedir.

Vandallar ve Alanlar arasındaki ittifaklar kendiliğinden olan doğal bir birleşme içerisinde gelişmemiştir. Vandallar ve Alanlar her biri kendi müttefiklerini ve krallarını beraberinde getirmiştir. Vandallar ilk başta kendi alt grupları olan Hasting ve Silingiler

²⁸⁸ Stilicho, Radagaisus'a karşı sayıca üstün olsa Ticinium bölgesinde ordusuyla konuşlanmıştır. Bu sırada Ren sınırındaki askerleri İtalya'ya çağırmıştır. Ayrıca ordusunu büyütmek 17 Nisan ve 19 Nisan 406 tarihli iki ferman doğrultusunda tüm Hun ve Alan kavimlerinin askere alınmasını emretmiştir. Bkz: Hughes, Stilicho, s.192.

²⁸⁹ Goar ve takipçileri Muhtemelen Stilicho'nun 406 tarihli emriyle Roma ordusuna hizmet etmeye karar vermiştir. ;J.B.Bury, *History of the Later Roman Empire*, Macmillian &Co 1923,s.169.

²⁹⁰ Procopius, *Hist*, s.23.

²⁹¹ Bachrach, *A History of the Alans in the West*, s.53.

²⁹² Gregory, *Hist.*, s.30; Heather, *Empires and Barbarians*, s.224.

olmak üzere iki alt grupta, onlarda kendi krallarını beraberinde getirmişlerdir. Burada önemli bir ayrıntı olarak Radagasius'un gücü benzer bir şekilde ittifak birliğini güçlendirdiğini söylemek mümkündür.²⁹³

İmparatorluk bölgesine gelindiğinde barbarlar genellikle iki seçenek ile karşı karşıya kalıyordu. Bunlardan ilki Roma sistemine dâhil olarak müttefiklik yapmak veya yağma ve baskın sonucunda göçebe bir hayat sürmektir. Yerleşim veya müttefiklik 400 yılında Raetia ve Noricum'daki Alan ve Vandallar için çekici gelmemiştir. Bu nedenle Galya'daki Roma yetkilileri ve işgalciler arasında müzakereler başlamıştır. Respendial ve Godegisel Franklara karşı savaşırken bir başka Alan lideri olan Goar imparatorluk ile uzlaşmaya başladı.²⁹⁴ Alan ve Vandallar Ren sınırını geçtikten sonra Galya'ya yöneleceklerdir. Ancak Galya hattının ele geçirilmesinden önce Ren sınırının çöküşü hakkında bazı varsayımları detaylandırmak gerekir. Öncelikle Ren Nehri'nin geçişi hakkındaki tarihlendirme konusu belirsizlik yaratır. Vandalların Ren Nehri'ni geçme tarihi genellikle 31 Aralık 406 olarak verilir. Büyük bir Hasting ve Silingi Vandalları, Alanlar ve Süevler gruplarının Ren Nehri'ni geçtiği bilinmektedir. Ancak Arcadius'un döneminde Aqutannie kroniğinde Alanlar ve Vandalların Ocak'tan önce Ren'i geçtiklerini ve daha sonra Galya'ya geldikleri bilinmektedir.²⁹⁵ Genel kabul tarihi yeni yıl arifesi yani 31 Aralık 406 olarak verilir.²⁹⁶ Bu tarihte Ren nehrinin donması hakkında genel bir yorum vardır ancak nehrin donması hakkında klasik kaynaklarda herhangi bir bilgi yoktur. Gibbon, bu tarihlendirmeyi yılın son gününde yani 406 yılının son günü Aralık ayında Ren nehrinin sularının donması üzerine herhangi bir

²⁹³ Heather, *Empires and Barbarians* s.226.

²⁹⁴ Bachrach, *A History of the Alans in the West*, s.53.

²⁹⁵ Halsall, *Barbarian and Migrations*, s.211. ;Merrills-Miles, *The Vandals*, s.35.

²⁹⁶ İsidorus, *History of the Goths, Vandals, and Suevi*, s.33; Gregory, *Hist.*, s.31;Procopius, *Hist.*23; Merrills-Miles, *The Vandals*, s.35.

müdahalegörmenden Galya eyaletine geçtiğini ifade eder.²⁹⁷ Aslında Ren' e geçiş sırasında bölgedeki Franklar ile şiddetli bir biçimde çarpışan Vandal kralı hayatını kaybetmiştir. Aziz Jerome, uzun bir süre Worms'un kuşatma altında olduğunabelirtse de Roma askeri kuvvetlerinin savunmasından hiçbir kaynak söz etmemiştir. Sonuç olarak Franklar bu doğrultuda yenilgiye uğramışlardır.²⁹⁸ Ren sınırı olduğu gibi ihlal edildi ve tarihçiler tarafından Büyük İstila olarak adlandırıldı.²⁹⁹

Ren sınırının Vandal, Alan ve Süev grupları tarafından hangi sebepler doğrultusunda geçildiği tarihi bir merak konusudur. Dönemin kaynaklarında bu gerekçelere dikkat edilmemiştir. Ancak Procopius Vandalları yiyecek kıtlığından dolayı hareket etmeleri nedeniyle suçlar. Vandallar ve beraberinde hareket ettikleri Alanların genel kanıya göre yiyecek sıkıntısı yaşadığı söylenmektedir. Ancak bu tartışma tek başına yeterli bir kanıt oluşturmaz. Öyle ki Vandallar aynı bölgeyi iki yüz yıldan fazla elinde tutmuşlardır. Aniden hareket etmelerini yaşam koşulları ile sınırlandırmak doğru değildir. Bütün bu aşamalardan önce Tuna bölgesine Hunlardan otuz sene önce gelen Tervingi ve Greuthungi gelmesi öncül bir neden olarak ele alınabilir.³⁰⁰

Vandal ve Alan kuvvetlerinin Ren nehrini geçmesini sağlayan bazı tarihi olaylar vuku bulmuştur. Bunlardan ilki Alaric'in İtalya'ya kadar ilerlemesinden endişe eden Roma İmparatorluğu'nun ordusunu İtalya üzerine çekmesi neticesinde Ren sınırının boş bırakılması, Galya'nın güvenliği konusunda herhangi bir savunma politikası

²⁹⁷ Edward Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun Gerileyiş ve Çöküş Tarihi*, çev. Asım Baltacıgil, c.III, BFS Yayınları, İstanbul 1998,s.75.

²⁹⁸ Halsall, *Barbarian and Migrations*, s.211.

²⁹⁹ Halsall, *Barbarian and Migrations*, s.212.

³⁰⁰ Heather, "Why Did the Barbarian Cross the Rhine?" s.7.

sağlayamamıştır.³⁰¹ İmparatorluğun dikkatini Alaric ve ordusuna vermesi nedeniyle savunma hatlarında bir boşluk meydana gelmiştir.

Ren geçişi hakkındaki ikinci bir etken tıpkı Alaric gibi Radagaisus'un 405'de İtalya gelmesi ve son yenilgisinin 406 sonunda Toskana'da gerçekleşmesi üzerine başlattığı harekettir. Radagaisus muhtemelen batı Pannonia ve Alplerin kuzeybatısındaki Galya rotasını izleyip Brenner Geçiti³⁰² 'ni kullanarak İtalya'ya gelmiştir.³⁰³ Radagaisus'un Alplerin kuzeyindeki Tuna'nın her iki yanındaki takipçileri alması aslında büyük bir ordunun varlığını karşımıza çıkarmaktadır. Öyleki bu güzergâhta Vandal ve Alan kuvvetlerinin beraberinde yer alması³⁰⁴ Ren geçişinin sıradan bir plan doğrultusunda gerçekleşmediğini ortaya koyabilir.

Roma, Alaric'in kendilerine gösterdiği tutum ve anlaşma konusunda herhangi bir aksilik yaşamamıştır. Ancak Radagaisus kolay anlaşma sağlanabilecek bir müttefik değildir. Tuna ve Ren nehrinden topladığı dört yüz bin kişilik ordu ile İtalya'yı istila etmesi Roma'daki herkesi şaşırtmıştır. Bu haber doğrultusunda şehirde yaşayanlar umutsuzluğa kapılmıştır.³⁰⁵ Alaric'in Roma saldırısından iki yıl önce Stilicho tarafından harekete geçirilmiş Alanlar, Süevler, Vandallar ve diğer gruplar, Franklar'ı zorlayarak

³⁰¹ Gibbon, *Roma İmparatorluğu'nun Gerileyiş ve Çöküş Tarihi*, s.60.

³⁰² Brenner Geçidi, Orta Avrupa'yı İtalya'ya bağlayan Doğu Alpler'den geçen dünyanın en eski ve tarihi yollarından birisidir. Brenner geçidi iki bin yılı aşkın süredir Cimbrilerin saldırısında kullanıldı. Bu tarihten itibaren Ortaçağ boyunca sayısız grupların Güney'e geçmesiyle kullanılan bir yoldur. Bkz. James Murphy, "Italy's Road to Germany", *Country Life*, The Journal for All Interested in Country Life and Country Pursuits, c.38, 1915, s.191.

³⁰³ Jeroen W.P Wijnendaele, Stilicho, Radagaisus, and the So-Called "Battle of Faesulae" (406CE) *JLA*, c.9, Sayı:1, 2016, s.269.

³⁰⁴ Wijnendaele, Stilicho, Radagaisus, and the So-Called "Battle of Faesulae", s.269.

³⁰⁵ Zosimus, *Nea Hist.*, 5.26, s.113.

önce Ren sınırını aştılar. Ardından Galya'yı istila ettiler. Daha sonra Pireneler'e kadar hızla ilerlediler.³⁰⁶

Ren nehri geçişi muhtemelen Mainz eksen merkezi olmak üzere birkaç farklı noktada gerçekleşmiştir. Böyle bir geçişin gerçekleşmesi için nehrin donması gibi iklimsel bir olayın yaşanması inandırıcı bir etken olamaz. Bunun nedeni ise Roma'nın Ren nehrindeki köprülerinin sağlamlığını korumasıdır. Eğer nehir açık olsaydı buradan geçecek savaşçılar için köprübaşlarında askerler sabitlenebilirdi. Aynı doğrultuda nehir donmuş olsaydı bu savunma muhtemelen buz üzerinde gerçekleşebilirdi.³⁰⁷

Ren nehri savunmasında üzerinde durulması gereken bir detay ise sınırlarda görev yapan askeri birliklerin nitelikleridir. Çoğu zaman sınırlar imparatorluğun surlarına yerleştirdiği birlikler tarafından savunuluyordu. Limitanei, limes, riparienses olarak bilinen bu sınırların anlamı sınırları koruyan veya nehirleri savunan askerleri tanımlamaktadır.³⁰⁸ Bu askerler genellikle sınırlar boyunca küçük noktalara yerleştirilir ve devriye gezerlerdi. Sınırları koruyan askerlerin küçük müfrezelerde saldırılara karşı etkin bir gücü varken, binlerce kişilik saldırıları önlemekte zorlanmış olma ihtimalleri vardır. Modern terminoloji içerisinde onları bir nevi bir sınır kuvveti veya iç güvenlik kuvveti olarak düşünebiliriz. Batı Roma İmparatorluğu'nda İtalya'da ve Galya'da bulunan iki ana saha ordusu yer almaktadır. Saha ordularının görevi temel olarak işgalcileri yenmek, düzeni sağlamak ve sınırlar ihlal edildikten sonra müdahale etmektir.³⁰⁹

³⁰⁶ Orosius, *The Fathers of the Church*, s.356.

³⁰⁷ Macdowall, *The Vandals*, s.179.

³⁰⁸ Benjamin Isaac, "The Meaning of the Terms Limes and Limitanei", *JRS*, Sa.78,1988,s.130.

³⁰⁹ Mcdowall, *The Vandals*, s.37.

Ren sınırının çökmesinde işte bu sınır ordusunda gerçekleşen bir değişiklik sonuç vermiş olabilir. V. yüzyılda askeri birlikler savunmadan çok çeşitli siyasi çıkarları destekledi. Stilicho İtalya'nın askeri desteğini alırken Galya'dan böyle bir destek görmemiştir. Constantinus 407 yılı dolaylarında Britanya'dan geçerken Galya ordusunu da beraberinde götürdü. Dolayısıyla Vandallar Ren'i geçtiklerinde "Notitia Dignitatum"³¹⁰ kayıtlarına göre Mainz Dukas'ı altında görev alan on bir vali bulunmaktadır. Bu valiler bulundukları bölgelere göre kayıt edilmişlerdir:³¹¹

- *Praefectus militum Pacensium, Saletio (Seltz)*
- *Praefectus militum Menapiorum, Tabernae (Rheinzabern)*
- *Praefectus militum Anderetianorum, Vicus Julius (Germersheim)*
- *Praefectus militum Vindicum, Nemetes (Speyer)*
- *Praefectus militum Martensium, Alta Ripa (Altrip)*
- *Praefectus militum Secundae Flaviae, Vangiones (Worms)*
- *Praefectus militum Armigerorum, Mogontiacum (Mainz)*
- *Praefectus militum Bingensium, Vingo (Bingen)*
- *Praefectus militum Balistariorum, Bodobrica (Boppard)*
- *Praefectus militum Defensorum, Confluentes (Koblenz)*
- *Praefectus militum Acincensium, Antennacum (Andernach)*³¹²

³¹⁰ Notitia Dignitatum: Bu eser geç Roma imparatorluk bürokrasinin doğu ve batıda önde gelen sivil ve askeri imparatorluk görev bölgelerini tanımlayan idari bir listedir. Roma İmparatorluğu'nda idari yapılanması hakkında bilgi veren en önemli kaynaklardan birisidir. Bkz: Ruth O'Hara, *An Assessment of the Notitia Dignitatum as a Historical Source for the Late Roman Bureaucracy*, National University of Ireland, Maynooth 2013, s.3-4.

³¹¹ Mcdowall, *The Vandals*, s.37.

³¹² Mcdowall, *The Vandals*, s.37.

Mcdowall bu listede yer alan bazı birimlerin Galya ordusu adı altında sıralandığını ve Ren sınırından geri çekildiklerini gösterebilecek bir kanıt olarak incelemektedir. Bu grupların her biri birkaç yüz kişiden oluşuyordu ve dağınık halde gezen gruplar binlerce savaşçı tarafından sınırın geçmesine izin vermeyebilirdi. Mcdowall, burada Ren nehrinin donmuş olma söylemleri üzerinden Ren filosu ve sınırdaki yer alan askerler tarafından muhakkak engellenebileceğini öne sürmektedir.³¹³ Burada bir çıkarım yapmamız gerekirse o da Roma bürokrasisinde yer alan bu isimlerin sınırlarda kuşkusuz önemli bir yetkiye sahip olmasıdır. Öyle ki Ren hattının çökmesinde ihtimal dâhilinde de olsa askeri ve siyasi çıkarların getirdiği tutumlar neticesinde düzensiz bir yapılanma ortaya çıkmış olabilir. Ren savunma hattının kaç kişi tarafından korunduğuhakkında bir bilgimiz yoktur. Ancak bu savunmanın çökmesine neden olabilecek etkenleri varsayabiliriz. Constantinus'un Britanya hareketi üzerine Galya'daki orduları beraberinde götürmesi, Stilicho gibi kuvvetli bir komutanın sadece İtalya savunmasından destek alması, gelen istilacıların oldukça büyük bir sayıda olması bu ihtimalleri kuvvetlendirmektedir. Ren sınırının çökmesindeki bir diğer etken Doğu Roma ile yaşanan siyasi bir krizin yankılarıdır. Ragaisus'un İtalya'ya başlattığı saldırısı tam da Stilicho'nun Gotlar ile Doğu İlyricum bölgesini kontrol altına almaya başladığı döneme denk gelmektedir.³¹⁴ Doğu İlyricum bölgesi esas olarak 379 yılında

³¹³ Mcdowall, *The Vandals*, s.38.

³¹⁴ Valentinianus ve Valens İmparatorluğu ikiye ayırdığında sınırların nasıl bölüneceği sorunu ortaya çıktı. Constantinus'un tek bir merkezden yönettiği İtalya, Afrika ve İlyricum gibi büyük eyaletlerin bölünmesi İmparatorluğun geleceği için büyük önem arz ediyordu. İlyricum tek başına üç büyük piskoposluk (Pannonia, Dacia ve Makedonya) merkezini kapsamaktaydı. Bu bölge Tuna'dan Girit'e, Viyana'nın batısına kadar Latince ve Yunanca konuşulan bölgeleri içine almaktaydı. Dolayısıyla tarihsel olarak İmparatorluğun önemli bir yapı taşı oluşturuyordu. Stilicho'nun İlyricum'u kaybetmek istememesi işte bu sebepler doğrultusunda gerçekleşir. Bkz: R. Malcolm Errigton, *Roman Imperial Policy from Julian to Theodosius*, The University of North Carolina Press, 2006, s.81-82.

Theodosius'un döneminde batıdan doğuya taşınmıştır.³¹⁵ Stilicho'nun 404-405 yılındaki bu planı ve Doğu konsillerini tanımaması Konstantinopolis ile ilişkilerinin bozulduğu tarihe denk gelir.³¹⁶ Illyricum için Doğu ile yapılan mücadele bir nevi siyasi bir gerginliğine yol açmıştır. Dolayısıyla Stilicho bu meselelerle uğraşırken, Ren istilacıları bölgeye adım adım yaklaşıyordu. Galya'ya ilerleyen Germen gruplarına karşı doğu kanadından bir yardım gelmedi. Böylelikle Ren savunmasının aşılması için bütün koşullar sağlanmış oldu.

Vandallar Tuna sınır hattının daha kuzeyinde bulundukları için Stilicho ve ordusunun dikkatini çekmemiştir. Bu nedenle Stilicho'nun gözetiminden birkaç yıl önce 401-402 yıllarında Vandal-Alan birliği Raetia bölgesine kadar ilerlemiştir. Stilicho, Julian Alpleri üzerindeki geçitleri koruyan birlikleri ve kendi ordusuyla birlikte işgalcilerin üzerine bir sefer gerçekleştirmiştir.³¹⁷ Vandal-Alan kuvvetlerine karşı yapılan bu seferin iki eyalete yayıldığı görülmektedir. Bu tarihten itibaren Vandal-Alan ittifakı Galya'nın istila edilmesine kadar devam edecektir. Ren savunma hattının kırılmasıyla birlikte İmparatorluk topraklarında kendilerine bir yurt bulmaya çalışan Vandalların tarihi yavaş yavaş şekil almaya başlayacaktır.

2.3. Vandalların Galya'daki Faaliyetleri (407-408)

Ren sınırının aşılması Roma dünyası içerisinde büyük bir etki yaratmıştır. Ren sınırı yalnızca coğrafi bir sınır olmaktan öte Roma medeniyeti ve barbar dünyası arasında kültürel, zihinsel ve ideolojik bir ayrımı simgeliyordu. Bu sınır zaman içerisinde özellikle son dönemlerde oldukça karışık bir yapıya bürünmüştü.³¹⁸ Vandal,

³¹⁵ Stephen Williams - Gerard Friell, *Theodosius the Empire at Bay*, Routledge, 2005, s.15.

³¹⁶ Zosimus, *Nea Hist.*, s.5.30; 114; Stilicho'nun şahsi planına dair bilgiler Collectio Avellana'da ortaya çıkan bir mektupla desteklenmektedir. ;Heather, "Why Did the Barbarian Cross the Rhine?", s.21.

³¹⁷ Hughes, *Stilicho*, s.172.

³¹⁸ Guy Halsall, *Cemeteries and Society in Merovingian Gaul*, Brill, Leiden - Boston 2010, s.107.

Alan ve Süev gruplarının Ren sınırını aşp Galya'ya geçmesi Roma dünyası için şaşırtıcı bir etkiye neden oldu. Galya, Roma için oldukça önemli bir merkezdir. Romalılar genellikle Pireneler ve Alpler arasında uzanan ülkelerden geçmiş olsalar da o bölgelerin kaynaklarını kendi çıkarları doğrultusunda kullanmışlardır. MÖ 125'ten itibaren Güney Galya ile Roma politikası yeni bir değişim yaşadı. Bir sonraki yüzyılda bölge Roma Galyası olarak isimlendirildi.³¹⁹ Galya günümüz Fransa ve aşağı ülkeleri kapsayan Roma döneminde ise Gallia ve Galya adıyla bilinen imparatorluğun kontrolünü sağladığı büyük bir alanı kapsamaktadır.³²⁰ Roma'nın Galya üzerindeki gücü barbar yerleşimcilerin istilasından sonra giderek zayıflamıştır. V. yüzyıla gelindiğinde Galya'ya yapılan baskınlar, dönemin eserlerine yansımıştır. Öyle ki Galyalı methiye yazarları oyunlarının ana temasını barbarların yıkıcılığı üzerine yazmıştır.³²¹ V. yüzyılda Galya'nın Vandal, Alan kuvvetleri tarafından istila edilmeden önce iki ana sorun ile karşı karşıyaydı. Bunlardan ilki Ren savunma hattının kırılmasıdır. Bu bir nevi temel bir sorun gibi gözükebilir. Bir diğer problem ise Batı'da genç İmparator Honorius döneminde yönetimin vekilliğini yapan General Stilicho'nun askeri yaptırımlarıdır.³²² Stilicho Ren baskının ardından Galya'daki işgalcilerle uğraşmak için gerekli ortamı sağlayamamıştır. Ayrıca imparatorluğun doğu kanadıyla yaşanan Illyricum problemi ile meşgul olmuştur. Bu dönemde Britanya'da imparatorluğa karşı girişilen üç ardışık isyan büyük bir sorun haline almıştır. Britanya'da gerçekleşen bu taht isyanlarının temelinde Vandal, Alan ve Süev gibi barbar kavimlerin istilaları bölgeyi etkilemesidir. Bu nedenle kendi imparatorlarını seçerek barbarlara karşı bir mücadele

³¹⁹ Coleman H. Benedict, "The Romans in Southern Gaul", *AJP*, c.63, Sa. I, s.38.

³²⁰ Bunson, "Gallia", s.228.

³²¹ Ralph Whitney Mathisen, *Roman Aristocrats in Barbarian Gaul*, University of Texas Press, Austin 1993, s.37.

³²² Michael Kulikowski, "Barbarians in Gaul, Usurpers in Britain", *Britannia*, Sa.31, 2000, s.326.

hareketi gerçekleşmiştir.³²³407 yılında Britanya adasındaki Romalı askerler isyan etti ve kendilerine İmparator olarak Constantinus'u seçtiler. İmparator hemen filosunu ve ordusunu toplayarak Galya ve İspanya'nın yerli halkını köleleştirmeyi düşünerek işgal etti.³²⁴ Bu sırada Honorius Libya'daki meseleler üzerinde duruyor ve filolarını hazırda bekletiyordu. Arcadius çoktan hayatını kaybetmiş ve yerine çok küçük yaşta olan oğlu II. Theodosius geçmişti. Theodosius 408-450 yılına değin Doğu'nun gücünü elinde tutacaktı.³²⁵ İmparator Honorius'a Libya'da karşı çıkan Attalus komutasındakilerin yok edilmesinin ardından imparatorluk için yeni bir tehlikenin ortaya çıktığını görüyoruz. Alaric'in hastalanarak ölmesinden sonra Vizigotlar Adaulpus önderliğinde Galya'ya geçti ve 411 yılında yapılan savaşta oğulları ilebirlikte Constantinus hayatını kaybetti.³²⁶

V. yüzyılda modern tarihçiler arasında barbar ordularının büyük ve sessiz bir akış içerisinde Galya eyaletine istila ettikleri görüşü yer alır. Roma Galyası'nın işgali aslında sıra dışı bir durum değildir. İmparatorluğun kuzey sınırı boyunca barbar hareketi yüzyıllar boyunca gerçekleşmeye devam etti. 405-406 yılı Aralık ayının sonunda küçük kuzeyli gruplarının geçişi Batı İmparatorluğu'nun yıkımına yol açmasına neden oldu.³²⁷ Vandal, Alan ve Süevler 405-406 veya 407 yılında Galya'ya geldiklerinde karşımıza bir sorun çıkmaktadır. V. yüzyılda Galya hakkında geniş çaplı bir kaynak ve eserin olmasına rağmen Vandallar veya doğrudan onların müttefikleri hakkında yeterince bilgi sağlanamaz. Vandallar imparatorluğun topraklarına nüfuz etmelerine rağmen politik görüşün dışında kalmışlardır. Bunun ana sebeplerinden birisi Constantinus'un tahtı ele

³²³ Zosimus, *Nea Hist.*, s.6.1;127; Kulikowski, *Barbarians in Gaul*, s.327.

³²⁴ Procopius, *Hist.*, s.19.

³²⁵ Procopius, *Hist.*, s.19-20.

³²⁶ Procopius, *Hist.*, s.21.

³²⁷ Richard J. Goodrich, *Contextualizing Cassian Aristocrats, Asceticism, and Reformation in Fifth-Century Gaul*, Oxford University Press, New York 2007, s.11.

geçirmesi ve Britanya'daki birliklerinin isyan etmesi neticesinde imparatorluğun geleceği için önemli bir sorun olarak algılanmasıdır.³²⁸

Constantinus yönetime geldiği andan itibaren Galya vilayetlerinde otoriteyi sağlamaya çalışmıştır. Galya'ya karşı yaptığı bu hareket sonucunda çok az direnişle karşılaşmış olabilir.³²⁹ Bu nedenle 407 yılında Galya'yı gelerek burada kendi imparatorluğunu güçlendirmiştir. 407 yılında Constantinus ile birlikte yükselen selefleri Marcus ve Gratianus idi.³³⁰ Marcus'un gasp edilmesi Honorius'un yedinci konsilliğe girmesinden bir yıl önce başladı³³¹ ve o yılın başlangıcında Ren'in geçişine karşı bir tepkiydi. Marcus'un Britanyalı askerler tarafından öldürüldüğü tarih hakkında kesin bir bilgi yoktur. Halefi Gratianus'un yönetimi ise sadece dört ay kadar sürmüştür. Bu nedenle Constantinus gücü tek başına yönetecek bir siyasi ortama kavuşmuştur.³³² Bu dönemde Stilicho 406 yılında Radagaisus'u yenmiş olsa da Galya'da herhangi bir plan uygulamak için zamanı yoktur. Bu nedenle Galya'nın barbar işgali sırasında oldukça karışık bir yönetim sürecinde olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Vandal, Alan ve Süev grupları 405(?) yılında Ren'i geçerek Galya'ya geldiler.³³³ Önce nehri geçerek batı yönünde çeşitli güzergâhlar doğrultusunda ilerlediler. Bu üç grubun Galya hakkındaki faaliyetlerini Aziz Jerome'nin³³⁴ eserinden öğrenmekteyiz.

³²⁸ Merrills-Miles, *The Vandals*, s.37

³²⁹ Merrills-Miles, *The Vandals*, s.37.

³³⁰ Zosimus, *Nea Hist.*, 6,2.s.128.

³³¹ Zosimus, *Nea Hist.*, 6, 2, s.127.

³³² Kulikowski, "Barbarians in Gaul", s.332.

³³³ Isidorus, *Hist.*, s.71;33; Wilcox, *Barbarians Against Rome*, s.43; Goffart, *Barbarian Tides*, s.74; Adrian Goldsworthy, *How Rome Fell: Death of a Superpower*, Yale University Press, 2010, s.324.

³³⁴ St. Jerome, *The Principal Works of St. Jerome*, Ed. Philip Schaff, M.A Freemantle, Trans. The Hon W.H, Christian Classics Ethereal Library, New York 1892, s.10.

JeromeGalya'nın işgali sırasında yaşanan olaylardan şu şekilde söz etmektedir: *“Sizегünümüzde yaşadığımız sefaletten birkaç kelime söyleyeceğim. Birkaçımız bugüne dek onlardan kurtulduk ama bu bizim yaptığımız bir şeyden dolayı değil Tanrı'nın merhametinden ileri geliyordu. Sayısız vahşi kabileler Galya'nın tüm bölümüne yayıldılar. Pireneler ve Alpler arasındaki, Ren ve Okyanus arasındaki şehirlerin tümü Quadi, Vandallar, Sarmatlar, Alanlar, Gepidler, Heruliler, Saksonlar, Burgondlar, Alemanniler, (Vah!) orduları tarafından ele geçirildi. Hatta Pannonia bile! Assur onlara katıldı. Bir zamanların asil şehri Moguntiacum (Mainz) ele geçirildi ve yok edildi. Bu şehrin kilisesinde binlerce kişi katledildi. Vangium halkı (Worms'da yaşayanlar) uzun bir direnişten sonra yok edildi. Güçlü Reims şehri, Ambiani, Altrebatæ, dünyanın eteklerindeki Belçikalılar, Tournay, Spires, Strazburg ve Almanya düştü.³³⁵ Dokuz Ulusun ve Akitanya vilayetlerindeki Lyon, Narbonne ve birkaç şehir hariç ıssız bir sahneye dönüştü. Ve kılıçların ayırmadan bağışladığı açlığın içinde tahribat ile birlikte yok olanlar... Hürmetli Piskopos Exuperius'un yararlarıyla düşmekten kurtulan Toulouse' un gözyaşları olmadan konuşamam. İspanyollar Cymry'nin istilasını hatırladıkları gibi günlük yıkımın ve keşmekeşin kenarındadır. Diğerleri talihsizlikten bir zamanlar mustarip iken aslında devamlı umuttan mustariplerdi.”³³⁶*

Aziz Jerome Mainz, Worms, Reims, Amiens, Arras, Therouanne, Tournai, Speyer ve Strasbourg'un yıkıldığını bildiriyor ve Toulouse'un henüz düşmediğini kayıtlarında ifade etmektedir.³³⁷ Aziz Jerome'nin verdiği bu bilgiler oldukça değerlidir çünkü Jerome'nin ismini verdiği şehirlerden Belgica Prima, Belgica Secunda, Germania Prima şehir isimleri Seine, Marne ve yukarı Moese nehirlerinin kuzeyinde ve Ren'in

³³⁵ St. Jerome, *Chr.*, s.408; Merrills-Miles, *The Vandals*, s.39; Mcdowall, *The Vandals*, s.39.

³³⁶ St. Jerome, *Chr.*, s.408; Merrills-Miles, *The Vandals*, s.39.

³³⁷ Bury, *İnvansion of Europe by the Barbarians*, s.52.

batısındaki alana karşılık gelmektedir.³³⁸ Aziz Jerome'nin verdiği bu bilgiler doğrultusunda istilanın nasıl gerçekleştiği hakkında bir fikir elde edebiliriz. Mektubun yazıldığı tarihte Jerome Germania ve Belgica 'da yapılan barbar yıkımları hakkında bir bilgiye sahiptir. Belgica'nın güneyindeki vilayetler hakkında kesin bir bilgi yoktur ancak güney illerinin veya Toulouse'da bir saldırı olduğunu da bilmektedir.³³⁹

İlk olarak Mainz bölgesine saldırıldı ve burada kiliseye sığınanlar öldürüldü. “*Vandal, Alan ve Süev grupları daha sonra Germania Prima'dan ilerleyerek Belgicia'ya girdiler ve Trier yolunu*³⁴⁰ *takip ederek batıya doğru ilerlemeye başladılar. Bu rotadan itibaren Meuse ve Aisne yolunu*³⁴¹ *takip ederek bu bölgeden itibaren kuzeye döndüler. Amiens, Arras ve Tournay şehirlerini yağmaladıktan sonra Boulogne'nin doğusunda denize uzak olmayan Térouanne'ye ulaştılar. Ancak Boulogne'ye saldırmaları görülür. Kuzeydeki bu dönüşün ardından Seine ve Lorei'yi geçerek güneye Pireneler'in eteklerine doğru ilerlemişlerdir. Oldukça geniş ve karışık gibi görünen bu istila rotasını kısaca önce Lyon'dan başlayan batı rotası daha sonra kuzeye çevrilmiştir.*”³⁴² Barbar gruplarının böylesine uzun bir yolu nasıl geçtikleri sorusu

³³⁸ Kulikowski, Barbarians in Gaul, s.331.

³³⁹ Kulikowski, Barbarians in Gaul, s.331.

³⁴⁰ Trier şehri Alpler'in kuzey eyaletindeki en eski Alman şehirlerinden biridir. Trier, Gallia Belgica eyaletinin en önemli şehridir. Bu yol Roma İmparatorluğu'nun Lyon'dan başlayan Trier'den günümüz Köln bölgesine kadar uzanan yolu olarak bilinmektedir. Dolayısıyla bu bölge Galya'da Arler ve Trier arasındaki mesafeyi kapsar. Bkz: Paul Stephenson, *Constantine, Roman Emperor Christian Victor*, The Overlook Press, 2009, s.145.

³⁴¹ Bu iki bölge Fransa'nın kuzeyinde yer alan Aisne nehri ve kuzeybatı Avrupa'daki Meuse nehri boyunca uzanan yoldur. Bu iki bölgenin arasında çok uzun bir süre yoktur. Dolayısıyla Vandal kuvvetleri bu yol boyunca ilerlemişlerdir.

³⁴² Bury, *History of the Later Roman Empire*, s.169.

şüphesiz akla gelebilir. Bunun en muhtemel örneği birkaç ordunun birbirinden ayrılıp devam etmesi şeklinde gerçekleşmiştir.

Doğu Galya'daki bazı şehirler Germenlerden dolayı büyük zarara uğramıştır. Ancak burada Strazburg, Speier ve Worms'un yaşadığı krizler Vandallar ve onların akrabalarının doğrudan etkisiyle olmamıştır. Görünüşe göre Burgonyalılar krizi fırsata çevirerek, Ren nehrinde yeni topraklar elde etmek için harekete geçmişlerdir. Galya'daki bu şehirlerde özellikle iki halk Alemanniler ve Burgonyalıların etkisi oldukça fazladır.³⁴³

Vandallar Galya'da bağımsız hareket etmemişlerdir. Ren savunması ile beraber hareket eden Vandal, Alan ve Süev grupları farklı bölgeleri istila ve yağma faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Özellikle Vandal-Alan kuvvetlerinin başında Goar bulunuyordu. Goar'ın takipçileri stratejik bir pozisyonda yerleşmeye başlarken Alanlar ve Vandallar imparatorluğun konukseverliğini kabul etmeyerek Galya'dan kuzeydeki Tournai'ye güneydeki Beziers'e kadar yağmaya başlamışlardır. İşgalciler tarafından yaklaşık olarak on ikisi Arras, Amiens, Laon, Rheims, Mayence, Worms, Spire, Strasbourg, Toulouse, Metz vb. gibi şehirler saldırı altındaydı. Bunun yanı sıra bu kanıtların büyük kısmı şüpheli bir bilgi içerir ve bu saldırılara yapılan atıfların belirsiz bir görünürlüğü bulunmaktadır. Ayrıca bu sırada Vandalların ve Alanların ayrı gruplar şeklinde hareket ettiği de görülür.³⁴⁴

³⁴³ Bury, *History of the Later Roman Empire*, s.170.

³⁴⁴ Bachrach, *A History of the Alans in the West*, s.53.

Gratianus'un hangi tarihte tahttan indiğini ve Constantinus'un kraliyete yükseliş tarihi hakkında tam bir bilgi karşımıza çıkmaz. Yeni imparator barbarlar ile mücadelesi devam ederken bir yandan gücünü korumaya çalışıyordu. Britanya'dan ayrılmadan önce Justinus ve Neobigast'ı magistri militum'u olarak atadı.³⁴⁵ Bundan sonra ise Bononia (günümüz Boulogne)' ya geçti. Bu eyaletin kuruluşundan beri imparatorluk birlikleri tarafından hiçbir direnişle karşılaşmadı. Galya ve Qinqe vilayet birlikleri tarafından karşılandı. Galya'ya çok ilerlemeden önce İspanya eyaletleri Constantinus'un meşruiyetini tanıdı.³⁴⁶ İmparator bu tarihten sonra batı eyaletlerindeki barbar akınlarını durdurdu.

III. Constantinus ayrıca Respendial tarafından yenilgiye uğratılan Frankları desteklerken Ren topraklarında yerleşen Alemanniler'in de desteğini almıştır. Alan-Vandal müttefikleri ve Constantinus arasında bir anlaşmaya varılması söz konusu olabilir. Bunun en büyük nedenlerinden biri Constantinus'un generallerinden Alan asıllı asker Gerontius tarafından bir yakın temas imkânı sağlanabilecek olmasıdır.³⁴⁷

Kaynaklar Constantinus'un Vandal, Alan ve Süev birliklerine karşı koymak adına askeri güç ve diplomasiyi kullandığını göstermektedir. Galya işgali sırasındaki barbar ordusunun yenilmesi sonucundabarış müzakereleri başlamıştır. Galya'ya gelen işgalciler ile yeni imparator arasında belirsiz anlaşmalar yapıldığı muhtemeldir. Barbargrupları ile yapılan bu anlaşma imparatorun stratejisi doğrultusunda gerçekleşmiş

³⁴⁵ İmparatorun Germen birlikleri ile yapmış olabileceği bu tür bir anlaşma tarihi kayıtlarda görünmemektedir. Ancak Nebiogast'ın bir Frank olması bölgedeki yerel kuvvetlerle sağlanabilecek etkileşimi kolaylaştırmış. Frank askerlerin orduda yer alması ve onlara duyulan ihtiyaç, bölgedeki güç avantajını sağlamış oluyordu. Bkz: Hughes, *Stilicho*, s.206.

³⁴⁶ Kulikowski, *Barbarians in Gaul*, s.333.

³⁴⁷ Bachrach, *AHistory of the Alans in the West*, s.55.

olabilir.³⁴⁸ Galya işgaline karşı Constantinus'un gerçekleştirdiği faaliyetler olduğunu görmekteyiz.³⁴⁹ İmparator öncelikle Ren sınırlarını güçlendirmiştir Sınıra kendi ordusundan askerler getirerek sağlamlığını arttırmaya çalışmıştır. Ayrıca bölgedeki “federati” konumundaki barbarlar ile anlaşma yoluna gidilmiş ve Alplere giden yolu yeniden restore ettirmiştir. Constantinuskuzeydeki eyaletlerde yaşanan barbar akınlarını büyük bir sorun olarak görmemiştir. Onun en önemli dikkatini imparatorluk içerisinde yaşanan mücadele çekiyordu.³⁵⁰

406 ve 409 yılının yazında Vandal-Alan yayılması, Galya'nın kuzey eyaletleri ile sınırlı kalmıştır. Barbarların Galya'nın bir bölümünü harap ettiğini ve Constantinus'un geri kalan bölgeleri işgal ettiği bilinir. Aziz Jerome'den elde ettiğimiz bilgilere göre Batı İmparatorluğubu dönemde birden fazla siyasi sorun yaşamaktadır. Bunlardan ilki 409 yılında isyan eden Britanya, 409 yılından 413 yılında değin Galya'da güçlenen ve tahtı gasp eden Contantinus'un giderek güçlenmesidir. Aynı zamanda Heraclianus'un 413 yılında Roma'ya karşı bir isyan başlatması bir diğer sorundur.³⁵¹ Ayrıca imparatorluğun eyaletleri tek tek Germen kuvvetleri tarafından ele geçirilmektedir. İspanya'da ve Akitanya'ya yerleşen Gotlar, Afrika'ya yönelen Vandallar, Fransa'nın doğu ve kuzey bölgesinde Burgondlar, merkeze yerleşen Franklar vardı.³⁵²

Aziz Jerome barbar işgalcileri hakkındaki ifadelerinde şöyle devam etmektedir:
“Bir zamanlar Pontus denizinden Julian Alplerine kadar olan bölgeler bizimdi. Barbarlar otuz yıl boyunca Tuna sınırlarını yıktılar ve Roma'nın kalbinde savaşımaya

³⁴⁸Merrills-Miles, *The Vandals*, s.38.

³⁴⁹Orosius, *Hist.*, s.356.

³⁵⁰Merrills-Miles, *The Vandals*, s.38.

³⁵¹ Stewart Irvin Oost, “The Revolt of Heraclian” *Classical Philology*, c.61, Sa.4, s.236.

³⁵² St. Jerome, *Chr.*, s.10.

devam ettiler’’.³⁵³ Bu akınlardan sonra Jerome eski Roma İmparatorluğu’nun ebedi bir utançla damgalandığını söylemektedir.³⁵⁴ Jerome’nin mektubunda görünen Vandallar ve müttefiklerinin 407 ve 408 yılında Galyaboyunca kontrolsüz bir şekilde yapılan faaliyetleri, genellikle döneminin çağdaşları tarafından alıntılanmıştır. Öyle ki Jerome’nin Reims’den Strazburg’a kadar saydığı şehirlerin çoğu Kuzey Galya bölgesindedir. Bu nedenle Jerome’nin bu bilgileri yerel kaynaklardan aldığı öngörülebilir.³⁵⁵ Vandallar Jerome’nin tanımladığı Güney Galya ve İspanya eyaletlerinde yaşanan acıların tek sorumlusu değildir. Jerome’nin mektubu yazıldığı sırada barbarlar henüz İspanya’ya gelmemişti. Jerome açıkça Constantinus’un tahtı gasp etmesinin etkilerini istilalar ile bağdaştırmış olabilir.³⁵⁶

Vandallar, Alanlar ve Süevler’in güneye Akitanya ve İspanya’ya yönelmesinin arkasında bir iç savaş yatmaktadır. Constantinus’un Honorius’a karşı resmi olarak tanınma faaliyetleri ilk olarak başarılı gözüktü de bunun sonucunda Constantinus’un imparatorluk sarayındaki baş taraftarı Allobichus’un öldürülmüştür. Allobichus’un yerine Constantius geçti ve on yıl boyunca batı eyaletlerinde gücünü korumaya çalıştı. Yine bu dönemde Constantinus’un İspanya’daki otoritesi de sarsılıyordu. 409 yılı dolaylarında Gerontius eski efendisine karşı gelerek İspanya’da kendi gücünü kurmaya başladı. 410 yılında arka arkaya gelişen olaylar neticesinde Gerontius kendi hanesinin bir üyesi olan Maximus’u Augustus olarak ilan etti ve daha sonra Constantinus’un otoritesi dağılmaya başladı. Constantinus İtalya’dan hareket ederken Gerontius

³⁵³ St. Jerome, *Chr.*, s.408.

³⁵⁴ St. Jerome, *Chr.*, s.408.

³⁵⁵ Merrills-Miles, *The Vandals*, s.39.

³⁵⁶ Merrills-Miles, *The Vandals*, s.39.

İspanya'dan yola çıktı. Bu ikili çarpışma sonucunda Constantinus yenildi ve hayatını kaybetti. Önceki hamisi Gerontius ise Galya'yı tekrar imparatorluk topraklarına kattı.³⁵⁷

Vandalların Galya'daki faaliyetleri hakkında yukarıda saydığımız şehirlerin ele geçirilmesinde tek başına rol oynadıkları düşünülemez. Kaynaklara baktığımızda Vandalların ve müttefikleri Alanlar ve Süevler ile ortak hareket ettiğini görebiliriz.³⁵⁸ Tour'lu Gregorius bu tarihten itibaren Vandalların kendi ülkelerini terk ettiklerini ve kral Gunderic³⁵⁹ yönetimi altında Galya'ya geldiklerini ifade etmektedir. Vandallar ile hareket eden Süevlerin de onları takip ederek Gallaeci'yi³⁶⁰ ele geçirmeleri ve kısa bir süre sonra bu ittifak grupları arasında bir mücadelenin gerçekleştiği sonucunu ortaya koyar.³⁶¹ Çok geçmeden bu iki komşu arasında bir savaş çıktığı görülür. Ordularını toplayan bu iki grup savaşı hazırlanırken *Alemanni*³⁶² kralı şöyle seslendi: “Neden bütün insanlar savaşa katıldı? İnsanlarımız savaşta birbirini öldürmesin diye dua ediyorum. Ama bırakın iki savaşçılarımız alana gitsin ve savaşı hazırlansın. Bu savaşı kazanan bölgeyi arbededen kurtaracaktır.” *Alemanni* kralının bu sözlerini herkes kabul etti. Böylece kral Gunderic öldürüldü ve onun yerine *Thrasamund* krallığı eline geçirdi. Ve savaşçıların yanında yer alan Vandallar galip

³⁵⁷ Merrills-Miles, *The Vandals*, s.40.

³⁵⁸ Zosimus, *Hist.*, 6.2, s.128, İsidore, *Hist.*, s.33,

³⁵⁹ Vandal -Alan Kralına verilen isimdir.

³⁶⁰ Galiçya İspanya.

³⁶¹ Gregory of Tours, *Hist.*, s.2.24.

³⁶² Alemannileri Süev olarak atıflandıran yazar muhtemelen Aziz Jerome'nin listesinde yer alan bu isimlendirme şekli ile yazmış olabilir. Orosius dışında diğer kaynaklarda Süevlerin geçişi hakkında bilgi bulunamaz. Bunun nedeni erken dönem Roma yazarı Tacitus'un Süevleri geniş bir sınırlandırma içerisinde Quadiler'i de katmış olmasıdır. Bu nedenle St. Jerome'nin eserinde geçen Quadiler İspanya'da karşımıza çıkan Süevler'dir. Bkz: Robert R.Reynolds “Reconsideration of the History of the Suevi”, *Revue elge de philologie et d'histoire*, c.35, Sa:1, 1957, s.20-21.

geldi. Böylelikle Thrasamund sözünü yerine getirerek yolculuk için gerekli hazırlıkları yaparak İspanya topraklarına hareket etti.³⁶³

Galya hareketi içerisinde ortak çıkarlar doğrultusunda yer alan bu kavimlerin kimi zaman kendi aralarında mücadele ettiğini görmekteyiz. Süevler 408 yılında Hermericus komutası adı altında İspanya'ya geldiklerinde buradan sonra örneğin Vandallar Afrika'yı geçtiklerinde Gallaeci'de kalmaya devam etmişlerdir.³⁶⁴ Görüldüğü üzere Alanlar gibi aslında etnik olarak diğer kavimler ile herhangi bir akrabalığı bulunmayan bu üç ittifak grubu Ren çöküşü sonrası ortak bir hareket içinde bulunmuşlardır. Muhtemelen dağınık gruplar halinde Galya'nın kuzey eyaletlerinde faaliyet göstermişlerdir. Galya'yı kendilerine bir ihtiyaç kampı olarak özellikle kış mevsiminin zor şartları altında hayatta kalmak için kullanmış olabilirler.³⁶⁵

Galya'nın düşmesindeki temel sebep barbar saldırıdır. Bölgeyi korumakla yükümlü Stilicho önce Alaric ve daha sonra Radagisus gibi askerlerin başlattığı isyan ile mücadele etmiştir. Dolayısıyla Galya sınırları tam anlamıyla korunamamıştır. Bu nedenle Ren ve Galya hattında bir çöküşün yaşandığı görülür.³⁶⁶ Galya'nın barbar kuvvetleri tarafından yağmalanması yine Roma İmparatorluğu'nun bir iç mücadelesinin sonucudur. Alaric'in İtalya'ya hareketinden sonra Honorius'a karşı Didymus ve Verianus ordularını genişleterek İspanya'da isyan etmişlerdir. Constantinus'un İspanya'daki generali Gerontius bu iki isyancıyı yenilgiye uğrattı ve onları idam etmiştir. Böylece Vandal, Süev ve Alanlar Galya'nın güneyini istila etmeye başlamışlardır. Çağdaş yazarlar bu kalabalık yıkımın etkilerinden bahsetmişlerdir.

³⁶³ Gregory of Tours, *Hist*, s.24.

³⁶⁴ Isidore of Seville, *History of the Goths, Vandals and Suevi*, s.39.

³⁶⁵ Mcdowall, *The Vandals*, s.44.

³⁶⁶ Kulikowski, *Barbarians in Gaul*, s.327.

Bunlardan en ünlüsü Orentius'un ifadeleri olmuştur. “*Galya'nın tümü tek bir cenaze odunu gibi yakıldı*”.³⁶⁷

V. yüzyılda Galya'ya gelen Alan ve Vandal gruplarının daha sonradan ayrıldığını görüyoruz. Bu tarihten itibaren güney Galya'da iki Alan grubunun yerleşimi gerçekleşir. Goar ve takipçilerine Aetius tarafından Orleans³⁶⁸ bölgesinde bir arazi verilmiştir. İkinci Alan grubuna liderlik eden Sambida liderliğindeki yerleşimcilere ise Valencia³⁶⁹ civarındaki topraklar verilmiştir. Böylece Alanlar, Vandallar'dan ayrılarak güney Galya boyunca imparatorluk hizmetine girmişlerdir.³⁷⁰ Respendial önderliğindeki Alanlar'ın çoğunluğu 409 yılında İspanya'ya gelmiş olan Vandal ve Süev gruplarının yanına yerleşmiştir.³⁷¹ Bu tarihten itibaren Vandal, Alan ve Süev gruplarının Akitinya ve İspanya'ya doğru yönelmesinin ardında İmparatorluk içerisinde yaşanan bir iç savaşın büyümesi an meselesidir. 409 baharında başlayan Constantinus'un tahtı ele geçirme süreciyle imparatorlukta arka arkaya isyanlar çıkmıştır. Bu nedenle bölgedeki yerleşimciler 409-410 yılında Akitanya ve Pireneler'e doğru harekete geçtiler.³⁷²

2. 4. İspanya'ya Geçiş (409)

V. yüzyılda İspanya, Roma İmparatorluğu'nun himayesinden hızlı bir şekilde ayrılmak üzereydi. Bu durumun ana etkenleri arasında barbarların batıya karşı yaptıkları istilalar yer alıyordu. Vandal, Alan ve Süevler güneyi işgal ettiler ve Hispano-Roma olarak adlandırılan bölge, V. yüzyılda savaşlar ve yıkımların etkisinde kendini

³⁶⁷ Halsall, *Barbarian and Migrations*, s.215.

³⁶⁸ Fransa Orleans bölgesi.

³⁶⁹ Günümüz İspanya Valensiya bölgesidir.

³⁷⁰ E.A Thompson, “The Settlement of the Barbarians in Southern Gaul”, *The Journal of Roman Studies*, Sa.46, 1956,s.66.

³⁷¹ Bernard S. Bachrach, “The Alans in Gaul”, *Traditio*, Sa.23,1967,s.477.

³⁷² Merrills-Miles, *The Vandals*, s.40.

savunmaya çalışıyordu.³⁷³ Tuna sınırı IV. yüzyılın son dönemlerinden itibaren barbar saldırıları ile karşı karşıya kalmıştı. Ostrogotlar, 376 yılında liderleri Hermanarik'in ölmesi üzerine uzun süredir mücadele ettikleri Hun mücadelesine karşı direniş gösterdiler. Ancak bu mücadele sonunda Ostrogotların bir kısmı Roma İmparatorluğu'na sığınmışlardır. ³⁷⁴İmparator Valens'in izin vermesine rağmen Vizigotlar imparatorluk yetkililerin kötü muameleleri sonucunda büyük bir isyan başlatmışlardır. 378 yılında Hadrianapolis Savaşı ile birlikte İmparator Valens öldürüldü. Trakya'ya yerleşen Gotlar İmparator Theodosius tarafından kontrol altına alınana kadar bölgede kalmaya devam ettiler.

IV. yüzyılın sonunda Theodosius'un oğulları adına imparatorluğu yöneten naipler arasındaki hırs ve rekabet Vizigot kralı Alaric için bir fırsat oluşturdu. Alaric, Trakya ve Makedonya üzerinden halkına liderlik ederek 396 yılında Atina'yı ele geçirdi. Bu tarihten itibaren Alaric dikkatini İtalya üzerine yoğunlaştırdı. Alaric'in İtalya hareketi batıda görev alan Stilicho tarafından geri püskürtüldü.³⁷⁵ 410 yılında Alaric'in Roma'ya saldırdığı dönemde İmparatorluk sınırlarına girmeye çalışan başka gruplarda vardır. Ren savunma hattının kırılmasını fırsat bilen Vandal, Alan ve Süev kuvvetleri önce Galya ardından İspanya'ya doğru hareket etti. Müttefik barbar gruplarının Ren'den sonra Pireneler üzerinden İspanya'ya geçmesi sonucunda imparator Constantinusyerel kuvvetler ile bu akınlara karşı direniş gösterse de başarılı olamadı. Ancak İspanya'nın ele geçirilmesinin ardında yatan askeri mücadelelerönemli bir rol oynuyordu.

³⁷³ Joseph F. O'Callagan, *A History of Medieval Spain*, Cornell University Press, United States of America 1975,s.37.

³⁷⁴ Kozan, Ostrogotlar ve Büyük Theodericus Dönemi, s.112.

³⁷⁵ Zosimus, *Hist.*5.26, s.113; O'Callagan, *A History of Medieval Spain*, s.38.

İspanya'nın barbar akınlarına karşı savunmasız kalışının birkaç nedeni bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi sınırların güvenliğinden sorumlu birliklerin arasındaki mücadeledir. I. Constantinus'un İspanya'nın sınırına ve eyaletlerine gönderdiği özel askeri gruplar vardır. Bu gruba Honoriaci birlikleri denir. Honoriaci birlikleri imparatorluğun içerisinde görev alan esasında barbar kökenli olan askerlerdir.³⁷⁶ Dolayısıyla Pireneler'de konuşlandırılan bu birliklerin imparatorluğu karşı görevlerini tam olarak yapmadıklarını ve Vandal kuvvetlerine geçiş kolaylığı sağladıkları düşünülmektedir.³⁷⁷ Orosius bu iddianın doğruluğunu kanıtlarcasına barbar birliklerinin ihanetini şu şekilde anlatmaktadır: “*Özel olarak seçilmiş askerleriyle Pireneler'i korumaya çalışan iki kardeş Didymus ve Verinianus'u öldürdüler. Gallaecia'yı korumaya çalışan bu iki kardeşin ölmesi üzere İmparator Constantinus esasen bir keşiş olan oğlu Constans ve beraberindeki barbar kuvvetleri sınırı gönderdi. İspanyol eyaletlerinde başlayan ilk uğursuzluk bu birliklerden geldi. Didymus ve Verinianus'un öldürülmesinin ardında bu birliklere Pallantia ovası ve çevresine girme izni verildi. Barbar birlikleri bu bölgedeki muhafızları öldürdükten sonra dağlardaki sınırlarda görev almaya başladılar. Ancak sınırlarda tuttukları nöbet esnasında buraya gelen barbar gruplarına geçiş izni verdiler.*”³⁷⁸

Vandal, Alan ve Süevlerin İspanya'ya geliş tarihi hakkında yine Ren geçişinde olduğu gibi iki farklı tarih verilmektedir. İsidorus bu tarihlendirmeyi 408 yılı olarak vermektedir.³⁷⁹ Hydatius ise, Vandal, Alan ve Süevler'in 409 yılında İspanya'yı ele

³⁷⁶ María Fernàndez Portaencasa, "A Fifth-Century «Gallic Empire»: Hispania as Part of Constantine III's Usurpation", *Studia Historica: Historia Antigua*, Sa.38,s.227-228.

³⁷⁷ Halsall, *Barbarian Migrations and Roman West*, s.221.; James, D'Emilio, *Culture and Society in Medieval Galicia*, Brill Leiden, 2015, s.201.

³⁷⁸ Orosius, *Hist*, 8.40,s.356-357.

³⁷⁹ İsidore, *Chr.* s.33.; Zosimus, *Hist*, 6.2,s.128.

geçirdiğinden bahsetmektedir. Bu tarih ilki 21 Eylül’ü işaret ederken diğerleri 12 Ekim’i göstermektedir. ³⁸⁰Hydatius bu tarihi Honorius’un sekizinci konsüllüğü ve oğulları Arcadius ve Theodosius’un üçüncü döneminin Salı gününe atfeder. ³⁸¹410 yılında İspanya’da yaşanan barbar istilaları Hydatius tarafından çarpıcı sözlerle anlatılmaktadır: “Barbarlar İspanya’da taşkınlık yapmaya başladıkça ölümcül salgın hastalıklar devam etti. Şehirlerde depolanan iyi ve zengin ürünler, zalim vergi tahsildarı ve onun askerleri tarafından yağmalandı.”³⁸² İspanya’da yaşanan bu istila ve yağma sonrası şehrin içerisinde yaşayan insanların zor durumda olduğunu Hydatius’un sözleri ile niteleyebiliriz. Bu dönemde kıtlık, veba gibi ortaya çıkan salgın hastalıklar nedeniyle çocukların hayatını kaybettiği bilinmektedir. ³⁸³ İspanya bu felaket ile uğraşırken göçmen kavimlerin bölgeye yerleştiğini görmekteyiz. Öyle ki Hydatius bu yerleşimi “Tanrı’nın merhameti ile barış sayesinde gerçekleşti” olarak anlatır. ³⁸⁴ Vandallar, Gallaecia’nın bir bölümü alırken Süevler okyanusun batısındaki bölgede yerleşmeye başladılar. Alanlar, Lusitania ve Kartaca, Silingi Vandalları ise Baetica’da yerleştiler. ³⁸⁵ Geç antik çağ Roma kaynaklarında İspanya’ya gelen barbarların bu bölgede yol açtıkları felaketlerden söz edilir. 409 yılında İspanya’ya gelen Vandal, Alan ve Süev kuvvetlerinin Hydatius’un belirttiği üzere şehirde bir karmaşa yaratması ifadesinin arka planlarından birisi de 409-411 yılında İspanya’da yaşanan iç savaşın resmini çizmektedir. Bu olay İspanya tarihindeki yirmi yılın gidişatını oldukça fazla etkileyecektir. Romalı rakip komutanlar arasındaki mücadele barbar akınlarının önüne

³⁸⁰ Micheal Kulikowski, *Late Roman Spain and its Cities*, The Jones Hopkins University Press, United States of America 2004, s.159.

³⁸¹ Hydatius, *Chr.*, 297.15.s.81

³⁸² Hydatius, *Chr.*, s.83.; Merrills-Miles, *The Vandals*, s.42

³⁸³ Hydatius, *Chr.*, s.83.

³⁸⁴ Hydatius, *Chr.*, 17.s.83.

³⁸⁵ Isidore, *Chr.*, 73,s.34.

geçmiştir. İmparatorluk, 410 yılı genelinde Constans ve Gerontius arasında yaşanan mücadeleler ile zorlu bir dönemden geçer.³⁸⁶ Constans bu tarihte Gerontius'a karşı başlattığı isyanı, Constantinus ise İtalya'da Po ovasına kadar ilerleyerek kendisine bir avantaj olarak görmektedir.³⁸⁷ Constans, İspanya'ya karşı başlattığı bu seferden geri çekilmeye zorlansa da Arles'e kadar ulaşmayı başarmıştır.³⁸⁸ Constans ve oğlu Arles'de yeni bir girişim planı oluşturdular. 410 yılının sonunda veya sonraki yıllarda magister militum Edobich Frank yardımından destek almak için Ren'e gönderildi. Bu sırada Constans Gerontius'a karşı mücadele içerisindeydi. Gerontius ve Constans Pireneler ve Arles arasındaki bir yerde hazır olmak için yola koyuldular. Constans yenilgiye uğradı ve Vienne'ye çekilmek zorunda kaldı. Gerontius ise Vienne'ye gelerek genç Augustus'u öldürdü ve Arles'e geri döndü.³⁸⁹ 409-410 yıllarında İspanya'da başlayan iç savaşı kazanan Gerontius'un ölümünün ardından bölgedeki güç otoritesi yön değiştirdi. Kendisine sığınan askerler tarafından öldürülen Gerontius'un yerine danışmanı kraliyet soyluluğunu bir kenara bırakan Maximus geçti. Böylelikle İspanya'nın iç bölgelerinde bağımsız sayılabilecek barbar grupları yer almaya başladı.³⁹⁰

Bu tarihlerde İmparatorluk ile çok az ilişkisi bulunan Vandal, Alan ve Süev kuvvetleri yağmaya devam ettiler ve 409 yılında İspanya'ya girdiler.³⁹¹ İki yıl boyunca ülkeyi tahrip ettikten sonra Süevler Gallaecia'nın kuzeybatısına yerleştiler. Vandalların bir kolu olan Hastingler ise aynı bölgeye yerleşti. Silingi Vandalları³⁹² güneyde

³⁸⁶ Zosimus, *Nea Historia*, 6:2;s.128.

³⁸⁷ Kulikowski, *Late Roman Spain*, s.160.

³⁸⁸ Halsall, *Barbarian Migrations and Roman West*, s.222.

³⁸⁹ Kulikowski, *Late Roman Spain*, s.160.

³⁹⁰ Kulikowski, *Late Roman Spain*, s.160.

³⁹¹ Sozomenus, *Hist.*, s.695.; İsidorus, *Hist.*, s.33.

³⁹² Silingi Vandalları kralları Fredbal önderliğinde bu bölgeye yerleşmişlerdir. Bkz: Bury, *History of the Roman Empire*, s.15.

Baetica'ya yerleşirken Alanlar Lusitania ve Kartaca'nın merkez bölgelerine yerleştiler.³⁹³Hydatius'un İspanya hakkında verdiği bilgiler doğrultusunda askeri güçler arasında yaşanan mücadelenin izlerinin bölgede yaşanan bazı olayları şekillendirdiğini söylemek mümkündür. Gerontius'un ölümünden sonra yerine geçen Maximus her ne kadar kraliyet adına istekli olmasa da Roma İspanyası'nda imparatorluk düzenini devam ettirmeye çalışmıştır. Roma İspanyası'nda meydana gelen barbar istilaları ve vergi ödemeleri sorunları bölgedeki işgalden daha büyük bir mesele haline gelmiştir. Vergitahsilâtı Roma yetkilileri için oldukça önemli bir görevi temsil etmekteydi. Hydatius'un “*barbarlardan daha zalim*”³⁹⁴ olarak nitelendirdiği vergi tahsilinin olduğu yerde Roma'nın merkezi sisteminin hala var olduğunu söylemek oldukça önemli bir ayrıntıdır.³⁹⁵

411 yılı itibariyle İspanya eyaletlerine Vandal, Alan ve Süev gruplarının yerleşmesiyle beraber kabileler arasında yaşanan mücadeleler ortaya çıkacaktır. 411 yılında siyasi mücadeleler ve dışarıdan gelen barbar grupları arasındaki çekişmeninvarlığı kaynakların gözünden kaçmıştır. Bölgedeki huzursuzluğun giderilmesi için Romalı yetkililer barış ortamını kalıcı yerleşim ile sağlamaya çalışmıştır. Ancak yinede 417 yılında İspanya'ya gelen yerleşimciler arasındaki gerginlik giderek artmaya başlamıştır.³⁹⁶İspanya'da faaliyet gösteren Vandal, Alan ve Süevlere karşı Vizigotlar'ın mücadele ettiğini görmekteyiz. Roma İmparatorluğu'nun ihtişamını yaşatmak isteyen Athaulf Galya'da federati olarak kalmak istese de başarısız

³⁹³ İsidore, *Chr.*, s.34; Hydatius, *Chr.*, 17:s.83; O'Callagan, *A History of Medieval Spain*, s.39.

³⁹⁴ Hydatius, *Chr.*,16;s.83.

³⁹⁵ Kulikowski, *Late Roman Spain*, s.162.

³⁹⁶ Orosius ve Hydatius barbar müttefikler ve Romalı yetkililer arasında yaşanan bu barışı Tanrı'nın merhameti olarak değerlendirmektedirler. Bkz: Orosius Hist. 7.41,s.358, Hydatius, *Chr.* s.83.

oldu.³⁹⁷ Romalılar tarafından sürgüne gönderilen Athaulf'un halefi Sigeric'de öldürüldü. Vizigotların yeni kralı Wallia (415-418) İspanya'da yaşanan sıkıntılardan dolayı Afrika'ya geçmeye çalıştı.³⁹⁸ Bunun üzerine Romalılar ile anlaşılan Vizigotlar onların müttefikleri olarak kabul edildiler. Böylece İspanya'yı yeni istilacılara karşı savunmaya başladılar.³⁹⁹ Vizigot saldırıları sonucunda Alanlar ve Silingi Vandalları'nın neredeyse çoğu yok edildi. Kalan gruplar ise Gallaecia'da yer alan Hastinglere katıldı. Vizigotlar, barbarlara karşı gösterdikleri bu başarı sayesinde⁴⁰⁰ 418 yılında Galya'ya ve kısmen Narbonne'a yerleşmelerine izin verildi. Böylece Vizigot Toulouse krallığının başlangıcı sağlanmış oldu.⁴⁰¹ Bu tarihten itibaren geçen kırk yıl içerisinde İspanya'da Vizigotlar diğer barbar gruplarına karşı Attila ve Hunlar dâhil olmak üzere savunmaya geçmiştir. İspanya'da Süev ve Hasting Vandalları birbiri ile mücadele etmeye devam etti.

418'de Kral Wallia, Baetica bölgesindeki Siling Vandalları'nın bir kısmını yok etti.⁴⁰² Vandallar ve Süevler üzerinde hüküm süren Alanlar ise kralları Addax'ın hayatını kaybetmesinin ardından bir süre Gotların tahakkümüne girmişlerdir.⁴⁰³ Alanların bir süre sonra Vandal kralı Gunderic etrafında yeniden

³⁹⁷ Vizigot kralı Athaulf, İmparator Constantinus ile yaptığı görüşmeler neticesinde öldürüldü ve yerine geçen Kral Vallia ile İmparator arasında yeni bir anlaşma sağlandı.

³⁹⁸ Hydatius, *Chr.*, s.85.

³⁹⁹ O'Callagan, *A History of Medieval Spain*, s.39.

⁴⁰⁰ Athaulf'un yerine geçen Kral Vallia veya Wallia döneminde patricius Constantinus ile bir barış sağlayan Vizigotlar Baetica ve Lusitania'da kurulan Alanlar ve Silingi Vandallarına karşı savaşmıştır. Bu savaşın karşılığında imparatorluk bölgesinde kalmışlardır.

⁴⁰¹ O'Callagan, *A History of Medieval Spain*, s.39.

⁴⁰² Bury, *Invansion of Europe*, s.53.

⁴⁰³ Hydatius, *Chr.*, s.87.

Gallaecia'ya⁴⁰⁴ yerleştğini görmekteyiz. Süevlerin ve Hastinglerin kralı olarak ilan edilen Gunderic, Douro'nun Gallaecia'nın kuzeybatısını işgal ettiler.⁴⁰⁵

İspanya'ya gelen Vandallar ile Süevler arasında savaşın çıkması an meselesiydi. Vandalların İspanya hareketinde Vandal kralı Gunderic ve Süev kralı Hermeric arasında yaşanan kavga sonucunda Vandallar, Süevler'i Erbasian dağlarında kuşatma altına aldı.⁴⁰⁶ Süevlerin ablukasını kaldıran Vandallar, Aicarus Maurocellos altındaki binlerce kişi Bracara'dan kaçarken öldürüldüler.⁴⁰⁷ Ardından Vandallar Gallaecia'dan ayrılarak Baetica'ya geçmişlerdir.⁴⁰⁸ Bu tarihten itibaren 420 yılında Vandallar'ın Astirius⁴⁰⁹'un baskısı altında İspanya'da yer değiştireceklerdir. Vandallar, Süevler ile olan mücadelenin sonunda onlara karşı uyguladıkları kuşatmayı kaldırarak sayısız askerle birlikte Gallaecia'dan ayrılarak Baetica'ya geçtiler.⁴¹⁰ Ayrıca Hastinglerin Balear Adalarına baskın yaptığını ve Seville ve Kartaca'yı ele geçirmeye çalışmışlardır.⁴¹¹

⁴⁰⁴ İspanya'nın kuzeybatısında bulunan Roma eyaletine verilen isimdir.

⁴⁰⁵ Bury, *Invasion of Europe*, s.53.

⁴⁰⁶ Michael Kulikowski, *The End of the Roman Spain*, University of Toronto, 1997, s.116.

⁴⁰⁷ Bury, *Invasion of Europe*, s.57.

⁴⁰⁸ Hydatius, *Chr.*, s.87.

⁴⁰⁹ Astirius ismine ilk kez Hydatius'un eserinde İspanya'yı Vandallar'a karşı koruyan bir komutan olarak bilmekteyiz. Ancak son dönemlerde ortaya çıkan bazı el yazmalarında III. Constantinus ve onun askeri Gerontius'a karşı çıkan Maximus'un ikinci bir gaspına karşı görevlendirildiği düşünülmektedir. Consentius'un mektuplarında Astirius hakkında "Çok büyük bir ordunun ve savaşın emanet edildiği şanlı adam" ifadesi kullanılmıştır. İspanya savunmasında önemli bir rol oynayan Astirius'un V. yüzyılda partici yapıldığı bilinmektedir. Bkz: Michael Kulikowski, "The Career of the "Comes Hispaniarum" Asterius", *Phoenix*, c.54, Sa.1/2, s.123-141.

⁴¹⁰ Hydatius, *Chr.*, s.87.

⁴¹¹ O'Callagan, *A History of Medieval Spain*, s.40.

Hasting Vandallarının yerleşim bölgesi olarak güneyi seçmelerinin birkaç nedeni olabilir. Öncelikle Güney İspanya’da Vizigotların geri çekilmesinden dolayı oluşan boşluğu Hasting Vandalları doldurmuştur. Silingi ve Alanların bir kısmının yok edilmesiyle birlikte toprak arayışı içerisinde bulunan Hasting Vandalları, akınları doğrultusunda giderek büyüyen ve yarımadaya hâkim olan yeni bir güç olarak ortaya çıktılar.⁴¹²Süevler’e yapılan saldırı sonrasında muhtemelen konfederasyon arası yaşanan baskı sonucunda Kralları Fredbal önderliğinde Hastingler güneye taşınmak durumunda kaldılar. Hastingler 421 yılında Baetica’ya yerleştiler.⁴¹³Hasting Vandalları’na burada Constantinus’un ölümünden sonra iktidar için mücadele eden General Castinus karşı koymuştur.⁴¹⁴Buna rağmen Roma ordusu direniş gösteren Vandallara karşı mağlup oldu ve daha önce birlikte hareket eden Vizigot yardımcılarının ihaneti sonucunda geri çekilmek durumunda kaldı. Gotlar arasında hala dikkate değer bir öneme sahip olan önceki kraliçe Galla Placidia Castinus yerine Afrika generali Bonifatius’u desteklemesi savaşın hangi gerekçelerle mağlubiyete sürüklendiğinin göstergesidir.⁴¹⁵422 yılında Roma ve Hasting Vandalları arasında yapılan bu savaşta ihanetin etkileri görülebilir. Vandal etkisini azaltmak için gerekli müdahalede bulunulmaması bu örneği destekler niteliktedir. Vandalların 412 ve 422 yılında İspanya’da yaşadığı bu deneyimler neticesinde yeniden hareketlenmesi güvenilir bir bölge ihtiyacı duyması ve yerleşime uygun birtoprak arama ihtiyaçlarını göstermektedir. Nitekim Geiserich önderliğinde 429 yılında Vandalların Kuzey Afrika topraklarına yöneldiğini görmekteyiz.⁴¹⁶

⁴¹² Roger Collins, *Early Medieval Spain Unity in Diversity 400-1000*, Macmillan, London 1983, s.19.

⁴¹³ Bury, *Invansion of Europe*, s.53.

⁴¹⁴ Collins, *Early Medieval Spain*, s.19.

⁴¹⁵ Collins, *Early Medieval Spain*, s.20.

⁴¹⁶ Collins, *Early Medieval Spain*, s.20.

Vandalların yerini değiştirmesiyle beraber 409 yılında bölgeye gelen Süevler bu durumu kendilerine karşı bir avantaja dönüştürerek bölgede kalmaya devam ettiler. Vandalların Afrika'ya güvenli bir şekilde geçme faaliyetleri sırasında Güney İşpanya'ya geri döndükleri ve bu bölgede Süevler ile karşılaştıkları bilinmektedir.⁴¹⁷ 430 yılında Lusitanya'da Hermigar adlı liderinin yaptığı tahribat sonucunda Geiserich'in Vandal ordusu ile beklenmedik bir şekilde geri dönmesi ile Süev kralı Hermigar Merida'da öldürüldü.⁴¹⁷ Sonraki yüzyılın çeyreğinde Süevler'in bölgede kontrolü tekrar sağladığı görölmektedir. Vandalların Afrika'ya geçişinden itibaren güney ve batı bölgelerde güçlenen Süev hâkimiyetinde bir artış söz konusudur. İşpanya hâkimiyeti Süev kralları Hermeric⁴¹⁸ (438), Rechilia⁴¹⁹ (438-448), Rechiarius (448-456) yönetime geçmiştir. Rechiarius 439 yılında Lusitanya'nın başkenti Merida'yı ele geçirmiş ve bu şehri başkenti yapmıştır.⁴²⁰ Süev kralının 441 yılında Sevilla'yı da topraklarına katması ile güney eyaletlerinde gücünü sağlamlaştırmıştır.⁴²¹

Barbar gruplarının İşpanya'da büyük bir kıtlığa yol açtığını öngörebiliriz. Orosius, Hydatius gibi isimler İşpanya'da şehirlerin büyük bir yıkım ve şiddetle karşılaştığını ifade ederken Olympiodorus ise şehirlerde yaşanan kıtlıktan dolayı yamyamlığın yaşandığını vurgulamaktadır⁴²². Ancak bu durumun kronik yazarlarının öznel görünüşü niteliğinde dile getirildiği unutulmamalıdır. Kıtlığın en büyük sebeplerinden biri iklim değişikliğidir. Bunun yanı sıra uzun bir zaman istilalar

⁴¹⁷ Collins, *Early Medieval Spain*, s.20.

⁴¹⁸ *Hermeric 438 yılında tahtan çekilmiştir.

⁴¹⁹ İsidore, *Chr.*, s.39

⁴²⁰ İsidore, *Chr.*, s.40.

⁴²¹ Collins, *Early Medieval Spain*, s.20.

⁴²² Olympiodorus, *Testimonium*, Francis Cairns, *The Fragmentary Classicising Historians of the Later Roman Empire: Eunapius, Olympiodorus, Priscus and Malchus*, R.C Blockley, Liverpool 1983, fr. 29.2, s.193,

nedeniyle ortaya çıkan besin yetersizliğinin sağlanamamasıdır.⁴²³ Hydatius'un verdiği bilgiler doğrultusunda, İspanya'da bulunan şehirlerin büyük ölçüde zarar gördüğü ancak bir önceki yüzyıldan inşa edilenlerin ayakta kaldığı bilinmektedir. Hydatius yine eserinde vergi sistemine dair birkaç ipucu verir. Ölümden kaçanların daha ağır vergilerle sonuçlandığını ifade eder. Bu durum aslında istilalar nedeniyle bölge ekonomisinin zarar görmediğinin kanıtıdır. İmparatorluğun askeri savunmada güçsüzlüğü bölgedeki ekonomik dengenin bozulmasına sebebiyet vermemiştir.⁴²⁴

İspanya eyaleti büyük bir ekonomik krizin içerisinde değildir. Ancak kroniklerin söylediği gibi bir kıtlık ve felaket dönemi yaşanmış olabileceği ihtimali çok düşüktür. V. yüzyılda bölgeye gelen grupların barış içerisinde bir döneme girdiğini görmekteyiz. Öyle ki Orosius onların çiftçilik ve tarım ile uğraştığını söylemektedir.⁴²⁵ Burada Vandalların İspanya'da gerçekleşen faaliyetlerinden birisinin tarım olabileceği ihtimali üzerinde durabiliriz. Olympiodorus Vandalların “*Truli*” olarak adlandırılan Gotlara tahıl verdiklerini söylemektedir.⁴²⁶ Gotlar, İmparator Constantinus tarafından abluka altına alındıklarında yetersiz gıda sorunu ile Vandallar'dan tahıl almışlardır⁴²⁷. Olympiodorus bu bilgiyi verdikten sonra tahıl alışverişindeki birim fiyatına dair bir ayrıntı verir. 1 solidus⁴²⁸ per trula karşılığında tahıl alışverişi yapılmaktadır. 1 trula bir sextariusun üçte

⁴²³ Collins, *Early Medieval Spain*, s.17

⁴²⁴Hydatius, *Chr.* 16.s.83. Merrills-Miles, *The Vandals*, s.42.

⁴²⁵ Kulikowski, *Late Roman Spain*, s.166.

⁴²⁶ Olympiodorus, *fr.*29,1,s.194

⁴²⁷ Halsall, *Barbarian Migrations and Roman West*, s.226.

⁴²⁸ Roma altını. Solidi veya Bizans sikkesi olan altın para Gothic kralı Odavacar tarafından kendi krallığı boyunca çıkarılmıştır. 12 dinar 1 solidus'a denk gelmektedir. Bkz: Christopher Coredon, *A Dictionary Medieval Terms and Phrases*, D. S. Brewer, Cambridge 2004, s.262. Ancak orijinali kadar kaliteli değildir. Bu dönemde İmparatorluk sikkelerinin taklit edildiğini görebiliriz. Özellikle Vandal krallarının kullandığı paralar Geiserich dönemi ile birlikte daha belirgin olmaya başlar. Bu dönemde sikkenin

birinden daha azdır.⁴²⁹ Bu iki grup arasındaki ticari ilişkinin bir süre sonra karşılıklı mücadeleye evrildiğini görmekteyiz. İspanya’da yaşanan güç dengelerinin Vandal tarihi açısından birkaç önemli noktası bulunmaktadır. Germen göçleri ile beraber başlayan Roma sınırları bu kavimler için hem bir toprak hem de güç elde etme şansını taşıyordu. Vandalların ana yurtlarından hangi sebeplerle ayrıldıkları bilinmezken onların coğrafya üzerindeki hareket faaliyetleri aslında bize ipucu vermektedir. Yarımadaya gelen üç farklı grubun birbirleriyle mücadele etseler de, tehlike halinde tekrar bir birliktelik kurmaları aynı amaca hizmet ettiklerini gösterir niteliktedir. Yukarıda Olympiodorus tarafında elde edilen gıda sorunu çeken Gotlara karşı tahıl alışverişinde bulunan Vandallar bu durumu kanıtlar niteliğindedir. İspanya’daki Gotlar dâhil barbar grupları arasında büyük bir düşmanlığın yaşanmadığının örneğidir.⁴³⁰

Ren hattının kırılmasıyla birlikte toprak arayışına devam eden Vandalların İspanya’da kısa süreli bir yerleşik yaşama geçtiğini görmekteyiz. Aynı zamanda bu istilalar sırasında Vandallar devamlılığı sağlamak adına ikili koalisyonları tercih etmişlerdir. Alanlar ile birlikte hareket eden Vandal grubu 417 tarihinde Silingler’in yenilgisine kadar olan süreçte değişken siyasi hamleler sergilemiştir. 431 Yılı dolaylarında grubun bu tarihten sonra kesin bir ayrıma girdiği söylenemez ancak İspanya’da Gunderic etrafında birleşen Vandal ordusu bundan sonra sistemli bir şekilde hareket edecektir. İspanya’daki hareketlilik Vandalların Afrika yerleşimini elde etmek için gerekli bilgileri toplayabileceği bir üs noktası haline gelmiştir.

karakteri Roma ile kurulan iletişim doğrultusunda yeni bir şekil alır. Roma oymacılarının Vandal darphanesinde hizmet verdiği bilinmektedir. Bkz: Warwick Wroth, *Catalouge of the Vandals, Ostrogoths and Lombards*, Longmans & Co, Oxford 1911, s.XXV.

⁴²⁹ Olympiodorus, *fr.*29,1, s.194

⁴³⁰ Kulikowski, *Late Roman Spain*, s.169.

⁴³¹ Merrills-Miles, *The Vandals*, s.48.

III. BÖLÜM: VANDALLARIN KUZEY AFRİKA'DA YERLEŞMELERİ

3. 1. Geç Antikçağ Dönemi'nde Kuzey Afrika'nın Genel Durumu

Kuzey Afrika eskiçağlardan bu yana birçok topluluğun ve kültürün izlerini taşımaktadır. Kuzey Afrika'nın Batı kesiminin tarihi aslında büyük ölçüde bu bölgede var olmuş kültürlerin ortak mirasıdır. Nil Vadisi'nin batısında Kuzey Afrika'nın yerli sakinleri olan Berberiler dışında Fenikeliler, Romalılar, Vandallar, Bizans İmparatorluğu, Arap, Türkler ve Fransızlar olmak üzere birçok medeniyet bu topraklarda varlıklarını sürdürmüşlerdir.⁴³²

İmparatorluğun en geniş topraklarından birisi olan Afrika 2.000 milin üzerinde ve Atlantik'ten Mısır sınırlarına kadar ortalama 125 mil genişliğindeydi. Afrika-Proconsularis veya sadece Africa Propria olarak adlandırılır. Afrika'nın güney kısmı Byzacena⁴³³ olarak adlandırılan bölge üçüncü Pön savaşında ilhak edilen Kartaca'nın topraklarından küçültülmüş olan Triton⁴³⁴ gölüne ve doğuya Syrtis Minor'a kadar uzanan geniş bir sınıra uzanır.⁴³⁵ Kuzey Afrika Roma İmparatorluğu'nun en önemli tahıl merkezlerinden biridir. Erken dönemlerden itibaren oldukça verimli olan toprakların zaman içerisinde kuruması ile Kuzey Afrika ve Doğu Akdeniz'in kıyıları çoraklaşsa bile İmparatorluğun tahıl ihtiyacını karşılamaya devam etmiştir. Bu ovaların zenginliği ile

⁴³² Louise Cilliers, *Roman North Africa Environment, Society and Medical Contribution*, Amsterdam University Press, Amsterdam 2019, s.15.

⁴³³ Byzacena geç dönem Roma eyaletidir. Afrika Tetrarşi döneminde 314 yılında 6 vilayetten oluşmaktadır. Africa Proconsularis, Byzacena, Tripolitana, Numidia, Mauretania Sitifiensis ve Mauretania Caesariensis olmak üzere önemli vilayetlerden oluşmaktadır. Bkz: *The Oxford Dictionary of Late Antiquity*, Ed.Oliver Nicholson, "Africa" Oxford University Press, Sayı:1, United Kingdom 2018, s.29.

⁴³⁴ Kuzey Afrika'nın güneyinde bulunan gölün adıdır.

⁴³⁵ H. V. Canter, "Roman Civilization in North Africa", *The Classical Journal*, CAMWS, c.35, Sayı:4, 1940, s.198.

birlikte ortaya çıkan zeytinyağı, üzüm, şarap, kumaş gibi ihracat yapan ülkeler Kuzey Afrika'dan elde edilen buğday sayesinde yaşamaktadırlar. Dolayısıyla bu bölgeye sahip olan güç bütün bu ticari ağı ele geçiriyordu.⁴³⁶ Afrika'nın tarihi çok uzun soluklu bir dönemi kapsar. Ancak onun tarihsel sürecine baktığımızda yaklaşık 20 yıllık bir mücadelenin ardından Pön Savaşları ile birlikte imparatorluğun İtalya dışına çıktığı ilk topraklardan biridir. Sicilya ve Kartaca'nın alınmasıyla beraber adanın batısı Roma'nın ilk eyaleti haline geldi.⁴³⁷ Roma Cumhuriyet rejiminin çökmesinin sebepleri arasında Doğu'da yapılan yeni savaşlar neticesinde siyasi ve askeri hırslar yeni diktatörlerin çıkmasına neden oluyordu. Afrika ve Galya gibi eyaletlerdeki güçsüzyasi faaliyetlerini yürüten generallere geçti.⁴³⁸

Kuzey Afrika Batı İmparatorluğu'nun kültür ve ticaret faaliyetlerinin en önemli merkezlerinden biridir. İmparatorluğun bölünmesinden sonra Afrika'nın Tripolitania'ya⁴³⁹ kadar uzanan toprakları Roma gücü altında bulunurken, Libya Doğu İmparatorluğu'nun toprak sınırı içerisinde kalmıştır. Valentianus'un oğlu Gratianus eskiden batıya ait olan Balkan yarımadasındaki toprakların büyük bir bölümünü I. Theodosius'a bırakmıştır. Bu tarihten itibaren Batı ve Doğu İmparatorlukları arasındaki sınır Kuzey Afrika bölgesinde eski sistemiyle kalmıştır.⁴⁴⁰ Kuzey Afrika İmparatorluğun kentleşme seviyesinde oldukça gelişmeye başlayan en önemli eyaletini temsil ediyordu. Tarıma dayalı zenginliğin yanı sıra, bölgede antik Fenike kentlerinin, Roma garnizon şehirlerinin varlığı ve koloniler ile birlikte yerel halkın karışımı yeni bir kent uygarlığını

⁴³⁶ Fernand Braudel, *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Eren Yayıncılık, İstanbul 1989, s.38.

⁴³⁷ J.M.Roberts, *Avrupa Tarihi*, çev. Fethi Aytuna, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2015, s.79.

⁴³⁸ Roberts, *Avrupa Tarihi*, s.85.

⁴³⁹ Trablusgarp.

⁴⁴⁰ Michael Grant, *Roma'dan Bizans'a*, çev. Z. Zühre İlkelen, Homer Kitabevi, İstanbul 2000, s.16.

oluşturmuştur.⁴⁴¹ Kuzey Afrika’da Roma lejyonun büyük bir kısmı özellikle MS 14’den itibaren üç lejyonun Afrika’da ikisi Mısır’da biri Afrika Procosularis’de konumlandırılmıştır.⁴⁴² Dolayısıyla Afrika hem askeri hem de ticari önemi bakımından imparatorluk için oldukça önemli bir bölgeydi.

II. yüzyıla değin Roma Afrika’sında refah dolu bir dönem yaşanırken İmparatorluk içerisinde yarım asırlık süren (235-284) bir iç kriz ile bu durum değişmeye başlar. Barbar istilaları, yerel mücadeleler, salgın hastalıklar ve tahripler neticesinde meydana gelen bu krize karşılık yerel gücünü kazanan sayısız genarelin olduğu bilinmektedir.⁴⁴³ Barbar istilaları İmparatorluğun sınır bölgeleri için oldukça zorlu şartlar oluştursa da Kuzey Afrika’nın bu durumdan etkilenme biçimi siyasi, sosyal ve dini alanlarda farklılık göstermiştir. İmparatorluğun tahıl tedarikçisi olan Afrika için batı merkezinin ihtiyacını karşılaması oldukça önemli bir noktadır. Dolayısıyla istila veya herhangi bir saldırı neticesinde bölgede oluşabilecek ekonomik tabanlı bir kayıp İmparatorluk için yıkıcı sonuçlar verebilirdi. Bunun yanı sıra yine Afrika İmparatorluk içerisinde iki büyük Hristiyan topluluğunun en çok yaşadığı bölgelerden biri hale gelmiştir.⁴⁴⁴ Kuzey Afrika’ya II. yüzyılın yarısında ulaşan Hristiyanlık bölgede dini bir baskı oluşturmaya başladı. IV. yüzyıla değin geline süreçte Afrika’da Donatist Katoliklik⁴⁴⁵ hareketi ile birlikte şiddetli çatışmalar meydana geliyordu. Donatizm

⁴⁴¹ Charles Freeman, *Mısır, Yunan ve Roma*, çev. Suat Kemal Angı, Dost Kitabevi, Ankara 2003, s.524.

⁴⁴² R.C.C Law, “North Africa in the Hellenistic Roman Periods, 323 BC to 305”, *The Cambridge History of Africa*, Ed.J. D Fage, Roland Oliver, c.2, Cambridge University Press, 2008, s.192.

⁴⁴³ Canter, *Roman Civilization in North Africa*, s.20

⁴⁴⁴ Roberts, *Avrupa Tarihi*, s.109.

⁴⁴⁵ Donatizm: Büyük Zulüm olarak adlandırılan ve Afrika’da gerçekleşen dini hizip hareketidir. Donatist Katolik hareketinin temel çıkış noktası Diocletianus döneminde uygulanan baskılar ve büyük zulmün neticesinde ortaya çıkmıştır. Bkz: Shira L.Lander, *Ritual Sites and Religious Rivalries in Late Roman North Africa*, Cambridge University Press, UK, 2017, s.17-18.

Kuzey Afrika’da büyük bir hareketliliğe neden oldu. 305 yılında tahttan çekilen Diocletianus ve Maximianus’dan sonra Afrika’da yaşanan zulüm sona erse de kilise içerisindeki barış çok uzun sürmedi. Afrika Kilisesi Paulus’un takipçisi diyakoz⁴⁴⁶ Silvanus’u seçmişlerdi. Silvanus’u kutsamak için on iki Numidyalı piskopos 5 Mart 305 yılında toplandılar ve böylece Silvanus’u kutsadılar. Kuzey Afrika piskoposluğuna yedi sene sonra Maxenius (306-312) tarafından atanan yetkililer tarafından yönetildi.⁴⁴⁷

Maxenius tarafından atanan yetkililerden sonra kiliseler bu dönemde yeniden açılarak restore edildi. Yönetim itirafçılar ve traditores⁴⁴⁸ arasındaki düşmanlığa müdahale etmediği için Kartaca ve Numidia arasındaki mücadele giderek zorlu bir hale geldi. Kartaca Piskoposu’nun 311 yılında ölmesi üzerine halefi olarak Caecilian seçildi. Numidialılar Büyük Zulm’de Caecilian’ın yaptıklarını unutmadıkları için karşısına rakip olarak Majorinus’u seçtiler. Böylelikle Kuzey Afrika kilisesi kendi içerisinde bölünmüş oldu. Bu tarihten itibaren İmparator Constantinus’un desteğini alan Caecilian’ın düşmanları tehdit altındaydı. İmparator kilise arasındaki bu tartışmanın çözülmesi için Roma piskoposu Miltiades’in hakemliğinde bir tartışma gerçekleştirmiştir. İmparator tarafından desteklenen Caecilian’ın muhalifleri karşısına çok güçlü bir rakip olan Casae Nıgralı Donatus’u çıkardılar.⁴⁴⁹ Donatus kısa zaman

⁴⁴⁶ Diyakoz: Katolik kilisesinde üç büyük Tarikat’ın en alt kademesinde bulunan kişiye verilen isimdir. Detaylı bilgi için bkz: *The Oxford Dictionary of the Christian Church*, Ed. F.L. Cross, Oxford University Press, New York 1997, s.1551.

⁴⁴⁷ W.H.C Frend, “The Christian Period in Mediterranean Africa, AD 200 to 700”, *The Cambridge History of Africa*, 1979, s.466.

⁴⁴⁸ Latince “Hain” anlamına gelen bu kelime Roma zulmü sırasında diğer Hristiyanlara ihanet eden ilk Hristiyandan biri anlamına geldiği için oldukça önemli bir suçlamayı çağrıştırmaktadır.

⁴⁴⁹ Shira. L. Lender, *Ritual Sites and Religious Rivalries in Late Roman North Africa*, Cambridge University of Press, 2017, s.24.

içerisinde hem Numidyalılar'ın hem de Kartacalıların desteğini kazandı.⁴⁵⁰ 313 yılında toplanan konsilde Donatus'u kınamalarının ardından karışıkların devam etmesi üzerine 314 yılında Arles'de konsey, Donatus'u destekleyenleri bir kez daha kınadı. İmparator bu tarihten sonra meseleyi bizzat ele aldı ve 316 yılında kiliseye el konularak Donatistler ve piskoposları sürgüne gönderdi.⁴⁵¹ Kuzey Afrika'da başlayan Donatizm Numidia bölgesinde 300 yüzyıl boyunca devam etti. İmparator'un desteklediği Caecilian'a karşı en büyük tepkiyi gösteren Numidia bölgesinde Vandalların gelişine dair sürmeye devam etmiştir. Öyle ki Vandalların Afrika'daki yerleşimlerine dek yaşamaya devam etti. Bununla birlikte sayısız kilise ve gösterişli mozaikler şehrin dinsel mimarisine oldukça büyük katkı sağlamıştır.⁴⁵²

Kuzey Afrika'da eyaletlerdeki yönetim şekli üçüncü yüzyıl krizi birlikte Dioclaetianus'un döneminde çözülmeye başladı. Mauretania Tingitana bölgesinde patlak veren savaş sonucunda bölge ilk defa sınırlandırıldı. Eyalet büyük ölçüde terkedilerek geri kalan sınır İspanya'ya bırakıldı. Geride kalan eyaletler ise kendi aralarında bölünerek Mauretania Caesariensis Mauretania Sitifensis'e, Mauretania Caesariensis ise Numidia ve kuzeyde bulunan Numidia Cirtensis arasında bölündü. Güneydeki Militania ise sadece MS 314 yılında yeniden bir araya getirilecektir. Africa Proconsularis ise kuzeyde Zeugitana'ya, güneyde yer alan Byzacena ise Batı Libya'daki Tripolitania'ya dönüşecektir.⁴⁵³ Diocletianus'un reformları gerçekten de Kuzey Afrika'da harekete geçmeye başlamıştır. Diocletian bölgenin yönetimini özellikle "praesides" olarak adlandırılan atlı birliklere bırakmıştır. Bu birliklerin güçleri

⁴⁵⁰ C. Frend, *The Christian Period in Mediterranean Africa*, s.467-468.

⁴⁵¹ "Donatizm" mad. *The Oxford Handbook of Early Christian Studies*, Oxford University Press, New York 2008, s.337.

⁴⁵² Cilliers, *Roman North Africa*, s.20.

⁴⁵³ J.Marilyn Evans, "North Africa", *Encyclopedia of Global Archaeology*, 2014, s.5317.

IV. yüzyılın sonunda valilerin sivil ve askeri işlevleri olmak üzere ikiye ayrıldı. Yönetim, daha çok atlı askerlerin ve askeri komitelerin yerel idaresinde bulunuyordu. Praesid'ler vali rütbesi olmaksızın vilayetlerin sivil yöneticisi olarak kalmaya devam ettiler.⁴⁵⁴ IV. ve V yüzyılda merkezi gücün ortaya çıkması ile birlikte imparatorluk bürokrasisinde hızla gelişen ve yerel yönetimlerin idari, mali ve adli görevleri işleyen bir düzenin içerisinde yer almaya başlıyordu. Özellikle imparatorluk yetkilileri vergilerin toplanmasından sorumlu oldukları için oldukça kazançlı bir yatırımı örneğin kamu binalarını finanse etmek için kullanıyorlardı. İmparatorluk yönetiminde yetkili askerler için ayrılan görev sayılarının fazla olmasıyla birlikte yönetimde seçkin bir kesimin oluşmasına neden oldu. Böylece yerel elitler diyebileceğimiz yöneticiler kendi yetki alanlarına göre belediye binalarına, tiyatro, forum gibi kentsel yapıları oluşturarak şehirlerin gelişmesine katkı sağladılar.⁴⁵⁵

İmparatorluğun Kuzey Afrika bölgesinde özellikle III. yüzyıl krizi ile birlikte ortaya çıkan istilalar yeni bir sorun yarattı. Bu saldırılar ile Vandalların bölgeye yaptıkları göç arasında büyük bir fark vardır. Vandal yerleşimlerinden önce de Kuzey Afrika'nın özellikle güney ve güneydoğu limes'leri göçebe kabilelerin saldırılarına maruz kalıyordu. Roma sınırlarının dışına uzanan bu bozkır güçleri zamanla genişlemeye başladı. Bu göçebe kabileler Filistin ve Suriye sınırında bulunan Gassaniler ve Araplar, Nil Vadisi'nin yanında bulunan Doğu Çölü'ne uzanan ve Roma döneminde Cyrenaica bölgesinde yaşayan Laguatanlar ve Tripolitania'da yaşayan Austures kabileleri yer alıyordu. Bu kabileler Bizans İmparatorluğu'nu tehdit ediyordu.⁴⁵⁶ Afrika'nın özellikle bu kadar çok göçebe kabileler tarafından istilaya uğrama sebebi

⁴⁵⁴ Evans, North Africa, s.5318.

⁴⁵⁵ Evans, North Africa, s.5318.

⁴⁵⁶ W. H. C. Frend, "North Africa and Europe in the Early Middle Ages", *Transactions of the Royal Historical Society*, c.5, 1955, s.63.

Roma ve Bizans'ın büyük oranda tarım ihtiyacını karşılamasıdır. Böylece göçebeler tarım açısından zengin bu topraklarda koyun ve keçi sürülerini otlatmak, ekili ovaları kullanabilmek için saldırıyordu. Negv ve Numidya çiftçileri tarafından ekilen meyve ve zeytin ağaçları belirli bir süre sonra yakacak odun olarak kesilmeye başlamış veya otlatılan keçiler tarafından yok edilmeye başlanmıştır.⁴⁵⁷ Yukarıda verilen örnek üzerinden anlaşılacağı gibi Kuzey Afrika toprakları kendilerine yurt edinmek isteyen göçebe topluluklar için oldukça verimli bir bölgedir. Roma İmparatorluğu ilk üç yüzyılda bölgeye gelen toplulukları topraklara yerleştirmek için bilinçli bir politikaya başvurmuştur. İlk olarak göçebelerin hareket edecekleri alan kısıtlanarak, itaat etmeyen topluluklar *limes* dışına sürülmüştür. Ayrıca ekili araziye zarar veren çiftçiler içinde para cezası kanunu uygulandı. Tüm bu kararlar “Lex Manciana⁴⁵⁸” veya “Sermo Procuratorum” olarak adlandırıldı. Bu karara göre ise boş kalan topraklar çiftçilere kiraya verildi.⁴⁵⁹ Görüldüğü gibi Roma Afrikası'nda uzun süren istilalar neticesinde İmparatorluk göçebe topluluklara karşı her zaman uyguladığı politikayı yürürlüğe koymuştur.

İmparatorluk Afrikası bu dönemden itibaren kalıcı yurt edinmek için başka göçebeler tarafından yerleşim bölgesi olma özelliğini korurken ekonomik anlamda liman taşımacılığı için de ayrı bir önem arz eder. Kuzey Afrika'nın Roma İmparatorluğu

⁴⁵⁷Frend, “North Africa and Europe in the Early Middle Ages”, s.64.

⁴⁵⁸ İmparator Trajanus'un Afrika procuratorları tarafından hazırlanan ve yayınlanan aynı zamanda Villa Magna olarak adlandırılan bu kanun Afrika topraklarında daha önce kimseye tahsis edilmemiş arazilerin kira sözleşmesini ve yasalarını içeren bir nevi sözleşmedir. Bu kira sözleşmesinde arazideki zeytin, incir, üzüm gibi bitkilerin hangi şartlarla dikilebileceği, koyun otlatmaya verilen izin, ekicinin iğfer toprağı ihmal ederse nasıl haklarını kaybedeceğinden bahsetmektedir. Bkz: Frank Tenney, “A Commentary on the Inscription from Heincher Mettich in Africa”, *The American Journal of Philology*, c.47, Sa.2, 1926, s.153-170.

⁴⁵⁹Frend, “North Africa and Europe in the Early Middle Ages”, s.65.

ve özellikle İtalya için önemi, tarımsal verimliliği ile doğrudan bağlantılıydı. Geç Antik dönemde Afrika'dan elde edilen bu ürünler “annona” taşımacılık sistemi ile Afrika'nın Kartaca, Hippo Regius ve Hadrumetum limanlarından sağlanıyordu. “Annona”⁴⁶⁰ ulaşımını kullanan tüccarlar böylelikle vergiden muaf sayılmaktaydı. Dolayısıyla bölgeye giden tüccarlar için ulaşım ve kaynak sağlama kolaylıkları da bulunuyordu.⁴⁶¹

Kuzey Afrika V. yüzyıla değin kendi içerisindeki kültürel dinamizmini korumaya devam etti. Bu nedenle bölgeye yapılan istilalar neticesinde İmparatorluğun yönetim işleyişi bir nevi devam ediyordu. Kuzey Afrika'daki güç merkezinin dönüşümü Vandalların bölgeye yerleşmesi ile başladı. IV. yüzyılın son dönemlerinden VII. 'da Arap saldırılarına kadar bölgeye hâkim olan güç dengeleri değişmekteydi. Vandalların gelişi ile birlikte bu durum tamamen değişmiştir. Kuzey Afrika'da V.ve VI. yüzyıllarda güçlü bir siyasi otorite değişikliği meydana gelmiştir. Bölgeye hâkim olan güçler Vandallar ve Berberiler gibi siyasi büyümelerini imparatorluk modelini örnek alarak devam ettirdiler. Arazi modelleri ve bölgesel ekonomi gibi alanlarda kötüye kullanım oldukça yavaş bir süreçte işlemeye devam etmiştir. Afrika'nın kırsal yaşamı Kartaca otoritesindeki değişimden oldukça az etkilenmeye başlamıştır.⁴⁶²

⁴⁶⁰ Roma İmparatorluğu'nun Geç Cumhuriyet dönemi zamanında Roma şehrinin tahıl ihtiyacı zor karşılanıyordu. Bu nedenle Roma şehrinin tahıl ihtiyacını karşılamak adına bir taşıma sistemi oluşturuldu. Geç Cumhuriyet döneminden itibaren imparatorluğun tahıl merkezi Afrika, Sicilya ve Sardinya adasıydı. Dolayısıyla bu bölgelerdeki toprak vergisinin önemli bir kısmı tahıl ve zeytinyağı olacak şekilde yeni bir sisteme dâhil edildi. Bu tahıllar *modii* denilen büyük yük gemileri ile Akdeniz'in hemen her bölgesinden ürünleri Roma'ya getirmekteydi. Bkz.Evans, “North Africa”, s.5317; G.E. Rickman, “The Grain Trade under the Roman Empire”, *Memoirs of the American Academy in Rome*, c.36, s.261-275.

⁴⁶¹ Nicholson, “Africa”, s.29.

⁴⁶²A.H Merrils, “Vandals, Romans and Berbers: Understanding Late Antique North Africa”, Ed. A.H Merrils, *Vandals, Romans and Berbers*, Ashgate Publishing, USA, 2004, s.3.

409 yılında İspanya'ya gelen Vandalların burada Alan ve Süevler ile bir süre beraber hareket ettikten sonra dağıldıklarını görmekteyiz. İspanya'da yaşanan askeri mücadeleler içerisinde Castinus'un 422 yılında yenilmesinin ardından Vandallar İspanya'nın güneyinde güçlü bir konum elde ettiler. Bu durum sadece kendilerinin dışında diğer Got, Alan ve Süev birliklerinin Hasting sancağının altında güçlenmesine de neden oldu.⁴⁶³ Sonraki beş yıl içerisinde Vandallar Güney İspanya'daki nüfuzlarını sağlamlaştırdı. Muhtemelen kalıcı direnişi bastırmak adına önemli şehirler kuşatıldı ve Vandal kralları Baetica'nın uzağında Balear Adaları⁴⁶⁴ ve Mauretania⁴⁶⁵,nın kuzeyine zengin ve verimli topraklar için harekete geçmişlerdir. Hydatius Vandalların Kuzey Afrika'ya geçmeden önce bölgedeki faaliyetlerine kısaca değinir. 425 yılında Vandallar önce Balear Adalarını yağmaladılar ve daha sonra Carthago Spartaria⁴⁶⁶, Hispalis⁴⁶⁷ bölgesini ele geçirdiler.⁴⁶⁸ Vandal kralı Gunderic Hispalis'i 428 yılında ele geçirdi ancak buradaki kiliselere karşı sert bir tutumda bulunmuştur. Öyle ki Hydatius onun ölümünü bu tutumuna bağlar ve “*Tanrı'nın iradesi ile bir iblis tarafından ele geçirildi ve hayatını kaybetti.*”⁴⁶⁹ Gunderic'in ölmesi üzerine yerine kardeşi Geiserich geçerek Arianusçu inancını benimsediği veya sonradan döndüğü hakkında rivayetler vardır.⁴⁷⁰ Ancak burada belirtilmesi gereken bir başka ayrıntı Gunderic'in ölümünün ardından krallığın İspanya'daki hâkimiyeti Thrasamund'a geçmiştir.⁴⁷¹

⁴⁶³ Merrills-Miles, *The Vandals*, s.50

⁴⁶⁴ İspanya'nın doğu bölgesinde bulunan takımadaları verilen isimdir.

⁴⁶⁵ Antik Magrip bölgesinin adı.

⁴⁶⁶ Roma İmparatorluğu'nda İspanya'nın güneydoğusunda bulunan Carthaginensis'in başkenti.

⁴⁶⁷ Hispalis Roma İmparatorluğu'nun en önemli şehirlerinden olan günümüz Seville.

⁴⁶⁸ Hydatius, *Chr.*, s.89.

⁴⁶⁹ Hydatius, *Chr.*, s.89.

⁴⁷⁰ Hydatius, *Chr.*, s.90.

⁴⁷¹ Gregory of Tours, *Hist.*, s.24.

Hydatius'un Geiseric hakkında verdiği ayrıntı Gregorius'un eserinde Thrasamund olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeni Vandal kralı İspanya'da Arian inancını benimsetmek adına Hristiyanlara zulmetmiştir. Gregorius, Vandal kralı hakkında Arius mezhebini kabul ettirmek adına çeşitli işkenceler ve ölümle sonuçlanan bir dizi eylemlerden bahsetmektedir.⁴⁷² Kronikler, Vandalların Afrika geçişinden önce onların izledikleri yol ve yerleşim faaliyetleri hakkında bilgi verir. Geç Roma Baetica'sı zengin bir eyalet olarak oldukça önemli bir avantaja sahiptir. Ayrıca Balear Adaları ve Mauretania gibi önemli merkezlerin deniz kıyısı olan bölgeler ile ekonomik ve sosyal ilişkilerinin yürütülmesi, Vandalların bu avantajı kullanmasını kolaylaştırabilir.⁴⁷³ Yine bu dönemde Mauretania kıyısının bölgeleri ve Guadalquivir⁴⁷⁴ vadisinin alanları tahıl açısından oldukça zengindir. Vandalların hâkimiyet alanları Hispalis ve kıyı bölgelerine kadar genişletmeleri Afrika'ya geçişlerini sağlamak amacıyla bir yol göstermiştir. Vandalların bu süreçten itibaren Afrika'ya geçiş nedenleri hakkında kesin ve net bir bilgi yoktur. Ancak bu hareketlenmenin ana karakterinde bir toprak arama anlayışı bulunmaktadır. İspanya'nın güneyinde bu konuma sahip Vandalların Afrika'ya geçiş sebepleri üstünde durmamız gerekir.

3. 2. Kuzey Afrika'ya Geçiş Hazırlıkları (429)

Vandallar 429 yılında Kuzey Afrika'ya geçmeden önce İmparatorluğun Batı kanadında yönetim içerisinde değişiklikler meydana geliyordu. Özellikle Kuzey Afrika'daki karışıklar önemliydi.⁴⁷⁵ 419 yılında Flavius Placidus Valentinianus doğdu. Babası Constantinus 421 yılında Honorius ile birlikte eş imparator olarak göreve geldi ancak aynı yıl hayatını kaybetti. İmparatorluğun ömrünü Batı'da sürdürmek için

⁴⁷² Gregory, *Hist.*, s.24.

⁴⁷³ Merrills-Miles, *The Vandals*, s.50.

⁴⁷⁴ İber Yarımadasındaki en uzun beşinci nehir.

⁴⁷⁵ Micheal Maas, *Readings in late Antiquity: A Sourcebook*, Routledge, 2010, s.358.

oldukça uzun uğraşlar vermiştir. 428 yılında gelindiğinde ise Honorius'un ölmesinin ardından iki yıl boyunca tahtı ele geçiren Valentinianus'un oğlunun ardından III. Valentinianus tahta geçti.⁴⁷⁶ Saltanatının ilk on iki yılında annesi Placidia⁴⁷⁷ ile birlikte imparatorluğu yönetti. Bu tarihten itibaren İmparatorluğun hızla dağılma süreci ve Aetius adlı büyük bir askeri liderin ortaya çıkması ile yeni bir döneme girilmiştir.⁴⁷⁸

Honorius'un ölmesinin ardından iktidar, Arcadius ve Honorius'un kız kardeşi Placidia'nın eşi ile paylaşılmıştı. İmparatorun hastalanarak ölmesi üzerine Constantinus'un oğlu Theodosius'un sarayında yetiştirilirken imparatorluk yetkilileri Roma'da askerlerden biri olan John'u imparator olarak seçtiler.⁴⁷⁹ Procopius tahta seçimle gelen John hakkında olumlu bilgiler vermektedir. *“Onun iyi ve bilge bir kişi olması ve yiğit işler yaparak tahtı beş yıl boyunca elinde tuttuğundan”* ⁴⁸⁰ bahsetmektedir. John'un yönetiminde imparatorluğun iyi yönetildiğini ve yolsuzluklara engel olduğunu görmekteyiz. Ancak John'a karşı Theodosius ve Arcadius'un oğlu Aspar ve Ardaburius liderliğinde büyük bir ordukarşı gelerek tahtı elinden almış ve küçük yaşta olan Valentinianus'a verilmiştir. Böylelikle Batı'nın kontrolü Valentinianus'un eline yeniden geçti. Ancak genç imparator gücü elinde tutmayı başarsa da annesi Placidia'nın etkisinde kalmıştır. Placidia İmparatorluk kararlarında etkin bir rol oynuyordu.⁴⁸¹ Genç ve deneyimsiz yeni İmparatorun yönetiminde bazı sorunlar da meydana gelmeye başlamıştır. İmparatorluğun daha önce kaybettiği topraklara ek olarak Libya'nın kaybedilmesi büyük bir sorun teşkil etmişti. Libya

⁴⁷⁶ Sidonus, *Poems and Letters*, I-II, Trans. W.B Anderson, Harvard Universtiy Press, London 1936, s.13.

⁴⁷⁷ Hydatius, *Chr.*, s.89.

⁴⁷⁸ Sidonus, *Poems and Letters*, s.13.

⁴⁷⁹ Procopius, *Hist.*, s.25. ; Hydatius, *Chr.* ,s. 89.

⁴⁸⁰ Procopius, *Hist.*, s.25.

⁴⁸¹ Procopius, *Hist.*,s.26.

topraklarına Placidia tarafından General Bonifatius atandı.⁴⁸² Ancak Roma'nın kuvvetli ve güçlü ismi Aetius ve Bonifatius arasındaki rekabet giderek artmaya devam ediyordu.⁴⁸³ Bu iki askerin arasındaki düşmanlık herkes tarafından biliniyordu. Aetius Libya'nın tüm kontrolünü elinde bulunduran Bonifatius'a karşı bir plan kurmuştu. Generali Libya'da tiranlık yapmakla itham ederek Placidia'ya şikâyet etti. Aetius bu iddianın doğrulanmasının Bonifatius'un Roma'ya geri çağırılması ile kanıtlayacaktı. Ona göre Bonifatius Roma'ya asla gelmeyecekti. Bunun yanı sıra Aetius, Bonifatius'a İmparatorun annesinin ona karşı komplo kurduğunu haber veren bir mektup göndermiştir.⁴⁸⁴ 427 yılında Afrika piskoposluk bölgesinin yöneticisi olan Bonifatius Roma'ya geri çağırıldı ve asi ilan edildi. Kendisine karşı gönderilen orduya karşı üstün gelemediği için Vandalları İspanya'dan yardımına çağırdı.⁴⁸⁵ Bu iki askerin arasındaki çekişmeli mücadele İmparatorluk için tehlikenin başlangıcı sayılırdı. Bonifatius'un başarılı ve güçlü konumu Aetius'u oldukça rahatsız etmiştir. Öyle ki bunun en büyük nedeni Bonifatius'un İspanya'dan gelerek 422 veya 423 yılında Afrika tribunu'su⁴⁸⁶ olarak atanmasıydı.⁴⁸⁷ Bonifatius'un güçlü bir asker olması ve bölgede sevilen bir yönetici konumuna gelmesi imparatorluk için büyük bir sorun teşkil ediyordu. Onun iyi yönetimi ölümünden sonra bile konuşulmaya devam etti. Ayrıca General, Arius mezhebinden biriyle evlenmişti ve çocuğunu yine Ariusçu inanç geleneklerine göre vaftiz ettirmişti.⁴⁸⁸ Bütün bunlar birleştiğinde Bonifatius'un İmparatorluk için büyük bir

⁴⁸² Zosimus, *Hist.*, 5.36;s.219.

⁴⁸³ Procopius, *Hist.*, s.27.

⁴⁸⁴ Procopius, *Hist.*,s.29.

⁴⁸⁵ Sidonus, *Poems and Letters*, s.15.

⁴⁸⁶ Roma İmparatorluğunda yüksek rütbeli subaya verilen isimdir.

⁴⁸⁷ Merrills-Miles, *The Vandals*, s.52.

⁴⁸⁸ Merrills-Miles, *The Vandals*, s.52; Ian Hughes, *Aetius Attila's Nemesis*, Pen & Sword Military, England 2012, s.69.

tehdit oluşturduğu aşikârdı. Bonifatius'un Aetius ile olan mektuplaşmaları ve Placidia tarafından güveninin sarsılması ile birlikte Roma'da onun bir tiranlık kurduğu düşüncesi yayıldı. Bunun üzerine Placidia tarafından Roma yetkilileri Kartaca'ya gönderilerek burada Bonifatius ile görüşmelere başladılar. Böylece Aetius'un mektupları ve olayın aslı Placidia'ya bildirildi. Ancak Placidia bu olay üzerine Aetius'a karşı herhangi bir yaptırım uygulamamıştır. Çünkü Aetius güçlü bir asker idi. iki taraflı oynadığı bu oyunu Placidia fark etse bile bu durumu ortaya çıkarmak istemedi ve Bonifatius'un yakınlarına yemin ettirerek isterse kendi ülkesine dönebileceği sözünü aldı.⁴⁸⁹ İşte tüm bu olaylar neticesinde Bonifatius barbar grupları ile bir anlaşma yaparak onları Libya'ya taşıyacağına dair söz verdi.⁴⁹⁰

Roma İmparatorluğu bu sorunları yaşarken Vandallar kısa bir süre içerisinde İspanya'ya yerleşmiş ve Kuzey Afrika'ya geçmek için hareket ediyorlardı. Vandal kralı Godigisclus öldükten sonra gücü Guntharis ve gayri meşru oğlu Geiserich paylaştı.⁴⁹¹ Hatta Kral Gunderic Bonifatius'un bu teklifi karşılığında oldukça istekli olsa da bu dileğini gerçekleştiremeden hayatını kaybetmiştir. Halefi Geiserich ise 429 yılında Vandallar ve Alanlardan oluşan bir ordu ile Fretum Herculeum⁴⁹²'u geçtiler.⁴⁹³ Bu olay karşısında İmparatorluk yetkilileri Bonifatius ile bir anlaşma sağlasa dahi Vandallar artık harekete geçmişti.

Vandalların Afrika'ya geçişi hakkındaki bilgilerimizi Victor Vitensis'den elde etmekteyiz. Vandalların Afrika'da yaptığı zulümlerden bahseden eserde onların Geiserich önderliğinde İspanya ve Afrika arasındaki on iki mil uzaklıkta bulunan

⁴⁸⁹ Procopius, *Hist.*, s.31.

⁴⁹⁰ Procopius, *Hist.*, s.33.

⁴⁹¹ Procopius, *Hist.*, s.29. ;Hydatius, *Chr.* s.89.

⁴⁹² Cebelitarık Boğazı.

⁴⁹³ Sidonus, *Poems and Letters*, s.15.

boğazlardan⁴⁹⁴ geçtiği bilinmektedir. Vandalların bu geçiş esnasında yaşlı, genç, çocuk, köleler ve efendiler olmak üzere yaklaşık 80.000 kişilik büyük bir halk olarak geçtiğini görmekteyiz.⁴⁹⁵ Yazar bu sayıyı verdikten sonra bu sayının silahlı adamlarının sayısı olduklarını ve onlardan bugüne dek haberleri olmadıklarını ifade eder.⁴⁹⁶ Victor'un ve klasik Roma eserlerinden hareketle Vandalların Kuzey Afrika'ya geliş nedenleri hakkında önemli bilgiler elde edebiliriz. Yazar her ne kadar Kuzey Afrika'da yaşanan zulümler ve dini yaşam üzerine eserini konu alsa da Vandallar üzerine önemli çıkarımlar yapmamızı da kolaylaştırır. Victor'un ilk kitabında Kuzey Afrika'nın Vandallar için coğrafi anlamda ne kadar uygun olduğunu ortaya çıkarır ve devam eder: *“Onlar huzur ve sessizliğin içinde bir yer bulmak için dört bir yanı güzel olan ve her tarafında çiçek açan topraklar üzerine yerleşmeye başladılar. Onların kötü huylu güçleri, her şeyi yıkımla harap edecek hale getirecekti”*.⁴⁹⁷ Vandalların göç yolculuğundan bu yana onların kendilerine yurt edinme amaçlarının olabileceğine değinmiştik. Ancak erken dönem göçebe toplulukları düşünüldüğünde bu amaç her zaman ön planda kalmaz. Yine de Vandallar ve beraberinde hareket ettiği diğer göçebelerin kendilerine bir yurt arama, tarıma elverişli bir bölge de yerleşme fikri oldukça uygun görünmektedir. Victor'un Vandalların yağma kültürünü ve tahribatını anlattığı bu pasaj aslında savunduğumuz düşünceyi desteklemektedir.

Geç Antikçağ yazarları arasında barbar istilalarına bakış açılarının zaman zaman farklı olduğunu görebiliriz. Bu nedenle Vandallar ile ilgili kronik eserler, onların tarihleri hakkında en uygun çözümlemeyi ortaya çıkarabilecek bir kanıt niteliğindedir. Victor'un eserinde Vandalların geliş nedeni yağma ve zulüm olarak nitelendirilirken bir

⁴⁹⁴ Victor'un burada bahsettiği Cebelitarık Boğazı'dır.

⁴⁹⁵ Vita, Hist., I,s.3.

⁴⁹⁶ Vita, Hist., I,s.3.

⁴⁹⁷ Vita, Hist., I,s.3.

başka tarihçinin Salvian'ın görüşlerinde Vandallar 'ın Kuzey Afrika'ya geliş nedeni Romalılar'ın tutumlarına bağlanmaktadır.⁴⁹⁸ Salvian Vandalların gelişini hakkında farklı bir yorumlama yapar. Ona göre: “*Günah nedeniyle yapılan her şey Tanrı'ya atfedilmemelidir. Yargıç tarafından ölüm cezasına hükmedilen bir katil, aslında kendi suçu nedeniyle yargılanır. Yine bir hırsız ya da kutsal emanetleri çalan biri bedenini yakan alevler tarafından değil kendi işlediği günahları tarafından tüketilir. Vandalların Afrika'ya geçişleri ise yalnızca Tanrı'nın şiddeti yüzünden değil, Romalıların günahları yüzünden olmuştur.*”⁴⁹⁹ Salvian'a göre Vandalların Kuzey Afrika'ya geçiş nedenlerinin arkasında Romalılar'ın göçebe kavimlere karşı göstermiş oldukları tutumlar yer alır. İmparatorluk Vandalları anavatanlarını terk etmeye zorlamıştır. Bu nedenle Vandallar ve diğer barbar göçebeler aslında Roma'nın yaptırımları sonucunda kendi topraklarını terk etmek zorunda kalmışlardır.⁵⁰⁰ Salvian'ın bu görüşü kısmi bir doğruluk içerse de Vandalların kendi ülkelerinden hangi gerekçeler doğrultusunda göç ettiklerini açıklayamayız. Göç olayı, Roma İmparatorluğu'nun baskısı sonucunda ortaya çıkan bir durum değildir. Öyle ki Vandal yerleşimi II. yüzyıldan itibaren Pannonia bölgesinde başlamıştır. Hatta Vandallar imparatorluğun müttefikleri olarak bölgede yerleşimlerini uzun süre korumuşlardır. Yine de bu ifadeden yorumlanması gereken ana unsur Vandalların kendilerine bir yurt arama ihtiyacının doğmasıdır. Aynı yazar Vandalların Afrika'ya geçmesindeki nedenlerden birinin bölgenin elverişli koşullarından kaynaklandığını göstermektedir. Afrika Vandallar için tıpkı Kutsal metinlerde geçen “*süt ve bal akan bir toprağa*” benzetilmiştir.⁵⁰¹

⁴⁹⁸ Salvian, *On The Government of God*, Trans. Eva M. Sanfrod, Columbia University Press, USA 1930, s.189.

⁴⁹⁹ Salvian, *On The Government of God*, s.206.

⁵⁰⁰ Salvian, *On The Government of God*, s.206.

⁵⁰¹ Salvian, *On The Government of God*, s.217.

Vandalların Afrika'ya geçmesi İmparatorluk içerisinde büyük bir şok etkisi yaratmıştır. Öyle ki bütün klasik metinlerde bu ifade karşımıza çıkmaktadır: “*Tanrısal irade ve buyruğuna uygun olarak barbar kavimleri Gotlar, Vandallar ve Alanlar gibi silahlanmış farklı halkların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu halklar özellikle savaş konusunda iyi silah eğitimi almışlardır.*”⁵⁰² Possidius’un ifadelerinde de ortaya çıkıyor ki Vandallar beraberindeki kavimler ile birlikte İspanya’dan Afrika’ya bir geçiş sağlamıştır. Yukarıda örneğini verdiğimiz klasik metin görüşlerinde ortaya çıkan iki ana fikir doğrultusunda Afrika yerleşimlerinin amacını açıklamamız gerekir. Vandalların II. yüzyıldan itibaren kendilerine toprak arama ihtiyacı ve kimi zaman başka topluluklar ile beraber hareket etmeleriyle başlamıştı. Ancak III. ve IV. yüzyıl dolaylarında başlayan Germen göç hareketi ve yer değişimlerini tetikleyen unsurların olduğu unutulmamalıdır. Salvian ve Possidius örneğinde karşımıza çıkan söylemler aslında Batı dünyasının kendi içerisinde yaşadığı tüm çarpıcı faktörlerin bir yansımasıdır. Roma tarih yazımı geleneğinde III. yüzyıl krizi olarak adlandırılan bu dönem eserlerinde görülüyor ki barbar istilaları “*Tanrı’nın bir cezası veya emri*” niteliğinde değerlendirilmektedir. Ancak Vandallar bu gelişmeleri takip eden süreçte kendileri için en uygun olan bölgeye gitmeyi tercih etmişlerdir. Bu nedenle siyasi çatışmaları bir fırsat olarak görmüşlerdir. Vandalların Kuzey Afrika’ya yerleşmeleri arasında yer alan bir diğer sebep ise Hispania’daki Got nüfuzunun artmasıdır. 427 yılında İspanya’ya gelen Vizigotların ve bölgede yerleşik olan Süevlerin varlığı bu durumu zorlaştırmış olabilir. Vandalların İspanya’da uzun süre kalmamasının nedeni onlara karşı birleşmiş olan Roma, Got ve Süev ittifakıdır.⁵⁰³ Dolayısıyla Vandallar kendilerine yeni bir yerleşim yeri bulmak veya çatışmalardan uzak kalmak amacıyla Afrika’ya yönelmişlerdir. Kuzey Afrika

⁵⁰² Sancti Augustini, Vita Scripta A Possidio Episcopo, *Vita Augustini*, Eng. Trans. Herbert T. Weiskotten, Princeton University Press, USA 1919, s.113.

⁵⁰³ Ian Hughes, *Gaiseric The Vandal Who Destroyed Rome*, Pen&Sword Military, England 2017, s.123.

Vandallar için iki ayrı öneme sahiptir. İlki, bu bölgenin çekici zenginliği ve topraklarının verimli olmasıdır. Bu nedenle Geiserich bu geçişi sağlamak için öncelikle İspanya limanlarındaki Afrikalı tüccarlar ile anlaşma sağlama yolunu tercih etmiştir.⁵⁰⁴ İspanya’da farklı sayıda barbar ordusu savaş için mevzilenirken 420 yılında Kuzey Afrika savunmasız bir haldeydi. Ancak bu geçişin en önemli isimlerinden biri olan Bonifatius’un etkisini göz ardı etmemek gerekir.⁵⁰⁵ Bonifatius ile bir anlaşma sağlayan Vandal lideri Godigisclus, oğullarından her birini özellikle güçlü olanları ve bağlılıklarını kazananları İspanya’ya gönderdi.⁵⁰⁶ Böylece Libya’nın üç bölümünden birini kendi halkını yönetmek şartıyla elinde tutması kabul edilmiştir. Ancak herhangi bir düşman savaşmak için geldiğinde ortak olarak hareket etme alanı oluşturmaliydılar. Bu anlaşmaya dayanarak Vandallar Fretum Herculeum⁵⁰⁷’u geçerek Libya’ya geldiler ve Vizigotlar daha sonraki süreçte İspanya’ya yerleşti.⁵⁰⁸ Vandalların Afrika’ya geçme sürecinde kaynaklardan genellikle VI. yüzyıla ithaf edilen bu olayın kesin bir kanıtı yoktur.⁵⁰⁹ Ancak Kuzey Afrika’nın Roma için büyük bir öneme sahip olması ve bu

⁵⁰⁴ Halsall, *Barbarian and Migrations*, s.241.

⁵⁰⁵ Bonifatius’un askeri kariyerinde Vandallara’a yardım ettiği görüşü ilk olarak Procopius’un söylemleriyle ortaya çıkmıştır. Çok sayıda bilim insanı Bonifatius’un bu yardım teklifinin tarihsel doğruluğunu kabul etmiştir. İmparatorluğa ve yerel güçlere karşı bir mücadele veren Bonifatius’un bu durum karşısında zorlanmış olma ihtimali oldukça yüksektir. Bonifatius’un Sigisvult’a karşı giriştiği mücadelede iki kez zafer kazansa dahi ordusunda ciddi kayıplar yaşanmıştır. Bu nedenle Baetica’da yaşayan Hasding Vandalları ve Alanlar askeri açıdan önemli bir destek olarak görmüştür. Bkz: Jeroen W.P Wijnendaele, *The Last of Romans Bonifatius-Warlord and Comes Africae*, Bloomsbury, 2015, s.75.

⁵⁰⁶ Mcdowall, *The Vandals*, s.57.

⁵⁰⁷ Cebelitarık Boğazı.

⁵⁰⁸ Ioannis Antiocheni, *Fragmenta Quae Supersunt Omnia*, Ed. Sergei Mariev, *Corpus Fontium Historiae Byzantinae*. Series Berolinensis, Walter de Gruyter, 2008, 224:s.4,-411,47 Procopius, *Hist.*, s.31; Wijnendaele, *The Last of Romans Bonifatius*, s.75.

⁵⁰⁹ Merrills-Miles, *The Vandals*, s.53.

toprakların birden bire tıpkı Victor'un bahsettiği gibi Vandalların sonradan ortaya çıkması imparatorluk içerisinde büyük bir şok etkisi yaratmış olabilir. Aynı zamanda imparatorluk içerisinde sürüp giden bu mücadeleler Vandallar için bir fırsat yaratmış olabilir. Vandalların İspanya'dan Afrika'ya nasıl geçtiği sorusunu birkaç olasılık ile açıklamamız gerekmektedir.

Vandallar 410 yılından itibaren Silingiler başta olmak üzere Baetica bölgesine yerleşmişlerdi.⁵¹⁰ Hastingsler ise tıpkı Süevler gibi Galaetia'nın kuzeybatısına yerleşmişlerdir.⁵¹¹ Hastingsler'in 421 yılında Baetica'ya geçmesinin ardından yerleşmek için yeni bir bölgeye ihtiyaç duyuldu. Mauretania Tingitana bölgesinde patlak veren savaş sonucunda bölge ilk defa sınırlandırıldı. Eyalet büyük ölçüde terkedilerek geri kalan sınır İspanya'ya bırakıldı.⁵¹² Baetica, Mauretania Tingitana eyaletleri Geç Antikçağ Roma'sında zengin ve deniz ticaretinde önemli bir yere sahiptir. Vandalların hâkimiyetlerini kıyı bölgelerine kadar genişletmeleri Afrika'ya olan geçişlerinin ilk basamağı oluşturur. Vandal kralı Geiserich'in de ilk faaliyetlerinden birisi Kuzey Afrika'ya geçmek olmuştur.⁵¹³ Bu nedenle Mauretania Tingitania'dan deniz yolu ile bu geçiş sağlanmış olabilir.⁵¹⁴ Vandalların izlediği bu rota onlar için oldukça hayati bir önem taşıyordu.⁵¹⁵ Çünkü Geiserich Baetica'da elde ettiği bütün toprakları arkasında bıraktı.⁵¹⁶

⁵¹⁰İsidore, *Chr.*, s.34.

⁵¹¹İsidore, *Chr.*, s.34; Hydatius *Chr.*, s.17.s.83; O'Callagan, *A History of Medieval Spain*, s.39.

⁵¹²Evans, *North Roman Africa*, s.5317.

⁵¹³ Hugh Elton, *The Roman Empire in Late Antiquity: A Political and Military History*, Cambridge University of Press, 2018, s.344.

⁵¹⁴ İsidore, *Chr.*, s.35. ; Cassiodorus, *Variae*, s.12.

⁵¹⁵ 406 yılında anavatanlarında ayrılamayan bazı Vandal gruplarının Geiserich'e bir elçi göndererek kendisinin ve halkının Kuzey Afrika'da ki hedefinden vazgeçmesini istemişlerdir. Burada iki Vandal

Vandalların Afrika'ya geçiş aşaması oldukça önemlidir. Bu geçiş tarihi özellikle 428 veya 429 yılına ait eserlerde oldukça belirsizdir. Vandallar ve beraberindeki mttetiklerinin Fretum Herculeum deniz yolundan taşınmasının detaylarını bilinmese de modern bilim insanları için oldukça ilgi çekici bir konu haline gelmiştir. Daha önce de belirttiğimiz gibi Vandalların İspanya'ya gelişinden sonra Mauretania Tingitania rotasından hareket etmişlerdir.⁵¹⁷ Vandallar İspanya'nın güneyinde geniş bir toprak parçasına ait bir bölgeyi ele geçirdi. Bu nedenle İspanya'nın iki önemli şehri, Akdeniz limanlarına açılmak için önemli bir kilit noktayı oluşturuyordu. Bu nedenle Kuzey Afrika'ya geçmeden önce kralları Geiserich önderliğinde büyük bir güç haline geleceklerdi. Geiserich'in Afrika'ya geçiş planından önce Gunderic'in böyle bir girişimi olduğunu daha önceden belirtmiştik. Ancak Gunderic'in boğazı geçip geçmediği hakkında belirsiz bir bilgi ortaya çıkmaktadır. Böylelikle Gunderic'in Cartagena'daki bölgeyi ele geçirip Afrika'ya geçiş aşamasında herhangi bir Roma filosu ile karşılaşmaması bu hareket kolaylığının ilk aşamasını açıklayabilir.⁵¹⁸ Gunderic aynı zamanda Seville'deki kilisenin Arian mezhebine dönüştürmesi ile bu şehrin bir süre daha Vandal himayesi altında kalmasına neden olmuştur. Bu nedenle Gunderic bir süre daha İspanya'da kalmıştır.

grubu arasında g etme nedenleri arasında bir fikir ayrılığı yaşandığına işaret edilebilir. Pannonia'da kalan Vandal grupları Hasding'lerin Kuzey Afrika'da başarısız olacağını düşünerek eski yerleşim bölgesinde kalmaya devam etmişlerdir. Bu nedenle Geiserich en başından beri Kuzey Afrika'ya yerleşme konusunda kararlı bir tutum sergilemiştir.; Thomas Burns, *Barbarians within the Gates of Rome: A Study of Roman Military Policy and the Barbarians CA .375-425 A.D.*, İndiana University Press, 1994, s.206.

⁵¹⁶Merrills-Miles, *The Vandals*, s.54.

⁵¹⁷Merrills-Miles, *The Vandals*, s.54.

⁵¹⁸ Hughes, *Gaiseric*, s.123.

Vandallar muhtemelen ilk baskınını Roma vilayeti olan Tingitana'ya yapmışlardır.⁵¹⁹ Bu baskın sonucunda Roma Batı Afrikası'nın savunmasız oluşu bu ilerlemeyi kolaylaştırmıştır. Aynı zamanda Baetica ve Tingitana arasında ekonomik ve siyasi ilişkinin varlığı oldukça önemlidir. Çünkü Tingitana, Hispania Piskoposluğu'na bağlıdır.⁵²⁰ Böylelikle Vandal lideri Geiserich, Afrika eyaletine dair bilgilerini toplamaya başlamıştır. Mauretania Tingitana'nın savunmasız hattı Vandallar tarafından geçilecektir. Geiserich'in Afrika'ya hareket etmesinde ve Vandalların bu geçiş esnasında kolaylık elde etmelerinin sebebi Roma'da yaşanan mücadelelerdir. Bonifatius ve Roma arasında yaşanan bu mücadele Vandalların geçişini kolaylaştırmıştır. Vandal kralı Geiserich iç savaşın patlak verdiği mücadeleleri Mavortius, Gallio ve Sanoeces liderliğindeki seferin yenilgisini ve Sigisvult yönetiminde yeni bir seferin başladığını öğrenmiştir.⁵²¹ Ayrıca Afrika'da yaşanan olaylar Hispania'da duyulmaya başlanmıştır. Bonifatius ile başlayan mücadeleye Afrika'da yaşayan ve Roma'ya karşı isyan eden kabileler eklenmiştir. Bu nedenle Roma ordusunda meydana gelen bu güç çarpışmaları Vandalların kuzey kıyılarına geçmesini sağlayacaktır.⁵²² Geiserich'in Vandalları ve Alanları birlikte Afrika'ya götürdüğü söylenmektedir. Ancak bu gruplardan bazıları uzun süren bir göç için istekli olmayabilir veya bulunduğu bölgede kalmak isteyebilirdi.⁵²³ Öyle ki bu gruplar içerisinde göç sürecinin başlama aşamasında fikir ayrılıkları oluşmuştur. Bunun en büyük örneği İspanya'da yaklaşık on yıl sürecek olan Andevotus liderliğinde Vandallar'dan ayrılan bir grubun varlığıdır. Andevotus'un tarihsel kimliği hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Andevotus muhtemelen Baetica'da Süev kralı Hermericus'a karşı mücadele etmiştir. Süev kralının hastalanarak ölmesi

⁵¹⁹ Hydatius, *Chr.*, s. 91.

⁵²⁰ Hughes, *Gaiseric*, s.122.

⁵²¹ Wijnendaele, *The Last of Romans Bonifatius*, s.76.

⁵²² Hughes, *Gaiseric*, s.124.

⁵²³ Hughes, *Gaiseric*, s.125.

üzerine Andevotus Censorinus'un altında Roma hizmetinde bulunmuştur. Aynı zamanda bu ismi Geiseric'in yanında bağımsız bir şef olarak görmekteyiz.⁵²⁴Burada ortaya çıkan bir başka durum ise Vandalların kendi içerisinde ayrı gruplar olarak hareket etmesidir. Dolayısıyla İspanya'da geride kalmış ve bölgede bağımsız olarak hareket etmiş grupların varlığı söz konusudur.

Geiseric önderliğindeki Vandallar tahmini olarak 429 yılı Mayıs ayında İspanya'dan ayrılmışlardır. Vandallar ve beraberindeki aileleri Baetica kıyılarından Mauritania'ya ve oradan Afrika'ya geçmişlerdir. Bu geçiş aşamasında Süev kralı Hermericus'un komşu illerden geçenleri yağmaladığı bilgisi Vandal kralına ulaşmıştır. Böylece Geiseric ters dönüş yaparak Lusitania'yı yağmalarken askerlerinin sayısını iki katına çıkararak Süevleri takip etmiştir.⁵²⁵ Vandal kralı Geiseric kısa süre içerisinde Süevleri takip ederek kutsal şehit Eulalia'nın olduğu kente gelerek burada Hermericus'u öldürdü.⁵²⁶ Öyle ki Süev kralını Ana nehrine fırlattığı söylenmektedir.⁵²⁷ Hydatius'un bahsettiği bu bilgiler bir nevi tarihsel bir karışıklığa sebebiyet vermiştir. İlk olarak Vandalların Baetica'dan Afrika'ya geçtiğini söylemektedir. Ancak 429 yılı Mayıs ayının tarihi hakkında diğer kaynaklarda kesin bir bilgi söz konusu değildir. Yine bir başka kronolojik hata Geiseric'in Afrika'ya geçmeden önce Hermericus tehlikesi karşısında uyarılmasıdır.⁵²⁸ Hydatius burada yine bir bilgi eksikliğine neden olmuştur.

⁵²⁴Ilkka Syväne, *Military History of Late Rome 425–457*, Pen & Sword Military, Yorkshire 2020, s.39.

⁵²⁵ Hydatius, *Chr.*, s.90. ; Hughes, *Geiseric*, s.126.

⁵²⁶ Geiseric'in Kuzey Afrika gibi önemli bir planı yarıda kesmesinin ve Süevlere saldırmasının nedeni Afrika'ya geçişin uzun zaman almasıdır. Dolayısıyla bu geçişi engelleyecek herhangi bir tehlikenin de ortadan kalkması gerekir. Bkz: Frank Clover, *Geiseric the Statesman A Study of Vandal Foreign Policy*, the University of Chicago, Yayınlanmış Doktora Tezi, 1966, s.10.

⁵²⁷ Hydatius, *Chr.*, s.90; Isidorus, *Hist.* s.39.

⁵²⁸ Hughes, *Geiseric*, s.127.

Vandalların bu tarihten itibaren boğazı geçtiği kabul edilirse hangi tarihte bu geçişin sağlandığı sorusu yanıtızsız kalmaktadır.

Vandalların Afrika'ya geçiş tarihleri hakkında tarihi kaynaklarda farklı tarihlendirmeler görülmektedir. Klasik kaynaklar için genel kabul edilen⁵²⁹ ve Hispania tarihi açısından daha makul kabul edilen Hydatius'un verdiği Mayıs 429 tarihi Afrika'ya geçiş için kabul edilmektedir.⁵³⁰ Vandalların Afrika'ya geçtikleri sırada 80.000 kişi oldukları ihtimali yanıltıcı bir ifadedir.⁵³¹ Bu nedenle klasik kaynaklarda ortaya çıkan sayının farklı versiyonları bulunmaktadır. Geiserich önderliğinde Fretum Herculeum'u⁵³² geçen Vandalların sayısı kaynaklarda yaklaşık 80.000 kişi⁵³³ olarak tahmin edilmektedir.⁵³⁴ Ancak bu sayının Victor'un naklettiği gibi olmadığına dair bazı tartışmalar mevcuttur. Rollasan'a göre Victor bu sayının taşımayı sağlayan Romalılar için bir hile veya numara olabileceğinin farkında olduğunu söylemektedir.⁵³⁵ Öyle ki Victor kitabının ilk bölümünde Vandal lideri Geiserich'i onların “*kurnaz dükü*” olarak tanımlarken sayıları hakkında “*bugüne dek bu sayıdan habersiz olanların sadece silahlı adamların olabileceğini ve şimdilerde sayılarının oldukça az olduğunu*” ifade etmektedir.⁵³⁶ Rollasan' a göre barbarların sayısı hakkındaki bilgilendirme IV. yüzyıl

⁵²⁹ İsidorus, *Chr.*, s.35; Gregory, *Hist.*, II, s.25.; Procopius, *Hist.*, s.35. ; Vita, *Hist.*, s.3.

⁵³⁰ Hydatius, *Chr.* s.91.

⁵³¹ Vita, *Hist.* s.3.

⁵³² Carl Stephenson, *Medieval History Europe from the Second to the Sixteenth Century*, Harper & Row, USA 1962, s.55; Clifford R. Backman, *The Worlds of Medieval Europe*, Oxford University Press, New York 2003, s.55.

⁵³³ Leslie Dossey, *Peasant and Empire: in Christian North Africa*, The Joan Palevsky Imprint in Classical Literature, 2010, s.51.

⁵³⁴ Vita, *Hist.* s.3.

⁵³⁵ David Rollason, *Early Medieval Europe 300-1050*, Routledge, USA 2014,s.27.

⁵³⁶ Vita, *Hist.* s.3.

Hristiyan yazar Aziz Jerome'nin ifadesinde de ortaya çıkar. Aziz Jerome, Ren'e gelen barbar sayılarının 80.000 veya yüzlerce olduğu vurgusunu yapmıştır. İşte bu noktada Rollason, Roma yazarları tarafından bu durumun biraz hayali tahminler yapıldığını ve kesin sayının tam olarak bilinmeyeceğini söylemektedir.⁵³⁷ Oysaki Vandalların 80.000 kişiden daha az olduğu ve bu sayının Afrika'ya geçen güçlerin daha büyük olduğu konusunda oluşturulmuş siyasi bir taktik olduğu düşünülmektedir. Sonuç olarak tüm nüfusun bu sayıdan daha az 70.000 veya daha düşük olduğu varsayılmaktadır.⁵³⁸ Vandalların sayısı hakkındaki bu genel görüşe ek olarak Prof. Dr. Heather başka bir bakış açısı ile karşımıza çıkmaktadır. Geiserich'in kendi halkını Afrika'ya geçirirken hangi yöntemle deniz yolunu kullandığı sorusu yanıtızsız kalmaktadır. Bilindiği üzere göçebe bir topluluk olan Vandalların kendilerine ait bir filosu veya denizcilik alanında ilerlemelerini gösteren herhangi bir kanıt yoktur. Vandal kralı Geiserich'in bu geçiş aşamasında Roma filolarını kullanmış olduğu ihtimali düşünüldüğünde toplam nüfusun verildiği genel rakam bu çerçevede neredeyse imkânsız görünmektedir. Heather, Bu taşımayı sağlayan Roma gemilerinin büyük olmayışı ve bir seferde ancak ortalama yetmiş kişiyi taşıdığı düşünülürse Vandalllar'ın toplamda 1.000'den fazla gemiye ihtiyacı olacağını ileri sürmektedir. Ancak 460 yılında Batı Roma İmparatorluğu'nun denizdeki gemi sayısı 300'ü geçmiyordu. İmparatorluğun iki tarafının toplam gücü ise 1.000 gemiyi zor oluştuyordu. İşte Heather'a göre 429 yılında Vandal kralı Geiserich'in bu imkânları sağlayacak geniş bir nüfuzu yoktur.⁵³⁹ Vandalların İspanya'da ele geçirdiği gemiler aracılığı ile ulaşım yaptığı düşünülürse bu sayıdaki bir halkın taşınması için çok fazla geminin varlığına ihtiyaç duyulması gerekmektedir. Bu nedenle klasik rakamları değerlendirebilmemiz için elimizde kesin ve net bir kanıtın olması

⁵³⁷ Rollason, *Early Medieval Europe*, s.27.

⁵³⁸ Hughes, *Gaiseric*, s.130.; Pohl, *The Vandals: Fragments of a Narrative*, s.38.

⁵³⁹ Heather, *The Fall of the Roman Empire*, s.281.

gerekmektedir. Bunun yanı sıra Vandalların deniz yolculuğuna herhangi bir Roma filosu ile karşılaşp karşılaşmadığı da belirsizdir. Ancak Roma'nın Vandallar'a karşı bir filo toplamadığı ve taşımanın kolay bir şekilde yapıldığı öngörülebilir.

3.3.Kuzey Afrika'ya Geçiş (429)

Kaynaklarda Vandal hareket noktasının nerede başlayıp nerede bittiği konusunda kesin bir yer belirtilmemiştir. Bu nedenle Hispania'dan çıkış noktası oluşturacak birkaç rota mevcuttur. Bunlardan ilki Fretum Herculeum deniz yolunun güney ucunda yer alan Carteia⁵⁴⁰ şehridir. Bu şehrin avantajı Vandalların kolay bir şekilde limandan boğazlara ulaşmasını sağlamaktadır. Şehrin tek zorlu yanı ise güçlü surlardan oluşan büyük bir duvarının olmasıdır. Bu nedenle şehir savunmasının Vandal kontrolünde olması ve geçişin buradan sağlanması gerekmektedir. Ancak kaynaklarda bu şehrin Vandallar tarafından ele geçirildiği bilgisi yer almaz.⁵⁴¹ Afrika'ya geçişin ikinci bir ihtimali olan Tarifa'nın yakınlarında bulunan Mellaria kentidir.⁵⁴² Plinius Mellaria şehrini İspanya'nın bir köyü olarak anlatmaktadır. Bu şehrin Afrika'daki "Promonturium Album" beyaz burun arasında olduğunu ifade etmektedir.⁵⁴³ Mellaria'da tıpkı Carteia'da olduğu gibi geniş surlar tarafından korunmuştur. Yine de Vandallar için bu bölge Afrika'ya en yakın yer olarak büyük avantaj sağlamıştır. Dolayısıyla Vandallar Mellaria'dan hareketle Roma yollarını takip ederek göç etmeye

⁵⁴⁰ Carteia şehri Güney İspanya'da yer alan Cadiz bölgesinde Algeciras körfezinin ucunda yer almaktadır. Kartaca dönemindeki kuruluşundan Geç Antik dönemdeki nüfusun azalmasına kadar sayısız araştırmanın konusu olmuştur. Bkz: Manuel Jaén-Candón, Alejandro Jiménez-Hernández, Inmaculada Carrasco-Gómez, José Peña-Ruano, Teresa Teixidó-Ullod, "The Intramural Chariot Racing Stone Barrier At Carteia (Spain): Geophysical Survey And Verification By Archaeological Test Excavation", *Mediterranean Archaeology and Archaeometry*, c.19, Sayı:3, 2019, s.140.

⁵⁴¹ Hughes, *Gaiseric*, s.131.

⁵⁴² İspanya'nın güneybatı bölgesine verilen isimdir.

⁵⁴³ Pliny, *Natural History*, s.152.

başlayacaktır.⁵⁴⁴ Vandalların yola çıkmasından itibaren kendilerine güvenli bir iniş bölgesi oluşturmaları gerekecektir. Carteia ve Mellaria güzergâhından sonra Vandallar için Roma ordusunun saldırısına uğramayacakları bir bölge olan Tingitana güvenli bir savunma alanı oluşturur. Bunun haricinde birkaç şehir Roma nüfusu ve ordusu tarafından savunuluyordu. Ancak en güvenli bölge olarak geriye Tingis⁵⁴⁵ ve Abyla⁵⁴⁶ kalmıştır. Geiserich, Vandal kuvvetlerini denizden uzak bir bölge yerine daha kısa bir mesafe alanı olan bölgeye konuşlandırmıştır. Böylece günümüz Tarifa'dan Gadez Boğazı'nı geçerek Tangier'e ulaştılar. Bu mesafe Akdeniz'deki en kısa mesafe olarak yaklaşık 62 kilometre idi. Öyle ki bir Roma filosu bir gün gibi bir sürede bu bölgeye gidip gelebiliyordu.⁵⁴⁷ Bu tarihten itibaren 430 yılında Vandal ve Alan kuvvetlerinin Tangier'den 2.000 kilometre uzaklıkta olan Aziz Augustine'nin kenti Hippo Regius'un önünde görünmüşlerdir. Vandallar bu güzergâhtan itibaren Roma'nın ana yollarını takip ederek Afrika'ya çıkışını gerçekleştirmiştir.⁵⁴⁸ Vandalların Kuzey Afrika'da ilerlemesi oldukça şiddetli ve kanlı bir şekilde gerçekleşmiştir. Mauretania'dan başlayan bu şiddetli yıkım diğer bölgelere ve vilayetlere sıçrayarak yağma, işkence ve yangınlar gibi çoğu felaketi beraberinde getirmiştir. Possidius bu şiddeti şu sözlerle betimlemektedir: *“Şiddet ve barbar zulmü ne cinsiyet ne yaş ne de Tanrı'nın papazları ve vaizleri, kilisenin süs eşyaları, kapıları, hatta binalar ağza alınmayacak derecede sayısız*

⁵⁴⁴ Hughes, *Gaiseric*, s.131.

⁵⁴⁵ Mauretania Tingis, Fas ve Tunus arasında güneybatıdan kuzeydoğuya kıyıya paralel uzanan Atlas ve Aures Dağlarının arasında uzanan bölge. Bkz: Noel Lenski, “Peasant and Slave in Late Antique North Africa, c.100-600 CE”, *Late Antiquity in Contemporary Debate*, ed, Rita Lizzi Testa, Cambridge Scholars Publishing, UK 2017, s.116.

⁵⁴⁶ Latince adı Castellum and Septem Fratres bir Roma kalesidir.

⁵⁴⁷ Heather, *The Fall of the Roman Empire*, s.282.

⁵⁴⁸ Heather, *The Fall of the Roman Empire*, s.282.; Wijnendaele, *The Last of Romans*, s.89.

*suçlarla yangın, yağma, cinayet ve çeşitli işkencelerle harap edildi.”*⁵⁴⁹ Vandalların bölgeye geldikten sonra özellikle mezarlıklara, manastırlara, bazilikalara ve kilise kapılarına verdikleri zararları Victor “*Bir ormanındaymış gibi baltalarıyla kapıları parçalara ayırdılar*” sözü ile ifade etmeye çalışmıştır.⁵⁵⁰ Kuzey Afrika’da yaşanan bu şiddetli çatışmada en çok dini yapıların zarar gördüğünü bilmekteyiz. Ayrıca kentin işgalinden sonra ortaya çıkan papalık kayıtlarında Hippo kenti istilası sonrası birçok zengin aristokratların bölgeden kaçtığı bilinmektedir.⁵⁵¹

Kuzey Afrika ‘nın Vandallar için olağanüstü bir zenginliği sahip olması bir avantajı beraberinde getirir. Bu nedenle Vandal kralı Geiserich İspanya limanlarındaki Afrikalı tüccarlar ile anlaşarak bir yandan askeri teşkilatlanmayı da kurmaya çalışmıştır. İspanya içerisinde farklı barbar grupları konumlarını güçlendirirken V. yüzyıl Afrikası savunmasız bir haldeydi. Bonifatius’ un Afrika’da başarılı bir askeri yönetimi sürdürmesi imparatorluk içerisindeki rekabetin oluşmasına sebebiyet vermiştir. Onun askeri mücadelelerin yanı sıra Galya’ya Jovinus’a karşı başarı göstermesi, Afrika sınırlarındaki Morolar’a karşı zafer kazanması askeri çatışmaların başlamasını hızlandırdı. Dolayısıyla içeride yaşanan bu mücadeleler sonucunda barbar grupları imparatorluk sınırlarında kolaylıkla dolaşmaya başlamıştır.⁵⁵²

V. yüzyılda Afrika’ya geçiş Vandal tarihinin farklı bir döneme girmesine işaretler. Bugüne dek sürekli bir yerleşim arama sürecinde olan Vandalların artık kendine ait bir yönetim sistemini oluşturduğunu görmekteyiz. Tezimizin bu aşamasında Vandalların Kuzey Afrika’ya geçiş hazırlıkları ve ana sebepleri üzerine bir değerlendirmede bulunurken bu faaliyetlerin arkasındaki ismin Geiserich yönetiminin

⁵⁴⁹ Possidius, *Vita Augustini*, s.115.

⁵⁵⁰ Vita, *Hist.* I,s.4.

⁵⁵¹ Merrills-Miles, *The Vandals*, s.54.

⁵⁵² Merrills-Miles, *The Vandals*, s.52.

ve onun siyasi anlayışını açıklamaya çalışacağız. Öyle ki IV. yüzyıl Akdeniz dünyası için büyük bir tehlike olarak ortaya çıkan Vandallar ve meşhur kralları Geiserich önderliğinde imparatorluğun en önemli ticari şehri Kartaca 439 ‘ele geçirildi. Bu tarihten itibaren Roma topraklarının içine kadar ilerleyen Vandallar Kuzey Afrika yönetimini ve beraberinde getireceği ekonomik, siyasi ve sosyal dengeyi de değiştirecektir.

3. 4. Birinci Hippo Regius Kuşatması (430)

Hippo Regius eski adıyla Annaba olarak bilinen ve günümüz Cezayir Bone’de bulunan bir Roma kentidir.⁵⁵³ Hippo Regius, Roma eyaleti Zeugitana’da geniş bir bölgeye sahip bir liman kentidir. Hippo piskoposu Aziz Augustine’in yazılarından şehirde beş büyük kilisenin varlığı bilinmektedir. Bu dini yapılar, Vandal öncesi döneme tarihlendirilen ve vaftizhanelerde yapılan kazılarda ortaya çıkmıştır. Arkeolojik kazılarda ortaya çıkan Germen isimli kitabeler kilisede bulunmuştur. Hippo sitesi Geç Antik çağ boyunca kullanılmıştır. Bu dönemde kamu binası olduğuna dair çok az kanıt olduğu bilinmektedir. Augustine’nin yazılarından anlaşıldığı üzere kamu binası olarak V. yüzyılda yeniden inşa edildiği tahmin edilmektedir. Bazı evlerde III. ve IV. yüzyıllarda ortaya çıkan mozaikler yine bu durumun başka bir kanıtıdır. Şehrin on dört ay süren Vandal kuşatmasından önce büyük surlarla çevrili olduğu ancak kuşatmadan sonra şehrin Vandallar tarafından yok edildiği iddia edilir.⁵⁵⁴ Hippo Regius hakkındaki bilgilerimizi bu şehrin piskoposu olan Aziz Augustine tarafından öğrenmekteyiz. Aziz Augustinus Hippo Regius’ta Katolik piskoposu olduğunda şehrin tarihi neredeyse bin yıldan fazla bir süredir varlığını korumaktadır. Hippo, Afrika’nın en önemli ikinci

⁵⁵³ Alexander MacBean,” Hippo Regius” A Dictionary of Ancient Geography: Explaining the Local Appellations in Sacred, Grecian, and Roman History; Exhibiting The Extent of Kingdoms, and Situations of Cites, G.Robinson 1773,s.282.

⁵⁵⁴ Nicholson, “Hippo Regius”,*The Oxford Dictionary of Late Antiquity*, s.725.

limanıdır. Kartaca'dan deniz yoluyla hareket eden bir gezgin için ilk olarak karşısına çıkan uzun bir kayalık dizisi yerini Seybouse nehrinin zengin ve düz ovasını bırakıyordu. İşte Hippo Regius bu ovanın en ucunda iki küçük tepesiği kaplayarak göze çarpardı. Seybouse nehrinin ağzı doğal bir liman olarak dönüşmüştü ve batıda yüksek bir dağlık burun tarafından destekleniyordu.⁵⁵⁵ Şehir Aziz Augustinus için oldukça farklı bir yapıdaydı. Sokakların görünümü Roma'nın yeni şehirlerinin caddelerime benzer değildir. Olağanüstü büyüklükteki forum, heykeller ile doluydu. Tacitus'un bahsettiği bir Proconsul'un kaldırım taşları geniş ve ferah bir alana yayılmıştı. Şehir iki yüz yıldır "Roma vatandaşlarının şehri "olarak varlığını korumuştur. Şehirde Roma hayatı muhteşem bir düzende kuruldu. Beş ile altın bin kişilik tiyatronun yanı sıra, büyük bir hamam ve tapınak bulunuyordu.⁵⁵⁶

Hippo Regius'da eski ve yeni kültürün buluştuğu muazzam güzellikte bir şehir yapılanması söz konusudur. Eski Pagan geleneği Kuzey Afrika'da binaların ve tapınakların varlığında kendini göstermiştir. Pagan zamanların zenginliğine dair bu miras Kuzey Afrika'daki Hristiyanlıktan daha uzun süre var olmuştur. Bu nedenle Aziz Augustine "The City of God " yani Tanrı'nın Şehri adlı eserini kaleme almıştır.⁵⁵⁷ Hamamların tuğlaları dahi şehrin eski yapısında çamurlanan yerlerin sonrasında ayakta kalmıştır. Arap seyyahlar bu yapılara "glisia Rumi" yani Roma kilisesi adını vermişlerdir. Ayrıca büyük bir Hristiyan tabip Augodjin'in katedrali ile karıştırıyorlardı.⁵⁵⁸ Hippo Regius'da yaşam oldukça iyi bir refah düzeyine ulaşmıştır. Bölgenin sakinleri denizi yalnızca ticaret için kullanmıyorlardı ve bu nedenle

⁵⁵⁵ Peter Brown, *Augustine of Hippo a Biography*, University Of California Press, California 2000,s.183.

⁵⁵⁶ Brown, *Augustine of Hippo a Biography*, s.183.

⁵⁵⁷ *Tanrı'nın Şehri adlı eser, Latincesi "De Civitate Dei" Aziz Augustine tarafından yazılan en önemli eserlerinden biridir.

⁵⁵⁸ Brown, *Augustine of Hippo a Biography*, s.184.

zenginliklerinin esas kaynağı bölgeden elde edilen tahıl kaynaklarıdır. Seybouse vadisindeki üzüm bağları özenle korunurdu ve bölgede bolca zeytinlikler vardı. Hippo'nun temel zenginliği mısırdır. Hatta mısır küçük çitfçi için büyük bir zarara dönüşebilirdi. Bu nedenle mısır büyük malikânelerin uğraş verdiği bir tahıl türü haline geldi.⁵⁵⁹ Afrika'nın Roma'nın tahıl ambarı olarak anılmasının nedeni işte bu sebeplerle açıklanır. Zengin ve verimli toprakların şehir yaşantısına etkisi oldukça fazladır.

Kuzey Afrika'ya gelen Vandallar kendi halkları ile beraber yeniden bir arada toplanmaya çalışmıştır. Vandalların Kuzey Afrika'ya geldiklerinde birçok kabile ile beraber olduklarını söyleyen Possidius barbar halklarının eylemlerini şu sözler ile ifade etmektedir: “*Vandallar ve Alanlara karışan bir grup Got kabilesi her çeşit silahla donanmış, savaş konusunda iyi eğitilmiş diğer kabileler İspanya denizini geçip Afrika'ya akın ettiler. Mauretania bölgesi boyunca zulüm ve barbarlıkla, yağma, cinayet ve çeşitli işkenceler ile her şeyi yok ettiler.*”⁵⁶⁰ Possidius'un Vandalların Afrika yalnız gelmediği ve bir kısım Got kabilelerinin de onlara katıldığını ifade eder. Buradaki Gotlar muhtemelen Castinus komutasındaki Romalıların Vandallar'a saldırdığı ve Castinus'un Got müttefikleri tarafından ihanete uğradığı 422 yılındaki gruptur.⁵⁶¹ Possidius şehirde yaşananları dehşet içerisinde anlatmaktadır: “*Yıkıma uğrayan şehirler ve burada yaşayan insanlarla birlikte, bu topraklardaki binalar düşman tarafından yok edildi. Kilisedeki papazlar, kutsal bakireler ve her yana dağılmış keşişler... Bazıları işkenceye yenik düşüyor, bazıları kılıçla öldürülüyor. Esaret altında olanlar, düşmanlarının sert ve kötü muamelesini alırken ruha ve bedene olan inançlarını kaybetmişlerdi. Tanrı'nın ilahileri ve övgüleri kiliselerde yok olur, birçok yerde ateşin yok ettiği kiliseler tükenmiştir. Dağ ormanları arasına, mağaralara*

⁵⁵⁹ Brown, *Augustine of Hippo a Biography*, s.186.

⁵⁶⁰ Sancti Augustini, *Chr.*, s.113.; Hughes, *Geiseric*, s.134.

⁵⁶¹ Hydatius, *Chr.*, s.87.

*kaçan veya gizlenenlerin bazıları yakalanıp öldürüldü. Kilise piskoposları dahi Tanrı'nın yardımıyla olsa bile düşman karşısında herhangi bir şansı kalmadı.. Din adamlarının tüm malları ellerinden alındı ve yoksulluk içinde yalvardılar.”*⁵⁶²

Possidius'un bu tanımında abartı ifadelerin yer aldığı görülmektedir. Bunun nedeni ise Calama'nın Katolik Piskoposu Possidius, Ariusçu Geiserich tarafından sürgüne gönderilmiştir. Diğer bir taraftan Mauretania Sitifensis'teki Vescera piskoposu Optatus'un Vandallar şehre doğru ilerlerken Roma'ya kaçmış olma ihtimali vardır. Ancak Vandal istilasına karşı oluşan bu anlatımlar karmaşık bir yapıya sahiptir.⁵⁶³ Bu anlatımların erken dönem anlatısı olması nedeniyle gerçekliği hakkında kesin bir yorum yapılamaz.

Vandallar Kuzey Afrika kıyı şeridini geçilirken uzun mesafeli bir yol güzergâhı izlemişlerdir. Bu mesafe yaklaşık 1000 mil (1600km) sürerken ertesi yıl yaklaşık 430'da Hippo'ya ulaştılar. Vandalların gerçek rotası hakkında kesin bir bilgiye varılmamıştır. Onların Afrika'nın kuzey kıyısı boyunca Roma yollarını takip ettiğini görmekteyiz. Bu rota sırasıyla Cartena⁵⁶⁴, Caesarea⁵⁶⁵, Saldae⁵⁶⁶ ve muhtemelen

⁵⁶² Vita Augustini, *Chr.*, s.115.

⁵⁶³ Hughes, *Geiseric*, s.136.

⁵⁶⁴ İspanya'nın doğusu.

⁵⁶⁵ Caesarea Maritima veya Caesarea olarak da bilinen günümüz İsrail Haifa'nın güneyinde ve Tel Aviv'in kuzeyine 30 km uzaklıkta bulunur. Roma yönetimi boyunca önemli ve uğrak bir liman kenti olmuştur. Bkz: Andrew Arterbury, "Caesarea Maritima", *The Routledge Encyclopedia of the Historical Jesus*, Ed. Craig E. Evans, Routledge, 2008, s.86-88.

⁵⁶⁶ Günümüz Cezayir'de Bejaia veya Bouige olarak bilinen yerdir. Saldae kenti Pön yerleşimi sonrası Roma kolonisi haline gelmiştir. Saldae limanı Augustus tarafından MÖ 27-26'da kuruldu. Roma döneminden kalan surların izi günümüze kadar ayakta kalmıştır.; Richard Stillwell, "Saldae" mad. *The Princeton Encyclopedia of Classical Sites*, Princeton University Press, 1976, s.797.

Sitifis⁵⁶⁷ olmak üzere bir yürüyüş rotasını oluşturur.⁵⁶⁸ Bu yol boyunca uzanan şehirlerin iç bölgelerine saldırı gerçekleştirilmiştir.⁵⁶⁹ Afrika Proconsularis ‘de göçlerine devam eden Vandallar Cirta’yı geçerek, Hippo Regius’a yönelmişlerdir.⁵⁷⁰

Afrika’ya gelen Vandallar bir süre sonra Bonifatius ile mücadele etmeye başladı. Afrika’da Vandal ordusunun varlığı Roma İmparatorluğu için büyük bir tehlike yaratıyordu. 429 yılında Bonifatius ve Vandallar arasındaki ittifakın bozulduğunu görmekteyiz. Öyle ki aralarındaki mücadelenin ardından mağlup olan Bonifatius Numidia’nın en önemli kenti olan Hippo Regius’a çekildi.⁵⁷¹ Vandalların lideri Gontharis’in ölmesi üzerine kuşatma Geiserich önderliğinde başlatılmıştı. Procopius Gontharis’in ölümü hakkında küçük bir detaya değinmiştir. Gontharis’in ölümüne kardeşi Geiserich sebep olmuştur.⁵⁷² Bir başka sebep olarak da Gontharis’in İspanya’da yakalandığını ve kazığa bağlandığını söylemektedir. Vandal liderinin ölmesi üzerine yerine geçen Geiserich, Vandalları Afrika’ya getirdiğinde yönetimi tek başına elinde tutuyordu. Procopius bu durumu bizzat Vandallar’dan duyduğunu ifade

⁵⁶⁷ Günümüz Cezayir bölgesindeki eski Roma kolonisidir. Nerva’nın saltanatı sırasında kurulmuş ve ismi Colonia Nerviana Augusta Martialis Veteranorum Sitifensium idi. Diocletianus ve Maximianus döneminde Mauritania Sitifensis adında yeni bir eyalet olarak kurulmuştur. bkz. Richard Stillwell, “Sitifis” mad. *The Princeton Encyclopedia of Classical Sites*, s.844.

⁵⁶⁸ Wijnendaele, *The Last of Romans*, s.89

⁵⁶⁹ Hughes, *Geiseric*, s.137.

⁵⁷⁰ Clover, *Geiseric the Statesman*, s.33.

⁵⁷¹ Procopius, *Hist.* s.33.

⁵⁷² Her ne kadar müellif burada Vandal kralını Geiserich’in öldürdüğü bilgisini verse de diğer kaynaklarda böyle bir bilgi ne yazık ki mevcut değildir. Dolayısıyla Gunderic’in Kuzey Afrika’ya geçmeden önce İspanya’da yakalanıp öldürülmesi olan ikincil sebep daha makul görülmektedir. Procopius, *Hist.* s.33.

etmektedir.⁵⁷³ Hippo Regius kuşatmasında Vandalların açlıktan ve diğer sebepler neticesinde kuşatmadan vazgeçerek geri çekilmişlerdir.⁵⁷⁴

Vandalların Hippo Regius kentine iki kuşatma gerçekleştirdiklerini görüyoruz. 430 yılında gerçekleşen ilk kuşatma esnasında Vandalların Bonifatius ile bir anlaşma sağladığı görülür. Bu anlaşma karşısında Roma ile Geiserich arasındaki barış tam olarak gerçekleşmemiştir. 430 yılının ilk dönemlerinde Vandallar Kuzey Afrika'daki ilerlemelerine devam ettiler. İlk olarak Hippo kentine varan Vandallar burada zorlu bir mücadeleye girişmiştir. Genel tarihin 430-31 yılları arasında verildiği görülmektedir. Öyle ki Vita'nın eseri için genel olarak verilen tarih 432'dir. Possidius'un sözlerine göre Vandallar tarafından gerçekleştirilen kuşatmanın durması üzerine, kuşatma boyunca Hippo'da olduğunu söylemektedir.⁵⁷⁵ Hippo şehri savunma açısından oldukça iyi tahkim edilmiş ve stratejik olarak önemli bir konumda bulunuyordu. Seybouse nehrinin ovasında yer alıyor ve iki küçük tepeyi kaplıyordu. Bu bölgeden limana Sardunya'da kolay bir şekilde ulaşılabilirdi. Bu nedenle Hippo ve Portus arasında gerçekleşen deniz yolu yardımının da kolay bir şekilde şehre ulaşmasını sağlıyordu. Özellikle erzak ihtiyacının bu yolla sağlanması Vandalları zor duruma düşürecektir.⁵⁷⁶

Vandalların Hippo Regius kuşatmasında yaklaşık 15.000 veya 20.000 kadar olduğu tahmin edilmektedir. Bunun yanı sıra Roma kuvvetlerinin Notitia Dignitatum'a göre Afrika'daki topraklarında özellikle Tripolitania ve Numidya 'da toplamda otuz bir saha birimi ve yaklaşık 132 bin kişilik lejyon ordusu vardır.⁵⁷⁷ Hippo kuşatması sırasında Roma ordusu Bonifatius'un Mağripli isyancıları yenmek ve iç savaşın patlak

⁵⁷³ Procopius, *Hist.*, s.33.

⁵⁷⁴ Clover, *Geiseric the Statesman*, s.38.

⁵⁷⁵ Vita Augustini, *Chr.*, s.16.

⁵⁷⁶ Wijnendaele, *The Last of Romans*, s.93.

⁵⁷⁷ Hughes, *Geiseric*, s.138.

vermesinin ardından ikinci kez isyan etmelerini kontrol altına almakla görevliydi. Yine ordu bu bölgede sınır baskınları, göçebe kabilelerin vilayetlerdeki denetiminden sorumluydu. Dolayısıyla Roma ordusu, Vandal göçleri sırasında bir dizi sorunla baş etmekteydi. Hippo’da karşı karşıya gelen iki lider de başarılı birer savaşçıydı. Bonifatius’u Marsilya’yı alma mücadelesinde Got kralı Athaulf’u yaraladı. Vandal kralı Geiserich ise olağanüstü yeteneklere sahip bir kraldır. Böylece Vandal kralı karşısındaki Bonifatius ve hayatta kalan askerler Hippo’nun güvenli bölgesine çekildiler.⁵⁷⁸

Hippo kuşatması Vandallar için oldukça zorlayıcı geçmiştir. Geiserich gemiler ile birlikte kuşatma altına aldığı şehri on dört ay boyunca süren bir mücadele ile ele geçirmeye çalışmıştır. Bonifatius bu savunma hattına Got müttefiklerini görevlendirmiştir. Şehir abluka altına alınırken sahil ile olan bağlantıyı da engellemişlerdi. Kuşatma kısa süre içerisinde tehlikeli bir hal almıştır. Barbar gruplarının kıyı kasabalarını kuşatma taktiklerinin yanı sıra Vandallar çok daha yeni bir özelliğe sahiptir. Diğer göçebe kavimlerinin aksine Vandalların bir filoya sahip olması ve şehre giden tüm tedarik hatlarını kesmeleri farklı bir stratejidir. Roma’nın yanı sıra Vandallar ’da bu kuşatmadan oldukça etkilenmişlerdir. Şehrin kuşatması sırasında ihtiyaç dâhilinde olan tüm kaynakların kullanılmasıyla Vandal ordusu da zayıflamıştı.⁵⁷⁹ On dört ay süren kuşatmanın sonuçları her iki taraf için ağır sonuçlar vermiştir. Açlık ve salgın hastalıkların başlaması üzerine Vandallar zor durumda kalmışlardı.⁵⁸⁰ Dolayısıyla kuşatma Temmuz ve Ağustos ayında kaldırılmıştı.⁵⁸¹ Afrika’daki Vandal tehdidine karşı İmparatorluğun doğu kanadından herhangi bir yardım gelmemiştir. 431 yılının ilk aylarından itibaren Vandal tehdidi Doğu Roma’yı da ilgilendirmeye başlamıştır.

⁵⁷⁸ Hughes, *Geiseric*, s.139.

⁵⁷⁹ Hughes, *Geiseric*, s.140.

⁵⁸⁰ Procopius, *Hist.*, s.35; Mcdowall, *The Vandals*, s.67.

⁵⁸¹ Hughes, *Geiseric*, s.140.

Böylece Batı Roma'ya yardım etmek amacıyla Afrika'ya bir sefer düzenlenmiştir. Doğu Roma İmparatorluğu bu sefer için magister militum Aspar'ı görevlendirdi.⁵⁸²

Vandalların Hippo Regius kuşatmasına hem Roma hem de Bizans ordularından oluşan büyük bir ordu gelmiştir. Bu orduya General Aspar'ın komutasında Vandal ordularına karşı mücadeleyi devam ettirmeye çalışmışlardır. Bonifatius ve Batı Roma Vandallar'a karşı bir ordu gönderdi. Konstantinopolis'in bu dönemde Vandallar'a karşı herhangi bir müdahalesi gerçekleşmemiştir. Vandallar Afrika fetihlerinde özellikle at üstünde savaşmaya alıştıkları için duvarlarla çevrili kasabaların alınmasında oldukça zorlanmışlardır. Bu nedenle 435 yılında Mauretania ve Numidia'nın bir bölümünde Roma'nın haraç müttefikleri olarak barış içerisinde kalmışlardır.⁵⁸³ Ancak Vandallar kısa süre içerisinde küçük ve hızlı gemilerden oluşan bir donanma inşa ederek Balear Adaları, Sardunya ve Sicilya'nın bir bölümünü ele geçirdiler. Böylece Akdeniz'de korsanlık faaliyetlerine başlamış oldular. Vandallar tarafından ağır bir yenilgiye uğratılan bu iki komutan Aspar ve Bonifatius kendi yurtlarına geri dönmüşlerdir.⁵⁸⁴

Hippo Regius kuşatması 430 yılının Mayıs ayından 431 Temmuz'a kadar yaklaşık on dört ay sürmüştür. Hippo kuşatmasının her iki taraf içinde en büyük zararı kıtlıklar ve hastalıklar olmuştur. Savaş sırasında ortaya çıkan bu zorluklar her iki taraf içinde eşit derece de tehdit oluşturmaktadır. Yine de Hippo'yu savunan yerel halk Vandallara göre bu durumdan oldukça az etkilenmişlerdir. Hippo kentinin savunucuları

⁵⁸² Aspar, İmparatorlukta Patrici sınıfından gelen Ardaburius'un oğludur. Aspar ve ailesinin Alan asıllı olduğu ve II. Theodosius döneminde önemli bir mevkiye sahip oldukları düşünülmektedir. 427 yılında babası Ardaburius konsüllüğe seçilmişti. 434 yılına kadar geçen süre de oğlu Aspar İmparatorluğun magister militum'u seçildi. Bkz: *The Chronicle of John Malalas*, Trans. Elizabeth Jeffreys, Michael Jeffreys and Roger Scott, Australian Association for Byzantine Studies, Melbourne 1986, fr.14.37, s.204.

⁵⁸³ Lyon Thorndike, *The History of Medieval Europe*, Houghton Mifflin Harcourt, USA 1917,s.83.

⁵⁸⁴ Procopius, *Hist.*, s.33.

deniz yoluyla elde ettikleri malzemeler ile erzak avantajı sağlamış olabilirler. Bu nedenle Geiserich kuşatma alanlarını koruyacak askeri birliklerini geride bırakmak durumunda kalmıştır.⁵⁸⁵ Vandalların surlarla çevrili şehirlerde etkin bir güce sahip olmamaları nedeniyle Roma ile barış sağladıkları görülmektedir. Bu durum göçebe bir topluluk olan Vandalların Roma surları karşısında etkisiz kaldığını göstermektedir. Vandallar normal şartlarda açık kırsal bölgeleri ele geçirebilirlerdi. Ancak Hippo, Cirta ve Kartaca gibi şehirleri ele geçirmekte oldukça zorlanmışlardır. Hippo piskoposu Aziz Augustinus bu kuşatma sırasında hayatını kaybetmiştir. 435 yılında III. Valentinianus Vandallar'a Afrika'nın altı eyaletinde federati olmasına izin vermiştir.⁵⁸⁶

Birinci Hippo kuşatmasında Vandalların şehrin müstahkem alanlarında çok fazla etkili olmadığı görülür. Roma İmparatorluğu ise askeri yönden büyük bir bölünme yaşamaktadır. Bu savaş içerisinde iki tarafında yaşadığı birçok problem mevcuttur. Roma İmparatorluğu'nun Afrikası daha önce bu ölçekte bir barbar saldırısına maruz kalmamıştır. Bölgede uzun süredir devam eden Donatist-Katolik çatışmasının yanı sıra vergilerden bunalan ve ezilen tarım nüfusunun problemleri, sürekli bir tehdit unsuru oluşturan Mauri saldırıları bu süreçte devam etmektedir.⁵⁸⁷ Vandallar, Hippo kuşatmasında oldukça zor bir savunma yapmak durumunda kalmışlardır. Bu nedenle uzun süren kesintisiz bir başarı elde edememişlerdir. Vandal ordusu Hippo kuşatmasından vazgeçtiği sırada Doğu Roma İmparatorluğu kuşatma altındaki Bonifatius komutasına bir yardım göndermek için harekete geçmiştir. Böylece

⁵⁸⁵ Mcdowall, *The Vandals*, s.67.

⁵⁸⁶ Margaret Deanesly, *A History of Early Medieval Europe from 476-911*, Routledge Library Editions: The Medieval World, New York 1956,s.92.; Stephan Williams-Gerard Friell, *The Rome That Did Not Fall: The Survival of the East in the Fifth Century*, Routledge, 2005, s.55.

⁵⁸⁷ Wijnendaele, *The Last of Romans*, s.94.

Doğu'nun baş generallerinden Flavius Ardabur Aspar komutasındaki kuvvetler 431 yılında Afrika'ya geldiler.⁵⁸⁸

3.5. İkinci Hippo Regius Kuşatması (435)

Hippo kuşatmasına destek olarak gelen Aspar ve ordusu Bonifatius ortak hareket etmişlerdir. 432 yılının başlarında Aspar ve Bonifatius kuvvetleri Vandallara karşı atak yapmaya başladılar. Hippo Regius'un batısında bir bölgede iki taraf karşı karşıya gelmişlerdir. Vandalların galip gelmesiyle Romalılar geri çekilmeye zorlandı. Bu yenilginin ardından İmparator Marcian'ın Geiserich arasında bir anlaşma sağlandığı ve imparatorun Vandallara karşı savaşmayacağına dair söz verdiği efsanesi anlatılsa da böyle bir anlaşmanın mümkün olmadığı görülmektedir. Marcian isminin Roma ve Vandallar arasındaki bir elçi olabileceği ve bu dönemde Geiserich'in kişiliği ve yeteneğiyle etkilenmiş olabileceği düşünülmektedir.⁵⁸⁹ İkinci Hippo Regius kuşatması Vandalların galip gelmesiyle sonuçlanır. Bonifatius 'un ilk yenilgisinin ardından ikinci bir kuşatma yaşamamak istememesindeki karar Hippo kentini savunmasız bırakmıştır.⁵⁹⁰

Hippo Regius'un Vandalların kuşatmasından sonra terk edildiği görüşü genel olarak kabul edilmiştir. Aziz Augustinus'un öldüğü sırada şehrin bu kuşatma karşısında yandığı ve yok edildiği varsayımı Possidius'un eserinden ortaya çıkmıştır.⁵⁹¹ Possidius'un eserinde “428 yılında Calama'da Vandalların ve diğer barbar istilasının katliamının ve sayısız felaketleri yaşadığını” ifade etmektedir. Bu istilalar sonrasında üç

⁵⁸⁸ Clover, *Geiseric The Statesman*, s.40.

⁵⁸⁹ Hughes, *Geiseric*, s.141.

⁵⁹⁰ Hughes, *Geiseric*, s.141.

⁵⁹¹ E. C. Howard, “A Note on The Vandal Occupation of Hippo Regius”, *The Journal of Roman Studies*, Sayı: 14 1924, s. 257-258

piskoposluk şehri Carthage, Hippo ve Cirta ayakta kalmıştır.⁵⁹² Howard bu şehirlerin yakıldığı ifadesi konusunda tereddütlerini dile getirmiştir. Ona göre bugün bu şehirlerin düşman istilacılar tarafından yakılıp yok edilmesi sorunsalı belirsiz ifadeler ile gizlenmiştir. Öyle ki Geç Antik Çağ'da Germen dünyası hakkındaki bilgilerimiz yalnızca Roma'nın görüş alanı içerisinde ortaya koyulan belgelerin yeterliliği kadardır. İşte bu nedenle yukarıda sözünü ettiğimiz pasajın "Sayısız kiliseden yalnızca Carthage, Hippo ve Cirta Tanrı'nın lütfuyla yıkılmamasının ardından bu şehirlerin hala ayakta kaldığı görülür. Augustinus'un ölümünün ardından şehrin sakinleri tarafından terk edilen Hippo şehrinin insanların ve ilahi yardımların sayesinde korunuyor" ifadesinin esas doğruluğu hakkında bir tartışma ortaya çıkmaktadır. Howard, bu pasajın ardından yinelenen düşmanın kuşatmasıyla karşılaşan Hippo Regius şehrinin aynı kaderi paylaşmasına eleştirel bir tutumla yaklaşmaktadır.⁵⁹³

Bu pasajda bir tercüme hatasının yapılabileceği sorusunun mümkün olup olmadığını soran Howard, ilk atıf olarak gösterilen Hippo'nun bugünkü Bone olmadığını, antik çağda Hippo Zarytus olarak adlandırılan Bizerta'ya işaret edilebileceğini sorgulamaktadır. Possidius'un anlatmaya çalıştığı ise güvenli bir sığınma yeri olan Hippo Regius'un bir Ariusçu garnizonu tarafından savunulan Kuzey Afrika kıyılarının Kartaca'ya kadar Vandallar tarafından istila edildiğidir. Tüm bu şehirlerin içerisinde yalnızca Kartaca'nın kendisi, Bizerta ve Constantine'ne saldıran düşmanı geri püskürtmüştü. Possidius, Augustinus'un ölümünden sonra Bizerta'nın kısmen yandığını söylemektedir. Dolayısıyla bunun anlamı Hippo Regius'un bütüncül ifadesinin ilk olarak kullanılan Hippo ile tezat oluşturduğu görülmektedir. Eğer bu görüş doğruysa Hippo Regius Vandallar tarafından ele geçirilmemiştir. Dolayısıyla Vandalların ilk

⁵⁹²John E. Rotelle, *The Life of Saint Augustine Possidius Bishop of Calama*, Augustinian Press, 1988, s.16.

⁵⁹³ Howard, "A Note On The Vandal Occupation of Hippo Regius", s.257.

olarak kuşattıkları veya kuşatmaya çalıştıkları Hippo Regius'un daha sonra bir anlaşma ile ele geçirdiği ancak bu anlaşmanın hangi barış koşulları altında gerçekleştirildiği bilinmemektedir. Böylece Romalıların başarılı savunmasından hemen sonra şehri tahliye ettiğini ve Vandalların şehri aldıktan sonra onu koruyamadığı görüşünün ikilemi ortadan kaldırılabilir.⁵⁹⁴ Bu görüşten ortaya çıkan sonuç ise Hippo kentinin Aziz Augustinus'un duygusal olarak kaleme aldığı ve şehrin yandığı ifadesinin gerçekçi olmadığı yönündedir. Vandalların Hippo Regius kuşatmasındaki faaliyetleri hakkındaki temel noktanın belirlenmesi oldukça karışık bir durum gibi gözükmemektedir. Klasik kaynaklardan elde ettiğimiz bilgilerin tamamını tarihsel bilgi doğrultusunda kesin ifadelerle birlikte kullanamayız. Vandalların Hippo Regius'u hangi koşullar altında ele geçirip geçirmediği konusunun tartışmasındaki ana nokta bu şehir bir anlaşma veya barış yoluyla mı ele geçirildi? 428 yılında Vandallar Boğazı geçti ve Kuzey Afrika vilayetlerine saldırdılar. Bu sırada Hippo Regius'un piskoposu Aziz Augustinus idi. 430'da piskoposluk şehri kuşatıldı ve Bonifatius tarafından savunuldu. Hippo piskoposu Aziz Augustinus'un ölmesi üzerine yaklaşık 431 yılının⁵⁹⁵ yaz aylarında Vandalların tedarik ihtiyacını karşılayamaması üzerine 435 yılında Trigetius Vandallar ile barış yaptı ve Hippo Regius'u onlara devretti.⁵⁹⁶ Geiserich 439 yılında yaklaşık dört sene Hippo Regius'ta yaşadıkdan sonra Kartaca'ya ele geçirdi.⁵⁹⁷ Doğu Roma orduları İmparatorluk için Kuzey Afrika'ya geldiğinde Hippo Regius hala önemli bir şehirdir. Possidius'un ifadeleriyle ortaya çıkan bu tartışmanın belki de en önemli noktası kendisinin o tarihte hayatta olmadığı ve anlattığı olayların çoğunun birçok kişinin görgü

⁵⁹⁴ Howard, A Note on The Vandal Occupation of Hippo Regius, s.258.

⁵⁹⁵ Dieter Quast, "Völkerwanderungszeitliche Frauengraber aus Hippo Regius (Annaba/Bône) in Algerien", *Jahrbuch, des Römisch-Germanischen Zentralmuseums*, Sa:52, Mainz, 2005, s.237.

⁵⁹⁶ Holmes V. M. Dennis, "Another Note on the Vandal Occupation of Hippo Regius", *The Journal of Roman Studies*, Sayı:15, 1925, s.264.

⁵⁹⁷ Douglas Boin, *A Social and Cultural History of Late Antiquity*, Wiley-Blackwell, 2018, s.338.

tanığına dayanarak eserini kaleme aldığı gerçeğidir.⁵⁹⁸ Öyle ki Possidius eserini kaleme aldığı zamanda Hippo kenti ayakta idi.⁵⁹⁹ M.Dennis farklı bir tartışmayı öne süren Howard'ın düşüncesine karşı çıkmaktadır. Ona göre Hippo'nun ilk olarak antik şehir (Bizerta) olabileceği görüşünün yalnızca toponomik kazılarla desteklenebileceğini söylemektedir. Hippo ifadesinde olduğu gibi şehirlerin isimlendirilmesinde buradaki Hippo'nun Hippo Diarrhytus⁶⁰⁰ olabileceği varsayımı kabul edilebilir durumdadır. Dolayısıyla ikinci olarak tam ismiyle yazılan Hippo Regius'un önceki referansa dayandığı açıkça görülebilir.⁶⁰¹

İkinci Hippo Regius kuşatmasında görülüyor ki Vandallar şehirdeki kuşatmayı kaldırdıktan sonra Roma ordusunu yendikten sonra geri döndüler. Bu nedenle Hippo sakinleri bu istiladan sonra yerlerini terk ettiler. Vandalların buradaki dönüş amaçlarının nedeni ilk kuşatmada gördükleri zararı karşılamak yani yağma kültürü ile bağdaştırılabilir. Hippo kentinin bu tarihteki durumu özellikle yerleşimcilerin kaçıışı ve Roma tarafından yeterince korunmadığı olsa da kuşatmadaki başarısızlığın arkasında başka bir neden daha vardır. Hippo kentinin önemi ve çevredeki kasabaların uğradığı saldırı sonucunda kente yeniden gelen yerleşimcilerdir.⁶⁰² Dennis'in argümanında ortaya çıkan son bilgi ise Leo Africanus'ta ortaya çıkan pasajdır. Leo, Hippo Regius'un Vandallar tarafından yok edilmediği ve ona boyun eğmediğini anlatan ifade de bu tarihin 431 veya 439 yılları arasında olması ihtimalini kuvvetli görmektedir. Ayrıca bu yangının 432 yılından öncesine, Possidius'un eserini bu yıldan önce yazmamış olmasına

⁵⁹⁸M. Dennis, "Another Note on the Vandal Occupation",s.264.

⁵⁹⁹ Vita Augustini, *Chr.*, s.21.

⁶⁰⁰ Bizerta, Burada Howard'ın Possidius'un önce Hippo ardından daha sonra ayrı olarak Hippo Regius kullanımını eleştirmesine Dennis açıklık getirmektedir.

⁶⁰¹M. Dennis, "Another Note on the Vandal Occupation", s.265.

⁶⁰² M. Dennis, "Another Note on the Vandal Occupation", s.267.

ve 435 yılında şehrin Vandallara'a teslim edilmesinin, yanma gibi bir ihtimali olmadığına bağlamaktadır.⁶⁰³ Vandallar ile Batı İmparatorluğu arasında ilk resmi antlaşma 11 Şubat 435 tarihinde imzalandı.⁶⁰⁴ Böylelikle bölgede geçici bir barış sağlandı. 435 yılından 439 Kartaca'nın alınmasına kadar Hippo Regius Vandal kralı Geiserich'in ilk başkenti oldu. Hippo'da gerçekleşen barışın ve yerleşimin aslında Vandalların İspanya'da antlaşmaya benzer bir federati konumunda olduğu görülmektedir. Bu tarihten itibaren Geiserich küçük bir federasyon statüsünü hızla geride bırakarak Hippo'ya yerleştiğinde önde gelen üç piskoposu kendi yerleşimlerden kovdu Bu piskoposlar arasında Calama'lı Possidius, Sitifis'li Novatus ve Mila'nın piskosu Severianus' vardır.⁶⁰⁵

Hippo Regius kentinin ikinci kuşatmadan sonra 435 yılı antlaşması ile birlikte Vandal himayetine geçmesiyle Afrika'daki kalıcı yerleşimin ilk temeli atılmış oldu. Hippo Regius'un alınması ile birlikte Geiserich yönetimi Afrika'nın yönetim sistemi hakkında bilgiler edinmeye başlayacaktır. Özellikle yerel halk ve aristokrat sınıf arasında oluşan sosyal düzenin Vandal bürokrasisi ile yeniden şekillenmesi, bölge halkının yeni işgalcilere olan uyumu ile sonuçlanacaktır. Hippo kentinin alınmasıyla birlikte Afrika'da kalıcı yerleşimin köklerini atan Vandal yönetimi bölgedeki yerel siyasi düzeni yeniden yapılandıracaktır. Özellikle Vandal lideri Geiserich'in gerçekleştirdiği faaliyetler Afrika'daki yerleşimimi anlamamız için çok önemlidir. İmparatorluk ile belirli bir antlaşma sağlayan Geiserich, 435 tarihinden sonra ekonomik ve siyasi dengeyi sağlamak adına çeşitli uygulamaları yürürlüğe koymaktadır. Bu yeniliklerin yanı sıra Kuzey Afrika'da Roma kültürünün hala devam etmekte olduğu unutulmamalıdır.

⁶⁰³ Dennis, "Another Note on the Vandal Occupation", s.268.

⁶⁰⁴ Clover, Geiseric the Stateman, s.53.; Schmidt, *Wandalen*, s.64-65.

⁶⁰⁵ Merrills-Miles, *The Vandals*, s.60-61.

IV. BÖLÜM GEİSERİCH VE FAALİYETLERİ

4. 1. Geiserich'in Hayatı (428-477)

Vandallar, 435 yılında Hippo kentini aldıktan sonra burada yaklaşık olarak dört sene boyunca kaldılar.⁶⁰⁶ İlk yerleşimlerinden bu yana farklı sebeplerin ve bu sebepler doğrultusunda oluşan yeni girişimlerin sonucunda Avrupa ve Afrika'ya kadar ilerlemeyi başarmışlardır. Bu başarının arkasındaki isim Geiserich, Vandal tarihinin önemli bir dönüm noktasını temsil etmektedir.

Vandal konfederasyonunun sistemleşmiş bir teşekkülü olmamakla birlikte diğer tüm Germen kabileleri gibi bir şef veya lider tarafından yönetildiği görülmektedir. Geiserich bu liderler içerisinde en önemli yere ve konuma sahip tarihi bir kişiliktir. Öyle ki Geiserich V. yüzyılda Akdeniz dünyasının en etkili figürleri arasındaydı. Geiserich, 429'da Oceanus Germanorum'u⁶⁰⁷ geçerek Roma Afrikasına girdi. Günümüzde Cezayir ve Tunus arasındaki sınıra yakın kıyıdaki HippoRegius kentini aldıktan sonra 435 yılında Numidia'nın bir bölümünü antlaşma ile teslim aldı. 439 yılında Kartaca ele geçirildi⁶⁰⁸ ve 442'de Vandal filosunun Sicilya'ya ulaşp İtalya'yı tehdit etmesiyle ikinci bir antlaşma sağlandı. Böylelikle Afrika, Byzacena, Tripolitania ve Numidia'nın bir bölümü alındı.⁶⁰⁹ Geiserich'in oğlu Huneric ve III. Valentinianus'un kızı Eudocia arasında bir evlilik planı hazırlandı.⁶¹⁰

⁶⁰⁶ Bury, *Invansion of Europe by the Barbarians*, s.61.

⁶⁰⁷ Okyanus, Yunan düşüncesine göre Avrupa, Asya ve Libya'yı çevreleyen büyük nehre verilen isim olarak geçmektedir.; Tacitus, *Germania*, s.96.

⁶⁰⁸ Vita, *Hist.*, s.7.

⁶⁰⁹ Friell-Williams, *The Rome that Did Not Fall*, s.55

⁶¹⁰ Averil Cameron, "Vandal And Byzantine Africa", *The Cambridge Ancient History*, Ed. Averil Cameron, Bryan Ward-Perkins, Michael Whitby, Cambridge University Press, s.553.

435 ve 442 yıllarında imparatorluğun iki yerleşim alanını Vandal topraklarına katmıştı. Geiserich, Kartaca deniz ticaretini kontrol altına alarak gücünü Sicilya, Korsika, Sardunya ve Balear Adaları'na doğru genişletmeye başladı.⁶¹¹ Geiserich'in hayatı hakkında ulaşacağımız bilgiler oldukça kısıtlıdır. Kaynaklarda Afrika'daki faaliyetlerine kadar Vandallar hakkında detaylı bilgilere rastlanmamakla beraber kendi tarihleri hakkında da yazılı bir kaynağın olmaması kısıtlı bilgilerin ve ihtimallerin üzerinde durmamızı gerekmektedir. Geiserich'in kesin tarih olmamakla birlikte 389-390 yılı civarında doğduğu tahmin edilmektedir.⁶¹² Geiserich, Kral Godigisel'in gayri meşru oğlu ve Gunderic'in üvey kardeşidir.⁶¹³ Antik kaynaklarda annesinin bir köle asıllı olduğu iddia edilmektedir.⁶¹⁴ Geiserich'in annesinin köle asıllı olması ve Katolik mezhebi inancını benimsemesi, lider olmasına herhangi bir olumsuz etki getirmemiştir. Modern tarihçiler Geiserich'in nerede doğduğu bilgisinin eksikliği üzerine çeşitli tahminlerde bulunmuşlardır. Bu tahminlerden ilki Geiserich'in doğduğu sırada Vandalların Pannonia bölgesinde yaşadığı bilgisidir.⁶¹⁵ Geiserich'in babasının ölümü üzerine yönetimi 40'lı yaşlarında aldığı bilgisi kaynaklardan elde edilmektedir.⁶¹⁶ Geiserich'in önemli bir lider olarak görülmesinin sebebi askeri başarıları ve siyasi zekâsıdır. Aslında tüm Germen topluluklarına bakıldığında bir şef veya lider

⁶¹¹Merrills-Miles, *The Vandals*, s.57.

⁶¹² Hughes, *Geiserich*, s.40; Guido M. Berndt, "Strategies of Representation: Minting the Vandal Regnum", *Medieval Coins and Seals Constructing Identity, Signifying Power*, Brepols, Belgium 2015, s.87.

⁶¹³ Procopius, *Hist.*, s.29.; İsidore, *Chr.*, s.34.

⁶¹⁴Hydatius, *Chr.*, s.89; Procopius, *Hist.*, s.29; Sidonius, *Chr.*, s.18.

⁶¹⁵Hughes, *Geiserich*, s.40

⁶¹⁶ Mert Kozan, "Vandal Tarihine Genel Bir Bakış: Vandalların Ortaya Çıkışı Ve Afrika'da Kalıcı Bir Yurt Edinmelerine Kadar Geçen Süreç Hakkında Genel Bir Değerlendirme", *ArAn*, Sayı:14/1, 2020, s.119.

olabilmek için en önemli motivasyon kaynağı savaşlarda gösterilen üstün performans ile alakalıdır. Vandal kralının buradaki en önemli farkı askeri dehası ve bunun sonucunda siyasi stratejisini oldukça iyi kullanmasıdır. Bu nedenle İmparatorluk ile politik stratejide mücadele edebilecek tek kişi olarak Geiserich, bu örneklerin dışındadır.

Antik kaynaklarda Geiserich'in fiziki ve kişisel özellikleri hakkında genel geçer bir tanım bulunmaktadır. Bu betimleme de en çok karşımıza çıkan “*Orta yapılı bir görünüme sahip olduğu, attan düştüğü için topallayarak yürüdüğü*” bilgisine ulaşılır. Vandal liderinin, manevi bir derinliğe sahip ketum bir kişiliği vardır. Sert bir mizacının yanında gösterişten asla hoşlanmadığı ve böyle bir durumu küçük gördüğü söylenmektedir. Son derece yetenekli ve ileri görüşlü olan Geiserich, “*halkları birbirine karıştırmak için nefret tohumlarını ekmeye ve yaymaya hazır bir kişilik olarak anılmaktadır.*”⁶¹⁷

Geiserich'in Vandal tarihi içerisinde bir dönüm noktasını temsil etmesinin en büyük nedeni şüphesiz Vandalları tek bir amaç doğrultusunda birleştirmesidir. Öyle ki MS 400 yılında iki ayrı Vandal kavmi Silezya'daki Silingiler ve Tizsa'daki Hastinglerden, Pannonia ve Kuzey Tuna bölgesi Süevler'den ve atlı göçebe bir kavim olan Alanlar'dan oluşan bu grupların harekete geçmesiyle Afrika'ya gelen bu grubun Geiserich tarafından kabul edilmesi bunun en çarpıcı örneğidir.⁶¹⁸ Geiserich'in hayatı boyunca gerçekleştirdiği en büyük başarısı, Vandalları ve Alanları Afrika'ya geçirmek olmuştur. Vandalların Afrika'ya geçme hazırlığında iki önemli liderin büyük katkısı olmuştur. Gunderic'in bu hazırlığı gerçekleştiremeden hayatını kaybetmesi üzerine bu seferin tek lideri Geiserich olmuştur. German liderleri arasında etkili bir

⁶¹⁷ John. B.Bury, çev.İslam Kaya-Yusuf Akbaba, *Barbarların Avrupa'ya İstilas*, Kronik Kitap, İstanbul 2020, s.89.; Pohl, “The Vandals: Fragments of a Narrative”, s.37.

⁶¹⁸ Herwig Wolfram, *Germanler Kökenleri ve Roma Dünyasıyla İlişkileri*, s.110.

konuma sahip olan Geiserich, askeri açıdan yetenekli politik yönüyle acımasız bir kişiliğe sahiptir. Vandal kralı halkını Afrika'ya taşıyarak döneminin de en zeki adamı olarak anılacaktır. Geiserich çoğu kralın politik yönünün aksine Roma İmparatorluğu'na karşı güçlü bir yağma stratejisi ve saldırgan bir siyasi tavır geliştirmiştir. Arian mezhebine oldukça sadık olan Geiserich Katolik Kilisesi'ne karşı sert bir tutum sergilemiştir. Öyle ki Vandal istilas sırasında herhangi bir piskopos, rahip, kilise veya hazine bağışlanmamıştır.⁶¹⁹

Vandalların Afrika'ya yerleşim sürecinin yapılanmasında Vandal lideri Geiserich'in keskin zekâsı ve politik ittifakları önemli bir yer tutar. Germen toplulukları içerisinde bugüne değin Roma ile mücadele eden bütün topluluklar, toprak yerleşimlerinde muhakkak bir Roma modelini benimsemişlerdir. Vandal lideri, göç süreçlerinde İmparatorluk içerisinde gelişebilecek tüm siyasi fırsatları kendi lehine çevirmiştir. 430 yılında Hippo'nun alınmasıyla başlayan bu süreçte Vandal kralı çeşitli askeri, siyasi ve dini reformlar gerçekleştirecektir. Hippo Regius'un alınmasıyla birlikte Vandal kralı iki ana değişiklik üzerinde durmuştur. İlk olarak siyasi otoritesini güçlendirmek için toprak reformunu değiştirmiştir. Yerel ve zengin toprak arazilerinin payına kendi ailesi ve halkı arasında miras olarak paylaştırmıştır. Vandal lideri Hippo Regius'un merkezi konumundan faydalanarak krallığın teşekkülünü ortaya çıkarmak adına Kartaca üzerine yoğunlaşmaya devam etmiştir. Bu nedenle toprak yönetiminde ölçülendirme, bu bölgelere yerel halkları yerleştirme ve vergi sistemini yapılandırma adına birçok yenilik getirmiştir. Hippo Regius'da Vandal liderine karşı gelebilecek dini zümrelerin gücüne karşı oldukça sert bir politika uygulanmıştır. Geiserich, Afrika'da üç aşamalı bir siyasi politika sergileyecektir; askeri ve siyasi gücünü koruyan toplumsal bir birlik, güçlü bir ekonomi ve dinsel bütünlüğü sağlayan merkezi bir yapılanmanın ortaya çıkmasıdır.

⁶¹⁹ Todd, *The Early Germans*, s.176.

4. 2. Geiserich'in Askeri ve Siyasi Faaliyetleri

Vandal göçlerinin temelini bir ana düşünce veya amaç doğrultusunda açıklamak oldukça zor görünmektedir. Göç hareketinden bu yana Vandalların yolculukları tek bir yön doğrultusunda gerçekleşmemiştir. Dolayısıyla Vandalların göç etme süreçleri içerisinde çok farklı amaçlar ve fırsatlar kendiliğinden ortaya çıkmıştır. MS406 ve 407 kışında Ren' den başlayan yolculukları, *feodus* olarak kendi güvenliğini sağlama veya ganimet elde etmek olarak devam etmiştir. Bu tür göç hareketlerinin temel aşamasında hayatta kalmak için yeterli kaynaklara ulaşmak oldukça önemli bir ayrıntıdır. Vandallar tüm bu aşamaları gerçekleştirmek adına Roma İmparatorluğu'nun topraklarına yönelmişlerdir.⁶²⁰

Vandallar, Geiserich önderliğinde Afrika yerleşimlerini dönemin imkân ve teknolojisi açısından büyük bir başarı ile gerçekleştirmişlerdir. Roma İmparatorluğu Akdeniz'deki gücünün kontrolünü sağlamak adına bu dönemde birçok kanun uygulaması gerçekleştirmiştir. Bu nedenle barbarları Akdeniz limanlarında uzak tutmak adına yasalarında birçok yaptırım uygulamışlardır. Bunlardan ilki, “barbarlara gemi inşa sanatını öğretmenin ölümcül bir suç” olarak kabul edilmesidir. İmparatorluğun bu yasakları Vandallar tarafından bertaraf edilmiştir.⁶²¹ Vandallar 429 yılından 477'ye kadar uzun süre hüküm süreceği yeni kralları Geiserich yönetiminde Kuzey Afrika'daki Roma'yı büyük çapta istilaya başladılar. 430 yılında başlayan mücadeleler neticesinde

⁶²⁰ Guido M. Berndt, “Hidden Tracks: on the Vandal's Paths to an African Kingdom”, *Neglected Barbarians*. Ed, Florin Curta, Brepols, Belgium 2010, s.542.

⁶²¹ R.H.C Davis, *A History of Medieval Europe: From Constantine to Saint Louis*, Routledge, London 2013, s.30.

Roma ile anlaşmalar içerisinde bulunan Geiserich Akdeniz'deki kontrolleri sağlamak adına küçük ve hızlı gemilerden oluşan bir donanma yaptırmıştır.⁶²²

Geiserich'in yönetiminden çok daha önceden Afrika harekâtına katılan birçok farklı Germen birliklerinin olduğu bilinmektedir. Vandal-Alan müttefikliği Kuzey Afrika boyunca devam etmiştir. Ayrıca Hippo kuşatmasında Vandallar ve Alanlar'ın haricinde bazı Got gruplarının yer alması harekâtın büyüklüğünü ortaya koymaktadır.⁶²³ Örneğin; Vandal kralı Gunthamund'un sarayında yer alan Kuzey Afrikalı şair Dracontius tarafından iki grubun arasındaki ayrım not edilmiştir. Dracontius'un bir barbar listesi hazırladığı ve bu listede aşağılayıcı bir şekilde Vandalları dâhil etmediği görülür. Şairin belirttiğine göre Vandal kralının Alanları reddetmesinden keyif aldığını belirtmektedir. Böylelikle Kuzey Afrika'da savaş güçlerini oluşturan iki ayrı grubun olduğu unutulmamalıdır.⁶²⁴

428 yılında Gunderic'in ölümünün ardından yerine geçen Geiserich'in askeri ve siyasi politikasının belli bir hedef doğrultusunda yavaş yavaş şekillendiği görülmektedir. V. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Geiserich'in ana hedefinde Afrika yer alıyordu.⁶²⁵ Afrika'ya göç etme fikri, Vandal ve Alan gruplarının yer sorununa önemli derecede çözüm sağlayacaktır. Vandal ve Alan grupları için en önemli ihtiyaç, stratejik açıdan güvenli bir bölgeye ulaşmaktır.⁶²⁶ Geiserich, bu bölgeye ulaşmak adına stratejik bir yöntem kullanarak deniz yolunu tercih etmiştir.⁶²⁷ Afrika harekâtı için birliklerini keşif hazırlıklarına yollamıştır. İlk olarak bu tür bir keşif gezisi için yaklaşık

⁶²²Thorndike, *The History of Medieval Europe*, s.83.

⁶²³Hydatius, *Chr.*, s.87.

⁶²⁴Bachrach, *A History of the Alans*, s.57.

⁶²⁵Hughes, *Gaiseric*, s.122.

⁶²⁶Heather, *The Fall of the Roman Empire*, s.280.

⁶²⁷Merrills-Miles, *The Vandals*, s.54.

500 veya 1000 geminin başlangıç noktalarında sefer yaptığı düşünülmektedir. Afrika'ya geçmek için bazı üs noktalarda özellikle Baetica ve Balear gibi stratejik bölgelerde ön hazırlık yapılmıştır.⁶²⁸ Vandallar, Roma İmparatorluğu tarafından bir yüzyıldan fazla bir süredir terk edilen Afrika'daki Mauri'lerden destek almışlardır.⁶²⁹ 428 yılında Geiserich tarafından başlatılan harekât, Süev kralı Hermigarus'un Lusitania'yı yağmalamasının haberi ile gecikti. Geiserich, ani bir dönüş ile Süev Kralı'nı Merida yakınlarında bozguna uğrattı. Bu sorun çözüldükten sonra Geiserich artık Afrika yolculuğuna hazırды.⁶³⁰ 429 yılında Vandallar Cebelitarık Boğazı'nı geçerek, Mauretania bölgesinden doğuya doğru hareket etmeye başladılar.⁶³¹ Geiserich ve arkasındaki takipçileri arasında, 400 yılından itibaren sürekli göç halinde bulunan ve yerlerinden çıkarılmış köylüler, savaşçılar, çocuklar ve yaşlılar mevcuttur. Ayrıca yine belirttiğimiz üzere Afrika'ya hareket eden grupların içerisinde Süev, Alan ve hatta Hispano-Romalılar'da dâhildir. Bu grubun içerisinde baskın olan Hastinglerin lideri Geiserich idi.⁶³² Afrika

⁶²⁸ Giusto Traina, *428 AD An Ordinary Year at the End of the Roman Empire*, Trans. Allan Cameron, Princeton University Press, 2009, s.83.

⁶²⁹ Romalı şair Corripus "Iohannis "adlı eserinde Vandallar ve Mauriler hakkında ilginç bilgiler vermektedir. VI. yüzyılda Kuzey Afrika'da Roma İmparatorluğu için tehdit unsuru oluşturan iki farklı güç bulunmaktadır. Vandallar ve Mauriler'in zaman zaman ittifak içerisinde bulundukları söylenmektedir. Öyle ki Corripus Vandalları tıpkı bir Romalı asker olarak görmekte ve onların Maurilerin büyüyen gücüne karşı koyamadığını söylemektedir. Vandallar Maurilerin büyüyen gücünü kontrol edemeleri için, bir dük altında toplanmışlardır. Bkz; Jonathan Conant, *Staying Roman Conquest and Identity in Africa and Mediterranean, 439-700*, Cambridge University Press, 2012, s.259. ;Bkz: G.W. Shea, *The Iones De Bellis Libycis of Flavius Cresconius Corippus*, The Edwin Mellen Press, New York 1998, s. 3.178–264, 54–7.

⁶³⁰ Traina, *428 AD An Ordinary Year at the End of the Roman Empire*, s.83.

⁶³¹ Martin Hofbauer-Thorsten Loch, *Wegwesier zur Geschichte Nordafrika*, Verlag Schöningh, 2011, s.53.

⁶³² Jonathan Kendall Parsons, *The African Catholic Church Under The Vandals, 429-533*, Yayımlanmış Doktora Tezi, Kings College, University of London, 1994, s.61

harekâtında Geiserich ile birlikte Roma'ya karşı düşman olan yerli kabilelerde vardır. Bu kabilelerin ezici çoğunluğu arasında Berberiler, bozkırları ve dağları işgal eden Morolar'da kentsel düzenin dışındaydı.⁶³³ Afrika yerleşiminde Vandallar'a diğer göçebe topluluklardan yardım almış olması muhtemeldir.⁶³⁴

429 yılında başlayan göç 430 yılına gelindiğinde Numidia bölgesine kadar uzandı. 430 yılında itibaren Vandalların bölgede gerçekleştirdikleri faaliyetler ve Hippo kentinin ele geçirilmesiyle yerleşime başlanmıştır. Geiserich, bu tarihten itibaren Hippo kentini yönetim merkezi olarak belirlese dahi 435 yılından sonra topraklarını genişletmek istemiştir. Kartaca başkent olana kadar İmparatorluğun arazisinde kalmaya devam etti. Numidia Consularis, Numidia Proconsularis ve Mauretania Sitifensis olmak üzere bu üç vilayetin Vandallara verildiği görülmektedir. Geiserich'in Afrika'daki elde ettiği başarının arkasında İmparator ile yapmış olduğu bir anlaşma vardır. Geiserich, 435 yılında Roma İmparatorluğu ile anlaşma sağlamış gibi görünse de ilk siyasi hamlesini burada gerçekleştirmiştir. Yapılan barış Vandal kralı için bir ön hazırlık olarak düşünülmelidir. Vandal lideri bu barışı, gücünü yeniden toparlamak adına kullanmıştır. İki yıl içerisinde Vandallar ile yapılan barış bozuldu. Bu barışın bozulmasındaki sebebin Vandallara tahsis edilen Arian ayini kiliselerini reddetmeleridir.⁶³⁵ Bu durum karşısında Geiserich Augustine'nin biyografi yazarı Possidius'u ve Sitifis'in piskoposu Novatus'u sürgüne gönderdi. Geiserich'in bu tarihten sonra hedefi Proconsularis vilayetinin yakınlarında, İmparatorluğun en eski merkezi Byzacena şehridir. Burası Afrika'nın en eski ve verimli tahıl arazisidir. Dolayısıyla Vandal kralının bölgeyi ele geçirmesiyle, ihtiyaç duydukları toprak arayışı

⁶³³ Schmidt, *Geschichte der Wandalen*, s.51.

⁶³⁴ Rocco Selvaggi, "Erfolgreiche Vertragskonzepte oder foedera incerta?", "Die Wandalen", Hamburg University Press, 2019, s.62.

⁶³⁵ Schmidt, *Geschichte der Wandalen*, s.66

son bulacaktır. 439 yılına gelindiğinde önce Kartaca ele geçirildi ve Kartaca'nın düşmesiyle Proconsularis ve Byzacena 'da Vandal hâkimiyetine girdi.⁶³⁶

Vandal kralı Geiserich Afrika'daki topraklarını genişletmek adına hızlı kararlar almıştır. İlk olarak yönetim merkezi Hippo'ya yerleşmiş, buradaki piskoposları sürgüne göndermiştir. Geiserich'in siyasi hamlesinin arkasında yatan neden ise bambaşkadır. Sürgüne gönderilen piskoposlar gerçekte Arius inancını reddetmeleri nedeniyle yeni kral tarafından cezalandırılmışlardır.⁶³⁷ Geiserich'in bu kararı, İmparatorluk için bir nevi mesajdır. Vandal kralı kendi siyasi teşekkülünü kurmak adına Roma İmparatorluğu'na bağlı dini ve kültürel etkileşimlerini kontrol altına almak istemiştir.

Kartaca'nın düşmesiyle birlikte Vandal krallığının ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Kartaca'nın kaybı ile sarsılan İmparatorluk aynı zamanda Sicilya ve İtalya saldırıları ile bir kez daha karşı karşıya kalmıştır. Bu durum karşısında İmparator Valentinianus, Geiserich ile barış yapmak durumunda kalmıştır. Vandal tarihi açısından bakılacak olursa bu tür bir anlaşma oldukça yeni sayılmaktadır. Bu tarihe kadar Hippo (435) kuşatmasına kadar olan süreçte, Vandallar yalnızca toprak arazisi için anlaşma sağlamıştır.⁶³⁸ Bu tarihten itibaren Augustus Valentinianus ile Geiserich arasında Afrika toprakları belirli sınır ve bölgelere ayrıldı.⁶³⁹ Kartaca'nın ele geçirilmesi Vandal krallığının oluşmasına dair büyük izler taşımaktadır. Vandal kralının bölgeye geldikten sonra aldığı kararlar bu durumun kanıtı niteliğindedir. Öncelikle Kartaca'da asil sınıfın ve soyluların Geiserich'in buyruğu altına girmesi ve Vita'da geçen “ *özgür ve soylu insanların onun köleliğine alınması*” ifadesi bu örneği açıklamaktadır. Şehirde otoritesini korumak isteyen Geiserich, zengin ailelerin sahip olduğu altın, gümüş,

⁶³⁶Parsons, *The African Catholic Church Under The Vandals*, s.62.

⁶³⁷Merrills-Miles, *The Vandals*, s.61.

⁶³⁸Merrills-Miles, *The Vandals*, s.63

⁶³⁹Prosper, *Chr.*, s.79.

mücevherlerin yanı sıra pahalı kıyafetlerin getirilmesine dair bir kararname yayınlamıştır.⁶⁴⁰ Böylece kısa süre içerisinde ekonomik bir güç elde etmeye başlamıştır. Geiserich'in bir diğer önemli faaliyeti ise, vilayetlerin düzenlenmesi adına aldığı kararlardır. Vandal kralı, Abaritana, Gaetulia ve Numidia'nın bir bölümünü kendisi için ayırmıştır. Zeugitiana eyaletini ise halkının payı olarak almıştır. Geiserich'in bu düzenlenmesine İmparator Valentinianus karşı çıkmamış ve izin vermiştir. Bu tarihten itibaren Geiserich, İmparator Valentinianus öldükten sonra Afrika'nın kontrolünü sağladı. Sardinya, Sicilya, Korsika, İbiza, Mallorca ve Menarco adalarını ele geçirmiştir.⁶⁴¹ Bu adalardan biri olan Sicilya'da İtalya kralı Odavakar, Vandallara belirli bir zaman aralığında haraç ödemeyi kabul etti. Görüldüğü üzere, Geiserich Afrika'nın zengin bölgelerinde ekonomik ve siyasini gücünü elde ettikten sonra, Akdeniz'de etkin bir güç olmak için harekete geçmiştir. Öncelikle Roma ile Zeugitania'nın zengin topraklarına ek olarak, Numidya'nın doğusu verilmiştir. Anlaşma neticesinde Geiserich'in yetki alanı Byzacena'dan bugünkü Batı Tunus ve Cezayir sınırlarını da içine alan zengin tahıl alanlarının bulunduğu Hadrumentum hinterlandına kadar genişledi.⁶⁴² Geiserich'in tüm bu başarılarının ardından Roma İmparatorluğu, 442 yılında Vandalları resmi olarak tanımış oldu.⁶⁴³ Bu tarihten itibaren Afrika'daki kalıcılığı sağlamak için Geiserich önemli bir görev üstlenecektir. Vandal kralının askeri gücünün yanı sıra, kendi hâkimiyetinde olan idari bölgelerin kontrolünü de sağlamak zorundaydı. Bu nedenle Afrika'ya gelirken ittifakta bulunduğu Süev ve Alan gruplarının sadakati ve devamlılığı oldukça önemliydi. Vandal kralı tüm bu sorunlar

⁶⁴⁰ Vita, *Hist.*, s.7.

⁶⁴¹ Vita, *Hist.*, s.7

⁶⁴² Merrills-Miles, *The Vandals*, s.64.

⁶⁴³ İmparatorluk Geiserich'e Numudia, Byzacena ve Proconsularis'e sahip olduklarını tanıyan bir anlaşma imzaladılar. Bu anlaşma aslında Vandal liderine İmparatorluğun içerisinde siyasi bir güç kazanmıştır.; Halsall, *Barbarian Migrations and the Roman West*, s.247.

dâhilindekendisine olan bağlılığı güçlendirmek adına birtakım düzenlemeler de bulundu. KuzeyAfrika'daki Vandal işgalinin temelinde zengin topraklara sahip arazileri elde etme düşüncesi vardır. Daha önce bölgede, Roma-Afrikalı mülk sahipleri bu durumdan etkilenmese de işgal döneminde topraklarını terk etmişlerdir. Böylece yeni gelenler işlenmiş ve zengin arazilerin sahipleri olacaklardır. İşte bu sebeple Geiserich İmparatorluk ve Vandallar arasındaki kraliyet topraklarının ayrımını kesinleştirmiştir.

⁶⁴⁴Ayrıca Geiserich, Afrika Proconsularis bölgesini kendi ordusu için miras yoluyla hisselerine ayırmıştır.⁶⁴⁵ Öyle görülüyor ki Geiserich servetini ve gücünü kendi halkına ve ailesine miras yoluyla kazandırmak (*funiculum hereditatis*)⁶⁴⁶ istiyordu. Kartaca'nın alınmasıyla stratejik açıdan korunması ve halkın silahlandırılması gerekiyordu. Burada amaç, birbirlerine bağlı kalmaktır. İmparatorluğun terk edilen eyaletlerinin dışında Vandal yerleşimi yoktur. Dolayısıyla topraklar arasında bir ölçüm yapılma sistemine gidilmiştir. Bu topraklardaki her bin kişi bir (*funiculi*) ip ile ölçülerek, buradaki kişiler olası hanelere yerleştirilir ve vergiden muaf tutulurdu. Bu bölgesel bölünmelerin hangi sistem doğrultusunda yapıldığı bilinmemektedir.⁶⁴⁷ Geiserich, Afrikalı asilzadelerin ekonomik güçleri ve mülkiyetlerini oğulları Huneric ve Genton'a verdi.⁶⁴⁸ Libya topraklarının zengin malikâneleri Vandallar'a teslim olmuştur. Böylece bu topraklardaki yapılara "Vandal Malikânesi" denilmeye başlandı. Geiserich, oğullarına tahsis ettiği bu

⁶⁴⁴Merrills-Miles, *The Vandals*, s.66.

⁶⁴⁵Merrills-Miles, *The Vandals*, s.67.

⁶⁴⁶ Latince; Vandallara tahsis edilmiş toprakların miras bırakılması anlamına gelmektedir.

⁶⁴⁷ Bu sistemin hangi şartlar doğrultusunda sınıflandırılışı bilinmese de Vandal kralının Kuzey Afrika'ya geldiğinde nüfus sayımı yaptığını bilmekteyiz. Bu nüfus sayımına göre bölgedeki terk edilen alanlara bu kişileri yerleştirmeyi amaçlamıştır. Öyle ki Vita'da geçen şu pasaj: "Onların kurnaz lideri Geiserich halkının itibarını gösterişli bir biçimde kanıtlamak için o an orada tüm kalabalığın hatta ana rahmine düşenlerin bile sayılmasını istedi.", Vita, Hist., s.3., Schmidt, *Der Wandalen*, s.72.

⁶⁴⁸ Procopius, *Hist.*, s.51.

toprakların vergiye tabi olmamasını emretmiştir. Toprak düzenlemesinde bir diğer önemli ayrıntı ise topraklarında kalmaya devam eden arazi sahipleridir. Geiserich, verimlilik açısından yetersiz olan topraklarda yaşayan arazi sahiplerinin bölgede kalmasına tek bir şartla izin vermiştir. Böylece bazı toprak sahipleri, Vandallara büyük bir miktar vergi verme karşılığında topraklarında yaşamaya devam etmişlerdir.⁶⁴⁹ Geiserich, toprak reformlarının ardından bölgede kalıcı olmak adına Katolik din adamlarına karşı mücadele etmeye başlamıştır. Görüldüğü üzere, Afrika'daki yerleşim askeri güce bağlı bir unsur olarak oldukça zayıf görünmektedir. Proconsularis'te kalıcı yerleşimin gerçekleşmesi için kralın gücünü ve statüsünü koruması gerekiyordu. Geiserich'in Arius inancını Katolik din adamlarının karşısında ne şekilde koruyacağı sorusu oldukça tartışmalıdır. Bu nedenle kaynaklardan elde ettiğimiz bilgilerin sonucunda “kanlı bir çatışmanın meydana gelmesi” kaçınılmaz olmuştur.

Roma İmparatorluğu IV. yüzyıldan itibaren birçok göçebe toplulukla mücadele etmiş ve onlarla bir nevi anlaşma sağlamıştır. Ancak Vandallar, diğer grupların aksine doğrudan İmparatorluğun Afrika'daki topraklarını ele geçirdi. Daha sonra Kuzey Afrika'da oldukça sert bir toprak dağıtımı ve dini politikalar gerçekleştirmişlerdir. Geiserich ile birlikte güçlenen Vandal monarşisi karşısında, İmparatorluğun düzenli işleyen toprak ve vergi kanunları değişim geçirmiştir.⁶⁵⁰ Afrikada'ki Vandal yönetimi yeni krallıklarının gücünü kontrol etmek amacıyla kendi yönetim sistemi ve Roma'nın siyasi ve kültürel bağlarını ortak bir değere taşımaya çalışmıştır. Vandal fetihleri sonucunda ortaya çıkan kargaşadan hariç, Afrika'nın geç Roma dünyası ile olan bağını kuvvetlendirmiş gibi görünmektedir. Vandal yönetim ile birlikte yeni bir yönetici

⁶⁴⁹ Procopius, *Hist.*, s.51.

⁶⁵⁰ Taylor Williams, “in Barbarian Times: State Formation and Land Redistribution in Ostrogothic Italy and North Africa”, *Penn History Review*, c.19, Sa:2, 2012, s.20.

sınıfının ortaya çıkması, bölgenin zenginliği ile elde edilen kültürel gelişmeler, dil zenginliği, toprak çeşitliliği gibi birçok alanda Afrika'daki yerel yönetimin bir nevi devam etmesini sağlamıştır.⁶⁵¹

4. 3. Geiserich'in Dini ve Ekonomik Faaliyetleri

4. 3. 1. Geiserich'in Dini Yaptırımları

IV. ve V. yüzyılda Afrikada'ki değişim Akdeniz'e paralel olarak bir gelişme sağlamıştır. Afrika'da birçok kamusal alan ve sosyal yaşam tarzının zenginliğini ortaya çıkaran kaynaklarda dikkat çekici bir unsur olarak Vandal Rönesansı olarak nitelendirilen klasik metinlerin çoğaldığı görülür. Gerçekten de V.yüzyılın erken dönemlerinde Roma-Afrikanlı elitlerin yaşam tarzlarında herhangi bir değişim olmadığı görülmüştür. Bu seçkinlerin özellikle 430 yılı Vandal yerleşiminin ardından geleneksel yaşamları tamamen yok olmamıştır.⁶⁵² Vandalların yıkıcılığı konusundaki genel yaygın görüşün aksine Afrika toplumun canlılığını koruması bu imajı yıkmayı başarmıştır. Roma-Afrika toplumuyla uyuşmayan vahşi kuzeyli barbarlar hakkındaki yanlış Vandallar ile başka bir dönüşüm yaşamıştır. Vandallar her şeyden önce, barbar teriminin önyargısını değiştirerek, Geç Antik Çağ'da barbarlar ve Romalılar arasındaki etkileşimlerden faydalanan bir topluluk olmaya başlamıştır. Vandalların kolektif kimliğinin temelindeki uyum Galya, İspanya ve Afrika vilayetlerinde oluşan karışık bir topluluktan gelmektedir. Vandal kralı Geiserich'in politikasını devam ettirmesi için Vandal askeri elitinin ve geri kalan Roma-Afrikalıların desteğini alması gerekiyordu. Böylelikle Afrika aristokrasisi bölgedeki üst profilin çerçevesi yeniden şekillendirildi. Vandal kralları diğer barbar topluluklar gibi Roma'nın siyasi ve kültürel gücünden faydalanmışlardır.

⁶⁵¹ Conant, *Staying Rome*, s.64.

⁶⁵² Robin Whelan, *Being Christian in Vandal Africa, The Politics of Orthodoxy in the Post –Imperial West*, University of California Press, California 2018, s.6

Germenlerin tarih boyunca savaşları ve efsaneleri hakkında günümüze kadar ulaşmış tarihsel kaynaklar oldukça mevcuttur. Oysa göçebe toplulukların inanç sistemleri olan mücadeleleri üzerinde durulmamıştır. Vandalların kendilerine bir toprak veya bir yer bulana kadar geçen sürede dini faaliyetleri hakkındaki bilgilerimiz oldukça sınırlıdır. 429 yılından itibaren Geiserich'in liderliğinde İmparatorluk Afrikası'nın toprakları ele geçirildi. Böylece Vandal yerleşimi öncelikle mevcut düzen üzerinde değişiklik yaratmak için ortaya çıktı. Geiserich, kendi gücünü korumak adına ailesine ve halkına toprak bağışı yapmıştır. Vandal liderinin önceliği temel yerleşim üzerine olurken, bölgede uzun bir süre varlığını koruyan dini zümreler bu yerleşime karşı çıkacaktır. Geiserich'in toprak reformundan sonra uğraştığı bir diğer sorun, Arius inancını kabul etmeyenler olmuştur. Kendilerini Arius inancına ait gören Vandal yerleşimi, Roma Afrika'sında en çok dini çatışmalar ile karşılaşacaktır.⁶⁵³

Hristiyanlık Roma topraklarında benimsendiği andan itibaren çeşitli görüş ayrılıklarına, kültürel ve dini bölünmelere neden olmuştur. Doğu ve Batı kiliselerinin aralarında yaşanan ayrılığın sebepleri de bu probleme dayanır. Roma İmparatorluğu'nun batı kolunun kuzeyde yaşayan göçebe komşuları tarafından IV. yüzyıldan itibaren gelmesiyle birlikte Ortaçağ Avrupa tarihi yeni bir siyasi döneme girecektir. IV. yüzyıldan sonra görülüyor ki Ortaçağ'da kilisenin egemen olduğu bir yapılanma ortaya çıkar. Kilisenin yönetimi ise bir anda ortaya çıkmamış, bu değişimin ve kopuşun tarihi süreci içerisinde gücünü elde etmiştir. IV. yüzyıl hem Roma İmparatorluğu için hem de komşuları göçebe toplulukların inanç sisteminin farklı düşüncelerle tanışması anlamına gelmekteydi. Ancak burada IV. yüzyıl temsili bir tarih olarak görülmelidir. Germen toplulukları arasında daha önceden Hristiyanlığı benimseyen birçok topluluk bulunmaktadır. Vandalların dini hayatına geçmeden önce Arius hareketi hakkında kısa bir açıklama yapılması gerekir.

⁶⁵³ Hughes, *Gaiseric*, s.155.

IV. yüzyıl'da İmparatorluk dünyasında yaşanan bir dilsel, kültürel ve dinsel bir ayrım söz konusudur.⁶⁵⁴ Bu nedenle bu tarihte görülen Ortaçağ kilisesi birçok farklı yapılardan oluşmaktadır. Roma, Hristiyanlığı ciddi bir tehdit olarak ilk kez III. yüzyılın ortasında Dekius (249-251) döneminde gördü ve ilk organize takibat da bu dönemde başladı. 303-313 yılları arasında Hristiyan dünyası için ilk kriz, Novatianus, Donatus ve Meletius gibi liderlerin başlattığı kilise içi ayrılıkçı akımlar ile başladı.⁶⁵⁵ Hristiyanlığın meşruluğunu ilan eden ilk hükümdar Konstantinus oldu. Roma İmparatorluğu'nun IV. asırda geçirmiş olduğu kültür ve din değişimi tarihin en önemli hadiselerinden biridir. İmparator Konstantin ile yeni bir dinin kabulü iki zıt kültürün ortak bir kültür adı altında birleşmesini sağlıyordu. Hristiyan ve Putperest Helenizm zaman içerisinde kaynaşarak yeni bir grek-şark medeniyeti oluşturdu. Bu yeni devletin merkezi Roma'dan Konstantinapolis'e geçti. Hiç kuşkusuz Bu yeni devletin oluşumun etkisinde İmparatorun kararları yer almaktaydı. Hristiyanlık resmi din olarak 313 yılında Milano Fermanı ile kabul edildi.⁶⁵⁶

Roma İmparatorluğu resmi dini Hristiyanlık, bu tarihten sonra birçok farklı tartışmalar içerisinde kendine bir yer buldu. IV. yüzyılda başlayan bu teolojik tartışmaların ilki Oğul ile Baba'nın aynı cevherden olup olmadığı meselesidir. Bu sorunsal şiddetli tartışmalara ve fikirlerin ortaya çıkmasına neden oldu. Bu fikirlerin etkili isimlerinden biri de Arius'tur. 381 yılında icra edilen İstanbul Konsili'nde Hristiyanlığın en önemli meselesi halini alan "teslis" (trinite=üçleme) inancının

⁶⁵⁴ Turhan Kaçar, "Ortaçağ'ın Dinsel Fermantasyonu: IV. yüzyıl Roma İmparatorluğu'nda Doğu, Batı Kiliseleri ve Devlet", *Doğu-Batı Düşünce Dergisi*, Sa:33, Ankara 2005, s.98.

⁶⁵⁵ Kaçar, "Ortaçağ'ın Dinsel Fermantasyonu", s.101

⁶⁵⁶ A.A.Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, çev. Arif Müfid Mansel, c.I, Maarif Matbaası, Ankara 1943, s.51

temelleri Pavlus tarafından atılmıştır.⁶⁵⁷ Arius'un inancına göre, Baba'ya bağlı olan Oğul onunla aynı öz'den olamaz, Oğul yaratılmıştır ve sonsuz değildir. Baba'nın eserdir ve Baba ile aynı cevherden değildir.⁶⁵⁸ Arius'un bu görüşü İskenderiye Patriği tarafından aforoz edilmiştir. Ariusçuluk, aforoz edilmesine rağmen, İmparatorluk içinde bir sorun olmaya devam etmiştir. Bunun üzerine İmparator Konstantin, Hristiyanlar arasındaki görüş ayrılıklarını gidermek için 325 yılında İznik'te bir ilk genel konsil düzenlenmiştir. İznik Konsili'ne İmparator bizzat kendisi başkanlık etmiştir. İznik Konsili'nin tartışma konularından biri de Ariusçuluktur. Konsil raporlarına göre İmparatorun konsil davetinde ve tartışmalarında ön planda rol oynadığı görülür. Bu konsilde, batı kilisesinde kanun haline gelen önemli kararlar almışlardır. *“Alınan kararlar arasında, disiplin konusunda Roma'yı, tüm kilisenin yüksek mahkemesi olarak kabul ediyordu. Bu mahkemeye, bir konsil tarafından azledilen her piskopos, başvurabiliyordu.”*⁶⁵⁹ Yine alınan kararlar arasında Arius'un görüşleri reddedilmiştir. İznik konsilinden sonra Arius inancı büyümeye devam etti ve Vandallar'a kadar ulaştı.

Arianizm, V. yüzyılın askeri krizleri sırasında yeniden ortaya çıkmıştır. Roma ordusunun Arian olması sebebiyle, yeni nesil generallerin yükselişiyle imparatorluğun dini görünümü değişmeye başladı. Muhtemelen Gotların ve Vandalların Arianizminin Roma ordusuyla uzun süre etkileşimde olması şekillendirmiş olabilir. IV. yüzyılın sonlarında İmparator Valens tarafından desteklenen Tuna'nın sınırındaki göçebeler arasında Arian inancı benimsenmeye başlamıştı. Barbar gruplarının çoğu Roma

⁶⁵⁷ Ahmet Hikmet Eroğlu, “Hristiyanların Bölünme Sürecine Genel Bir Bakış”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c.XLI, Sa:1, Ankara 2000, s.310.

⁶⁵⁸ Auguste Bailly, *Bizans Tarihi*, çev. Haluk Şaman, c.I, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul, s.22.

⁶⁵⁹ Francis Dvornik, *Konsiller Tarihi İznik'ten II. Vatikan'a*, çev. Mehmet Aydın, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1990, s.11.

ordusunun dini geleneklerini kabul etmişlerdi.⁶⁶⁰ Vandalların hangi tarihte Arian inancını kabul ettiği bilinmemekle beraber Galya, İspanya'daki Arian Vizigotları ile etkileşim neticesinde olduğu varsayılır. Bu döneme bakıldığında Vandallar Kuzey Afrika'ya gelmeden önce Homoousian Kilisesi'ne zulmetmiş Arian fanatikleri olarak görülmektedir.⁶⁶¹ Roma İmparatorluğu tarafından heretik olarak adlandırılan Vandallar bu nedenle askeri hiyerarşinin Roma topraklarından kaldırılmasının yollarını aradılar. Dolayısıyla Geiserich için Katolik kilisesi, Vandal yerleşimine karşı çıkacak isyanlar ve karşıt hareketler için önemli bir konuma sahiptir.⁶⁶²

Kaynaklardan elde edilen bilgilere göre Vandallar tarafından Afrika'ya geldikleri tarihten itibaren bazı yaptırım ve uygulamalar başlatılmıştır. Geiserich yönetimiyle birlikte Afrika'da Hristiyanlara yapılan zulümlerin gerçeğini yansıtmak gerekir. Ancak bu zulümlerin bilinçli ve tutarlı bir politikada gerçekleşip gerçekleşmediği konusu belirsizdir. Kiliselere karşı yapılan bu uygulamalarda, gözden kaçmaması gereken noktalardan biri kiliselerin ekonomik yönden zengin durumda olmasıdır. Kiliseler genellikle değerli ve zengin eşyalar içeriyordu. Din adamları ve piskoposlar toplumun önemli lideri olarak görülmektedir. Geiserich, 439 yılında Kartaca'yı ele geçirdikten sonra dini politikaları ile ilgilenmeye başladı.⁶⁶³

⁶⁶⁰Merrills-Miles, *The Vandals*, s.178.

⁶⁶¹Merrills-Miles, *The Vandals*, s.179.

⁶⁶² Hughes, *Gaiseric*, s.155.

⁶⁶³ Peter Heather, "Christianity and the Vandals in the Reing of Geiseric", *Bulletin of the Institute of Classical Studies*, 2011, s.138.

Geiserich'in Afrika'daki Katolik din adamları ile karşı karşıya gelmesi çok uzun sürmedi. Bu nedenle siyasi isyanlara karşı önlem almak durumundaydı.⁶⁶⁴ Din adamlarına karşı başlanan uygulamaların ilki sürgündür. Sürgünün yanı sıra birtakım ağır cezaların uygulandığı da görülmektedir. Örneğin; Quodvultdeus adında bir piskopos ve din adamlarını Kartaca'nın tehlikeli gemilerine bırakılmasını emretmiştir. Geiserich'in otoritesini korumak adına sadece din adamları için aynı cezaları uygulamamıştır. Campania'daki Napoli kasabasında çok sayıda senatör ve yetkililere de aynı sürgün cezasını uygulanmıştır. Sürgüne gönderdiği büyük din adamlarının topluluğun ibadetini gerçekleştirdiği Restituta kilisesini kendisine tahsil etmiştir.⁶⁶⁵ Geiserich'in dini yaptırımlardan Byzacena ve Numidia vilayetlerinin aynı ölçüde etkilenmediği görülmektedir. Geiserich ve takipçilerinin Afrika Proconsularis'te kümelenmediği görülür. Dini sürecin içerisinde aynı zamanda Proconsularis'in önem arz eden topraklarının genel vergi gelirinin tamamı Vandallara verilmiştir. Yerleşimin dini boyutu hızlanmaya devam etmiştir. Yukarıda bahsettiğimiz gibi Proconsularis eyaletindeki İznik Homoean kilise binalarına el konuldu ve hizmet yasağı getirildi.⁶⁶⁶

Geiserich'in takipçileri arasında Kuzey Afrika yolcuğunda birtakım anlaşmazlıklar çıkmıştır. Bu geçiş esnasında *millenarii*⁶⁶⁷ adı verilen liderler altında seksen guruba bölünmüş bir topluluğun olduğu bilinmektedir. Eğer bu gruplar Proconsularis yerleşiminde bulunduyorsa, İznik topluluğu etrafında birçok kilise kaybetmiş olabilirler.⁶⁶⁸ Geiserich, din adamlarının yanı sıra rahip olmayan soylular ile

⁶⁶⁴ Schmidt, *Geschichte der Wandalen*, s.73.

⁶⁶⁵ Vita, *Chr.*, s.8

⁶⁶⁶ Heather, "Christianity and the Vandals in the Reing of Geiseric", s.139.

⁶⁶⁷ Millenarii Martinianus ve Saturianus adlı iki köle kardeşe verilen Vandal ismidir. Bkz: Vita, *Chr.*, s.14.

⁶⁶⁸ Heather, "Christianity and the Vandals in the Reing of Geiseric", s.139.

bir çatışma yaşamıştır. 430 yılında İspanya'dan getirdiği dört Romalı danışmanı idam ettirmiştir. Bu idamın sebebi ise, kralın Hristiyanlık inancını kabul etmemeleridir. Görüldüğü üzere Geiserich'in ilk dönemlerinde krallık ve İznik itikadı ile yoğun mücadeleler yaşamıştır. Proconsularis'te genişleyen Vandal inancı, kilise mülklerine el koydu ve İznik ayinlerinin yapılmasını yasakladı. Geiserich'in Kuzey Afrika'daki ve Aryan Kilisesi'ndeki ilk hareketlerinin doğruluğu hakkında birçok farklı söylem ortaya çıkmıştır. VI. yüzyılın ortalarında Jordanes'in İmparatorun düşmanlarına karşı onlara yardım etmeye söz vermesi üzerine Vandalların din değiştirmeyi teklif ettiğini iddia etmiştir. Yine başka bir olay ise, Geiserich'in İznik inancını İspanya'dayken terk ettiğine dair bir söylenti yayılmıştır.⁶⁶⁹ Geiserich, Roma İmparatorluğunun dini olan Hristiyanlığı, siyasi, ekonomik ve kültürel bir yapının farklı taşları olarak kendi yönetimine uyarlamıştır. İmparatorluk içerisindeki bozulmayan kültürel ve dini yapı Vandal liderine farklı bir Hristiyan inancını benimsetmesi konusunda fırsat vermiştir. Bu nedenle Vandallar, kiliseleri dini bir propaganda ile değil ekonomik zenginlik nedeniyle hedef almışlardır. Bazı kiliseler Arian inancını benimseyenlere verilirken, zengin olan İznik itikadının kiliseleri Geiserich ve ailesine dağıtıldı.⁶⁷⁰

Proconsularis üzerinde giderek güçlenen Vandal kralı, dini meseleleri siyasi bir tehdide dönüştürecektir. İznik itikadına karşı yapılan bu zulümler Batı Roma'ya karşı

⁶⁶⁹ Geiserich'in aslen bir Katolik olduğu ve Galya istilasına kadar bu inancı sürdürdüğü söylenmektedir. Öyle ki Vandalların Arius mezhebine dair nasıl geçtikleri hakkında henüz bir bilgi yokken onların özellikle Galya işgalinde Romalı komutan Castinus'a karşı savaşırken Vandal askerlerinin Kutsal metinden dizeler söylediği bilinmektedir. Bu nedenle Geiserich'in Galya işgalinden sonra Katolik inancını benimsediği idda edilmektedir. Ancak bu durumda dahi bütün Vandal halkının Katolik olduğunu söyleyemeyiz. Bkz; Hydatius, *Chr.*, fr. 301.4, s.89, Merrills-Miles, *The Vandals*.181; David Vopşada, *Quodvultdeus A Bishop Forming Christians in Vandals: A Contextual Analysis of the Pre-baptismal Sermons attributed to Quodvultdeus of Carthage*, Brill Leiden, 2019, s.49.

⁶⁷⁰ Merrills-Miles, *The Vandals*, s.180-181.

bir yaptırım olarak uygulayacaktır. Deogratias'ın 454 yılında İznik Kartaca piskoposu olarak görevlendirilmesi siyasi bir hamle olarak kullanılmıştır. Bu hareketin hedeflerinden birisi ise Geiserich'in oğlu Huneric'in İmparator Valentinianus'un kızı Eudocia ile evliliğini güvence altına almak istemesidir. Böylelikle Geiserich öldüğünde yerine geçen Huneric'in siyasi evliliği sonucunda Vandal otoritesi sarsılmayacaktır.⁶⁷¹

Vandalların Afrika'ya yerleşmesinden bu yana özellikle bazı vilayetlerde dini yapılanmalarda büyük değişiklikler yaşanmıştır. Bu dönemde Geiserich'in saltanatıyla birlikte yaşanan değişimler Proconsularis eyaletinde yaşanmıştır. Vandal liderinin bölgedeki dini çatışmaların ardından getireceği yasaklar yeni bir sınırın belirlenmiş olduğunu göstermiştir. Dini yaptırımların uygulama esaslarına gelince karşımıza çıkan farklı yapılanma gösteriyor ki bölgedeki bireysel çatışma yalnızca Vandallara bağlı değildir. Geiserich'in ve bölgeye yerleşen takipçilerin olduğu eyaletlerde yasaklar oldukça sert ve kesin hükümler içerirken, Byzacena ve Numidia'daki Nicene Kilisesi serbest bırakılmıştır.⁶⁷² Geiserich yönetimin en önemli politikalarından biri olan dini uygulamalar siyasi amaçlar doğrultusunda farklı gelişmeler yaşamıştır. Bölgede kalıcılığı ve yerleşik düzenin sağlanması adına sert tedbirler alınırken, dinsel yönetim merkezlerinde yaşanan gelişmelere müdahale edilmemiştir.⁶⁷³ Geiserich yönetimin

⁶⁷¹ Merrills-Miles, *The Vandals*, s.181.

⁶⁷² Heather, "Christianity and the Vandals in the Reing of Geiseric", s.140.

⁶⁷³ Burada Vandal kralının Afrika'da her ne kadar gücünü korumak adına dini baskılar yapsa da bazı değerlere ve teolojik ritüellere izin verildiği görülmektedir. Örneğin V. yüzyılda Vandalların kendi dinlerine dair nasıl bir inanç ritüeli sergilediğini bilmesek de Hristiyanlık arasındaki Tanrı ve öz meselesi hakkında inandıkları Aryanizm bütün bu değerleri bütünleştirmiştir. Aryanizmi gerçek Hristiyanlık inancı olarak görüyorlar ve bu ayrımı kabul etmiyorlardı. Öyle ki kaynaklarda ortaya çıkan bu düşüncüyü destekler niteliğinde kendi dillerinde "Froia arme!" Yani "Tanrım Merhamet Et" şeklinde dua ettikleri söylenir. Dolayısıyla Geiserich siyasi gücünü din politikasında birleştirmek istemiştir. Bu nedenle bazı

ikinci evresinde ise politik kaygılar ile şekillenen dini uygulamaların içeriği de farklılaşmıştır. Afrika'da özellikle imparatorluğun dini merkezlerinde gerçekleştiren bu faaliyetlerin nihai hedefi Vandal krallığının resmi olarak tanınmasıdır. Genel olarak Geiserich'in dini politikaları birçok İznik topluluğunu olumsuz yönde etkilemiştir. Ancak kralın İzniktopluluğunu tamamen ortadan kaldırmak gibi bir amacı olmadığını ifade etmeliyiz. Öyle ki Vandal toprakları ile imparatorluk toprakları arasında belirlenen sınırların içerisinde gerçekleşmesi bu durumu kanıtlar niteliğindedir.

4. 3. 2. Geiserich'in Ekonomik Faaliyetleri

Roma Afrikası, İmparatorluğun ekonomik hayatında birincil önemi taşımaktadır. Afrika, Roma halkı için büyük önem taşıyan iki tüketim ihtiyacını karşılar. Bunlar tahıl ve zeytinyağıdır. Son dönemlerde yapılan araştırmalara göre bu iki ürünün yanı sıra şarap, garum⁶⁷⁴ ve deniz salyangozlarından üretilen mor boya gibi oldukça ilgi çekici ürünlerin ticareti yapılmaktadır. Afrika hiç kuşkusuz Akdeniz ticaretindeki rolünü korumaya devam etmektedir. İmparatorluğun temel beslenme kaynağı ilk olarak Afrika'dan sağlanıyordu.⁶⁷⁵ İmparatorluk ve Afrika arasındaki bu alışveriş Kartaca limanlarından kuzeye gönderiliyordu. II. yüzyıldan IV. yüzyılın sonlarına doğru, Sardunya, Sicilya adaları gibi Kuzey Afrika tarımsal faaliyetin yoğun olduğu yerler arasındaydı. Proconsularis ve Byzacena'deki zeytin işleme tesislerinin yanı sıra, bu ürünlerin dağıtılması ve limanlarının iyileştirilmesi gibi birçok ekonomik faaliyet alanı bulunmaktadır.⁶⁷⁶

dini bölgelere müdahale edilmemiştir. Bkz: Vopşada, *Quodvultdeus A Bishop Forming Christians in Vandals*, s.50

⁶⁷⁴Balık sosunun muhafaza edilip konserve haline getirilmesidir.

⁶⁷⁵Hughes, *Gaiserich*, s.162.

⁶⁷⁶Merrills-Miles, *The Vandals*, s.145.

Afrika Proconsularis'in ekonomik yaşamı hakkında en önemli nokta, eyaletin bir bütün olarak en geç MS II. yüzyılın başlarında kentleşen bir özelliğe sahip olmasıdır. Kentleşmeye en büyük katkıyı yapan grupların başında şehrin yerel elitleri gelmektedir.⁶⁷⁷ Şehrin zenginliği adına yapılan bu yardımların içerisinde çok çeşitli harcamalar gelmektedir. Afrika eyaletinin geç antik döneminde kamusal alanların varlığı, tapınaklar, kemerler, heykeller, tiyatro oyunları, gladyatör gösterileri gibi kültürel ekonomiyi zenginleştiren bir yapısı bulunmaktadır.⁶⁷⁸ İmparatorluğun tarımsal açıdan en zengin eyaletleri arasında yer alan Kuzey Afrika dolayısıyla ticari ağında ön plana çıktığı bir bölgedir. Gemiler her sonbaharda İtalya'ya gitmek üzere Afrika'dan ayrılırdı. İmparatorluk tahıl ihtiyacını (*annona*) Roma'ya getirirdi.⁶⁷⁹ İmparatorluğu kendi bünyesine sağladığı iyi ürünlerin yanı sıra Akdeniz'de gerçekleşen ticaretin kaynağını da besliyordu. Vergi ağı ticareti kolaylaştırmaya başladı ve belirli bölgelerin ticari olarak önem kazanmasını sağlıyordu. İmparatorluk Batı'da ekonomik sıkıntılar yaşarken Vandallar, 439'da Kuzey Afrika'nın kalbi Kartaca'yı ele geçirerek Batı Akdeniz'de istikrarlı bir dönem başlatmışlardır.⁶⁸⁰

V. yüzyılın başında Kuzey Afrika ekonomik açıdan elverişli bir toprak yapısına sahiptir. Bölgedeki zengin toprak arazisi ve mahsül yoğunluğunun artışı, zeytin ağaçlarının ürettiği yağ kapasitesinin yanı sıra, hayvanların besinlerini karşılayan geniş otlakların olması ile ekonomik bir cazibe merkezi olarak düşünülebilir. Özellikle Vandalların, burayı vaat edilmiş bir ülke olarak görmesinin ana etkeni ekonomik

⁶⁷⁷ Evans, North Roman Africa, s.5318.

⁶⁷⁸ Daniel Hoyer, "Public Feasting Elite Competition and the Market Economy of Roman Africa", *The Journal of North African Studies*, 18;4, s.575-576.

⁶⁷⁹ Paul Erdkamp, *The Grain Market in Roman Empire: A Social, Political and Economic Study*, Cambridge University Press, 2005, s.248.; Dossey, Peasant and Empire in Christian North Africa, s.53.

⁶⁸⁰ Chris Wickham, *The Inheritance of Rome a History of Europe from 400 to 1000*, Penguin Books, England 2009, s.63.

zenginliktir.⁶⁸¹ Genel yaygın görünüşün aksine Vandallar bölgeye yok etmeye değil, yerleşmek için gelmişlerdir.⁶⁸² Bölgenin ekonomik sürdürülebilirliğine baktığımız zaman Vandalların bu alana zarar vermediğini görebiliriz. Vandallar buradaki refahın farkında olarak hareket ettiler ve bu zenginliği korumaya devam edeceklerdir. Öyle ki bölgedeki zeytinlik alanlarının bir yüz yıl sonra canlılığını koruması bölgeye ordusuyla birlikte gelen Belisarius'u bile şaşırtacaktır.⁶⁸³

Vandalların ekonomik zenginliği onların göç yolculukları ile birlikte başlayan bir süreçtir. Ekonomi tarihinde depremler, salgınlar veya diğer doğal afetlerin meydana gelmesi, savaşların yıkıcılığı veya istilaların yaşanması bir dönüm noktası olarak ortaya çıkar. Geç antik çağın özellikle Roma ekonomisine bakıldığında V. ve VI. yüzyıllarda Vandal ekonomisini tanımlamak oldukça zordur. Kuzey Afrika'nın ekonomik kayıtlarında bir süredir görünmeyen Vandalların bu sistemi nasıl yürüttüğüne dair bir belirsizlik ortaya çıkar. 1970'lerin sonunda antik dünyanın ekonomisine dair yapılan çalışmalar ile aydınlatılmaya çalışılmıştır. Akdeniz'de bulunan birçok seramik kalıntılarının değerlendirilmesi, deniz aşırı ortaya çıkan ticaret yolları ile birlikte geç antik dönemin ekonomisi yeniden şekillenmeye başlamıştır.⁶⁸⁴

Kuzey Afrika'nın ekonomik zenginliğinin gücü Vandal yönetimiyle birlikte devam etmiştir. Vandalların gelişiyi birlikte kentlerin kültürel yapısında ve toprağın işlenme hususunda dönüşümler yaşamıştır. Kuzey Afrika'nın kent ve kırsal bölgeleri Roma egemenliği altında farklı değişimlere uğrarken Vandallar ile birlikte birtakım

⁶⁸¹ Salvian, *On The Government of God*, s.217.

⁶⁸² Susan Raven, *Rome in Africa*, Routledge, USA 1993, s.196.

⁶⁸³ Raven, *Rome in Africa*, s.196.

⁶⁸⁴ Merrills-Miles, *The Vandals*, s.143.

yenilikler meydana gelir.⁶⁸⁵ İlk aşamada yeni toprakların ekime açılması ile birlikte İmparatorluk toprakları bunun dışında kalmıştır. ⁶⁸⁶ Vandal ekonomisinin geliri istilalardan ve baskınlardan elde edilen kazanç ile sağlanıyordu. Tarihsel süreçlerinin gelişim aşamasında ekonomik büyüme, önemli bir siyasi gücün başlangıcını temsil etmektedir. Afrika'yı kendilerine yurt edinmek için seçen Vandallar bölgenin zenginliğini bir avantaj olarak kullanmışlardır. V. ve VI yüzyılda Kuzey Afrika, İmparatorluk döneminde olduğu gibi zengin bir konuma sahipti. Geç Antik Çağ'da Akdeniz dünyasında yaşanan gelişmeler neticesinde Kuzey Afrika'da bu değişimden etkilenmiştir. Vandallar bölgeye ayak basmadan önce kasabaları, kırsal alanları beklenmedik biçimde kabul etmeye başlamıştır. IV. yüzyılın sonlarından itibaren siyasî ve sosyal gelişmeler, vergilendirme ve madeni para reformları ve toprak modelinde yapılan değişimler, Akdeniz'in ekonomik hayatı açısından verimlilik kazandırmıştır.⁶⁸⁷

Geiserich Kartaca'ya geldiğinde siyasî ve ekonomik olarak iki büyük girişimi gerçekleştirmiştir. İlk Vandallar Afrika'yı etnik kimliklerini koruyan bir aristokrasi anlayışıyla yönetmeye çalıştılar. Vandallar siyasî bir elit kimliği oluşturarak, büyük bir oranda yok olmaya başlamış senatör aristokrasinin yerini aldı. İkinci olarak Vandallar Roma İmparatorluğu'nun Akdeniz'deki savunma sisteminin altyapısını kırmıştır. Roma'nın büyük ölçüde tahıl ve petrol gelirini sağlayan sistemi devraldılar. Ayrıca İmparatorluk bünyesinde yiyecekler vergiden muaf sayılıyordu. Bu işleyiş Vandallar için geçerli olmadığı gibi, Afrika'daki gelirleri kendileri için kullanıp

⁶⁸⁵ Anna Leone, *The end of the Pagan City: Religion, Economy, and Urbanism in Late Antique North Africa*, Oxford University of Press, 2013, s.98.

⁶⁸⁶ Merrills-Miles, *The Vandals*, s.152.

⁶⁸⁷ Merrills-Miles, *The Vandals*, s.141.

satabileceklerdir.⁶⁸⁸ Vandalların Akdeniz'deki ticari varlığı ile Roma-Kartaca vergi sistemi çökmeye başlamıştır. Vandalların Roma vergi sistemini çökertmesi sonucu artık Akdeniz'de askeri bir güç elde etmişlerdir. Geç dönem Roma sisteminin mali krizini yok edecek en önemli darbeyi Afrika'daki ekonomik sistemi ele geçirerek gerçekleştirdiler.⁶⁸⁹

Afrika'daki Vandallar, İmparatorluktan bağımsız varlığını korumaya çalışan bir yapıya sahiptir. Bu farklılığın arkasındaki isim şüphesiz Geiserich'tir. Geiserich her ne kadar Roma'ya karşı mücadele veren bir isim dahi olsa, İmparatorluğun sosyo-kültürel alt yapısını yönetim faaliyetlerine taşımıştır. Roma kilisesine karşı uyguladığı sert tedbirlere karşın bir Aryan kilisesi kurmasının yanı sıra Roma sikkelerini yeniden bastırması ve Latinceyi resmi dil yapmıştır. Romalı mimar ve mühendisleri bünyesinde çalıştırarak Tunus'ta hamamlar inşa ettiler. Ekonomik kalkınmanın yanı sıra Roma-Afrikalı şairleri, dil bilimcileri desteklemişlerdir.⁶⁹⁰

Geiserich, Kuzeybatı Afrika'nın yalnızca en verimli bölgelerini bugünkü Tunus ve Cezayir'in doğusunu ele geçirmişti. Her ne kadar Vandallar sadece İspanya tarafında olsa da Cebelitarık Boğazı'nı da kontrol ediyorlardı.⁶⁹¹ Kartaca, Akdeniz ticaretinde oldukça önemli bir konuma sahiptir. Suriyeliler, Yahudiler, Yunanlılar ve Kartacalıların

⁶⁸⁸ Wickham, *The Inheritance of Rome*, s.97.

⁶⁸⁹ Arnold A.Leis, *We Are Not the Periphery: Barbarian Economies and Northern Europe in Exchange Patterns of Western Eurasia, 1800 BC-900 AD*, University of Minnesota, 2013, s.192-193.

⁶⁹⁰ Vandal şairlerinden Luxorius yazdığı metinlerde bu dönemdeki ekonomik canlılığa işaret etmiştir. Sirk oyunlarından ve burada gerçekleşen eğlenceli geleneklerden bahseden şairi, arkeolojik kazılar destekler niteliğindedir. Vandalların bölgeye geldikten sonra Roma geleneklerini ve kutlamalarını halen sürdürdüğünü görmekteyiz. Bkz: Leone, *The end of the Pagan City*, s.101. ;Raven, *Rome in Africa*, s.197.

⁶⁹¹ Raven, *Rome in Africa*, s.198.

navicularii'leri ⁶⁹² ile birlikte buğday ve diğer yiyecekleri taşıyan ticaret yolu oluşturmuşlardır. Bölgeden elde edilen zeytinyağı üretiminin taşımacılığı, Akdeniz boyunca kuzeye doğru yayılmaya başlamıştır. Zeytinyağı sadece yemek pişirmek veya temizlik için kullanılmıyordu. Galya'daki kiliselerin aydınlatılması için kullanılan yağın taşımacılığı yine bu bölgeden sağlanıyordu. Ancak Vandalların gelişiyle birlikte Roma ve İtalya'da yaşanan bu ticari canlılık farklı bir dönüşüm yaşadı. Vandal kralının denizlerde elde ettiği ticaret oldukça hızlı bir şekilde gerçekleştirilmek istendi. Geiserich bir nevi deniz ticareti faaliyetlerine başlayarak imparatorluğun donanmaları için bir tehdit haline gelecektir.⁶⁹³

Afrika'daki tarımsal faaliyetler, Vandalların yönetimi altındayken dahi önemli bir değişikliğe uğramamıştır. Kartaca ve Vandal yerleşimin fazla olduğu Zeugitina bölgelerinde tarım uygulamaları büyük bir değişim yaşamadı.⁶⁹⁴ Mülk sahiplerinin elde ettiği ürünün hasadı devam ederken ortaya çıkan fazla mahsul ticari satış değeri kazanmıştır. Bölgede yaşayan toprak sahibi Vandal veya Roma-Afrikalı fark etmeksizin sermaye fazlası olan ürün satabilecektir.⁶⁹⁵ Kartaca ve Roma arasındaki bağlantının kopması ile birlikte yeni ticaret yollarının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Roma'ya bağlı olmayan Afrikalı taşımacılar, pazar arayışı için yeni bölgeler tercih etmeye başladılar. Doğulu tüccarlar, ürünlerini giderek batıya yönlendirmeye başladı. Bu değişimin temel

⁶⁹² Kartacalılara özgü yük taşıyan bir gemi.

⁶⁹³ Raven, *Rome in Africa*, s.199.

⁶⁹⁴ Arkeolojik kazılarda özellikle Vandal yönetiminin olduğu bölgelerde IV. ve V.yüzyılda Numidia'da tarımsal alanların varlığı ekonomik kazancın iyi olduğuna işarettir. Günümüz Cezayir bölgesinde yapılan saha araştırma sonucu Roma Afrikası'nda kırk beş yerleşim yeri bulunmuştur. Bulunan bu yerlerin arasında zeytin işletmeleri, iç avlusu bulunan çiftlikler, kuzeyde dağ eteklerine kadar uzanan köy evleri uzanmaktadır. Vandal yerleşiminde olan bölgelerde örneğin Mauretania Caesariensis'te yapılan kazılarda büyük bir Vandal kırsal yerleşimi ortaya çıkmıştır. Bkz: Dossey, *Peasant and Empire*, s.102-103.

⁶⁹⁵ Merrills-Miles, *The Vandals*, s.149.

kanıtı olarak V. ve VI. yüzyılda ortaya çıkan amfora kalıntılarının izlediği coğrafi güzergâh gösterilebilir. 450 yılından itibaren Afrika amforaları Orta İtalya'dan uzaklaşarak Akdeniz'in diğer bölgelerine kaymıştır. Kuzey Afrika'nın iç ekonomisine bakıldığında büyük bir değişim görülmez. Bunun ana nedenlerinden biri Vandal yerleşiminden önce bölgede yaşanan ekonomik kopuklukların çok önceden var olmasıdır. Vandal yerleşimi ile birlikte kentsel ve kırsal araziler eski düzenin devamı niteliğinde yapısını korumaya devam etti. Yeni toprakların ekime açılması aslında mevcut düzene yeni bir soluk getirmemiştir. Bölgedeki yerel güçler, mülkleri sömürmenin yeni yollarını bulmaya çalıştıkça çiftçiler üzerindeki sömürü kalıpları da değişmiştir. Kentsel yaşamda ise sosyal ve ekonomik beklentilere göre bir yaşam biçimi oluşturulmaya başlandı.⁶⁹⁶

Geiserich'in Akdeniz'deki ekonomik faaliyetlerinin en önemli rotası Sicilya'dır.⁶⁹⁷ Bazı görüşler Geiserich'in Sicilya'da baskınlar düzenleyen bir korsan olduğunu düşünürken, karşıt düşünceler ise adanın kontrolünü stratejik açıdan değerlendirmeye çalışan bir lider olarak görmektedirler. Tüm tarih yazımı boyunca Geiserich'in yıkıcı kişiliği anlatılır. Akdeniz'de hâkimiyet sağlayan bu hükümdarın basit bir politika ile hareket etmeyeceği gerçeği göz önünde bulundurulmalıdır. Kartaca'nın alınmasından sonra Geiserich'in ilk saldırısı 440 yılına dayanıyor. İdazio'nun kroniğinde verilen bilgiye dayanarak Vandallar öncelikle Palermo'ya yönelmişlerdir. Aynı yıl kendilerini İmparatorluğunun doğu kanadından korumak için Carthage sınırlarına geri dönmüşlerdir. Geiseric'in tüm Sicilya'yı yağmaladığını bilgisini aydınlatmak gerekir. Yukarıda belirttiğimiz üzere, Geiserich'in adayı tamamen

⁶⁹⁶ Merrills-Miles, *The Vandals*, 150-152.

⁶⁹⁷ J. Patout Burns Jr-Robin M. Jensen, *Christianity in Roman Africa: the Development of its Practices and Beliefs*, William B. Eerdmans Publishing, UK 2014, s.124-125.

yok edeceği eylemi gerçekleştirmeden, Afrika'ya yönelmiştir.⁶⁹⁸ Geiserich'in aday kontrol altına almaya çalışması ve Palermo kuşatmasındaki en etkili yöntemi hızlı saldırı ve geri çekilmedir. Bu taktikler özellikle Vandal kuvvetlerinin sayısal olarak küçük bir grup olması gerçeğiyle belirlendi.

442 yılında Geiserich ve İmparator III. Valentinianus arasında bir anlaşma imzalandı ve imparator Afrika'nın en zengin topraklarında Proconsularis, Byzacena ve Numidia'nın bir kısmında Vandalları resmi olarak tanımış oldu.⁶⁹⁹ Vandal lideri bu durum karşılığında Roma'ya tahıl katkısı sağlayacaktır. Öyle ki bu anlaşmanın garantisini sağlamak adına oğlu Huneric'i Roma'ya göndermiştir. Vandal kralının ekonomik alanda göstermiş olduğu bu strateji sayesinde Roma halkının geçim kaynağı olan annona sisteminin varlığı devam etmiştir. İmparatorluk ve Vandallar arasında yaşanan bu barış politikası Akdeniz ticaretine de yansımıştır. Aynı yıl Thrace ve İlyra'daki Hun saldırılarına karşı Sicilya'da konuşlanan ordunun bu bölgeye nakledilmesiyle, Sicilya'nın kontrolü kısa bir zaman dilimi içerisinde sağlandı. Bunun yanı sıra III. Valentinianus'un ölümü üzere aynı yılın ilkbaharında Geiserich, Sicilya ve İtalya'yı yağmalamaya başladı. 445'ten sonra Vandalların bu baskın hareketleri bir süreklilik kazanmıştır. Bölgeye yapılan saldırıların ana nedeni muhtemelen kendilerine yeni bir toprak elde etmektir.⁷⁰⁰

Vandalların Akdeniz'de gerçekleştirdiği ticaretin bir kanıtı olan sikkeler de yine Geiserich döneminde yapılan ticari faaliyetlerin yorumlanmasına katkı sağlar. Özellikle madeni paraların bu dönemde basılmaya başlanması Vandalların önemli temaslarda bulunduğunu göstermektedir. Vandallara ait çoğu altın sikkenin kökeni Vizigot ve

⁶⁹⁸ Elena Caliri, "Vandals in the Mediterranean", SOMA, Ed. Pietro Maria Militello-Hakan Öviz, 2015, s.991.

⁶⁹⁹ Prosper, *Chr.*, s.79.

⁷⁰⁰ Caliri, *Vandals in the Mediterranean*, s.992.

Burgond kökenlidir. Galya'da ve İspanya'da kaldıkları süre boyunca Roma protiplerine benzer para birimlerini kullanmış olsalar dahi arkeolojik olarak bunu destekleyecek kanıt bulunmamaktadır. Madeni paraların kesin olarak 429 tarihinde basıldığına dair bir bilgi vermek neredeyse imkânsızdır. Vandallar Afrika'ya geldiklerinde yönetim biçimi olarak henüz bir bütünlük içerisinde hareket etmemişlerdir.⁷⁰¹

Vandal altın sikkelerin çoğunun Batı Avrupa biçimine daha yakın olduğu tahmin edilmektedir. İmparatorluk boyunca dolaşan solidus, Vandal kralları tarafından yönetilen Afrika vilayetlerinin mali sistemini oluşturuyordu. Vandallar imparatorluk adına para basma haklarına saygı duyuyorlardı ancak Kartaca'da altın sikke basılmamıştır. Bizans İmparatorluğu'nda basılan solidus Kuzey Afrika'daki Vandalların hazinesinde daha fazla bulunuyordu. İtalya ile tahıl, yağ ve garum ticaretinden elde edilen kâr sayesinde Afrika'ya altın sikkeler gelmeye başlamıştır. Annona'nın Afrika eyaletlerinden teslimi, en geç Kartaca'nın ele geçirilmesiyle beraber Geiserich döneminin sonuna kadar devam etti. Annona sisteminin Geiserich yönetiminde devam etmesiyle birlikte Vandal krallığının ticaret kapasitesini yükseltmeye başlamıştır. Vandallar Geiserich döneminde Batı ve Doğu Akdeniz'de yaptıkları akınlar sayesinde büyük miktarda gelir elde ettiler. Bu kazançların içinde sadece para değil, ele geçirilen tutsakların paraya dönüştürülmesi de söz konusuydu. Kartaca aristokratlarının 439 yılında mahkûm edilmesi bu faaliyetin ilk işaretidir. Vandal sikkelerinin iki formda oluştuğunu söylemek mümkündür. İlki kraliyet özelliklerine sahip sikkeler, ikincisi

⁷⁰¹ Warwick Wroth, *Catalogue of the Coins of the Vandals, Ostrogoths and Lombards: and of the Empires of Thessalonica, Nicaea and Trebizond*, in the British Museum, Forgotten Books, 2017, s.15.

basıldığı darphanenin efendisinden söz etmeyenlerdir. Bu dönemdeki Vandal krallarının çoğu 50 dinar ve 4 nummi değerindeki bakır paraları bastırmışlardır⁷⁰²

Geiserich, krallığın büyük kurucusu ve yönetim şemasını oluşturan Vandal hükümdarları arasında oldukça önemli bir konuma sahiptir. Ona atfedilen sikkelerin temel özelliği, kralın Kartaca'yı ilk kez ele geçirdiği 439 yılına kadar orijinal para türlerinde herhangi bir değişim yaşanmamıştır. Kartaca Afrika'nın en büyük sosyal, edebi ve idari merkezi olduğu için Geiserich ve oğlu Huneric dönemi madeni paralarına da bu özellik yansımıştır. Geiserich'in ekonomik kazanç sağladığı alanların çoğu baskın ve yağma seferleriydi. Özellikle 455 yılında Roma'yı istilas sırasında sadece altın ve gümüş ganimetleri elde edilmemiştir. Ele geçirilen sayısız kutsal ganimetlerde (Kudüs Tapınağı'nın kutsal kapıları) hazinesine katkı sağlamıştır. Geiserich bronz sikkelerinin üzerine atının başını simgeleyen bir amblem koydurmuştur. Bu işaretin özellikle Kartaca figürüne benzemesi oldukça ilgi çekicidir.⁷⁰³

Vandal lideri Geiserich'in Afrika yerleşim sürecinden sonra siyasi reformlarının yanı sıra ekonomik refomlarının etkili bir strateji ile gerçekleştirdiğini görüyoruz. Geiserich, Vandal ekonomisini Roma'nın mirası bıraktığı maddi ve manevi kültürünün üzerine inşa ederek geliştirmeye devam etmiştir. İlk olarak Afrika'daki annona sisteminin Vandalların eline geçmesiyle Roma'ya karşı ekonomik bir zafer elde etmiştir. Geiserich yönetiminde Afrika'daki ekonomik faaliyetin en büyük kaynağını tahıl ticareti oluşturuyordu. Vandal kralı özelliklerde denizlerde hâkimiyetinin gücünü bu yönde kullanmayı tercih etti. Roma'nın tahıl annona'sının ele geçirilmesi bir nevi

⁷⁰² Guido M. Berndt and Roland Steinacher, "Minting in Vandal Africa: coins of the Vandal period in Coin Cabinet of Vienna's Kunsthistorisches Museum", *Early Medieval Europe*, c.16, s.3, 2008, s.258-259.

⁷⁰³ Wroth, *Catalogue of the Coins of the Vandals*,

Batı'daki Roma siyasetinin belirlenmesi için siyasi bir araç haline gelecektir.⁷⁰⁴ Kartaca'nın alınması ile birlikte Vandal ekonomisi hem ticaret hem de elde edilen gelirlerden dolayı büyümeye başlar. Akdeniz boyunca elde edilen maddi gücün yerel yaşam alanlarında bir refah sağladığı gözle görülür. Çiftlikler üretmeye ve çeşitlenmeye devam eder. İmparatorluğu'nun kuzeyine doğru yönelen para akışı Afrika'nın içerisinde kalmaya devam etti. Afrika toprakları içerisinde yaşayan halkın vergilendirme sistemine ek olarak kamusal harcamalardan kaçınılmadı.⁷⁰⁵ Böylelikle Doğu Roma hâkimiyetine dek Vandal ekonomi sistemi Afrika'da sürmeye devam etti.

Geiserich yönetimiyle birlikte Kuzey Afrika'ya gelen Vandal hâkimiyeti bilinenin aksine üç önemli aşamada gerçekleşti. Kuzey Afrika'da nüfus olarak fazla olan Vandal güçlerinin altında devam eden Roma sisteminin varlığıdır. Klasik kaynaklarda ortaya çıkan yıkımla elde etmek stratejisinin gerçekte var olmadığı bilinmelidir. Bu doğrultu da Vandal güç odağının bütün bölgeyle sınırlı olmadığı Afrika Proconsularis ve Byzancena bölgelerinde daha etkili olduğu yaygın görüşler arasındadır.⁷⁰⁶ Vandal lideri Geiserich'ten itibaren bütün Vandal liderleri Roma'nın sistemini devam ettirmek adına yerel elitler ile işbirliği içerisinde davrandılar. Roma-Afrikalı birçok soylu merkezi yönetiminde söz sahibi oldular ve hatta birçok taşralı aristokratın Roma'ya ait unvanlar kullanıldığı görülmeye başlanmıştır.⁷⁰⁷ Vandal yönetiminde Afrika'da ekonomik gücün devam ettiği çarpıcı bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Yapılan arkeolojik kazılarda V. yüzyıldan itibaren Afrika'da ihracatın

⁷⁰⁴ Chris Wickham, *Framing the Early Middle Ages Europe and the Mediterranean, 400-800*, Oxford University Press, 2005, s.87.

⁷⁰⁵ Merills- Miles, *The Vandals*, s.176.

⁷⁰⁶ A. Schwarz, "The Settlement of the Vandals in North Africa", *Vandals, Romans and Berbers*, ed. Andy Merrills, s.49-57.

⁷⁰⁷ Yitzhak Hen, *Roman Barbarians The Royal Court and Culture in the Early Medieval West*, Palgrave Macmillan, New York 2007, s.64.

devam ettiği ancak belirli bir süre düşüş yaşıadığını ortaya koymaktadır.⁷⁰⁸ Bu düşüşün esas nedeninin Vandal fethinden çok önce başlamış olabileceği tahmin edilmektedir. Albertini tabletlerinde 493-496 yılları arasında gerçekleşen satış işlemlerinin kayıtlı olduğu 45 tabletin yer alması bu geniş ticari ağının devam ettiğini göstermektedir. Yine ekonomik yaşama paralel olarak Afrika Proconsularis'te ve Byzancena şehrindeki kazılarda şehir hayatının gelişmeye devam ettiği görülmektedir. Geiserich ve onu takip eden Vandal liderlerinin özellikle bu iki şehirde büyük yapılara ait inşa faaliyetlerinin devam ettiğini göstermektedir.⁷⁰⁹ Geiserich, Vandal tarihinin en önemli ekonomik ve siyasi reformlarını yürürlüğe koymuştur. Bu nedenle Vandal tarihinin kaderini değiştiren, gerçekleştirdiği faaliyetler ile Germen liderleri arasında önemli bir figür haline gelmiştir. Kuzey Afrika yönetimine geldiği ilk günden bu yana “yıkıcı” bir siyaset yerine “uyumlu” bir yönetim modelini gerçekleştirmeyi hedeflemiştir. Bu yönetimi öncelikle siyasi ve ekonomik reformlar ile yeniden inşa etmiştir. Roma-Afrika sosyo-kültür yaşam biçiminin ve eğilimlerinin karşılıklı bir dönüşüme girmesinde en büyük katkıyı Vandal lideri sağlamıştır.

⁷⁰⁸ Michael Mc Cormick, *Origins of European Economy Communications and Commerce A.D. 300-900*, Cambridge University of Press, 2001, s.100.

⁷⁰⁹ Hen, *Roman Barbarians The Royal Court and Culture in the Early Medieval West*, s.65.

SONUÇ

Tarihi kaynaklarda ilk kez Vandili ismiyle adlandırılan Vandallar, İskandinavya bölgesinden göç etmişlerdir. Vandal ismi, muhtemelen bulundukları bölge yani Vandal Dağları'ndan gelmektedir. Antik yazarların verdikleri bilgiye göre Vandallar günümüz Norveç ve Danimarka bölgesinde yaşayan İngaevones kavimlerinin içerisinde yaşayan bir konfederasyondur. Vandallar, İskandinavya'dan kabileler arası yaşanan mücadelelerin yanı sıra elverişli bir yaşam elde etmek için göç etmişlerdir.

Arkeolojik çalışmalar doğrultusunda Vandallar ilk olarak İskandinavya'dan Almanya'nın doğusuna ve Güney Polonya bölgesine gelmişlerdir. Polonya'nın orta bölgesine gelen Vandallar burada birçok kültürün bir arada bulunduğu Przeworsk kültürü ile tanışmıştır. Kelt, Germen ve Sarmatların oluşturduğu çok uluslu bir kültür birliği meydana gelmiştir. Burada Vandallar tıpkı diğer Germen kavimleri gibi, demiri kullanmayı ve onu işleme tekniklerini öğrenmişlerdir. Polonya'da yerleşimleri boyunca birçok kabile ile özellikle Slav prototipi halklar ile etkileşimde bulundukları için Slav halkıyla karıştırılmaktadır. Ancak Vandalları tek bir kimlik altında değerlendirmek son derece zordur. Polonya'da ortaya çıkan bu kültür bileşiminde Vandallar, tıpkı Rugiler, Burgonlar ve Gotlar gibi Doğu Germen koluna aittir. Bu konfederasyon grupları, küçük kabileler, klanlar, ailelerden oluşturmaktadır. Dolayısıyla Batı grubuna nazaran, yerleşik değildir. Sürekli göç halinde bulunan Vandallar, Kuzey Afrika yerleşimlerine kadar Roma İmparatorluğu'nun topraklarında müttefik askerler olarak görev almışlardır.

II. yüzyıl Vandal tarihi için bir dönüm noktasıdır. İlk yerleşim bölgesinde oluşan Sarmat mücadeleleri sonucunda Hasting ve Silingiler olmak üzere iki kola ayrılmışlardır. Hastingler, Dacia bölgesine göç ederken, Silingiler günümüz Çekya bölgesi sınırında yaşamaya devam etmişlerdir. Hasting Vandalları, 171-172 tarihinde Markomann Savaşı ile birlikte Roma'ya hizmet etmişlerdir. Bu hizmetin karşılığında

kendilerine bir toprak verilmiştir. Hasting şefleri Raus ve Reptus bu tarihten itibaren Roma ordusuna hizmet etmişlerdir. Vandallar II. yüzyılda Roma sınırlarında yaşanan mücadelelerden fayda sağlayarak keşif seferlerine çıkmışlardır. Ancak zaman zaman Roma ile yapılan anlaşmaları ihlal ederek kendilerine kalıcı bir yurt edinmelerine kadar göç etmeye devam etmişlerdir. Dacia bölgesinde yaşadıkları gıda yetersizliğinden dolayı Pannonia sınırlarına gelerek burada uyumlu bir toplum haline gelmişlerdir.

Vandallar Geç Antik Çağ olaylarında yaşanan krizleri fırsata çevirebilen bir topluluktur. Tarihi yolları iyi bilmekte ve kullanmaktadırlar. Ayrıca Germen dünyasında birden fazla Alan ve Süev gibi farklı gruplar ile ortak hareket etmişlerdir. Roma İmparatorluğu'nun yaşadığı siyasi krizlerin neticesinde devamlı hareket etmişlerdir. Hunların gelişinden etkilenen Vandal grupları, Büyük Ren sınırını aşarak Galya, İspanya'da geniş çaplı istilalar gerçekleştirmişlerdir. İspanya yerleşimleri Kuzey Afrika geçişinden önce bir nevi üs olarak kullanılmıştır. Vandal lideri Geiserich, burada gemi yapımını ve deniz yollarını öğrenerek sefer hazırlıklarını tamamlamıştır. Vandallar beraberinde hareket ettikleri topluluklara karşı da baskın bir pozisyon elde etmişlerdir.

Kuzey Afrika yalnızca Vandallar için değil bütün Germen toplulukların ulaşmak istediği bir eyalettir. Özellikle Roma İmparatorluğu'nun tahıl merkezi olarak bilinen Kuzey Afrika o dönem için ekonomik canlılığın ve elverişli yaşamın kendisini simgelemektedir. İspanya'dan başlayan hareket rotası ile Cebelitarık Boğazı geçilerek Fas ve Tunus'a gelmişlerdir. Bu hareketten sonra Vandalların yaklaşık 80.000 kişilik kalabalık bir toplulukla yürüyüş rotası oluştururlar. Bu yürüyüş güzergâhının üzerinde yer alan bölgeler yağmalanmıştır.

Vandal kuvvetlerinin Kuzey Afrika'daki ilk yerleşimi Hippo Regius kenti olmuştur. Krallık şehri anlamına gelen bu eyalet, günümüz Cezayir Annabe-Bone kentine tekabül etmektedir. Büyük bir Hristiyan topluluğunun yaşadığı Hippo kentinin

piskoposu Aziz Augustinus burada yaşamıştır. Hippo savunması bilinenin aksine Vandalların istilasını neticesinde değil, anlaşma ile edilmiştir. Güçlü surlara sahip Hippo kenti iki kez kuşatma altına alınır. 430 ve 435 tarihli bu kuşatmadan sonra Roma İmparatorluğu ile 11 Şubat 435 tarihinde bir anlaşma yapılmıştır. Böylece Hippo Regius kenti Vandal yönetimine teslim edilmiştir. Bu savaşın etkileri ile beraber şehirden kendi isteğiyle ayrılan birçok kişi de mevcuttur. Hippo kentinin alınmasıyla Roma yönetimi Vandalları resmen tanımıştır. Hippo kentinin Vandal yönetimine geçmesi büyük bir başarıdır. Bu tarihten itibaren Kuzey Afrika’da adeta bir Vandal rönesansı başlayacaktır.

435 yılında Hippo kentinin alınmasının yanı sıra Byzacena, Tripolitania ve Numidya’nın bir kısmı ele geçirilmiştir. Vandal lideri Geiserich, Kuzey Afrika’da birçok yeniliğe imza atmıştır. Akdeniz’deki hâkimiyeti kuvvetlendirmek adına küçük ve hızlı gemilerden oluşan bir donanma oluşturulmuştur. Ayrıca Kuzey Afrika limanlarında artan hâkimiyet sonrasında Roma’ya tahıl tedariki sağlanmıştır. Bölgedeki kalıcı yerleşimi sağlamak adına toprak reformunda değişime gidilmiştir. Vandal kralı, belirli topraklarda ölçme sistemi kullanarak kendi halkına tahsis edilmiştir. Zengin toprak sahiplerinden elde edilen topraklar tarıma açılmış ve fazla mahsül satılmak üzere pazara açılmıştır.

Germen liderleri arasında keskin bir zekâyâ sahip olan Geiserich, Proconsularis bölgesinde miras uygulamasını başlatarak otoritesini güçlendirir. Bölgeye gelen bütün Vandal halkına nüfus sayımı yapılmış ve eyaletlere yerleştirilmiştir. Libya’da ele geçirilen zengin malikâneler Vandal ekonomik sistemine göre uyarlanarak Vandal Malikâneleri olarak adlandırılmıştır. Vandallar Kuzey Afrika’ya geldiklerine yeni bir Vandal-Roma kent yaşamını yaratmışlardır. Bölgedeki yerel aristokratlar ile müzakerelere gerçekleştirilmiş ve kent yaşamının canlılığı korunmuştur.

Vandal yerleşiminin sosyo kültüre hayata herhangi bir müdahalesi olmamıştır. Ancak dini hayatın yalnızca üç vilayette sıkı bir yönetime alındığı görülür. Bölgede yer alan dini zümreler ve itikadlerin baskı altına alınması ve sürgüne yollanması bu baskının en çarpıcı örneğidir. Aryanizmi benimseyen Geiserich, özellikle Kartaca'da İznik kilisesi mensuplarına ağır cezalar vermiştir. Bu dini yaptırımların sadece Vandal yönetimi altındaki vilayetlerde gerçekleştirildiği unutulmamalıdır.

Roma ekonomisinin en önemli bölgesi olan Kuzey Afrika'da üretilen tahıl ve zeytinyağın satışı Vandalların kontrolüne geçmiştir. Bu nedenle Vandal kralı, bölgedeki refahı korumak adına farklı yaklaşımlarda bulunur. Öncelikle bir Roma- Vandal kimliği adı altında yeni bir Vandal aristokrasisi oluşturulur. İmparatorluğun annona taşıma sistemi ile Akdeniz ticareti ele geçirilir. Roma'ya karşı güçlü bir rakip olan Geiserich'in Roma kültür hayatında kopmaması ilginç bir örnektir. Vandallar Kuzey Afrika'da Roma sikkelerini yeniden bastırarak, Latinceyi resmi dil yaparak bir nevi Roma mirasını yaşatmışlardır. Vandal malikânelerinde yer alan Romalı şair ve mühendislerin varlığı bu durumu kanıtlar niteliğindedir. Vandallar, Doğu Roma İmparatorluğu ile 534 yılında yapılan savaşa kadar Afrika'da yerleşimlerine devam ettiler. Bu savaşı ardından tarih sahnesinden çekildiler.

BİBLİOGRAFYA

Kaynak Eserler:

Antiocheni, İoannis, *Fragmenta Quae Supersunt Omnia*, Ed. Sergei Mariev, Corpus Fontium Historiae Byzantinae Series Berolinensis, Walter de Gruyter, 2008.

Augustini, Sancti, *Vita Scripta A Possidio Episcopo, Vita Augustini*, Eng. Trans. Herbert T. Weiskotten, Princeton University Press, USA 1919.

Burgess, R.W., *The Chronicle of Hydatius and the Consularia Constantinopolitana: Two Contemporary Accounts of the Final Years of the Roman Empire*, Oxford Universty Press, Oxford 1993.

Cassiodorus, *Variae*, Trans, S.J.B Barnish, Liverpool University Press, Liverpool 1992.

Dio, Cassius, *Roman History*, Ed, Earnets Cary, The Loeb Classical Library, William Heinemann London 1938.

_____, *Roman History IX*, Ed. T.E Page, The Loeb Classical Library, William Heinemann, London 1957.

Gregory Bishop of Tours, *History Of The Franks*, Trans. Ernest Brehaut, Columbia University Press, 1916.

İsidorus of Seville's, *History of the Goths, Vandals, and Suevi*, Trans. Guido Donini-Gordon B. Ford, Jr, Leiden E.J. Brill, 1970.

Jordanes, *The Gothic of History*, English Translated, Charles Christopher Mierow, Princeton University, London 1915.

Marcellinus, Ammianus, *History*, c.I, English Translated, John C. Rolfe, William Heinemann Ltd, Harvard University Press, 1935.

_____, *Roman History* (Books 27-31), Trans. John C. Rolfe, Loeb Classical Library, Harvard University Press, 1939.

_____, *The Later Roman Empire*, Trans. Walter Hamilton, Penguin Books, England 1986.

Mela's, Pomponius, *Description of the World*, Ed. F. E. Romer, The University of Michigan Press, 1998.

Olympiodorus, *Testimonium*, Francis Cairns, *The Fragmentary Classicising Historians of the Later Roman Empire: Eunapius, Olympiodorus, Priscus and Malchus*, R.C. Blockley, Liverpool 1983.

Orosius, Paulus, *The Fathers of the Church The Seven Books of History Against The Pagans*, Trans. Roy J. Deferrari, The Catholic University of America Press, Washington 1981.

Paul the Deacon, *History of The Lombards*, Trans. William Dudley Foulke, Penn University of Pennsylvania Press, Philadelphia 2003.

Pliny, *The Natural History*, Trans. John Bostock, H.T. Riley, London, Henry G. Bohn, York Street, Covent Garden, 1855.

_____, *The Natural History, Praefatio, Libri, I, II*, English Translated: H. Rackham, Harvard University Press, London, 1967.

Procopius, *History of the Wars, III-IV*, English Translated, H.B. Dewing, William Heinemann, London 1914.

_____, *History of the Wars, VII-VIII*, English Translated, H.B. Dewing, Harvard University Press, 1928.

_____, *Bizans'ın Gizli Tarihi*, çev. Orhan Duru, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2001.

_____, *The Secret History of the Court of Justinian*, Project Gutenberg, 2014.

Ptolemy Claudius, *The Geography*, Trans. Edward Luther Stevenson, Dover Publications, Inc, New York, 1932.

Salvian, *On The Goverment of God*, Trans. Eva M. Sanfrod, Columbia University Press, USA 1930.

Schnetzer Joseph, "Itineraria Romana Vol.2" *Ravennatis Anonymi Cosmographia et Guidonis Geographia*, Stutgardiae in Aedibus B.G. Teubneri, 1990.

Scriptores *Historiae Augustae*, c.I, Trans. David Magie, The Loeb Classical Library, Harvard University Press, 1991.

_____, *Historiae Augustae*, c.II, Trans. David Magie, The Loeb Classical Library, Harvard University Press, 1991.

Seneca, Thyestes, Phaedra The Trojan Women Oedipus with Octavia, Trans. B.P. Waling, Penguin Books, 1966.

Shea G.W. *The Iones De Bellis Libycis of Flavius Cresconius Corippus*, The Edwin Mellen Press, New York 1998.

Sidonius, *Poems and Letters*, I-II, Trans. W.B. Anderson, Harvard University Press, London 1936.

St. Jerome, Jerome: *The Principal Works of St. Jerome*, Ed. Philip Schaff, M.A. Freeman, Trans. The Hon W.H. Christian Classics Ethereal Library, New York 1892.

Strabon, *Antik Anadolu Coğrafyası*, Geographika: XII, XIII, XIV, çev. Adnan Pekman, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2000.

Tacitus, Cornelius, *Dialogus, Agricola, Germania*, Ed, William Heineman, The Macmillan, New York 1914.

_____, *Germania Halklarının Kökeni ve Yerleşim Yeri*, Çev. Mine Hatapkapulu, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2006.

The Chronicle of John Malalas, Trans. Elizabeth Jeffreys, Michael Jeffreys and Roger Scott, Australian Association for Byzantine Studies, Melbourne 1986.

Victor of Vita, *History of the Vandal Persecution*, Trans. John Moorhead, Liverpool University Press, Liverpool 2006.

Zosimus, *New History*, Trans. Ronald T. Ridley, Australian Association for Byzantine Studies, 2006.

Tetkik Eserler:

Adams, Geoff W., *Marcus Aurelius in the Historia Augusta and Beyond*, Lexington Books, UK 2013.

Ahmetbeyoğlu, Ali, *Grek Seyyahı Priskos (V. Asır)'a Göre Avrupa Hunları*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1990.

Akşit, Oktay, *Roma İmparatorluk Tarihi*, c.II, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1970.

Andrezejowski, Jacek, “The Przeworsk Culture (for the Foreigners)” *Worlds Apart? Contacts Across the Baltic Sea in the Iron Age*, Ed, Ulla Lund Hansen, Anna Bitner-Wroblewska, Kobenhavn-Warszawa 2010,s.1-52.

Anthon, Charles, *A System Ancient and Medieval Geography*, Harper and Brothers, New York,1855.

Arterbury, Andrew, “Caesarea Maritima”, *The Routledge Encyclopedia of the Historical Jesus*, Ed. Craig E. Evans, Routledge,2008,s.86-88.

Bachrach,Bernard S., “The Alans in Gaul”, *Traditio*, Sa.23,1967,s.476-489.

_____, *A History of the Alans in the West*, University of Minnesota, United States of America 1973.

Backman,Clifford R., *The Worlds of Medieval Europe*, Oxford University Press, New York 2003.

Bailly, Auguste, *Bizans Tarihi*, çev. Haluk Şaman, C.I, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1974.

Batty, Roger, *Rome and Nomads the Pontic-Danubian Realm in Antiquity*, Oxford University Press, 2007.

Berndt, Guido M., "Strategies of Representation: Minting the Vandal Regnum", *Medieval Coins and Seals Constructing Identity, Signifying Power*, Brepols, Belgium 2015, s.83-108.

_____, and Roland Steinacher, "Minting in Vandal Africa: coins of the Vandal period in Coin Cabinet of Vienna's Kunsthistorisches Museum", *Early Medieval Europe*, c.16, s.3, 2008, s.252-298.

_____, "Hidden Tracks: on the Vandal's Paths to an African Kingdom", *Neglected Barbarians*. Ed, Florin Curta, Brepols, Belgium 2010, s.537-569.

Bjornlie, M. Shane, *Politics and Tradition Between Rome, Ravenna and Constantinople A Study of Cassiodorus and the Variae*, Cambridge University Press, New York 2013, s.527-554.

_____, "The Letter Collection of Cassiodorus," *Late Antique Letter Collections*, Ed, Cristina Sogno, Bradley K. Storin, Edward J. Watts, University of California Press, California 2017, s.434.

Błażejowski Artur, *Barbarians and the Black Sea in The Roman Period: a Brief History*, *Papers of the American Research Center in Sofia*, Ed. Eric C. De Sena, C.1, Sofia 2014, s.35.

_____, "The beginnings of the Vandals settlement in the Danube area", *Studia Academica Šumenensia*, The University of Shumen Press, Ed, Stoyan Vitlyanov - Ivo Topalilov, c.1, 2014, s.51-64.

Bogucki, Peter, *The Barbarians Lost Civilizations*, Reaktion Books, UK, 2017.

Boin, Douglas, *A Social and Cultural History of Late Antiquity*, Wiley-Blackwell, 2018.

Boyana, Hülya -Ahmet Türkan, "Cassius Dio Cocceianus'un Hayatı ve Tarihçiliği" *TAD*, c.38, Sa.65, 2019, s.1-20.

Braudel, Fernand, *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Eren Yayıncılık, İstanbul 1989.

Brown, Peter, *Augustine of Hippo a Biography*, University Of California Press, California 2000.

Bunson, Mathew, “Vandals” *Encyclopedia of the Roman Empire*, Facts on File Inc, New York, 2002,s.588.

Burges,Richard W., *The Chronicle of Hydatius and the Consularia Constantinopolitana: Two Contemporary Accounts of the Final Years of the Roman Empire*, Oxford University Press, Oxford 1993.

Burns,Thomas S., *Rome and Barbarians, 100 B.C-A.D 400*, The Johns Hopkins University Press, USA 2003.

_____, *Barbarians within the gates of Rome: A Study of Roman Military Policy and the Barbarians ca.375-425 A.D*, Indiana University Press,1994.

Burns, J.Patout Jr., -Robin M. Jensen, *Christianity in Roman Africa: the Development of its Practices and Beliefs*, William B. Eerdmans Publishing, UK 2014.

Bury, John Bagnell, *The Invasion of Europe by the Barbarians*, Northvegrs Texts, 2003.

_____, çev. İslam Kaya-Yusuf Akbaba, *Barbarların Avrupa'yı İstilas*, Kronik Kitap, İstanbul 2020.

Caliri, Elena, “Vandals in the Mediterranean”, *SOMA*, Ed. Pietro Maria Militello-Hakan Öñiz, 2015,s.991-997.

Cameron, Averil, “Vandal And Byzantine Africa”, *The Cambridge Ancient History*, Ed. Averil Cameron, Bryan Ward-Perkins, Michael Whitby, Cambridge University Press, s.425-600.

Canter, H. V., “Roman Civilization in North Africa”, *The Classical Journal*, CAMWS, c.35, Sa:4, 1940,s.198.

Candón Jaén, Manuel, Alejandro Jiménez-Hernández, Inmaculada Carrasco-Gómez, José Peña-Ruano, Teresa Teixidó-Ullod, “The Intramural Chariot Racing Stone Barrier At Carteia (Spain): Geophysical Survey And Verification By Archaeological Test Excavation”, *Mediterranean Archaeology and Archaeometry*, c.19, Sa:3, 2019,s.139-156.

Cilliers, Louise, *Roman North Africa Environment, Society and Medical Contribution*, Amsterdam University Press, Amsterdam 2019.

Clover, Frank, *Geiseric the Statesman A Study of Vandal Foreign Policy*, the University of Chicago, Yayınlanmış Doktora Tezi, 1966.

Coffin ,Harrison C., “Vergil and Orosius”, *The Classical Journal*, Sa:21, c.4, 1936,s.235-241.

Coleman, H. Benedict, “The Romans in Southern Gaul”, *AJP*, c.63, Sa:1,s.38-50.

Collins, Roger, *Early Medieval Spain Unity in Diversity 400-1000*, Macmillan, London 1983.

Conant, Jonathan, *Staying Roman Conquest and Identity in Africa and Mediterranean, 439-700*, Cambridge University Press, 2012.

Coredon, Christopher, *A Dictionary Medieval Terms and Phrases*, D. S. Brewer, Cambridge 2004.

Cross, F.L.,*The Oxford Dictionary of the Christian Church*,Oxford University Press, New York 1997,s.1551.

Curta, Florin, *The Making of the Slavs, History and Archaeology of the Lower Danube Region c.500-700*, Cambridge University of Press, UK 2004.

Cvijanovic, Ārena, "The Typology of Early Medieval Settlements in Bohemia, Poland and Russia" *The World of the Slavs*, Ed.Srdan Rudić, The Institute of History, Belgrade 2013,s.289-345.

D'Emilio, James, *Culture and Society in Medieval Galicia*, Brill Leiden, 2015.

D'Onofrio, Sandro, "Āsidorus of Seville", *Encyclopedia of Medieval Philosophy*, Ed, Henrik Lagerlund, Springer, Netherlands 2011,s.574.

Davies, Norman, *Avrupa Tarihi*, çev. Burcu Āıđman, Elif Topçugil, Kudret Emiroğlu, Suat Kaya, Āmge Kitabevi, Āstanbul 2011.

Davis, R.H.C, *A History of Medieval Europe: From Constantineto Saint Louis*, Routledge, London 2013.

Deanesly, Margaret, *A History of Early Medieval Europe from 476-911*, Routledge Library Editions: The Medieval World, New York 1956.

Dennis,Holmes V. M., "Another Note on the Vandal Occupation of Hippo Regius", *The Journal of Roman Studies*, Sa:15, 1925, s.263-268.

Dini,Pietru U., *Foundations of Baltic Languages*, Vilnius University, 2014.

Dossey, Leslie, *Peasant and Empire: in Christian North Africa*, The Joan Palevsky Āmprint in Classical Literature,2010.

Dulęba, Przemysław, "On the Origins of La Tène Culture in Silesia", *Die frühe Eisenzeit in Mitteleuropa Early Iron Age in Central Europe, Internationale Tagung vom 20.-22. Juli 2017 in Nürnberg*, s.369-380.

Dvornik, Francis, *Konsiller Tarihi İznik'ten II. Vatikan'a*, çev. Mehmet Aydın, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1990.

Eco, Umberto, *Ortaçağ Tarihi Barbarlar, Hristiyanlar, Müslümanlar*, c.I, çev. Leyla Tonguç Basmacı, Alfa Tarih, İstanbul, 2014.

Elton, Hugh, *The Roman Empire in Late Antiquity: A Political and Military History*, Cambridge University of Press, 2018.

Erdkamp, Paul, *The Grain Market in Roman Empire: A Social, Political and Economic Study*, Cambridge University Press, 2005.

Eroğlu, Ahmet Hikmet, “Hristiyanların Bölünme Sürecine Genel Bir Bakış”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c.XLI, Sayı:1, Ankara 2000, s.309-325.

Errington, R. Malcolm, *Roman Imperial Policy from Julian to Theodosius*, The University of North Carolina Press, 2006.

Evans, J.Marilyn, “North Africa Roman ”, *Encyclopedia of Global Archaeology*, 2014, s.5317.

Freeman, Charles, *Mısır, Yunan ve Roma*, çev. Suat Kemal Angı, Dost Kitabevi, Ankara 2003.

Frend, W. H. C., “North Africa and Europe in the Early Middle Ages”, *Transactions of the Royal Historical Society*, C.5, 1955, s.61-80.

_____, “The Christian Period in Mediterranean Africa, AD 200 to 700”, *The Cambridge History of Africa*, 1979, s.410-489.

Geary, Patrick, “Völkerwanderung as Cross-Cultural Interaction”, *Europa im Geflecht der Welt Mittelalterliche Migrationen in globalen Bezügen*, Akademia Verlag, 2012, s.45-55.

_____, *Readings in Medieval History*, Fifth Edition, University of Toronto Press, 2016.

Gibbon, Edward, *Roma İmparatorluğu'nun Gerileyiş ve Çöküş Tarihi*, çev. Asım Baltacıgil, c.III, BFS Yayınları, İstanbul 1998.

Goffart, Walter, *Barbarian Tides The Migration Age and the Later Roman Empire*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2016.

Goldsworthy, Adrian, *How Rome Fell: Death of a Superpower*, Yale University Press, 2010.

Grant, Michael, *Roma'dan Bizans'a*, çev. Z. Zühre İlkelen, Homer Kitabevi, İstanbul 2000.

Gray, Patrick, "Priscillianism", *The Encyclopedia of Christian Civilization*, Ed. George Thomas Kurian, Blackwell Publishing Ltd 2010.

Grimm, Jacob, *Deutsche Mythologie*, Trans, Grimm's Teutonic Mythology, James Steven Stallbrass, George Bell and Sons, London, 1882.

Halsall, Guy, *The Barbarian Invasions*, The New Cambridge Medieval History, Ed. Paul Fouracre, Cambridge University Press, UK 2008.

_____, *Cemeteries and Society in Merovingian Gaul*, Brill, Leiden - Boston 2010.

Heather, Peter J., "Foedera and Foederati of the Fourth Century", *From Roman Provinces to Medieval Kingdoms*, Ed. Thomas F.X.Noble, Routledge, New York 2006, s.242-257.

_____, "Why Did the Barbarian Cross the Rhine?" *JLA*, c.2, Sa.1, 2009, s.3-29.

_____, "Christianity and the Vandals in the Reing of Geiseric", *Bulletin of the Institute of Classical Studies*, 2011, s.137-146.

Hedeager, Lotte, "Scandinavia", *The New Cambridge Medieval History*, c.I, (500-700), Ed. Paul Fouracre, Cambridge University Press, UK 2005, s.496-523.

Hen, Yitzhak, *Roman Barbarians The Royal Court and Culture in the Early Medieval West*, Palgrave Macmillian, New York 2007.

Hofbauer, Martin-Thorsten Loch, *Wegwesier zur Geschichte Nordafrika*, Verlag Schöningh, 2011.

Howard, E. C., "A Note on The Vandal Occupation of Hippo Regius", *The Journal of Roman Studies*, Sa:14, 1924, s.257-258.

Hoyer, Daniel, "Public Feasting Elite Competition and the Market Economy of Roman Africa", *The Journal of North African Studies*, Sa:18-4, s.574-591.

Hughes, Ian, *Stilicho The Vandal Who Saved Rome*, Pen&Sword Military, 2010.

_____, *Aetius Attila's Nemesis*, Pen & Sword Military, England 2012.

_____, *Gaiseric The Vandal Who Destroyed Rome*, Pen&Sword Military, England 2017.

Istvanovits, Eszter, Valeria Kulscsar, "Sarmatians or Germans: Influence or Ethnic Presence? Old Problem-New Hypotheses, s.146-153.

J.Goodrich, Richard, *Contextualizing Cassian Aristocrats, Asceticism, and Reformation in Fifth-Century Gaul*, Oxford University Press, New York 2007.

Jiřík, Jaroslav, Joan Pinar Gil, "Late Przeworsk And Post-Przeworsk, Elbian And Danubian. Vandals, Suebi And The Dissemination Of Central European Elements Of Material Culture In The Western Provinces" Przeworsk Culture Transformation Processes And External Contacts, *Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego*, Łódź 2019, s.405-469.

Jones, W.R., "The Image of the Barbarian in Medieval Europe", *Comparative Studies in Society and History*, c.13, Sa.4, 1971, s.376-407.

Kaçar, Turhan, “Ortaçağ’ın Dinsel Fermantasyonu: IV. yüzyıl Roma İmparatorluğu’nda Doğu, Batı Kiliseleri ve Devlet”, *Doğu-Batı Düşünce Dergisi*, Sa:33, Ankara 2005,s.97-111.

Kasperski, Robert, Ethnicity, “Ethnogenesis, and the Vandals: Some Remarks on A Theory of Emergence of the Barbarian Gens”, *Acta Poloniae Historica*,c.112, 2015,s.202-242.

Kemkes, Martin, “The Limes”, *The Oxford Handbook of the Archaeology of Roman Germany*, Ed.Simon James-Stefan Krmnicek, Oxford University Press, 2020.

Kozan, Mert,“Ostrogotlar ve Büyük Theodericus Dönemi”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayımlanmış Doktora Tezi, Ankara 2014.

_____, “Vandal Tarihine Genel Bir Bakış: Vandalların Ortaya Çıkışı ve Afrika’da Kalıcı Bir Yurt Edinmelerine Kadar Geçen Süreç Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, *ArAn*, Sayı:14/1, 2020,s.107-128.

Kulikowski, Michael, *The End of the Roman Spain*, University of Toronto,1997.

_____, “Barbarians in Gaul, Usurpers in Britain”, *Britannia*, c. 31, 2000,s.325-345.

_____, The Career of the “Comes Hispaniarum” Asterius, *Phoenix*, c.54, 2000,Sa.1/2,s.123-141.

_____,*Late Roman Spain and its Cities*, The Jones Hopkins University Press, United States of America 2004.

_____,*Rome’s Gothic Wars*, Cambridge University Press, UK 2007.

Lander, Shira L., *Ritual Sites and Religious Rivalries in Late Roman North Africa*, Cambridge University Press, UK, 2017.

Law, R.C.C, “North Africa in the Hellenistic Roman Periods, 323 BC to 305”, *The Cambridge History of Africa*, Ed.J. D Fage, Roland Oliver, C.2, Cambridge University Press,2008,s.148-205.

Le Goff, Jacques, *Ortaçağ Batı Uygarlığı*, çev. Hanife Güven-Uğur Güven, Doğu Batı, Ankara 2015.

Leis, Arnold A., *We Are Not the Periphery: Barbarian Economies and Northern Europe in Exchange Patterns of Western Eurasia, 1800 BC-900 AD*, University of Minnesota, 2013.

Lenski, Noel, “Peasant and Slave in Late Antique North Africa, c. 100-600 CE”, *Late Antiquity in Contemporary Debate*, ed, Rita Lizzi Testa, Cambridge Scholars Publishing, UK 2017,s.116.

Leone, Anna, *The End of the Pagan City: Religion, Economy, and Urbanism in Late Antique North Africa*, Oxford University of Press,2013.

Liebeschuetz, J.H.W.G, "Gens into regnum: the Vandals." *Regna et Gentes. The Relationship between Late Antique and Early Medieval Peoples and Kingdoms in the Transformation of the Roman World*, Ed. Hans Werner Goetz, Jörg Jarnut, Walter Pohl, Sören Kaschke, Brill Leiden, Boston 2003.

Lingard, John, *A History of England from the First Invasion by the Romans*, W.Galigani, Paris 1826.

Maas, Micheal, *Readings in late Antiquity: A Sourcebook*, Routledge,2010.

MacBean, Alexander, “Hippo Regius” *A Dictionary of Ancient Geography: Explaining the Local Appellations in Sacred, Grecian, and Roman History; Exhibiting The Extent of Kingdoms, and Situations of Cities*, G.Robinson 1773,s.282-283.

- Macdowall, Simon, *The Vandals*, Pen&Sword Military, South Yorkshire 2016.
- Mallory, J.P. -D.Q. Adams, *Encyclopedia of Indo-European Culture*, Routledge, 1997.
- Martens, Jes, “The Vandals: Myths and Facts About a Germanic Tribe of the First of the 1st Millennium” Ed.S. Shennan, *Archaeological Approaches to Cultural Identity*, Unwin Hyman, London 1989,s.85-93.
- Mathisen, Ralph Whitney, *Roman Aristocrats In Barbarian Gaul*, University of Texas Press, Austin 1993.
- McCormick, Michael, *Origins of European Economy Communications and Commerce A.D. 300-900*, Cambridge University of Press, 2001.
- Mcevedy, Colin, *Ortaçağ Tarih Atlası*, çev. Ayşen Anadol, Sabancı Üniversitesi Yayınları, 2004.
- Merrils, A.H, “Vandals, Romans and Berbers: Understanding Late Antique North Africa”, Ed. A.H Merrils, *Vandals, Romans and Berbers*, Ashgate Publishing, USA, 2004, s.3-28.
- _____, Richard Miles, *The Vandals*, Wiley-Blackwell, UK 2010.
- Modzelewski, Karol, *Barbarların Avrupası*, çev. Nedim Demirtaş, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2010.
- Munch, Peter Andreas, *Norse Mythology Legends of Gods and Heroes*, The American-Scandinavian Foundation, New York, 1926.
- Murphy, James, “Italy’s Road to Germany”, *Country Life*, The Journal for All Interested in Country Life and Country Pursuits, c.38, 1915,s.191-198.
- Nicholson, Oliver,“Africa” *The Oxford Dictionary of Late Antiquity*, Oxford University Press, Sayı:1, United Kingdom 2018.

Nixon, C.E.V - Barbara Saylor Rodgers, *In Praise of Later Roman Emperors The Panegyrici Latini*, University Of California Press, California 1994.

Noble, Thomas F.X, *From Roman Provinces to Medieval Kingdoms*, Routledge, New York 2006.

O'Callagan, Joseph F., *A History of Medieval Spain*, Cornell University Press, United States of America 1975.

O'Donnel, James, *Cassiodorus*, University of California Press, 1979.

O'Hara, Ruth, *An Assessment of the Notitia Dignitatum as a Historical Source for the Late Roman Bureaucracy*, National University of Ireland, Maynooth 2013.

Oost, Stewart Irvin, "The Revolt of Heraclian" *Classical Philology*, c.61, Sa.4, 236-242.

Parsons, Jonathan Kendall, *The African Catholic Church Under The Vandals, 429-533*, Yayınlanmış Doktora Tezi, Kings College, University of London, 1994.

Périn, Patrick, Michel Kazanski, "Identity and Ethnicity During the Era of Migrations and Barbarian Kingdoms in the Light of Archaeology in Gaul" Ed. Ralph W. Mathisen-Danuta Shanzer, *Romans, Barbarians and The Transformation of the World*, Ashgate, USA 2001, s.319-350.

Pohl Walter, "The Vandals: Fragments of Narrative", Ed. A.H. Merrills, *Vandals, Roman and Berbers*, Asgate Publishing Limited, New York 2004, s.31-48.

Portaencasa, María Fernández, "A Fifth-Century «Gallic Empire»: Hispania as Part of Constantine III's Usurpation", *Studia Historica: Historia Antigua*, Sa.38, s.217-243.

Potter, David, Dexippus' Gothic Anthropology, *Empire in Crisis: Gothic Invasions and Roman Historiography, Beiträge einer internationalen Tagung zu den Wiener Dexipp-*

Fragmenten (Dexippus Vindobonensis) Ed. Fritz Mitthof, Gunther Martin, Jana Grusková, Holzhausen Der Verlag, Wien 2017.

Price, T.Douglas, *Europe Before Rome*, Oxford University Press, New York 2013.

Quast, Dieter, “Völkerwanderungszeitliche Frauengraber aus Hippo Regius (Annaba/Bône) in Algerien”, *Jahrbuch, des Römisch-Germanischen Zentralmuseums*, Sa.52, Mainz, 2005, s. 237-315.

Raven, Susan, *Rome in Africa*, Routledge, USA 1993.

Rawson, Elizabeth, *Intellectual Life in the Late Roman Republic*, Duckworth, London 1985.

Reynolds, Robert R. “Reconsideration of the History of the Suevi”, *Revue elge de philologie et d'histoire*, c.35, Sa:1, 1957, s. 19-47.

Rickman, G.E. “The Grain Trade under the Roman Empire”, *Memoirs of the American Academy in Rome*, c.36, s. 261-275.

Roberts, J.M. *Avrupa Tarihi*, çev. Fethi Aytuna, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2015.

Rollason, David, *Early Medieval Europe 300-1050*, Routledge, USA 2014.

Rotelle, John E., *The Life of Saint Augustine Possidius Bishop of Calama*, Augustinian Press, 1988.

Schmidt, Ludwig, *Geschichte der Wandalen*, Verlag C.H.Beck, München 1942.

Scholz, Albert, “Silesia”, *The German Quarterly*, Wiley, c.31, Sa:3, 1958, s. 188-190.

Schwarz, Andreas., “The Settlement of the Vandals in North Africa”, *Vandals, Romans and Berbers*, ed. Andy Merrills, s. 49-57.

Selvaggi, Rocco, “Erfolgreiche Vertragskonzepte oder foedera incerta?”, “Die Vandalen”, Hamburg University Press, 2019.

Smith, William, *Dictionary of Greek and Roman Geography*, “Vandali” ve Vandalici Montes” Vol. II, John Murray, London 1872, s.1256-1257.

Stephenson, Carl, *Medieval History Europe from the Second to the Sixteenth Century*, Harper&Row, USA 1962.

Stephenson, Paul, *Constantine, Roman Emperor Christian Victor*, The Overlook Press, 2009.

Stillwell, Richard, “Saldæ”mad. *The Princeton Encyclopedia of Classical Cites*, Princeton University Press, 1976, s.797-798.

Swain, Brian, *Empire of Hope and Tragedy: Jordanes and the Invention of Roman-Gothic History*, The Ohio State University, 2014.

Syv  ne, Ilkka, *Military History of Late Rome 284-361*, Pen 8 Sword Military, UK 2015.

_____, *Military History of Late Rome 425–457*, Pen&Sword Military, Yorkshire 2020.

Tenney, Frank, “A Commentary on the Inscription from Heinger Mettich in Africa”, *The American Journal of Philology*, c.47, Sa.2, 1926, s.153-170.

Thompson, E.A., “The Settlement of the Barbarians in Southern Gaul”, *The Journal of Roman Studies*, Sa:46, 1956, s.65-75.

Thorndike, Lyon, *The History of Medieval Europe*, Houghton Mifflin Harcourt, USA 1917.

Todd, Malcom, *Everday Life of The Barbarians Goths, Franks and Vandals*, Fletcher& Son Ltd, Norwich 1972.

_____, “The Germanic People” *The Cambridge Ancient History*, Ed.A. Cameron& P.Garnsey, Cambridge University Press,1998, s.461-486.

_____, *The Early Germans*, Blackwell Publishing, UK 2004.

Traina, Giusto, *428 AD An Ordinary Year at the End of the Roman Empire*, Trans. Allan Cameron, Princeton UniversityPress, 2009.

Tucker, Spencer C., *Battles That Changed History an Encyclopedia of World Conflict*, ABC-CLIO, USA 2011.

Vasiliev ,A.A., *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, çev. Arif Müfid Mansel, C.I, Maarif Matbaası, Ankara 1943.

Victor of Vita, *The Oxford Dictionary of Late Antiquity*, Ed. Oliver Nicholson, Oxford University Press,2018.

Villari, Pascqualle, *The Barbarian Invasion of Italy*, Trans. Linda Villari, T.Fisher Unwin, 1913.

Vopşada, David, *Quodvultdeus A Bishop Forming Christians in Vandals: A Contextual Analysis of the Pre-baptismal Sermons attributed to Quodvultdeus of Carthage*, Brill Leiden, 2019.

Waldman Carl-Catherine Mason, *Encyclopedia of European Peoples*, “Vandals” Facts on File, Inc. New York 2006.

Watson, Alaric, *Aurelian and the Third Century*, Routledge, London 1999.

Whelan, Robin, *Being Christian in Vandal Africa, The Politics of Orthodoxy in the Post –Imperial West*, University of California Press, California 2018.

Wickham, Chris, *Framing the Early Middle Ages Europe and the Mediterranean, 400-800*, Oxford University Press,2005.

_____, *The Inheritance of Rome a History of Europe from 400 to 1000*, Penguin Books, England 2009.

_____, *Medieval History*, Yale University Press, New Haven London 2016.

Wijnendaele, Jeroen W.P, Stilicho, Radagaisus, and the So-Called “Battle of Faesulae” (406CE), *JLA*, c.9,Sa:1,2016,s.267-284.

Wijnendaele, Jeroen W.P, *The Last of Romans Bonifatius-Warlord and Comes Africae*, Bloomsbury, 2015.

Wilcox Peter - Rafael Trevino, *Barbarians Against Rome*, Osprey History, United Kingdom 2002.

Williams, Stephan -Gerard Friell, *The Rome That Did Not Fall: The Survival of the East in the Fifth Century*, Routledge, 2005.

_____, *Theodosius the Empire at Bay*, Routledge,2005.

Williams, Taylor, “in Barbarian Times: State Formation and Land Redistribution in Ostrogothic Italy and North Africa”, *Penn History Review*, c.19,Sayı:2 2012,s.8-24.

Wolfram, Herwig, *Germenler Kökenleri ve Roma Dünyasıyla İlişkileri*, çev. Tuğba İsmailoğlu Kaçır, Kronik Kitap, İstanbul 2020.

Wright,F. A., *Select letters of St. Jerome*, Cambridge, Mass: Harvard University Press,1975.

Wroth, Warwick,*Catalogue of the Coins of the Vandals, Ostrogoths and Lombards: And of the Empires of Thessalonica, Nicaea and Trebizond*, in the British Museum, Forgotten Books, 2017.

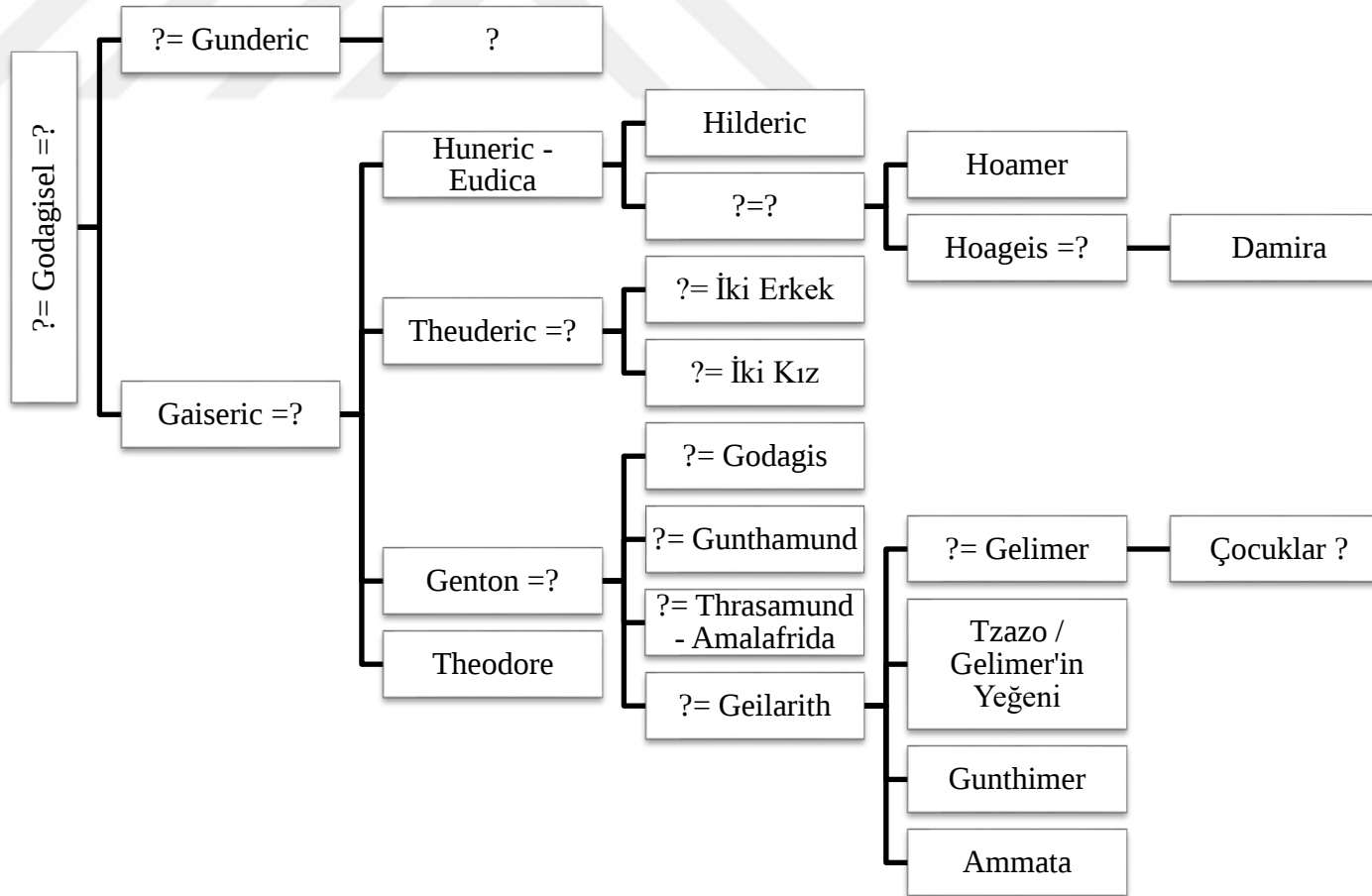
_____, *Catalouge of the Vandals, Ostrogoths and Lombards*, Longmans & Co, Oxford 1911.

Zaroff, Roman, “The Vandals and Sarmatians in a New Perspective”, *Collegium Medivale*, Sa:30, 2017, s.234-260.

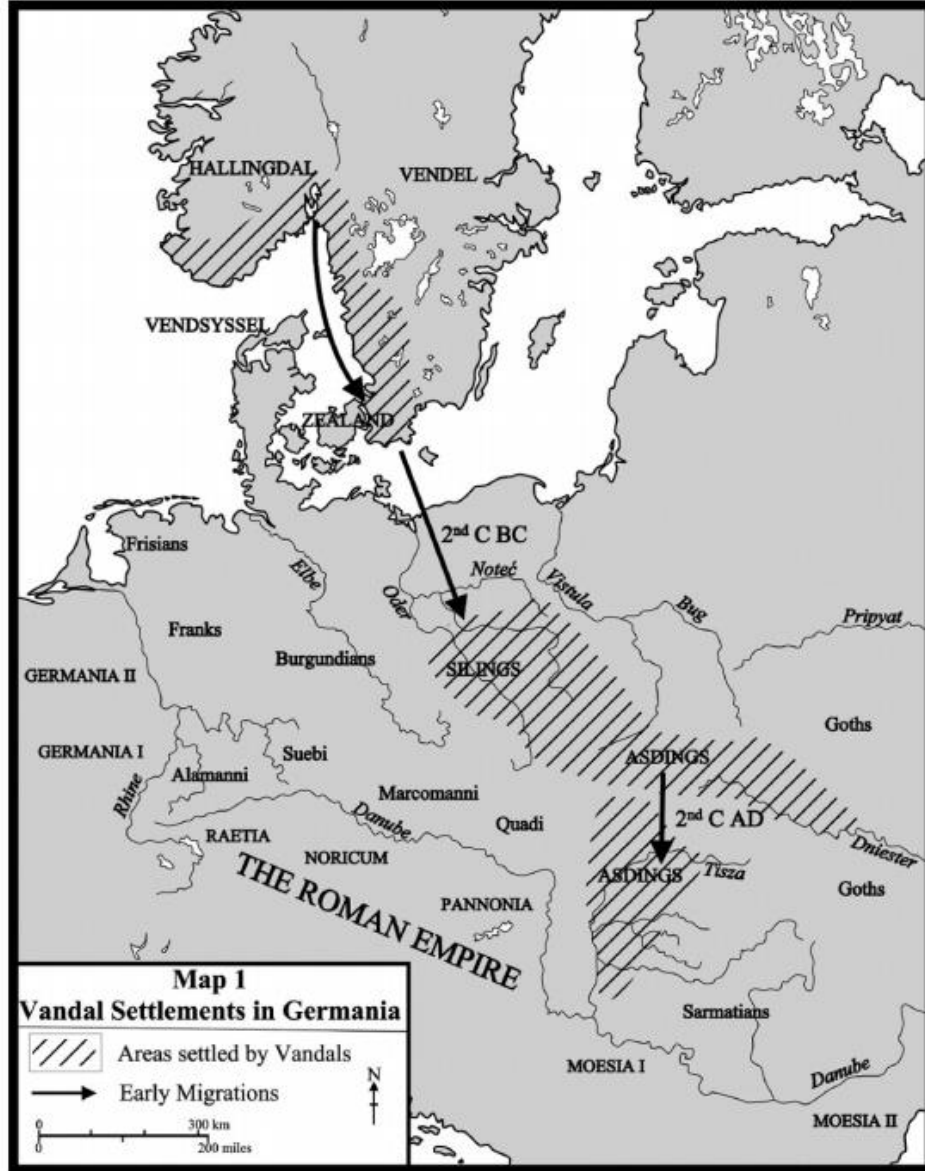
EKLER:

EK 1:

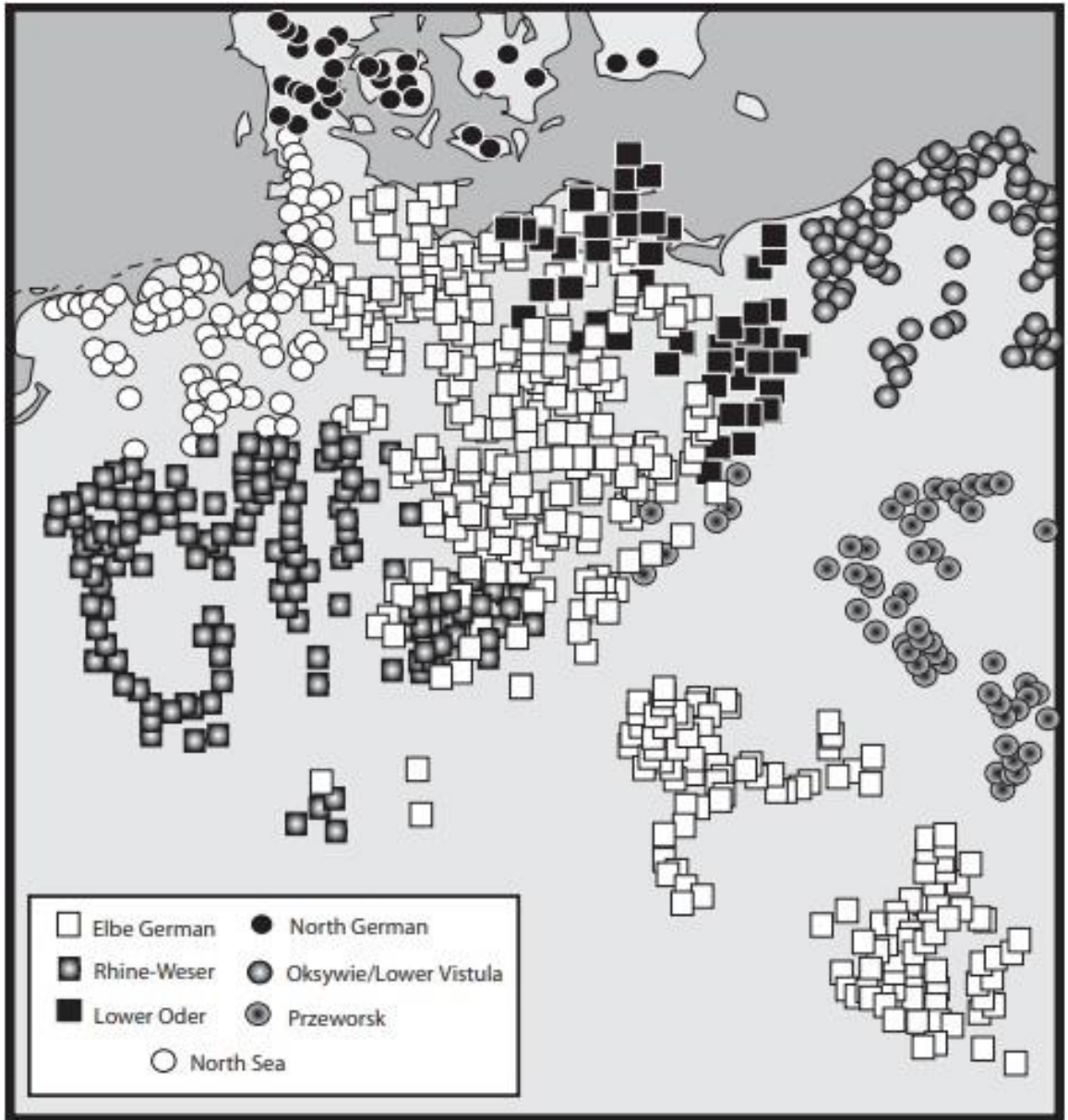
Vandal Hasting Hanedanı Şeceresi

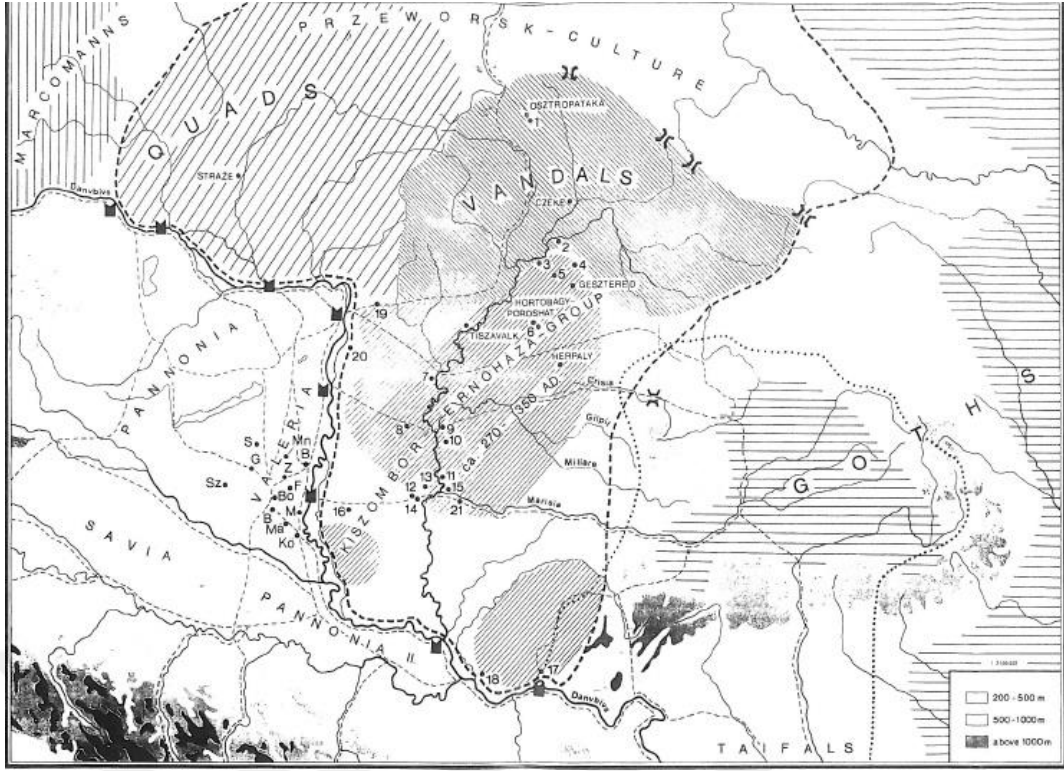
EK2:
Haritalar

Vandalların İskandinavya'dan Göç Hareketi

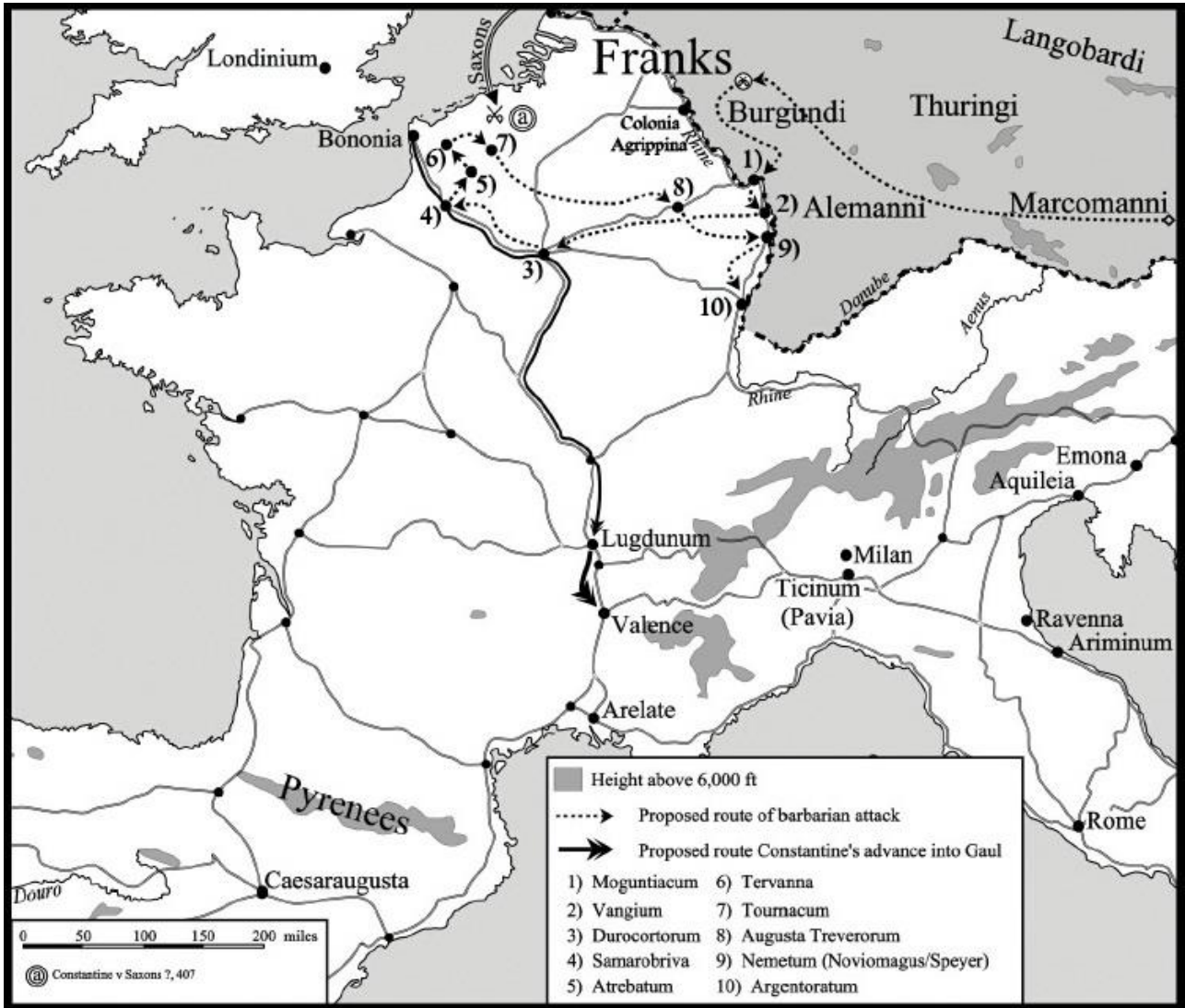
Ren ve Baltık K kıyılarında Yaşayan Barbar Toplulukları ve Hasding Vandalları

V.yüzyıl Vandal Göçleri

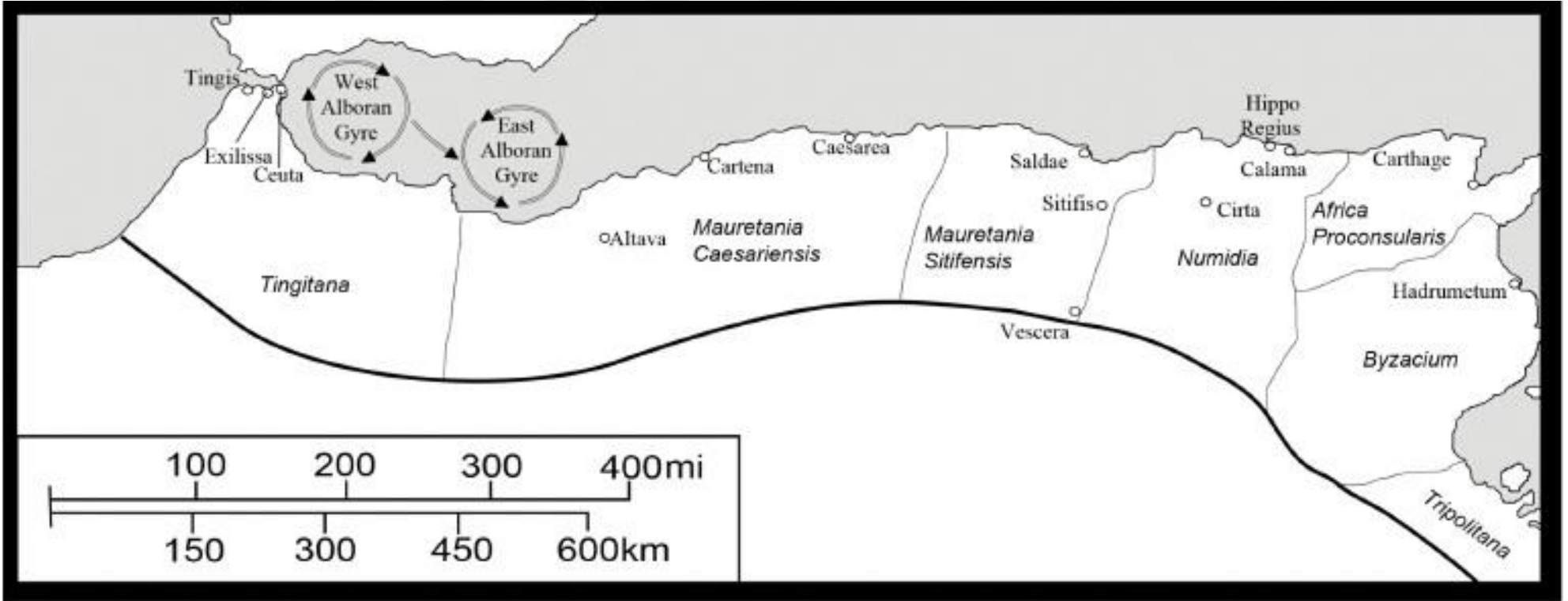
V.yüzyıl Vandal Göçleri

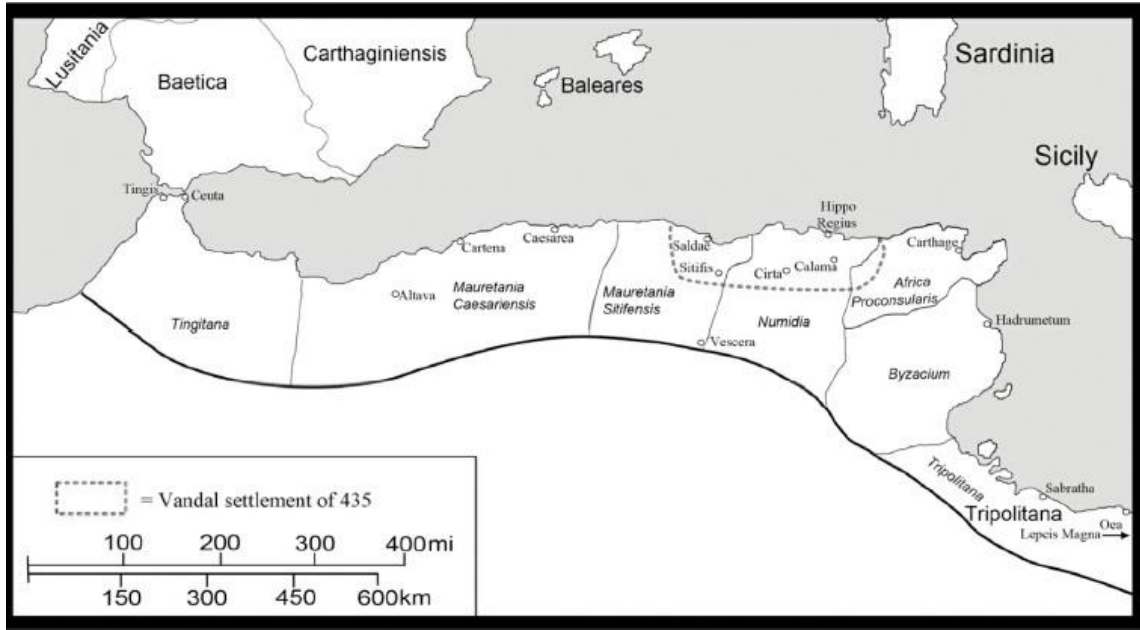
Vandallar ve Galya İstilas1

409-420 Yılı İspanya'daki Vandal Yerleşimi

Kuzey Afrika'ya Geçiş Güzergâhı

435 Hippo Regius Kuzey Afrika Yerleşimi

ÖZET

Vandallar İskandinavya'dan göç etmiş bir kavimdir. II. yüzyıldan itibaren Panonia, Dacia bölgesinde yaşamaya başlamışlardır. Bu tarihten itibaren Roma İmparatorluğu topraklarında bir süre müttefiklik yapmışlardır. IV. yüzyıl başlarında beraberinde Vandal, Alan ve Süev grupları ile birlikte 406 yılında Ren Nehri boyunca ilerlemişlerdir. Bu göç hareketini sırasıyla Galya, İspanya ve Afrika topraklarında gerçekleştirmişlerdir. 429 yılında Kuzey Afrika'ya yaklaşık 80.000 kişilik bir grupla gelen Vandallar 435 yılında Hippo Regius kentini ele geçirdiler.

ABSTRACT

Vandals are a tribe that migrated from Scandinavia. From the 2nd century, they began to live in the Panonia, Dacia region. From this date on, they were allies for a while on the territory of the Roman Empire. IV. century They advanced along the Rhine in 406 together with the Vandal, Alan and Suev groups at the beginning of the century. They marched this migration movement in the lands of Gaul, Spain and Africa, respectively. Vandals, who came to North Africa in 429 with a group of about 80,000 people, they captured the city of Hippo Regius in 435.

